

Dem. I. Dobrescu

102/437 D.

opuș

Procurorul Umanității

București

Tipografia de Artă și Editură Leopold Sella, str. Cămpineanu, 47

1 9 3 6

De acelaș autor :

1. Delicte și Pedepse. Incercări de Criminologie evoluționistă.
2. L'évolution de L'Idée de Droit.
3. Patru ani de Decanat.
4. Caractere.
5. Psihologia penală a țaranului.
6. Psihologia penală a țiganului.
7. Origina sălbatecă a nunților țărănești.
8. Psihologia Juristului.
9. Origina arvuni, a aldămașului și a străngerii mâinii în contracte.
10. Criminologia pozitivistă și poezia populară română.
11. Exploatarea Prodigului este pedepsită?

Va apare :

Procurorul Umanității, partea doua (volumul II)

Inv. A. 47.509

264718

Dem. I. Dobrescu

Procurorul Umanității

17239

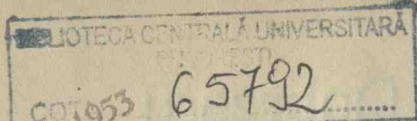

București

Tipografia de Artă și Editură Leopold Geller, str. Cămpineanu, 47

1 9 3 6

1811

CONTROL

RC 149/03

B.C.U. Bucuresti

C63271

PREFAȚA

Titlul cărții mele cere o explicație. Această explicație constituie un capitol tragic din marea epopee a progresului uman. În această epopee am jucat și eu un rol modest, în țara mea, care merită să fie cunoscut.

*Viața omului și viața societăților este opera a două forțe sufletești diferite: intelectul și simțirea sau spiritul și inima. Din partea intelectuală a sufletului uman rezultă cunoștința, logica, rațiunea și calculul egoist, care poate merge până la meschinărie. Tot de aci vine rutina care se naște din dragostea de cunoscut și din frica de necunoscut. Din simțirea omului iese căldura acțiunii, elanurile nobile, gesturile frumoase, iese dragostea vieții periculoase, spiritul de aventură intelectuală și morală, sacrificiul altruist. Toate acestea la un loc dau **utopia** cu ipostasele sale: idealismul moral, romantismul moral și extravanșanța morală.*

Fără căldura inimii omenеști, viața omului și a societăților, ar fi o algebră rece și uscată; iar sufletul de sticlă s'ar teme să se miște de frică să nu se spargă. Dar trebuie să recunoaștem că fără calculul rațiunii reci și calculatoare, elanurile inimii s'ar pierde în divagațiuni și viața omului ar fi ca și frunza luată de toate vânturile pământului, fără nici o legătură cu realitatea lumii. Numai prin împerecherea spiritului cu inima, omul poate să împace utopia cu realitatea și să asigure progresul treptat al omenirii. Numai omul cu spiritul de sinteză care poate să judece clar realitatea împrejurărilor și numai omul care poate să unească sinteza cu elanurile inimii omenеști, poate să scoată lumea din făgaș. Fără inimă rațiunea este moartă; numai inima înviază și înviorează spiritul. Numai omul cu inimă caldă și cu

spirit de sinteză, poate să ajungă la un idealism bazat pe realitate și să evite și romantismul și extravaganța morală.

Dar aci intervine vechea luptă dintre rutină și dintre idealism, din care se desprinde marea tragedie a idealiştilor în istoria lumii. Idealistul este o călăuză umană, care depe muntele pe care el împinge tot mai sus progresul uman, poate să vadă cel dintâi lumina noilor idealuri și să întrezărească noile drumuri ale omenirii. Călăuzele oamenilor, luate de spirit și încălzite de inimă, sunt adevărații realiști, pentru că realitatea vieții omenesti este compusă din idealismul cald și din calculul rece. Cei care neglijează unul sau altul din acești doi factori sunt spirite sterile pentru progresul uman. Dar contra idealiştilor se ridică oamenii din poalele munților, cari nu pot să vadă nici lumina idealului născând și nici noile drumuri ale omului; se ridică oamenii fâgașului cu spiritul lor de rutină. Ei pot fi sau numai conservatori sau numai reacționari, dacă ei luptă să ne țină pe loc sau să ne întoarcă înapoi, dar tot în marginile umanității. Ei pot fi și animalici atunci când vor să ne coboare până la instinctul animalului, care dormitează în orice om. La cei mici, animalul este marele dictator al sufletului. Și cu cât omul din fâgaș este mai aproape de instinctul animalic, cu atât idealismul uman îi va părea o extravaganță, o aberațiune sau o monstruozitate. El va combate ideea nouă în numele „adevărurilor eterne și universale“, în numele „rațiunii“ și în numele „evidenței“. De aceea oamenii utopii sunt condamnați să împingă lumea către progresul treptat, înconjurați de batjocora și de loviturile celor mărginiți și de multe ori de pe crucea pe care sunt restigniți. Cei mai cu minte oameni ai lumii, au fost marii săi nebuni, totdeauna huliți de cei mărginiți, care numesc nebunie tot ceea ce mintea lor îngustă nu poate să înțeleagă. Nebunii au scos lumea din fâgaș; ei au putut să iubească viața de aventuri morale și intelectuale, care a deschis lumii drumuri noi; ei au putut să prefere o viață periculoasă față

de o viață banală; ei au crezut că viața noastră banală și urâtă, nu merită să fie trăită, decât numai pentru că ea îți dă ocaziunea de a muri frumos.

În societatea românească eu am fost un inactual cu oarecare spirit de sinteză și totdeauna încălzit, de marile idealuri omenești. Într-o țară cu spirit de clăcași eu am avut cutezanța să stau dârț și să apăr cu dârzenie demnitatea omului. În țara scepticilor și pesimiștilor, eu am crezut în minunile inimii omenești. Am lucrat în totdeauna îndrăgostit de opera mea, și am învins totdeauna, pentru că am fost încălzit de o mare iubire de oameni și pentru că deviza mea a fost: „**lubește și vei putea**“. Iubirea mea nemărginită de oameni, mi-a dat puterea să înving toate piedicile puse în cale de toți cei care nu puteau eși din fâgașul lor. Am reușit în toate acțiunile mele, pentru că totdeauna am împerecheat idealismul cu egoismul uman. Și piedicile mele erau mari pentru că și cutezanța mea era mare. Am avut cutezanța să apăr democrația într-o țară reacționară; am îndrăznit să apăr pe muncitori într-o țară disprețuitoare a muncii; am avut curajul să fac gesturi frumoase într-o țară de oameni de tarabă; am avut curajul să vorbesc cel dintâi de „umanitate“, într-o țară de inimi dure; am avut curajul să fiu prietenul celor mici, într-o țară de nobili ridicoli. Și pentru că eram un inactual impenitent și actele mele nu puteau să nu fie ironizate de cei slabi de minte, într-o țară în care tocmai cei mai proști, pot să ajungă oamenii cei mai mari. În toată viața mea și încă de copil, am fost numit anarhist, bolșevic, revoluționar, comunist, deși am fost totdeauna un legalitar* până la ferocitate. De acum douăzeci de ani poliția pretindea că sunt trecut în registrele sovietelor; de acum douăzeci de ani, cinci nopți înainte și cinci nopți după 1 Mai, aveam gardă la poartă ca să nu fac revoluție, deși în toate îndeletnicirile mele am fost un maniac al legalității și un cald naționalist. Pentru sentimentele mele umanitare și pentru ideile mele de libertate, cei

mărunți la suflet mi-au spus „logodnicul aiurelii“, iar imbecilii m'au numit **„Procurorul umanității“**.

Dar am știut să mă ridic cu ei toți în spinare și în mijlocul atacurilor furibunde ale tuturilor, am putut să fiu un realizator pe ori unde am trecut. Sarabanda imbecililor în jurul meu, a fost singura mea distracție, în toate luptele frumoase duse pentru ideal, pentru democrație și pentru umanitate. Numai pentru că am fost omul cel mai atacat am putut să realizez mult, pentru că am avut tot-d'auna un temperament de obstacole. Nu m'au mirat atacurile celor mici și tocmai în atacurile celor mărginiți am putut să găsesc toată mândria mea. Pentru că n'a fost în lume forță divină sau umană, care să mă poată opri de a fi om.

Astăzi când luptătorul idealist, a ajuns să se bucure de dragostea oamenilor pe care i-a apărat, pe care i-a consolât, sau pe care i-a ridicat, prin iubirea și prin realizările sale, el crede că scrierile sale de luptă aprigă pentru umanitate, nu pot să-i dea o mai mare mulțumire sufletească, decât dacă ele ar purta titlul de **„Procuror al umanității“**, cu care eu m'am mândrit în viață și cu care cei mărginiți au crezut că-mi jignesc viața. Nu este nicidecum o răzbunare ci numai o mulțumire, adusă celor care mi-au dat prilejul să transform în renume porecla pe care ei au considerat-o ca o insultă. Acest titlu de insultă, este chiar titlul de noblețe, pe care eu îl las urmașilor mei.

Dem. I. Dobrescu

SĂTRAPI BOLSEVICI

Procurorul Umanității

SATRAPII BOLȘEVICI

Satrapii persani cari ne guvernează de atât amar de timp, au bolșevizat toată țara și, după cum spuneam unui ministru pumnocrat, că-l felicit pentru că a reușit să distrugă socialismul și să nască comunismul, pot spune și astăzi guvernului actual, că-l felicit pentru că a putut distruge funcționarismul naționalist și a născut funcționarismul socialist. Funcționarii mi-au declarat categoric, că ei merg la socialiști. Și eu cred că fac foarte bine, pentru că de ce ar mai susține ei organizațiunea burgheză, brutală și arbitrară, care, atunci când funcționarii cer pâine și dreptate, le răspunde cu închisoarea și teroarea?

Pentru că aceasta este caracteristica politicianilor noștri reacționari și incapabili. Ei fac răul sau din răutate, sau din incapacitate și devin sanguinari de mânie, atunci când cetățenii nu mai pot suporta dezastrul moral și economic cauzat de ei. Funcționarii noștri și toți intelectualii, persecutați în țara noastră, au fost lăsați într'o stare îngrozitoare, care amenință chiar organizațiunea noastră de stat și atunci când acești robi moderni ai statului, ajunși la disperare, au dat strigătul suprem de alarmă, nici unul dintre miniștri liberali care profesează democratismul vorbeii și reacționarismul inimii, n'a găsit cu cale să discute cu victimele ignoranței lor, dar au băgat în fundul ocnei pe toți conducă-

torii funcționarilor, ca duși de o adevărată beție autoritaristă.

Când funcționarii au venit la mine, eu le-am arătat că din informațiunile mele, greva este condamnată să cadă și să nu șovăiască să trateze pacea cu guvernul, cu condițiunile cele mai ușoare, pentru ca cel puțin să iasă cu fața curată. I-am rugat chiar să nu pună nici-o condițiune de fond, dar ca o datorie de onoare, să ceară liberarea conducătorilor lor.

Le spuneam aceste cuvinte, mai întâi pentru că simt adânc în sufletul meu toată datoria de-a face economie de suferință omenească zadarnică și pentru că, pătruns de dreptatea cauzei funcționarilor, mă durea inima când știam represiunea sălbatică rezervată funcționarilor greviști, dacă ei ar fi complet învinși, de oarece știam că politicianul iartă orice, afară de proba incapacității lui.

Trimisului autorității, venit la mine în aceeași chestiune, i-am spus că funcționarii cer liberarea reprezentanților lor și cred că ei s'ar liniști imediat, dacă s'ar promite că nu se ia nici o măsură de represiune. Trimisul autorității venise la mine adus de informațiunile inexacte din gazete cari, impresionate de manifestația funcționarilor pentru mine, anunțaseră că eu am fost proclamat locuitor al lui Schina.

Răspunsul guvernului a fost teroarea și acești funcționari, cari din înalt patriotism rabdă de atâta timp cea mai oribilă tortură fizică și morală, au fost brutalizați cu o furie țaristă și li s'au ridicat până și cele mai elementare drepturi cetățenești. Eu îmi îndeplinisem misiunea mea și vedeam cu întristare cum catârismul guvernanților bolșevizează pe guvernați. Pe când Loyd George, primul ministru al Angliei, trata cu minerii amenințatori, de luni întregi, zi cu

zi și oră cu oră, genialii noștri cazarmagii, politicianii noștri cazoni, nici nu vor să audă și nici nu vor să vadă pe vic-timele incapacității lor.

Această țară este condamnată la revoluție, pentru că dacă nu măturăm mai curând și complet pe toți acești autoritariști de o gravitate bufonă, ațâțarea continuă a spi-ritului public va împinge la o revoluție grozavă.

Ei ne vorbesc de conducători ai grevelor, în timp ce autorii morali ai grevelor sunt chiar acești politiciani orbiți de putere și rătăciți de incapacitate. Ei ne vorbesc de o grevă sau alta și nu văd că țara noastră este într'o grevă generală permanentă. Greva muncitorilor, greva studenților, greva funcționarilor, greva avocaților, arată tot pericolul unei guvernări kaiseriane, pentru că violența, brutalitatea, reacționarismul și șovinismul lor au învrăjbit toate clasele, toate rasele, toate profesiunile, toate vârstele și pe toți frații uniți abia de patru ani.

Purtarea guvernanților cu funcționarii nenorociți chiar de guvernanți, este o monstruozitate morală și acești funcționari, cari până acum credeau că politicianii numai nu pot să le îmbunătățească soarta, cred acuma că ei nu vor să le facă nimic ; până astăzi ei erau supărați de incapacitatea politi-cianilor, acum ei sunt revoltați de răutatea lor și ura funcționarilor disperați se răsfrânge asupra statului și asupra societății. Acești triști saltimbanci politici, vor deslănțui o furtună generală îngrozitoare, care va găsi statul complet desorganizat din cauza descurajării și revoltei funcționarilor, cari mai țineau țesătura unei societăți învrăjbite în care tot restul este destrămat. De aceea facem un călduros apel la opinia publică conștientă, ca să dea alarma asupra situațiunii disperate a funcționarilor români și asupra teroarei re-presive deslănțuite de guvern, care în loc să ceară ertare,

umilit, pentru că nu știe să dea o soluție mizeriei funcționarilor, s'a repezit asupra lor cu toroipantul puterii.

Burghezia noastră, ca și toată burghezia mondială, abuzează de puterea ei și își pune toată speranța în teroarea de clasă, în forța pumnului. Deaceia ea visează pe un Mussolini revoluționar, care declara dela înălțimea jețului său de prim ministru, că revoluțiunea are drepturile ei sfinte și că lumea este obosită de libertate. Mussolini avea dreptate, pentru că forța reclama forță. Wilhelm al II-lea năștea pe Trotzki, Trotzki năștea pe Mussolini și Mussolini va naște revoluția universală. Nebunia autorității este generală și între guvernanții noștri și guvernanții bolșevici este numai o deosebire de clasă: Trotzki este un Brătianu uvrier și Brătianu un Trotzki burghez.

Pumnocrația împreună cu cleptocrația burgheziei noastre, ne duc la revoluție. Prima victimă a fost muncitorimea; acum e rândul funcționarilor. Guvernanții noștri fac întocmai ca doctorul care, de necaz că nu-și poate vindeca bolnavul, revoltat, îl ia la bătae cu ciomagul.

4 Mai 1923, (Adevărul)

INTRE TROTZKI ȘI MUSSOLINI

Omenirea se sbate astăzi între Troțzki și Mussolini, între bolșevismul muncitorimii și bolșevismul burgheziei, pentru că societatea noastră politică de după război, se întoarce înapoi la morala brutei, care nu cunoaște alt mijloc de aplanarea conflictelor de interese și de convingeri, de cât dictatura, de cât teroarea și decât sângele. Civilizația noastră ipocrită se salbătăcește pe zi ce trece, pentru că timpurile noastre au inventat civilizația barbară cu ghiarele aurite și cu colții poleiți; noi am inventat barbaria pudrată. Bolșevismul fascist sau comunist este un papagal savant, care vorbește dar nu simte, pentru că bolșevicul fascist vorbește ca un civilizat și simte ca un barbar.

Bolșevismul nu este o boală nouă, pentru că de când e lumea, omenirea noastră a trecut dela democrație la dictatură și dela dictatură la democrație. Am avut întâi bolșevismul amoral sau animalic general, pentru că în toată seria animală și subumană, există teroarea și dictatura sanguinară a luptei pentru viață, între indivizi, între grupuri, între specii și între genuri. În faza bolșevismului imoral al barbariei, am avut dictatura și teroarea șefului barbar, dictatura și teroarea care-și apără dreptul de a fura munca și de a acapara bogățiile pământului, cu pasiunea sanguinară a fiarelor de pradă. În perioadele de bolșevism moral sau alturist,

omul de bine revoltat de contrastul între idealul moral și realitatea vieții murdare, recurge tot la dictatură și teroare, tot la morala vremurilor primitive. Totdeauna după marile privațiuni au venit marile desfrâuri și după marile desfrâuri au urmat marile revolte și marile violențe. În timpul revoluțiunii franceze, după „sans culottes” urmau „les sans chemises” și după oamenii de pradă urmau oamenii de sânge, urmau anarhiștii și babuviștii, cari vorbeau cu sete de capetele care trebuie să cadă și de drepturile sfinte ale ghilotinei. În aceste timpuri de moravuri feline, omenirea pierde tot câștigul de morală alturistă și cade în faza moravurilor regresive imorale sau amorale.

Această morală regresivă trebuia să ne dea și toate celelalte caractere ale moralei primitive. Trebuia să ne dea șovinismul, care nu iese din iubirea mare pentru ai tăi, ci din ura mare contra străinului, pentru că șovinismul este patriotismul fiarelor de pradă, patriotismul cuibului de pirați. În aceste timpuri de regresivitate morală, trebuia să apară și responsabilitatea colectivă din triburile sălbatice, cari nu mai individualizează răspunderea faptelor rele. Ea cuprinde sub ura de rasă, de clasă, de confesiune și de partid politic, pe toți indivizii aceleiași rase, clase și confesiuni, fără să se ocupe de moralitatea și mentalitatea fiecărui individ în parte. În morala noastră canibală și sanguinară, de crima unui ins al grupului răspunde tot grupul, toată confesiunea, toată rasa sau clasa, după cum, dacă un canibal a mâncat pe canibalul altui trib, ambele triburi de canibali cad în orgia antopografică reciprocă, dela trib la trib. Ca și la triburile sălbatice, noi începem să pierdem și oroarea de sânge și respectul ideii și să ajungem criminali în numele moralei și dogmatici în numele convingerilor.

Apar în urmă și teoriile luptei de clasă și apoteoza vio-

lenței, iar înțelepții timpului scot din inima lor necivilizată, teorii pe care le botează științifice și realiste.

Până acum câteva luni, cât fu la modă bolșevismul comunist, burghezia noastră ipocrită și slabă, propovăduia morala democrației, ordinea și civilizația, aruncând anatema asupra moralei lui Troțki și Lenin. Indată însă ce burghezia se reculegea din teama comunismului, ea profita de exagerarea naturală a naționalismului triumfător, ațâțat la învinși de setea revanșei și la învingători de amenințarea celor învinși și exagera din nou militarismul șovinismului și imperialismul militar și economic.

Atunci când burghezia simțea tăria armatelor, devotamentul funcționarilor, inconștiența intelectualilor, ea profita de oroarea generală provocată de dictatura și teroarea bolșevismului comunist și când se simțea destul de tare și de susținută, toată burghezia mondială în picioare, își arunca masca ipocrită, lua toată morala dictaturii și teroarei de clasă și exagera toate consecințele ei. Burghezia este astăzi mai teroristă și mai sânguină decât comuniștii și această exagerare a făcut pe toți aventurierii politici cari exploatau dictatura proletariatului, să părăsească muncitorimea și să se repeadă disperați în rândurile burgheziei, cu toată pasiunea neofitului, cu toată disperarea aventurierului și apostatului. Apostatii comuniști Mussolini, De Rivera, Plastiras, Tzancoff, ațâță astăzi toate păcatele moralei regresive. Mussolini declară că revoluția are drepturile ei sfinte, declară în parlament că poate să facă din el un bivuac militar, declară că guvernul fascist nu admite teoria filosofică, cu explicațiunea economică a istoriei, că vrea să reînființeze noblețea ereditară, iar fascistul american cerea scoaterea teoriei darwiniste din programul universitar. Fascismul, ca și comunismul, reprezintă violența și dogmatismul primitiv.

Dar fascismul va trebui să dea acelaș faliment ca și comunismul, pentru că și el, ca și comunismul, jignește morală omenirii civilizate care astăzi are oroare de sânge, care respectă ideile și care nu mai poate ucide nici omul, nici ideia. Omenirea morală și tolerantă s'a convins că trebuie să respecte toate interesele și toate convingerile, pentru că dacă jocul liber al intereselor și ideilor nu poate să-i dea absolutul, care nu este pentru bietul om, îi dă cel puțin liniștea socială în mersul evolutiv și pacinic al societății și numai din concurența ideilor și intereselor, poate să iasă și interesul cel mai bun și ideea cea mai bună.

Și numai acest joc al ideilor și intereselor ne poate da ideea conducătoare a majorităților, prin ajutorul parlamentarismului. Omenirea noastră martiră, care după învățați, a sângerat cu aproximativ 600.000.000 litri de sânge pe secol, pe urma bolșevismului animalic, imoral și moral, are oroare și de toate teoriile de violență socială și de tot dogmatismul trecutului, care, de-alungul istoriei, i-a pricinuit atâtea suferințe și atâtea jertfe. Experiența trecutului ei dureros a făcut-o modestă, sceptică și tolerantă și pentru că se îndoiește de toate ideile, ea le respectă pe toate și pentru că nu poate ști care luptă este mai sfântă, ea sfințește pe ori ce luptător. Antropopitecul n'a devenit om, decât atunci când a inventat îndoiala : *dubito ergo homo sum*.

Acestea sunt ideile, democrației și omenirea timpului nostru trebuie să se reîntoarcă la morală democrației, pentru că altfel ne sălbăticim. Am ajuns la vânătoreea omului de alte convingeri, moștenită de bolșevismul fascist dela bolșevismul comunist și de aceasta dela acel animalic. Din Italia, din Grecia, din Spania, ea a trecut și la noi. Este numai începutul, pentru că el va continua ; și după atentatul asupra directorului „Adevărului” vor urma și altele. Democrații

români vor fi uciși pe stradă, pentru că forțele reacționare s'au organizate pe când democrația este încă desorganizată. De aceia strigătul oricărui democrat român convins, trebuie să fie: *democrați din toată țara, uniți-vă, pentru că reacționarii s'au unit !*

Din nenorocire însă, se pare că omenirea va face și experiența fascismului și că ea nu va reveni la morală democrației decât după un alt război între popoare și după o grozavă revoluție.

Fascismul italian, grec, bulgar, spaniol și cel următor, nu se pot susține decât exploatând aceleași sentimente cu cari au triumfat, adică: fantasmagoria energiei și a forței. Am văzut pe Mussolini, avid de ocaziuni violente, îmbrățișând cu pasiune prima ocaziune a uciderii misiunii italiene în Albania și exploatănd-o cu o violență sălbatică și cu o iuțea fulgerătoare, fără cercetări și fără judecată, numai de teamă să nu piardă această ocaziune mult așteptată.

Origina violentă a puterii lui cerea o nouă probă de energie, cu care să galvanizeze pe burghezii admiratori. N'avea nici o importanță că Grecia putea fi nevinovată, după cum s'a dovedit în urmă, că el compromitea instituția umanitară a Ligii Națiunilor și că putea să deslănțuiască un nou război. Lui Mussolini îi trebuia o nouă apoteoză a violenței sale. A venit apoi chestiunea Fiume și el va căuta și alte chestiuni cu care să dea aceleași lovituri. Astăzi s'a ciocnit fascismul grec cu cel italian, acesta se va ciocni mâine cu cel jugoslav și așa mai departe. Toate chestiunile variate care mocnesc după marele război, vor fi sgândărite și exploatare de violența fascistă, care va provoca un alt război, după care va urma revoluția universală.

Și acest război civil universal va fi provocat și de atrocele reacționarism al burgheziei, care, orbită de spaima

democrației și de puterea sa înfumurată, nu poate să vadă că votul universal însemnează sentimentul universal al demnității umane, în orice clasă și în orice om care nu mai suferă violența și disprețul.

Exagerarea reacționară va aduce reacțiunea revoluționară, pentru că bolșevismul fascist al burgheziei lucrează pentru bolșevismul comunist al muncitorimii.

Intr'un poet francez, Satan cel mare se plânge că este ființa cea mai nenorocită din univers, pentru că el lucrează totdeauna pentru rău și din excesul de rău ese totdeauna binele. Burghezia mondială ca și diavolul poetului francez, lucrând pentru ea, lucrează pentru muncitorime.

13 Octombrie 1923, (Adevărul).

„UNIUNEA INTELECTUALILOR“

În totdeauna până astăzi, oamenii de meditațiune au fost înlăturați de oamenii de acțiune și, în societate, au avut un rol șters.

Astăzi însă, oamenii de știință s’au apropiat de viața reală, știința aplicată a revoluționat lumea și prestigiul științei se revarsă și asupra oamenilor de știință în special și asupra cărturarilor în general. Această reabilitare a cărturarilor în fața opiniei publice și în fața lor înșiși, s’a produs până și în țara noastră, în care numai acum câteva zecimi de ani, un boer român cerea divorțul de soția sa pentru faptul rușinos, că ea știa carte și putea să-i citească scrisorile sale de dragoste.

Dar ce vor intelectualii? Ei nu vor nici un privilegiu social, de nici o natură, pentru că toți cărturarii, fără deosebire, suntem pătrunși de morala democrației moderne; dar cărturarii vor ca munca omenească de toate categoriile, să capete drepturile ei legitime.

Până astăzi noi am avut în țara noastră *noblețea lenii* și *mojicia muncii* și cărturarii vor să proclame și la noi *noblețea muncii* și *mojicia lenii*; să proclame că orice muncă utilă este o muncă nobilă, să formeze și în țara noastră, religia muncii omenești și din lene să facă un delict. Mai vrem ca și munca intelectuală să fie recunoscută și apre-

ciată la adevărata ei valoare, pentru că dacă lumea noastră modernă vorbește cu o legitimă simpatie de proletarii manuali, ea n'a căpătat încă aceeaș simpatie pentru proletarii de geniu și de talent, pentru toți oamenii de știință și pentru toți cărturarii, cari tânjesc în mizerie.

Pe când proprietarii de lucruri sunt cu atât mai fericiți cu cât sunt mai bogați, proprietarii de idei, cu cât sunt mai bogați cu atât sunt mai nenorociți.

Muncitorii intelectuali sunt alături de toți muncitorii utili de orice categorie și ei proclamă solidaritatea lor cu toate clasele muncitoare. Prin urmare, dacă intelectualii se organizează ca clasă, ei nu vor nici privilegiu de clasă și nici luptă de clasă; *ei vor organizație de clasă pentru a evita lupta de clasă*, întrucât atunci când clasele se organizează, ca să-și capete drepturile lor, înlăturând nedreptatea, ele înlătură și lupta pentru că întărirea tuturor claselor naște respectul reciproc al claselor.

Intelectualii cer, de asemenea, întregul lor rol social. Toată lumea sociologică de până astăzi, sugestionată de teoria explicațiunii economice a transformărilor sociale, credea că n'a existat și nu va exista în istoria omenirii nici o altă clasă diriguitoare, decât clasa feudală, clasa burgheză și clasa muncitoare, pentru că numai aceste clase au deținut și vor deține puterea economică a societății. Sociologii noștri judecau mersul istoriei omenești, numai cu prejudecata generală în contra intelectualilor, cari până acum au fost argați supuși, smeriți, uneia din aceste clase, ajunsă la putere. Intelectualii, la rândul lor, erau sugestionați de disprețul claselor guvernante, pentru munca intelectuală.

Desvoltarea uriașe a culturii moderne și triumful isbitor al științei, care a revoluționat fața lumii, trebuia să

ridice prestigiul cărturarilor în fața masselor și să le dea încredea în noblețea darului lor. Astăzi lupta între indivizi și între popoare este o luptă intelectuală și de aceea inteligența a ajuns o forță.

Alfred Fouillé avea dreptate cu teoria lui asupra ideilor-forțe, pentru că și ideea este o forță și celula nervoasă, ca și grăuntele de dinamită, conține forțe vii și mari, concentrate într'un singur atom. Acum este rândul forței intelectuale și morale, să domine lumea și trebuie să ajungem la singura dictatură pe care o admitem cu toții: la dictatura inimii unită cu dictatura intelectului, la dictatura științei și conștiinței.

Dar acest prestigiu nu se arată minții noastre prin revelație; el trebuie să iasă din domnia ideii și a moralei, care să lovească imaginația masselor, pentru ca ele să poată iubi știința și pe savanți. De aceea, cărturarii nu mai pot să stea închiși în laboratoarele și bibliotecile lor și să se mărginească să blesteme masele inculte pentru că nu-i înțeleg și nu-i urmează. Masele nu pot pricepe nici minunile laboratorului și nici minunile bibliotecii. Marii savanți și marii artiști trebuie să devină și mari cetățeni, cari să se coboare în lume și să arate oamenilor că știința ajută mizeria, că ea vindecă suferința, că ea apără dreptatea; că arta desfătează inima și divinizează justiția și luptă pentru justiția socială. Numai așa prestigiul științei și artei, se poate revărsa asupra savanților și asupra artiștilor. Ei trebuie să ajute dreptatea muncii și dreptul suferinței nemeritate, pentru că știința este făcută pentru omenire. Adevărul intelectual trebuie să judece cu inima și să simtă cu creierul și mizeria lumii nu trebuie să-l depărteze ci să-l apropie de ea.

Intelectualii trebuie să-și ia locul lor de control social

în conducerea țării, ca o clasă pricepută, solidară și independentă de orice partid politic, pentru ca să pună ordine în destrăbălarea politică, socială și morală a țării noastre, căzută pe mâna tuturor secăturilor și pungașilor politici.

În noul rol social pe care ei și-l impun, cărturarii pot să împace și pot să îndrepte lumea noastră, pentru că ei pun știința în locul empirismului, aduc idealismul alături de utilitarismul sălbatec, aduc obiectivitate în locul exclusivismului, toleranța în locul persecuției, îndoiala în locul dogmatismului și democrație în locul dictaturii și teroarii. Ei vor aduce în mersul social spiritul științific al evoluției lente și respectul legalității, cari asigură evoluția. În continuă schimbare a formelor sociale, reformele impuse de vremuri trebuie să crească la adăpostul formelor vechi, pe care va trebui să le înlocuiască, pentru că în veșnica reînnoire a generațiilor de idei, ideile noi trebuie să crească la adăpostul ideilor vechi, după cum o generație care se naște trebuie să crească la adăpostul generațiunii care piere.

Intellectualii vor convinge clasele ajunse la violență, că lumea nu poate trece peste legile evoluției, după cum ogarul nu poate sări peste umbra sa și după cum vulturul nu poate eși din atmosferă.

Intellectualii vor aduce în rolul lor social respectul tuturor formelor și funcțiunilor sociale, supuse legilor naturale inflexibile, pentru că ei consideră societatea ca un organism de funcțiuni sociale, ca un organism de clase și profesii, toate necesare și toate respectabile, întocmai după cum într'un mecanism de ceasornicărie, cea mai infimă roată a mecanismului, este tot atât de necesară ca și cea mai mare.

Cu mentalitatea lor științifică, obiectivă, îngăduitoare, desinteresată și idealistă, ei vor putea scoate din capul mul-

țimii teoriile egoiste de violență socială, concretizate în teoria luptei de clasă care este teoria luptei de clasă primară în sociologie.

În chestiunile fiscale, intelectualii din toată țara, declarăm că nu putem înțelege să plătim biruri mari, atâta timp cât ele merg în punga hoților mari și mici și noi vom spune sus și tare : mai întâi micșorați cota pungașilor și pe urmă măriți cota birnicilor.

Din acest program al intelectualilor, reese tot rolul mare pe care pot să-l joace cărturarii români, dacă ei se vor ține de legământul lor de onoare, că nu vor fi conduși de nici o considerațiune de partid politic și dacă vor înțelege să facă operă înaltă de arbitraj social cinstit și obiectiv, între clase, între rase, între confesiuni și profesii. Toată societatea românească trebuie să se strângă în jurul acestei clase, care vrea să joace rolul de judecător social drept și cinstit, pentru că în lupta aprigă dintre clase, rase și profesii, fiecare din ele poate să aibă nevoie de acest judecător luminat și obiectiv.

17 Noembrie 1923, (Adevărul)

CHESTIUNEA BAROULUI DIN CLUJ

Având în vedere considerațiunile de drept din cari reese că alegerea din 24 Iunie 1923 este alegere ilegală, care trebuie anulată.

Având în vedere însă, că din diferitele procese-verbale și din actele aflate la dosar reese, că confrății cari susțin alegerea dela 24 Iunie a. c. găsesc că această alegere trebuie neapărat menținută din considerațiuni de naționalism și de neîncredere față de confrății minoritari în general, fără însă ca ei să articuleze nici o lipsă de demnitate, de patriotism sau de confraternitate, contra vre-unuia din cei aleși în special, pentru a putea judeca anume cazuri concrete.

Având în vedere că comisiunea permanentă a Uniunii, încălzită de aceleași sentimente ca și confrății noștri din Cluj și hotărâtă ca și ei să combată cu ultima energie orice lipsă de confraternitate sau de patriotism și orice nesocotire a caracterului național al statului sau al Baroului român, găsește totuși că pe baza unor cazuri speciale de abateri cari nu s'au precizat, pentru nici unul din cei aleși sau pentru cazuri cari s'ar putea prezenta pe viitor și cari vor trebui constatate și reprimare atunci, noi nu putem jigni și arunca oprobiul grav asupra tuturor confrăților minoritari, fără deosebire și mai puțin nu putem comite față de ei o ilegalitate.

Având în vedere că Baroul român, față de sentimentele lui de obiectivitate și de naționalism hotărât dar drept, nu poate nesocoti morala față de minoritari, într'o țară locuită de naționalități, pentru că Baroul român nu poate uita că națiunea noastră martiră, a luptat și a învins tocmai în numele acestei morale sfințite de luptele și de martiriul ei.

Având în vedere că, întrucât reese în mod evident, că consiliul baroului din Cluj ales în ziua de 24 Iunie a. c., este ales în mod ilegal, această ilegalitate nu poate fi consfințită de instituțiunea judecătorească a unei profesii de juriști, cari au jurat să apere Constituția și legile țării.

ROLUL AVOCATULUI

Având în vedere că profesiunea de avocat, care are menirea de a cere zilnic dela judecător stricta aplicare a legilor țării, nu poate comite o atât de mare ineleganță morală și nu poate desminți atât de mult menirea și confesiunea ei zilnică din fața justiției, încât să ceară o ilegalitate conștientă de la judecătorii ei profesionali și să desmintă la instanța avocaților ceea ce ea cere zilnic la instanța magistraților.

Având în vedere că profesiunea noastră trebuie să-și ia rolul ei mare, de a supune toate elementele sociale unei inflexibile discipline legale, pentru că profesiunea de avocat, pe lângă datoria profesională a legalității, poate înțelege și tot pericolul social al ilegalității.

Având în vedere că pe lângă rolul ei judiciar obișnuit, Uniunea avocaților din România are astăzi și rolul de unificatoare națională a barourilor și în acest scop ea trebuie să constituie o garanție morală și legală sigură pentru toți acei avocați minoritari, buni cetățeni, cari au înțeles să

respecte noua și definitivă organizare națională a lumii, pentru ca lealitatea acestor cetățeni să aibă recompensa ei morală și în al doilea rând, numai obiectivitatea Uniunii față cu acei buni confrăți poate să-i dea tot prestigiul ei moral necesar, pentru ca la nevoie să poată înlătura toate elementele anarhice și iridente, pentru ca și faptele bune și cele rele să aibă dreapta lor urmare și răspundere.

Având în vedere că în starea turbure a societății nouilor state naționale, numai legalitatea este naționalistă, pe când ilegalitatea este iridentă și bolșevică, Comisiunea crede că orice interes al Baroului, de orice natură, nu se poate rezolva decât pe cale legală și că dacă legile existente nu sunt suficiente, ca să rezolve în mod rațional interesele naționale, noi n'avem altă cale decât să cerem nouile legi necesare, deoarece pentru orice mobil din lume, legile se reformează iar nu se eludează.

Pentru aceste motive și în numele legii,

COMISIUNEA DECIDE:

Admite constestațiunea făcută de d. dr. Dionisie Pop, decanul Baroului din Cluj în contra alegerii membrilor în în consiliu general, a decanului și a consiliului Baroului din Cluj, efectuate în ziua de 24 Iunie 1923, pe care o anulează ca ilegală.

25 Noembrie 1927, (Adevărul)

CRIZA ECONOMICA ESTE O CRIZA MORALA

În discuțiunile noastre de economie politică, facem totdeauna o mare greșală, când privim problemele economice numai din punctul de vedere al tehnicei economice, adică numai din punctul de vedere obiectiv al producției, distribuției și circulațiunii utilităților sau bogățiilor. Partea a doua, partea de psihologie economică, este totdeauna neglijată, pentru că în toate discuțiunile noastre, noi plecăm dela axioma de psihologie generală, că omul dorește aceste utilități sau bogății. Noi presupunem totdeauna utilitatea și deci egoismul ca o cunoscută invariabilă a problemei. Noi credem că în economia politică n'are ce căuta nici un alt sentiment, de cât cel egoist al desirabilității.

Tot din acest punct de vedere greșit, discutăm și criza economică gravă, care amenință lumea de după război. Economisții de profesiune, nu discută criza economică actuală decât din punctul de vedere obiectiv, al tehnicei economice și de aceia ei văd cauza crizei sau în lipsa de producție sau în inflațiune sau deflațiune, sau în criza de circulație și anume în criza transporturilor, etc.

Și cu toate acestea, psihologia economică este capitolul cel mai important în economia politică, pentru că aprecierea utilităților economice, morala în distribuțiunea lor între factorii de producție, modul de consumație a utilităților, poate

să varieze în limite foarte largi și variațiunea lor schimbă fața economică a vremurilor. Alta e fața economică a timpului dacă ar fi posibil un capitalist alturist până la sacrificiu și alta cu un capitalist avid și exploatator până la cruzime; alta cu un muncitor supus și alta cu un muncitor revoltat, alta cu un consumator sobru și alta cu un consumator destrăbălat, etc. Toate aceste variațiuni în psihologia economică și în limite așa de largi, sunt determinate de psihologia generală a societății în care trăim și de aceea o criză economică este o criză psihologică, o criză morală, influențată de toate ideile politice, morale, religioase interne și externe ale timpului. Timpurile noastre suferă de o criză psihologică și ea trebuie să producă și o criză economică.

Omenirea noastră a eșit din războiul cel mare cu o psihologie generală nouă și această psihologie nouă ne-a dat o psihologie economică nouă, care va produce o criză economică adâncă și durabilă. Astăzi avem un alt capitalist, un alt muncitor, un alt consumator și avem o criză de producție și o criză de distribuție și o criză de circulație și o criză de consumație.

Patronul capitalist de după război nu mai este o persoană fizică ci o persoană morală abstractă, pentru că nevoia de capitaluri mari a făcut ca toate întreprinderile industriei de tot felul să devină industrii bancare, formate și conduse direct sau indirect de societăți anonime. Din această nouă organizare patronală a ieșit imperialismul economic, cu aviditatea cuceririi piețelor mari, care nu se pot cuceri decât cu capitaluri mari și care nu pot fi atrase de cât de dividende mari. De aci trebuia să iasă emulațiunea în exploatarea muncitorului și consumatorului. Pe când patronul fizic are o inimă și raporturi morale, patronul abstract de după război, n'are de cât raporturi economice și societatea

anonimă, patroana nouilor industrii, poate deveni o mașină infernală, care înghite și macină totul, numai pentru ca să poată fabrica dividende mari. Această aviditate de câștig, care iese în mod natural din mentalitatea noului patron, este agravată și de insuficiența producției și de greutatea transporturilor cari fac pe patron potentat arbitrar al pieții.

În acelaș timp, psihologia muncitorului s'a schimbat complet. Un războiu este totdeauna o poliță trasă de clasa populară asupra clasei conducătoare și care se plătește în monedă politică, de economie politică, de morală, etc. Cetățeanul votului universal cere astăzi lotul universal, demnitate universală și mândrie universală.

Muncitorii de după război aspiră la mentalitatea și la rolul patronului și vrea să cucerească mașina care la exploatat. Votul universal a născut personalismul universal, conștiința demnității muncitorului și solidaritatea lui universală și această conștiință universală, este mărită și de conștiința puterii lui politice, adulate de toți oamenii politici pentru că muncitorii au numărul și numărul însemnează puterea politică.

Vedem prin urmare că din noua mentalitate a patronului și muncitorului se naște o criză de distribuție, o criză de morală nouă în împărțirea profitului industrial și toate luptele din societatea noastră modernă, sunt lupte ieșite din noua morală în economia politică, din noua morală dintre capital și muncă: avem o criză de distribuție economică.

În acelaș timp societatea noastră de după război suferă și de o criză de consumație, pentru că în realitate, noi după război, nu suferim numai de o criză de producție. În totdeauna după marile privațiuni au urmat marile desfrâuri și dacă studiem societatea franceză după războaiele republicii și după războaiele lui Napoleon, găsim aceeaș aviditate de

viață intensă și desfrânată, pentru că în orice societate este o corelațiune între suma de plăceri și de suferințe și cei care s'a pierdut din plăceri într'o epocă se compensează cu ridicarea și intensificarea lor în epoca următoare. Astăzi, toată lumea de după război, consumă mai mult, mai intens și mai luxos.

În al doilea rând, criza de consumație este mărită de un consumator nou, apărut după război. Muncitorul și săteanul de după război, cari înainte duceau o viață aproape animalică și se mulțumeau cu viața cerească, astăzi aspiră la o viață mai omenească și vor să ducă o viață intensă și pământenască. Chiar dacă societatea noastră modernă ar produce tot atât de mult, cât producea înainte de război, producțiunea ei ar fi tot insuficientă, pentru că noui și numeroși consumatori, avizi de viață intensă, o vor face insuficientă. Producție va fi de astăzi înainte și pentru multă vreme, o criză de consumație.

Noua psihologie patronală și uvrieră de după război, constituie o mare și gravă problemă socială, pentru că aceste mentalități contrare tind să se depărteze din ce în ce mai mult și să creeze mentalități din ce în ce mai deosebite și atunci când mentalitatea claselor a ajuns la extremități, extremitățile nasc extrimismul, clasele sociale tind să devină rase sociale și între ele se naște morala streinistă, morala războiului. Astăzi și patronii și uvrierii nu mai duc un război de clasă, ci duc un război de rasă.

Muncitorii fac munca lor cu răutate și patronii plătesc munca lor de silă. Salariatul amenință economia lumii și el a ajuns o instituțiune contrară ordinii publice.

Această mentalitate periculoasă nu se poate combate cu parabole și cu predici. Singurul mijloc de împăcare ar fi o organizare economică nouă, care să ducă în mod mecanic

și forțat la apropierea claselor, pentru că morala se naște în omogen și are oroare de eterogen.

În acest sens lucrează, în parte, lozinka burgheziei, aplicată astăzi de muncitorime, care spune: muncitori îmbogățiți-vă. Această lozincă va da și muncitorilor buna stare materială din care, cu timpul, iese și demnitatea și mândria și cultura, ies și moravurile ridicate, cari vor apropia pe muncitor de patron. Din apropierea lor va ieși morala nouă dintre clasele apropiate. Dar această evoluție este lentă și noi ne aflăm în plin război de clasă, pentru că atât burghezia cât și muncitorii, proclamă între ei morala războiului, cu dictatura și teroarea de clasă.

O evoluție temporizată este mai periculoasă decât o revoluție și noi trebuie să ajutăm evoluția, pentru ca revoluția să nu ia înaintea evoluției. Reformele noastre ideale ar trebui să tindă la egalizarea capitalului cu munca, la capitalistificarea muncii. Pentru acest scop, muncitorii propun socialismul, cu socializarea capitalului de producție și dispariția capitalistului și probabil că organizarea muncitorască, din ce în ce mai solidară și hotărâtă, ne va duce la socialism, cu toate că noi vom țipa disperați pe lângă carul evoluției, că această organizare este și anti-economică. Așa s'a întâmplat în totdeauna în mersul omenirii: biata rațiune țipă și evoluția trece zâmbind.

Dar socializarea capitalului cere și suflete socializate, pentru că nu se poate socializarea capitalurilor fără socializarea sufletelor și muncitorul modern are încă o mentalitate individualistă și egoistă și astăzi aplicarea socialismului ar fi distrugerea societății și civilizației pentru că producțiunea ar fi distrusă și ne-am întoarce înapoi la barbarie. Dacă nu mă înșel, chiar comisarul sovietic Lunaciarski spunea odată că mizeria lor este așa de mare, încât dacă

ar mai ține câțva timp, vor umbla din nou în patru labe și le va crește din nou coada, pentru ca să se întoarcă înapoi la maimuță. Morala socialistă este frumoasă, dar, cel puțin deocamdată, ar fi dezastruoasă. Trebuie să căutăm să împăcăm morala socialistă cu producția capitalistă și n'o pot împăca decât acțiunile de muncă, cu cari munca produce dividende ca și capitalul și cari leagă pe muncitor de fabrică și-l fac coproprietar cu capitalistul.

Acțiunile de muncă fac pe patron educatorul economic al muncitorului, apropie pe patron de muncitor, șterg prejudecățile și nasc morala între factorii de producție.

Dacă omenirea nu găsește mijlocul să lege oamenii prin inimile lor, diversificarea crescândă a intereselor și mentalităților moderne ne duce la atomizarea socială și atomizarea, la războiul social. În criza morală periculoasă de astăzi, cea mai bună organizație economică este aceea care poate produce singurele bogății care ne pot scăpa de revoluție, aceea care poate produce inimi.

JUSTIȚIA MILIONARILOR

În România, justiția este un obiect de lux și o întreprindere comercială a statului, pentru că din modul general cum ea este tratată la noi, putem trage concluzia că în țara noastră n'am ajuns să ne dăm seama de tot rolul social al unei adevărate justiții. N'am priceput că toate păcatele noastre sociale sunt păcatele justiției noastre imperfecte. N'am ajuns să ne dăm seama că în orice proces, de orice natură, statul este impricinatul cel mai de seamă, care are cel mai mare interes ca în proces să triumfe numai dreptatea. N'am ajuns să ne dăm seama că orice ilegalitate nepedepsită este un început de revoluție și că popoarele cari îngreuiază căutarea dreptății, ajung la descurajarea muncii, la decadența morală și al revoluție. N'am ajuns să ne dăm seama că justiția unui popor fericit trebuie să fie astfel organizată, încât repararea dreptății să se facă cu ușurința, cu siguranța și cu simplitatea unei legi naturale ; că la popoarele fericite spiritul procesiv al individului nu trebuie să fie combătut, pentru că acest spirit arată un progres al demnității cetățeanului, care nu mai rabdă nedreptatea și care caută repararea ei cu pasiunea dreptății. Noi n'am înțeles că la popoarele fericite, justiția trebuie să fie gratuită ca aerul, promptă ca fulgerul, liberă ca gândul, egalitară ca moartea, curată ca cristalul și pretutindeni ca Dumnezeu.

În România, justiția a devenit un sport rezervat milionarilor, pentru că numai cei bogați pot să plătească dela început toate taxele și timbrele exorbitante pe care nu și le poate permite adversarul său sărac, pus astfel într'o stare de inferioritate în fața justiției.

Această plutocratizare a justiției a transformat dreptatea într'o întreprindere comercială, din care s'a născut o savantă și sălbatecă chițibușerie fiscală, în care poți să pierzi un drept sfânt pentru lipsa unui timbru de o centimă. De aceea, la noi, plutocratizarea justiției a ajuns până la desființarea actului de paupertate, pentru că ipocrizia legii timbrului în vigoare a mers până să spună că cetățeanul care plătește o dare fonciară la un venit anual maxim de una sută cincizeci lei, sau care locuște pe o chirie de maximum 35 lei, sau care are 600 lei venit mobilier anual, este un cetățean bogat, care în justiție nu se poate servi de actul de paupertate. Tot din acelaș spirit al justiției fiscaliste, noi am pus birul general al drumurilor sau al filoxerei, considerate ca de interes general și am lăsat toată greutatea fiscală numai pe umerii bietului impricinat care-și caută singur dreptatea, considerată ca de interes pur privat. Tot astfel noi plătim pe judecătorii și funcționarii judecătorești numai după profit și pierderi și numai în proporție cu deverul fiscal al justiției, ca în orice întreprindere comercială. Dar inconștiența fiscalistă în justiție merge până să exploateze simțul dreptății, pentru că statul trage din justiție venituri cu mult mai mari decât cheltuelile justiției.

Aceeaș mentalitate a dat naștere și la cotele fiscale grave impuse intelectualilor avocați, cari vor duce și mai departe plutocratizarea justiției, pentru că este elementar că un impozit greu pus pe avocat, va cădea tot pe impricinat și va fi un impozit tot pe justiție.

Plecând dela acelaș principiu fiscalist juridic, toate comisiunile pentru impunerile avocaților nu se interesează de loc de câștigul real al avocatului impus, ci numai de reputațiunea lui în societate, adică nu de ceeace câștigă el în realitate, ci de ceeace ar putea să câștige un om cu o așa reputațiune. Iar dacă avocatul arată că ia clientului onorarii omenoase, comisiunea îi răspunde grav și simplu, că de aci înainte să ceară onorariile sale în raport cu impunerile. Din aceste sfaturi de speculă și din necesitatea de viață, va ieși aviditatea câștigului și onorariilor spolia-toare, cari vor face să dispară tot spiritul de omenie din profesiunea noastră. Pentru că, cu credința că prin adevărurile crude spuse chiar profesiunii mele, am căpătat dreptul să afirm și calitățile ei, afirm astăzi că, păstrând toate proporțiile, după timp și țară, sunt puține profesii în societate, cari să facă atâtea gesturi de desinteresare ca profesiunea noastră. Ar da faliment orice comerciant care ar dărui numai o centimă, ori de câte ori un avocat dă consultațiuni gratuite, acasă, în stradă și la tribunal, la clienți și la prieteni, la bogați și la săraci. Cunosce avocați în barou, cari din milă pentru o clasă de nedreptățiți din care se trag, n'au luat nici odată, nici o centimă onorar dela numeroșii țărani, cari vin zilnic din toată țara și în număr mare în biroul lor, pentru consultațiuni și îndrumări, cari au pledat gratuit multe și importante procese de expropriere, etc. Pe lângă că toate barourile au o frumoasă organizare a asistenței judiciare, dar foarte multe din ele au prevăzut fonduri speciale, pentru ca să avanseze sume imprecinaților stingheriți de sărăcie, în căutarea dreptului lor.

Impunerile grele vor goni omenia din barou și o vor goni cu atât mai mult, cu cât nu se ține cont în lege și la impuneri, că greutatea vieții și taxele mari de timbru au

descurajat pe imprecinați, cari nu mai fac decât procesele strict indispensabile vieții, ca procesele de închiriere și că în profesiunea noastră bântuie o adevărată criză. În realitate, avocatura de astăzi duce ponosul vechii avocaturii politice, care îmbogățea pe avocat, dar numai ca om politic, pentru că și atunci ca și astăzi, sunt foarte puțini avocați îmbogățiți numai din avocatură. Și să se știe bine că dacă mai sunt încă avocați politici, ceeace nu cred, noi nu ne opunem ca ei să fie impuși după câștigul lor politic, pentru că noi nu vrem ca din cauza lor, să sufere avocații cari trăesc din avocatura pledantă.

Din cauza marilor cheltueli de reprezentare, pentru că avocatura este o profesiune de prestigiu, avocații nu pot economisi nimic pentru bătrânețe și ajung să ducă atunci o viață cu mult mai scăzută decât aceia pe care au dus-o ca avocați, pentru că un avocat trăește ca senior și moare ca proletar.

De asemeni, avocatura este o profesiune de luptă și de agitație, care scurtează și viața și durata posibilității de muncă profesională. Bătrâneța noastră profesională este mai precoce decât a celorlalte profesiuni și pentru că trebuie să economisim ceva pentru bătrânețele noastre. Dacă nu se reduc cotele mari de impunerea avocaților, toate aceste cauze vor face ca Baroul să intre pe făgașul speculei profesionale, care va plutocratiza justiția din ce în ce mai mult.

Problema justiției fiscaliste trebuie rezolvată repede, pentru că problemele justiției nerezolvate, ca și sufletele morților neîmpăcați cari devin strigoi, urmăresc și pedepsesc societățile cari le disprețuesc. Societatea trebuie să urmeze căutarea dreptății, să nu mai exploateze ci să încurajeze nobila pasiune a justiției, iar dacă nevoile fiscale se opun, să se înființeze birul justiției pe toată lumea, iar ca perioadă

de tranziție, sau să se încaseze taxele statului odată cu executarea hotărârii date, pentru a fi executat cel care a pierdut definitiv, sau taxele fiscale să fie plătite la facerea apelului, pentru că în acest fel avem cel puțin o prezumție, că acel care a pierdut la prima instanță a făcut un proces nedrept, sau s'a opus pe nedrept. Dar taxele mari de astăzi, puse dela început asupra imprecinatului reclamant, care poate fi imprecinatul inocent, constituiesc o tăgadă de dreptate din partea societății.

11 Ianuarie 1924, (Adevărul)

MAGISTRATURA MAI BINE FĂRĂ JUSTIȚIE, DECÂT CU O JUSTIȚIE BĂNUITĂ

De câțva timp magistratura este atacată în cinstea ei din toate părțile și pentru că reprezentanții ei naturali n'au găsit cu cale s'o apere, ceea ce a constituit o primă și mare greșeală, a fost nevoită să se apere ea singură prin presă, ceea ce a constituit o a doua mare greșeală.

Acum trei ani, un ministru în funcțiune aducea magistraturii acuzațiuni grave; acuzațiuni mai grave și mai precise, sunt ridicate astăzi, de un decan, de mulți avocați, și de doi foști miniștri, dintre cari unul chiar fost ministru al justiției.

Atunci am somat pe reprezentanții magistraților să apere magistratura țării de aceste oribile invinuiți, iar dacă ea ar fi vinovată, să taie până la os și chiar cu os cu tot. Atunci s'au făcut două greșeli mari, care au avut urmări dezastruoase pentru reputațiunea magistraturii noastre. Una, era greșeala ministrului de justiție de pe timpuri, care nu și-a făcut datoria și nici n'a anchetat și nici n'a apărut magistratura, pentru că politicianul învinsese pe ministru. A doua greșeală mare era tăcerea magistraturii, pentru că atunci când vedea că ministrul justiției nu-i ia apărarea sau nu face ancheta necesară, ea avea datoria imperioasă de onoare, să ceară unanim, energic și cu demisia în mână, ca să fie sau apărută sau anchetată. Magistratura a tăcut

ca și ministrul ei și astfel, chiar atunci când era vorba de cinstea ei, ea se arătase lipsită de independență față de puterea executivă și față de politicianii noștri, încurajați de chiar lipsa ei de curaj. Prin această slăbiciune a judecătorilor, mai întâi, politicianii erau încurajați să continue să se joace nepedepsiți de-a „mustruluitorii“ magistraturii, pentru că ei știau că fac pe placul opiniei publice, care bănuiește pe magistrați.

În al doilea rând, magistratura rămasă neapărată, rămânea o magistratură bănuită și pentru magistratură, bănuiala corupției este tot una cu dovada corupției.

Această tăcere a ministrului și magistraților, ne-a adus la situațiunea dezastruoasă de astăzi, care trebuie lămurită și cu orice preț, trebuie tăiat scurt pentru totdeauna, pentru că trebuie să recunoaștem cu toții, că opiniunea publică este îngrozită.

Dar acuzațiunile aduse astăzi judecătorilor de doi foști miniștri și de un decan sunt și mai grave și mai precise. Trebuie să recunoaștem însă că învinuirile aduse de d-l Stelian Popescu, sunt slabe în probe, pentru că nu ne-a vorbit în articolul său, de cât de proba, că „unde nu e foc, nu ese fum“, cu care nu poți să acuzi nici pe un aprod de tribunal, necum să acuzi o întreagă magistratură.

În țara marilor pungășii sociale și politice, cinstea nu mai servește la nimic, pentru că acolo unde sunt atât de mulți necinstiți, prezumpția generală este necinstea și în această regulă generală intră și cel cinstit. La noi, bănuiala este ușoară. Acum câțva timp, pentru că un țăran mă întreba cui și cât trebuie să plătească pentru ca să câștige procesul său nedrept, îi spuneam să dea lui Vodă câteva sute de lei și câștigă procesul. Fără cea mai mică îndoială, țăranul crezuse și mai rugă să scriu avocatului pe care i-l

recomandam, ca să nu uite acest mijloc și mi-a trebuit multă insistență, ca să-l conving că glumisem. În țara noastră, în materie de cinste, am ajuns și la fum fără foc.

Dar în orice caz, acuzațiunea decanului de Ilfov, acuzațiunea adusă de d-l Xeni și chiar simpla bănuială a fostului ministru de justiție Stelian Popescu, constituiesc pentru o magistratură acuzațiuni așa de grave, încât atât d-l ministru al justiției cât și magistratura țării, au datoria imperioasă de a lămuri și a liniști opinia publică alarmată.

Trebue să declarăm solemn și îngrijorați că dacă nici de astă dată magistratura nu-și va face datoria ca să-și apere cinstea ei grav atinsă, putem să închidem toate Tribunalele și toate Curțile din țară, pentru că este mai bine fără justiție, decât cu o justiție bănuită.

Chiar dacă ministrul justiției nu s'ar mișca, trebue să ceară ea singură ancheta și singură să ia măsuri de apărarea ei. Și ministrul justiției și magistrații țării trebue să prindă bine acest moment suprem, în care se joacă soarta magistraturii și să-și facă datoria până la capăt, cu toată gravitatea și cu toată demnitatea rangului lor.

Noi avocații vom ști să ne facem datoria noastră și în calitate de prezident al „Uniunii Avocaților din România“, rog în mod solemn și stăruitor pe domnul ministru al justiției și pe magistrați să liniștească țara și să liniștească baroul, prin măsuri reale și hotărâte. Facem apel la toate profesiunile și la toți oamenii de bine, să ceară împreună cu noi și cu magistratura atacată, ca ministrul justiției să să înțeleagă gravitatea întrebărilor noastre. Noi avocații declarăm că nu ne vom găsi mulțumiți nici cu jumătăți de măsuri, nici cu tranzacții, pentru că alarma baroului și a țării este atât de grozavă, încât numai o soluțiune cavale-rească și radicală îi mai poate liniști. Să nu ne temem de

scandal și de rușine, pentru că scandalul provocat de acuzațiunile grave, ale celor trei foști miniștri și a decanului de Ilfov, urmat de tăcerea ministrului justiției și a magistraturii, ar constitui o adevărată catastrofă morală și, departe de a-l înlătura, scandalul ar fi mărit. Nu trebuie să ne mai întrebăm ce vor spune ungurii și ce va spune lumea, pentru că cu această idee nenorocită, ar trebui să desființăm închisorile, pentru ca să nu știe lumea că în România sunt și români pungași.

În ceea ce mă privește pe mine, eu am afirmat și afirm că noi nu avem o magistratură cu mult mai bună decât aceea pe care o merităm. Dar dacă s'ar întâmpla ca magistrații și ministrul să ne arate și excepțiuni dureroase, noi trebuie să tăem în carne vie, cu toată cruzimea morală, pentru ca să arătăm că în țara noastră avem încă atâta cinste încât ne mai putem revolta în contra necinstii.

Tăcerea ministrului și magistraturii ar însemna moartea morală a magistraturii și ministrul care astăzi n'ar apăra magistratura n'ar fi ministrul justiției, ci cioclul justiției pentru că dacă n'o apără, însemnează c'o acuză.

24 Ianuarie 1924, (Adevărul)

ANTISEMITISM, NU; ANTIPUNGAȘISM, DA

În numele civilizației și toleranței țării noastre, cerem tinerimii universitare române să desaprobe în mod solemn toate brutalitățile antisemiste comise în numele ei, pentru că, dacă antisemitismul este o teorie, lovirea evreilor este o barbarie, care ne desonorează țara și ne compromite neamul.

Facem apel la toți studenții români, fără deosebire, care reprezintă elanul moral și generos al țării noastre, să ia măsuri pentru ca să pună capăt durerosului spectacol la care asistăm de atâta timp, de când vedem studenți și studenți universitari bătuți în numele tinerimii universitare, numai pentru motivul că ei sunt evrei. Vedem oameni bătuți în stradă, numai pentru motivul că ei sunt semiți și fără ca agresorii să se intereseze, dacă acești semiți brutalizați sunt oameni cinstiți sau necinstiți și fără să vrea să știe dacă ei au avut s'au n-au avut vreo vină morală. Și noi știm că, pentru studențimea română, valoarea morală a omului trebuie să fie singurul criteriu de judecarea oamenilor.

Cerem studențimii universitare române, care reprezintă toată aspirațiunea țării noastre către știință și către cultură, să desaprobe solemn și cavalereste agresiunea sălbatecă contra unui conferențiar, care voia să ne vorbească de știință și care a fost lovit numai pentru singurul motiv, că el era un conferențiar evreu și fără nici o preocupare dacă

știința lui era știința cea mai bună sau știința cea mai rea. Ca și când studențimea noastră română, ar fi străină de orice știință, ca și când tinerețea română n'ar respecta decât știința românească. Denunțăm studențimii române, îngrijorată de bunul renume al țării, isgonirea dela universitățile noastre a studenților cetățeni români de origine evree, pentru că ne gândim cu groază, că niște studenți și intelectuali, duși de setea lor de cultură, ar putea să condamne pe un om la ignoranță, atunci când condamnarea la ignoranță este mai grozavă decât condamnarea la moarte, atunci când studenții evrei săraci și nenorociți cer să se adape la cultura noastră românească și atunci când știm că și cultura și civilizația română, cel puțin în parte, sunt daruri anonime și generoase ale altor timpuri și ale altor rase.

Înțelegem cu toții tot pericolul culturii naționale lăsată în părăsire de guvernării noastre, înțelegem toate greutățile cu cari luptă studențimea română săracă, eșită din popor, care suferă cel mai grozav martiraj pentru cultivarea sa. Dar noi mai știm în același timp, că coborând pe altul nu te-ai ridicat pe tine, că ridicarea culturii rasei noastre nu se poate face cu distrugerea culturii altei rase. Ridicarea culturii unui popor se face prin emulațiunea culturală, se face cu strângerea tuturor forțelor intelectuale ale țării, pentru ca să cerem statului nepăsător și nevrednic, să facă cele mai mari sacrificii pentru cultura noastră națională și pentru ca să cerem de la bogătașii noștri imposibili, să dea din marele lor prisos pentru cultura română amenințată.

Admirăm tot elanul național al studențimii universitare române, dar îi amintim ca să știe, că în morala popoarelor civilizate moderne, naționalismul moral ese din iubirea pentru națiunea ta, iar nu din ura contra națiunii altora, că pentru

opinia publică mondială care ne judecă, națiunile, ca și indivizii, nu merită drepturile lor sfinte și inviolabile, decât atât cât și ele respectă drepturile inviolabile și sfinte ale altor națiuni. Astăzi, naționalismul moral cere concurența culturală, iar nu distrugerea culturală. Astăzi suntem convinși că dictatura și teroarea de rasă sunt tot atât de oribile ca și dictatura și teroarea de clasă: că popoarele se înalță prin naționalismul activ și luptător, iar nu prin naționalismul distrugător și plângător. Noi trebuie să întrecem, iar nu să lovim pe concurenții noștri în cultură.

Admirăm tot înaltul elan moral al studențimii noastre universitare, care vede țara noastră pe marginea prăpastiei morale și o invităm să ia hotărârea ei cea mare, de a scăpa patria noastră din ghiarele politicianilor excroci și prevariatori. Dar o anunțăm să ia aminte, că brutalitatea antisemită din ultimul timp va face ca țara, păcălită, să uite și să lase nepedepsită imoralitatea jidanilor noștri creștini, care ne-au guvernat țara, care ne-au exploatat neamul și cari i-au supt vlaga lui. Pentru că nu trebuie să uităm, că până astăzi n'au avut un rol de conducători în guvernarea țării noastre decât numai românii și că deci nu evreii sunt vinovați de toată decadența noastră morală, sau că, în orice caz, dacă în conducerea țării, ar fi și o imoralitate a evreilor, ea n'ar fi posibilă fără o imoralitate a românilor guvernanți. Să băgăm bine de seamă, că toți hoții și pungașii noștri naționali au tot interesul să asmută și să strige: Săriți, hoții! contra evreilor, pentru ca să ne facă să uităm toate hoțiile lor trecute, prezente și viitoare.

De aceea anunț pe tinerii noștri universitari, că dacă pentru ei antisemitism înseamnă lupta contra pungașilor, excrocilor, exploatatorilor, speculanților și trădătorilor, noi suntem legiuni aceia care putem fi antisemiți. Dar noi vrem

să lărgim antisemitismul nostru și să ducem luptă mare contra tuturor prevaricatorilor, contra tuturor excrocilor, tuturor trădătorilor și contra tuturor speculanților, de orice rasă. Noi cerem studenților să ne constituim în comitet de salutare publică, de luptă aprigă și distrugătoare, atât contra „jidaniilor“ evrei cât și contra „jidaniilor“ creștini, atât contra excrocilor semiți, cât și contra excrocilor arieni, pentru că nu poate fi minte omenească normală, care să vrea să creeze un privilegiu imoral, pentru toți excrocii români și pentru toți criminalii români. Să împărțim pe cetățenii țării în două națiuni, națiunea celor cinstiți și națiunea celor excroci.

Și atunci, dacă elanul național și moral al tinerimii universitare este necesar țării, dacă tu poți să creezi un privilegiu pentru cetățeanul netrebnic de origine română și nu poți să urăști pe cetățeanul leal de sânge străin, dacă nu poți să afirmi că între semiți nu pot fi cetățeni leali ai țării, *noi trebuie să lărgim antisemitismul și să înființăm anti-pungășismul*, în care să ne înscriem în massă toți bunii români cari ne iubim țara și care vedem prăpastia morală. Și între noi să primim cu brațele deschise pe orice cetățean leal al țării, care primește civilizația noastră națională, pentru că astăzi naționalismul nu mai este în sânge ci în suflet; astăzi cine este cetățean bun este și român bun și astăzi naționalismul românesc însemnează civilizație românească.

Rugăm studențimea românească să mediteze adânc asupra marelui ei rol de apărătoare a culturii naționale și populare, de pavază a moralei politice și sociale și de singură depozitară a elanului generos al țării. Să desaprrobe în mod solemn toate excesele antisemite comise în numele ei, care ne țin pe mulți departe de înălțătatea ei însuflețire și cu toți oamenii de bine să începem lupta mare pentru

moralizarea țării și pentru cultivarea neamului. Noi nu trebuie să-i ținem solidarizați prin ura noastră, pe cele patru milioane de străini din țară, ci trebuie să spargem blocul lor, prin iubirea noastră pentru cei buni și prin ura noastră împotriva celor răi.

Noi nu trebuie să menținem mentalitatea anarhică generală prin faptele noastre anarhice, pentru că toți vrăjmașii noștri din lăuntru și din afară, nu așteaptă decât anarhia generală sau națională, pentru ca să se arunce toți asupra noastră. Cea mai mare armă pe care o are România Mare în contra conspirațiunii tuturor vrăjmașilor ei, este Dreptul și Dreptatea.

4 Aprilie 1924, (Adevărul)

MAGISTRATURA POLIȚISTA

În țara românească, o lege se face cu mai puțină solemnitate decât o pereche de ghete, pentru că ceea ce numim noi „lege“ și „legiferare“, este o adevărată rușine.

Nu mai avem ordine, pentru că nu mai avem legi și nu mai avem legi, pentru că nu mai avem legiuitori. Legiuitorul nostru este astăzi un tânăr șef de cabinet, cu arșicele în buzunar, care primește dela ministrul său o comandă de legi, cu anumite dimensiuni, culoare și gust, pe care el le fabrică sub jurământ de secret, împreună cu câți-va prieteni de petreceri, care-și „dau cu ideia“ asupra legii comandate. Ministrul o trece pe la nasul unei așa zise comisiuni, dela care nu cere decât jurământul secretului și care n'are timpul să vadă decât eticheta fabricantului, aduce legea la Cameră în camioane riguros închise, cere urgența și o trece ca fulgerul prin secțiunile Camerii. Comisiunile o primesc pe cuvântul de cinste al ministrului și dacă este timp, legea este pusă la vot, iar de cele mai multe ori, un deputat devotat, *escrocul legiferării*, pune un pumn de bile negre în urna neagră și trei pumni de bile albe, în urna albă și legea reformatoare este comisă. Cum să reformezi țara cu ajutorul legii, când chiar legea este o escrocherie și legiuitorul un escroc.

De aci iese toată anarhia noastră națională pentru că

o astfel de lege și un astfel de legiuitor sunt lipsiți de orice prestigiu. Dacă lumea civilizată ar ști cum se fac legile la noi, ar izbucni într'un adevărat hohot de râs. De aceea în alte țări, o lege nouă reformează pe când la noi o lege nouă deformează țara și de aceea, putem spune că cea mai mare reformă pe care ar cere-o interesul țării noastre, astăzi, ar fi să votăm o lege care să interzică pe timp de douăzeci de ani, orice votare de legi noi și să ne scape de această pestă legiferantă.

Astăzi s'a depus pe biroul Camerii, o nouă lege de acest soi și o lege de importanță capitală, ca legea de unificare și organizare judecătorească. Acest proiect de lege a fost ținut zăvorit cu nouă lacăte și cu toate cererile făcute de barouri și pe care le-am făcut în numele barourilor, ne-a fost imposibil să putem avea un exemplar. Ministrul de justiție m'a asigurat că n'are încă proiectul gata, că a fost numai o consultare a magistraților, dar că barourile vor fi desigur consultate. Ministrul primea chiar propunerea mea, ca să consulte pe toți decanii din țară. Asigurat de cuvântul unui ministru al țării, am asigurat și eu la rândul meu pe toți decanii corpurilor de avocați, că avocații vor spune cuvântul lor la această lege, pentru că baroul este singurul corp în măsură să arate lacunele și idealurile unei bune organizări a magistraturii. Am cerut ministerului cu adresă în regulă, am arătat că chiar regulamentul corpului de avocați obligă pe ministru să-i trimită aceste proiecte. Dar ministerul justiției n'a putut ieși din această ciudată jurisprudență a legiuitorilor „*fin de droit*“, care ne duce înapoi la legiferarea primitivă, la legiferarea ocultă și bolșevică și a preferat să-și calce cuvântul dat decât să iasă din ea.

Legea de organizare judecătorească a revoltat baroul, a revoltat pe deputați, cari au văzut o lege abia sosită la

Camera și, după o oră, luată în discuție. Ea a revoltat și pe magistrați, pentru că această lege nu numai că nu corespunde teoriei raționale și aspirațiilor magistraturii noastre, de a realiza independența ei față de corupta și corupătoarea putere executivă dela noi, dar acest proiect de lege constituie un adevărat regres legislativ în materie de organizarea magistraturii.

Noul proiect de organizare face din magistratura noastră o magistratură polițistă, pentru că ea pune pe judecător și mai mult sub ordinele ministrului de justiție. Din consiliul superior al magistraturii, care decide numirile, înaintările, judecățile și mutările judecătorilor, fac parte și ministrul justiției și inspectorii judecătorești ai Curților și Tribunalelor, numiți și revocabili de ministru și după toate acestea, consiliul superior recomandă trei candidați la înaintare și ministrul are drept să aleagă pe unul din ei. Adică după ce ministrul, care are prestigiul unei mari puteri politice, a putut influența prin puterea sa dispensatoare de avantagii, după ce a putut influența prin delegații săi, el mai are dreptul să aleagă pe unul din cei trei recomandați. Primul president al Curții de casație s'a plâns, la deschiderea anului judecătoresc, în contra acestei organizări, care a dat rezultate dezastruoase și ministrul de justiție, n'a găsit cu cale să țină cont de observațiunea lui, care este și de bun simț.

Ministrul de justiție rămâne cu dreptul de a delega dintre consilierii Curții pe procurorul general al Curților de apel și al Curții de casație, pe procurorul general al ministerului de justiție. Cu modul acesta, el rămâne cu dreptul și cu puțința de a modifica completul de judecată, scoțând din el pe judecătorul bănuیت de rezistență. În același timp, de unde tendința modernă penală cată ca procurorul

care acuză să fie apropiat și egalat cu apărarea, proiectul de organizare tinde să egaleze acuzarea cu judecarea și să rupă și mai mult echilibrul dintre apărare și acuzare.

Inamovibilitatea magistraturii și deci siguranța și independența judecătorului în judecata sa, rămân pe hârtie, deoarece, pe lângă magistrații cari „sunt și rămân inamovibili“, pe lângă magistrații cari rămân inamovibili în virtutea acestei legi, mai rămâne o întreagă legiune de magistrați de judecată și de procurori cari n’au nici o siguranță în locurile lor și deci în judecata lor. Rămân deasemenea magistrați neconfirmați de consiliul superior al magistraturii, pe cari ministrul are facultatea de a-i înlătura sau de a-i menține în magistratură. Deci iarăși o magistratură nesigură, asupra căreia un ministru nedelicat poate lucra prin toate mijloacele. Tot astfel, ministrul justiției singur poate să suspende pe un magistrat prin simpla lui trimitere în judecată. Și pentru ca influența lui să fie și mai posibilă, ministrul poate delega pe un alt magistrat în locul celui suspendat și poate influența orice complet.

Primul president al Curții de casație, și al Curții de apel, precum și președinții acestor Curți se numesc numai de ministru, fără nici un amestec al consiliului superior și tocmai acești magistrați numiți direct de ministru, au singuri dreptul de privilegere asupra magistraților, Curților și tribunalelor și tot ei au menirea să „aprecieze activitatea și aptitudinile lor profesionale“ și a nota pe judecători. Iar ca încoronare a dependenței magistratului față de ministrul său, el are dreptul ca să condamne la pedeapsa prevenirii și și muștrării, chiar pe un magistrat inamovibil.

Ministrul de justiție singur și fără nici o altă consultare a consiliului superior, poate să înceapă o anchetă contra magistratului, chiar inamovibil; el singur poate deschide

acțiune disciplinară contra unui magistrat, după ancheta făcută de delegatul ministrului. Judecarea magistratului învinuit se face de o primă comisiune de disciplină, de pe lângă Curtea de apel, compusă din primul-president și președinții Curții de apel, numiți exclusiv de ministru.

După cum vedem, magistratura țării, rămâne sub aceeași lege morală de aramă, impusă de politicienii noștri: mizerie și dependență politică. Când mizeria și jignirea ajung la extrem, magistrații părăsesc magistratura și atunci se simte nevoia unei ridicări a nivelului moral și material, pentru ca atunci când ridicarea nivelului devine periculoasă pentru politicieni, să revină iarăși la o mărire și o dependență mai mare, care cumintește pe magistratul independent. Prin noua lege de oraganizare, legea morală de aramă se înăsprește.

Cine va face fapta mare de a da independență totală magistraturii noastre, față de politicieni? Chiar dacă această independență ar naște „spiritul de corp“, eu prefer spiritul de corp al magistraturii, față de spiritul de bandă al politicienilor, pentru că este ridicul să pui pe magistrat sub dependența omului politic român, când știi că în țara românească găsești puține deosebiri între un om public și o femeie publică.

4 Iunie 1924, (Adevărul)

INMORMÂNTAREA MAGISTRATURII

Trăim în timpuri de violență și de corupție generală, care amenință chiar existența statului. În toate tipurile de organizație bazată pe violență, clasele, castele și profesiunile au căutat să acapareze puterile statului și deci și magistratura, pe care au căutat s'o transforme într'un instrument de dominațiune. Sub statul sclavagist, magistratura era instrumentul stăpânitor de sclavi; în timpul feudalismului, ea era un instrument în mâinile nobililor proprietari de pământ; în timpul burgheziei, magistratura a fost instrumentul capitalismului. În țara noastră magistratura a trăit o viață de vasalitate judiciară" sub dependența seniorului politic, față de care ea trebuia să facă acte de „clientelă" judecătorească, pentru că fiecare magistrat trebuia să fie „omul unui satrap al justiției, fiecare magistrat trebuia să câștige buna voință a celei din urmă secături sociale ajunsă om politic. Selecțiunea magistraturii se făcea deandosele, pentrucă nu putea înainta de cât magistratul care, împreună cu toate rudele lui, dau probe de perfectă decadență morală în fața politicianilor. Înaintările în magistratură erau pe serii și pe familii politice, cari coincideau cu data venirii la putere a seniorului justiției. Sistemul de încurajarea decadenței era simplu: dependența magistraturii până la sclavie, față de puterea executivă; încurajarea și recom-

pensarea imediată și sgomotoasă a oricărui act de slugărnicie, în scopul de a deschide poftelile celorlalți magistrați; persecuția, uitarea magistratului independent.

Astăzi toate elementele sociale se ridică hotărâte și amenințătoare, cerând pâine, lumină, inimă și dreptate pentru toți și de aceea magistratura nu mai poate rămâne instrumentul unei clase.

În personalismul universal și conștient, în lupta violentă pentru realizarea dreptății întregi și neștirbite a fiecărei clase, a fiecărei profesiuni, a fiecărei rase și confesiuni, nedreptatea magistraturii mărește anarhia și pericolul social. Nu trebuie să ne facem iluzii și trebuie să ne convingem că astăzi nici autoritatea, nici religia, nici corupția nu mai pot liniști societățile setoase de dreptate. Numai o magistratură conștientă, cinstită și obiectivă, nu mai poate liniști societatea noastră agitată până în adâncuri. În secolul dreptății, lumea nu mai poate fi ținută decât cu dreptatea, și magistratura este astăzi ultima noastră speranță, care trebuie să înlocuiască toate puterile divine și umane, rămase neputincioase în fața luptei pentru dreptate.

De aceea trebuie să organizăm această magistratură ideală, arbitru respectat în lupta și în violența generală, care să nu țină cont de cât de conștiința sa și de interesul societății. Pentru a organiza această magistratură ideală, trebuie să realizăm desăvârșita ei independență morală, politică și economică, trebuie să realizăm independența conștiinței sale.

Fără independența economică nu putem avea o magistratură bună, pentru că preocuparea zilnică și copleșitoare de mizeriile vieții, descurajează, corupe și revoltă conștiința magistratului. Mizeria judecătorului în mijlocul bogăției și luxului general face din magistrat sau un nepăsător, sau un

revoltat și între nepăsător și revoltat, justiția nu poate trăi. Atunci când speranța lumii noastre e justiția, atunci când magistratura trebuie să devină singura putere regulatoare în stat, trebuie să realizăm lista civilă a magistraturii, cu orice preț și cu orice sacrificiu.

O magistratură dependentă de puterea executivă, coruptă și corupătoare, este o magistratură cu livrea, pentru că puterea judecătorească, întocmai ca și pasărea albastră a poetului, moare îndată ce este atinsă de puterea executivă.

Consiliul superior al magistraturii trebuie să devină organul independent de orice amestec al puterii executive, care să decidă de numirea, înaintarea, judecarea și mutarea magistratului. Magistrații controlori rămași afară din magistratură, pentru a nu fi captați de spiritul de corp, vor putea să denunțe și să acuze pe magistrații vinovați, în fața consiliului superior de judecată. Pentru a evita spiritul de corp trebuie să introducem în consiliul superior al magistraturii pe reprezentanții profesorilor universitari de drept și pe reprezentanții baroului. Cunosce spiritul tuturor avocaților din România și pot să afirm că nu există un mai bun și mai obiectiv judecător al judecătorilor, decât avocatul, care are și competența și interesul ca să aleagă pe cel mai bun magistrat. Ași vrea să se știe toată revolta avocaților ori de câte ori consiliul superior face o alegere nemeritată sau nedreptățește pe un magistrat distins.

Prin noua lege de organizare judecătorească magistratura țării cade și mai mult sub ghiara puterii executive și putem spune cu durere, că de astăzi înainte palatul de justiție va deveni sucursala cluburilor politice. În consiliul superior al magistraturii tronează singur ministrul justiției, pentru că și-a pus alături de el pe inspectorii judecătorești, pe primul președinte și președinții Casației, pe toți primii

președinți ai Curților de Apel din țară, cari, după cum spune legea, sunt numiți numai de ministru și fără nici un amestec al consiliului superior.

Atunci când membrii consiliului superior sunt numiți de ministrul justiției, atunci când primii președinți ai Curților, numiți de ministru, apreciază și notează pe magistrați, când tot ei apreciază capacitatea și toate raporturile lor, când ministrul justiției poate da în judecată și suspenda singur un magistrat, când el poate să aplice pedepse chiar unui magistrat inamovibil dela Casație, independența magistratului este o parodie ridicolă.

Și atunci când imensa majoritate a magistraturii rămâne amovibilă, însemnează că ne întoarcem înapoi la timpurile primitive, când puterea executivă singură făcea legile, ea le executa și tot ea judeca.

Magistratura țării suferă o lovitură mortală și de unde, ca om drept, trebuie să recunosc că partidul liberal a fost până astăzi cel mai mare bine făcător al baroului, pentru că el a liberat conștiința apărării, trebuie să constat că în totdeauna partidul liberal a dat cele mai grele lovituri magistraturii. Astăzi partidul liberal înmormântează magistratura țării.

10 Iunie 1924, (Adevărul)

EXPULZAREA CETĂȚENILOR ROMANI

Bolșevismul este o teorie periculoasă, dar ilegalitatea este și mai periculoasă decât bolșevismul. Contra teoriei bolșevismului lucrează natura morală a omului, care nu mai poate suferi distrugerea brutală a individului și a ideii și de aceea el tinde să scadă în toată lumea civilizată. Dar ilegalitatea autorităților constituite este un început și o școală a revoluției, făcută de chiar apărătorii ordinei și ai legii, care se generalizează în toată societatea și care ne bolșevizează pe toți. Atunci când vezi că jaful, arbitrarul, samavolnicia și corupția, devin o regulă de conduită generală, ajungi să te convingi că nu-ți mai rămâne decât bomba și revoluția. Bolșevismul reacționar este părintele legitim al bolșevismului revoluționar. Noi nu ne-am convins încă deplin, că scăparea acestei societăți bolșevizate este religia legalității.

Guvernul român a comis iarăși o ilegalitate, care, din nenorocire, ne va face de răsul lumii civilizate, pentru că a expulzat pe o româncă și pentru că expulzarea ei este contra tuturor principiilor juridice cari conduc țara noastră.

D-ra dr. Arbore a fost expulzată pe motivul că a pierdut calitatea de cetățeană română, pentru că ar fi primit titlul de „comisar de igienă la Moscova” și eu am intervenit în numele „Ligii Drepturilor Omului” ca să arăt că ea nu poate fi expulzată.

Este bine înțeles că chestiunea propagandei comuniste și teoria comunistă nu puteau preocupa „Liga Drepturilor Omului” în cazul de față, pentru că noi ne preocupăm numai de faptul că organele statului au expulzat o cetățeană română, care nu poate fi expulzată, nici extrădată, chiar în cazul când ar fi comis crimele cele mai atroce.

În memoriul prezentat miniștrilor am arătat — și am declarat și verbal — că, dacă d-ra dr. Arbore, prin propaganda sa comunistă, ar fi comis fapte concrete și precise de atentat contra siguranței statului, noi tot ne vom ridica pentru apărarea sa, pentru că scopul Ligii este tocmai să apere respectarea legii față de toată lumea.

În privința pierderii cetățeniei d-rei Arbore, am făcut obiecțiuni de ordin moral și de ordin juridic. D-ra dr. Arbore este fiica d-lui Zamfir Arbore, un vechiu luptător basarabean, din timpurile grele ale românismului în această provincie; d. Zamfir Arbore a fost patruzeci de ani funcționar român și a fost senator; iar d-ra dr. Arbore a fost funcționară română până acum câțiva ani.

Expulzarea d-rei Arbore în asemenea împrejurări, pe motivul că și-a pierdut cetățenia română, ar părea, cel puțin la prima vedere, o teorie ciudată și inventată pentru a persecuta pe o comunistă numai pentru convingerile ei politice și arătam că nu este bine să dăm impresia că un stat civilizat, organizat și cu destule mijloace de apărare, ca țara noastră, s’ar putea micșora până la a persecuta prin finețe procedurale pe o cetățeană română. Această teorie ar fi cu atât mai ciudată și periculoasă pentru buna reputație a țării noastre, cu cât nu s’a dat nici un fapt precis și concret artikulat, de real atac la siguranța statului nostru.

Din punctul de vedere juridic, credem că expulzarea ar fi și mai nefondată. Este adevărat că legile noastre pre-

văd pierderea cetățeniei române, atunci când cetățeanul român ar lua o funcțiune publică într'un stat străin, fără autorizarea guvernului nostru.

Rămâne să vedem ce se înțelege prin funcțiune publică în sensul legii. În orice stat modern organizat, trebuie să distingem, în sensul larg, patru feluri de funcțiuni publice: funcțiuni executive, legislative, judiciare și funcțiuni de administrație propriu zisă, care nu cuprind nimic executiv, nimic legislativ și nimic judiciar, care au de scop să ajute mersul acestor trei funcțiuni publice, precum și altor funcțiuni sociale, pe care le-ar îndeplini statul.

Între aceste funcțiuni administrative propriu zise intră: instrucția, igiena publică, medicina publică, gestiunea patrimoniului statului, etc. Cele dintâi trei funcțiuni publice sunt funcțiuni de suveranitate și funcționarul care îndeplinește o asemenea funcțiune, are o părțică din suveranitatea statului, el nu este numai funcționar, este și autoritate. Legile cari opresc pe cetățeanul român de a ocupa funcțiuni publice străine, se ocupă numai de cele trei funcțiuni publice, de funcționarul de autoritate și de suveranitate.

Avem proba evidentă în interpretarea dată chiar la noi acestor texte, pentru că statul nostru are profesori, medici, giranți de averi publice, străini, cărora nu le-a cerut și nu le poate cere cetățenia română. Legea română spune că nu poate fi funcționar public decât cetățeanul român. Or, dacă primești profesori, doctori, administratori străini în serviciul statului, pentru funcțiuni de simplă administrație, însemnează că numai primirea unei funcțiuni de autoritate poate duce la pierderea cetățeniei române.

D-ra dr. Arbore afirmă că n'a ocupat nici o funcțiune publică în statul sovietic rusesc și până la proba contrară ea trebuie să fie crezută și autoritatea trebuie să facă proba

contrară. S'a afirmat că d-ra dr. Arbore ar fi fost comisar pentru igienă în oraşul Moscova, dar d-sa tăgăduieşte această afirmaţiune făcută într'o broşură, care nu-i aparţine şi care afirmă fără probe.

Dar în chestiuni de asemenea importanţă, „Liga Drep-
turilor Omului“ declară cavaliereşte că nu poate face discu-
ţiuni de fineţe procedurale şi vrea să discute expulzarea
chiar dacă ar fi adevărată afirmaţiunea din broşură. D-ra
dr. Arbore a rămas tot cetăţeană română, pentru că:

a) Funcţiunea de medic sau de comisar al igienei
comunale nu este o funcţiune de suveranitate şi primirea ei
nu poate atrage pierderea cetăţeniei române, nici în Rusia,
nici la noi.

b) Nu trebuie să ne conducem de numele de „comisar
al igienei“, dat medicului comunal în Rusia, pentru că nu
numele decide de natura funcţiunii.

În explicarea numelui dat medicului comunal în Rusia,
trebuie să ţinem cont că organizaţia Rusiei sovietice este o
organizaţiune profesionistă de stat, adică toate profesiunile
sociale sunt funcţiuni de stat, pe care le exercită toţi
profesioniştii constituiţi în „soviet“, în „sfat“, în fiecare
comună.

Dacă ar fi să ne luăm după această organizare profe-
sionistă, ar trebui să spunem că în Rusia sovietică toată
lumea este funcţionar public, pentru că toată lumea trebuie
să intre într'un soviet, sau într'un sfat, care girează profe-
siunea locală ca o funcţiune de stat.

Tocmai pentru că în Rusia sovietică orice profesionist
trebuie să facă parte dintr'o funcţiune de stat, tocmai în
Rusia trebuie să facem deosebire între funcţiunile de auto-
ritate şi funcţiunile de administraţie propriu zisă, sau de
gestiunea de funcţiuni sociale.

Aceste din urmă nu sunt funcțiuni de suveranitate și d-ra dr. Arbore, chiar dacă ar fi fost medic comunal în Rusia, primirea acestei funcțiuni n'a putut s'o facă să piardă cetățenia română.

c) Dar în orice caz, din momentul ce statul român n'a recunoscut guvernul revoluționar rus, pe care-l consideră ca inexistent, primirea unei funcțiuni publice în Rusia nu putea să aducă pierderea cetățeniei române d-rei Arbore, pentru că ceea ce este inexistent nu poate produce nici un efect. Această teorie este admisă în toată jurisprudența și doctrina franceză, fără nici o controversă.

Mulți mi-au făcut teoria legalității oportune, adică mi s'a spus că nu aplicăm legalitatea decât la acei care-o merită. Noi românii suntem foarte ciudați oameni politici. Toți ne plângem și ne revoltăm de ilegalitate, dar nimeni nu se sfiește s'o aplice altora pentru motive de utilitate socială sau politică. De aceea toți românii suntem în afară de legalitate și de aceea nimeni nu ne dăm seamă că toată țara noastră aplică principiile bolșevice care pretind că atunci când este vorba de interesul umanității și de fericirea tuturor, nu trebuie să ne mai uităm nici la lege, nici la viață, nici la idei. Oricine iese din lege intră în bolșevism și pentru că fiecare român suferă de mania ilegalității, fiecare român este bolșevicul altuia.

Ceeace este mai periculos în această expulzare, este modul cum un român poate fi declarat c'a pierdut cetățenia română, de autoritatea executivă care, la noi, este autoritatea cea mai abuzivă, cea mai coruptă și cea mai corupătoare. Ai eșit afară din țară și la întoarcere te poți pomeni că te oprește grănicerul de la frontieră, te vezi declarat străin și trimis peste graniță. Nu e nici o garanție legală, nici o judecată, nici o constatare, ci numai bunul plac al guvernului.

In alte țări civilizate sunt garanții legale multe și serioase, dar numai la noi cetățenia ta depinde de simpatia guvernului sau a Siguranței generale.

Discuția este deschisă pentru că pericolul este mare.

15 Iunie 1924, (Adevărul)

DEMOCRAȚIA SALVATOARE

Din cauza politicii noastre interne și externe, țara noastră merge cu pași repezi către adâncul prăpăstiei și dacă România nu va muri de foame, ea va muri de rușine. Dar se poate ca țara noastră să moară și de foame și de rușine.

În economia politică suntem țara lenii și țara luxului; în morala privată, țara desfrâului; în politica internă, țara reacțiunii; în politica externă, țara minciunii, xenofobiei și antisemitismului; în morala publică, țara pungașilor. Suntem Sodoma politică, morală, economică, națională și internațională. Regele nostru este înfruntat și respins la Curțile Europei, iar miniștri noștri sunt numiți în străinătate satrapi persani.

Numele de român și numele de România au ajuns o sperietoare mondială și suntem părăsiți până și de marii noștri prieteni, care ne-au ajutat în timpurile de restriște ale națiunii noastre.

Ne mirăm că suntem calomniați și persecutați de toată lumea și nu ne dăm seama că cu morala noastră decăzută, am ieșit din [morală lumii civilizate și că deaceia suntem persecutați de finanța, de democrația și de civilizația apuseană, tocmai atunci când avem mai mare nevoie de occidentul civilizat, pentru refacerea noastră economică și pentru consolidarea noastră națională, încă șovăitoare.

Mai avem noroc, că occidentul încercat și încurcat la el acasă, are nevoie de ajutorul armatei noastre și este nevoit să ne mai treacă din greșelile noastre. Putem afirma însă, cu certitudine, că în ziua când occidentul va fi împăcat și pacificat, România va fi atacată de toată lumea civilizată pentru neseriozitatea noastră, pentru necinstea noastră politică și morală, pentru reacționarismul nostru, pentru antisemitismul și pentru brutalitatea noastră externă. România va lua locul Turciei lui Abdul Hamid.

Trebue să ne reabilităm țara, trebue să ne schimbăm și politica și politicianii, pentru că strigoii noștri politici ne sugrumă patria. Nu putem face apel la patriotismul vechilor politiciani, să-și revizuiască conștiința lor morală și politică, pentru că ei nu se mai pot adapta acestor vremuri noi.

Din această mentalitate a strigoilor conducători, a eșit catârismul lor politic național și internațional, care duce țara la rușinea de afară și la revoluția dinăuntru, pentru că toată lumea este revoltată și toți abia își rețin ura și revolta care clocotește pretutindeni. Nimeni nu mai muncește și toți fură, toți benchetuesc, săracii mor de foame și toată țara este desorganizată din cauza corupției și descurajerii generale. Noi nu mai producem și străinii nu ne mai ajută și din toată rușinea noastră morală, iese toată mizeria noastră economică. Cercul vicios este grozav, pentru că imoralitatea desorganizează producția și lipsa de producție mărește anarhia, revolta și imoralitatea.

Înainte vreme țările mureau din cauza latifundiilor, astăzi ele dispar din cauza reacționarismului și România a rămas un focar de reacționarism, boicotat de toată democrația mondială triumfătoare.

Salvarea României este în democrație.

Trebue să ne reabilităm țara printr'o politică rigidă, civilizată și democratică. Avem nevoie de o politică democratică de stânga și e nevoie ca țara noastră să se mute din Africa în Europa.

27 Iunie 1924, (Adevărul)

EROILOR NECUNOSCUȚI, GLORIEI; EROILOR CUNOSCUȚI, MIZERIE

După mausoleele ridicate pentru viteji, venea grandioasa comemorarea a eroului necunoscut, și după ele venea tristul congres al eroilor cunoscuți pentru ca să vedem față în față, toată preamărirea eroului necunoscut și toată mizeria eroilor cunoscuți. De aci reese toată falșitatea și toată impocrizia sentimentelor noastre naționale, cu înălțarea panglicarilor din sărbătorirea vitejilor, cu reabilitarea învârtiților din preamărirea bravilor.

Pentru că dacă ar fi fost ceva sfânt în sentimentele cu cari făceam noi aceste serbări strălucite și cu cari zideam noi aceste mausolee aurite, noi n'am fi cheltuit un ban pentru mausolee, n'am fi risipit o centimă pentru serbări. Cum te-ar lăsa inima să arunci o centimă la serbări și mausolee, atunci când văduvele cerșesc pe drumuri, atunci când orfanii eroilor umblă vagabonzi, mâncați de păduchi și decimați de boală, atunci când luptătorii pentru neam și pentru omenire sunt înlocuiți de toți aceia cari le-au subtilizat pensiunile și cari le-au executat împroprietăririle?

Guvernanții noștri au ales să preamărească pe un erou necunoscut, tocmai ca să nu ne îngrozim de tot blestemul eroilor cunoscuți, pentru că toată grandioasa serbare a eroului necunoscut s'ar fi transformat într'un dezastru național și politic, dacă eroul necunoscut ar fi devenit de o dată un erou

recunoscut. Lângă sicriul eroilor noștri necunoscuți, deveniți deodată eroi cunoscuți, am fi văzut eșind pe toate văduvele lor în lacrimi, înlăturate cu sălbăticie de la împrăștiere. Le-am fi văzut cu brațele lor vândute de cu iarnă la toți dezertorii împrăștiți, ajunși bogătașii satelor, de oarece societatea noastră ipocrită a înființat o nouă iobăgie, iobăgia văduvelor de război puse la împrăștierea în a treia categorie. Am fi văzut pe toți orfanii eroilor necunoscuți puși la împrăștiere în a șaptea categorie, mâncați de paraziți prin cazărmi, robi la dezertorii cumiți, făcând școala vagabondajului și a crimei, pentru că societatea noastră recunoscătoare va naște pe criminalii unirii și o nouă clasă de vagabonzi, pe vagabonzii idealului național. Am fi văzut, îngroziți, tot cortegiul eroilor cunoscuți, tot convoiul lung, trist și macabru al invalizilor de război, cu pumnii închești de mânie și cu dinții scrâșnind de ură, blestemând pe guvernânții noștri sălbatici, cari ajută cu patru zeci de lei pensie lunară, pe invalidul de război care a ieșit ciuntit ca un buștean din lupta mare pentru dreptatea patriei și pentru dreptatea omnirii, deoarece guvernânții noștri cinici au creat o nouă clasă de revoltați, au creat pe naivii patriotismului.

Cu eroul necunoscut totul s'a aranjat cu bine, pentru că un erou necunoscut lasă și pe văduva sa și orfanii săi tot necunoscuți, cari nu pot nici să protesteze, nici să blesteme la preamărirea eroului necunoscut. Și atunci ajungi să te revolți de împietatea acestei țări pentru toți eroii adevărați ai unirii, te înspăimânți când vezi că țara noastră dă eroilor necunoscuți glorie, eroilor cunoscuți mizerie și pungașilor recunoscuți avere și măririi.

Și atunci, aducem aminte. Aducem aminte Majestății Sale Regelui, că la începutul marelui nostru război, a făgăduit luptătorilor dreptate. Aducem aminte mitropoliților țării, că

în marele ceas al războiului unirii au făgăduit eroilor preamărire și urmașilor mila creștină. Aducem aminte femeilor române, că atunci când văduvele și orfanii unirii cerșesc pe drumuri, fericirea este un păcat și ele trebuie să fie surorile de caritate pentru toate durerile războiului unirii, Aducem aminte oamenilor de stat, că uitarea eroilor ucide eroismul, aducem aminte țării că popoarele trăiesc din virtuțile morale mai mult decât din tăria cetățenilor și din bogăția visteriilor.

3 Iulie 1924, (Adevărul)

„CAZUL STERE“ și „CAZUL BRATIANU“

Am fost martor la următoarea întâmplare :

Un hoț de buzunare era urmărit pe străzile Capitalei de păgubaș, de poliție și de public și toți strigau după el : puneți mâna pe hoț ! Hoțul urmărit striga la rândul său și încă și cu mai multă disperare, tot : puneți mâna pe hoț ! și astfel el a reușit să strângă un public numeros, care a încurcat lucrurile și cu care a reușit să scape.

* * *

Un partid politic stă la putere de mai mult de trei ani, deși el a cucerit puterea prin violență și prin escrocherie politică, deși teoriile lui de guvernare au dus țara la prăpastia economică și morală internă și externă. Acest partid, transformat într'o societate în comandită de exploatare a țării, a dus la scumpetea generală, care omoară pe cel sărac, care distruge pe funcționar, care ne-a dus la persecuția lumii civilizate și la boicotarea democrației triumfătoare și care ne-a făcut să fim o țară de ocară lumii întregi. Acest partid, ajuns o societate de pompe funebre naționale pentru înmormântarea țării, nu vrea să plece dela guvern, decât gonit cu pietre.

Aceasta este cazul Brătianu.

În timpul războiului nostru pentru unitatea națională, un om ar fi avut o atitudine, care ar fi slăbit rezistența noastră răsboinică și ar fi manifestat ca dușmanul nostru să iasă învingător în contra noastră.

Aceasta este cazul Stere.

* * *

Țara întreagă, disperată de dezastrul general, a început să strige dela un capăt la altul: puneți mâna pe Brătianu! S'a strâns lumea, s'a strâns opoziția și a hotărât fuziunea democrației, pentru ca să poată lămuri odată „cazul Brătianu“.

Dar Brătianu, la rândul său, a început să strige cu mai multă disperare: puneți mâna pe Stere! și el a reușit să strângă lume lângă el, lumea strânsă a început să strige și ea: puneți mâna pe Stere! așa că Brătianu a reușit să scape printre mulțimea ridicată și țara agitată, care n'a mai strigat decât: puneți mâna pe Stere!

Cu modul acesta, „cazul Stere“ a scăpat „cazul Brătianu“ și cu modul acesta Brătianu va continua să stea la putere și să înmormânteze țara.

Nici un comentariu; o simplă constatare.

7 Iulie 1924, (Adevărul)

FUZIUNEA S'A FACUT

Boala țării noastre este reacționarismul și de aci ies toate nenorocirile noastre. Când o clasă socială disprețuește pe alta, vom găsi brutalitatea, arbitrarul, jaful, exploatarea și cruzimea clasei guvernante disprețuitoare, vom găsi lenea ei, vom găsi nepotismul, clientela politică, vom găsi sportul ei politic, vom găsi desfrâul dictaturii, desfrâul autorității, vom găsi militarismul care o apără și xenofobia care o acoperă. Cu cât crește desfrâul politic, moral și social al clasei reacționare, cu atât vor crește și robia și decadența morală a clasei muncitoare, care sapă și mai mult prăpastia între ambele clase. Noi, în țara noastră, n'avem două clase ci avem două rase deosebite prin port, prin limbă, prin cultură și prin morală, cari nu se înțeleg și cari se urăsc.

Orice încercare de ridicarea poporului din partea democrației este bolșevism, este revoluție, și opinia publică reacționară justifică bătaia, închisoarea și chiar moartea democratului îndrăzneț. Intelectualii, militarii, funcționarii și autoritățile sunt în stare să recurgă la orice crimă în contra democrației pentru că ei consideră crima lor ca o crimă patriotică, menită să scape țara de bolșevism. Ultimele noastre alegeri au arătat complotul general al clasei suprapuse contra democrației. Vom ajunge să ne omorâm pe stradă ca în Bulgaria și să se facă și la noi vânătătoare de democrați.

Reacțiunea amenințătoare și-a ridicat capul în lumea toată și vedem că până în Italia civilizată, fascismul dictatorului face vânatoare de socialiști. La noi, și în lipsa unei opinii publice conștiente, ne vor ucide pe stradă, în aplauzele canaliei reacționare.

Singura scăpare este concentrarea democratică și fuziunea partidului național cu partidul țărănist era salvarea democrației și salvarea țării. Cunoscut postulatele partidului socialist, cari opresc colaborarea lui cu partidele burgheze, dar cred că atunci când pericolul social este atât de mare pentru democrație, chiar socialiștii legalitari ar trebui să reflecteze, dacă trebuie să continue să facă teorii de tactică politică utopică, sau să facă tactică politică pozitivistă și dacă nu trebuie să se apropie sau să susțină partidele cari garantează un minimum de democrație. Partidul socialist poate fi intransigent în țările civilizate dar nu și în țările reacționare unde el are să aleagă între reacțiunea ucigașe și între democrația burgheză. Tot astfel și cu minoritarii. Ei trebuie să dea tot sprijinul lor partidelor cari promit și garantează un minimum de politică minoritară civilizată, pentru că în politică, cine vrea totul, ajunge la nimic.

Masele partidelor național și țărănist, cu instinctul cetățeanului necăjit și disperat, s'au pronunțat cu entuziasm, cu vehemență și în mod imperativ pentru fuziune și fuziunea lor sufletească s'a făcut. Partidul național și partidul țărănist sunt astăzi unite în cuget și'n simțiri și șefii țărăniști cari s'ar opune fuziunii, ar fi afară din partid, ar fi contra partidului și ar face gesturi de dictatori, iar nu de democrați. Sunt chiar adânc convinși, că ei ar risca să distrugă partidul țărănist și ar comite o crimă contra democrației.

D. Mihalache are în mână soarta democrației în țara românească și, pe cât îl cunosc de convins democrat, sunt

încredințat că el nu-și va lua răspunderea unui gest atât de grav.

În vremurile când se hotărăște soarta democrației, poți să vezi inima democratului și pe democratul de inimă. Nu cred ca d. Mihalache să nu vadă că în România reacționară, democrația va fi unită sau nu va fi, și că cine luptă împotriva concentrării democrotice, luptă pentru reacțiune.

Când massele partidului țărănist se găsesc toate și cu tot sufletul lângă massele partidului național, vrem să știm cine, pentru care mare motiv, și pentru care covârșitoare formalitate, se opune la îmbrățișarea lor.

21 Iulie 1924, (Adevărul)

TRUBADURUL BUGETULUI ROMANTIC

Un tânăr savant care terminase studiile ingierești în străinătate și vrea să minuneze pe părintele său cu știința sa, îi spunea că el poate să stabilească totul prin calcul, poate să ghicească orice și poate să reducă totul la cifre. Părintele său, mândru de tânărul său cărturar, intră în camera de alături, iese cu pumnul închis și cere fiului său să-i spună ce are în pumn. Tânărul nostru savant calculează întinderea mușchilor și tendoanelor, măsoară încovoarea oaselor și spune cu satisfacție că tatăl său ține în pumn un corp rotund. Părintele fericit, în al noulea cer, răspunde că este adevărat; dar să-i ghicească acum și ce anume fel de corp rotund ține în mână. Și tânărul om de știință, după ce închide ochii și meditează adânc, cu degetul la tâmplă, strigă victorios: o piatră de moară.

Ce dăduse știința era bun, ce dăduse capul era prost.

Ministrul nostru de finanțe, cu bugetul țării strâns frumos la subțioară, ca un cântăreț rătăcitor, ca un trubadur al finanțelor române, pleacă în fiecare an prin lumea mare, să cânte minunile bugetului nostru echilibrat, revăzut și corectat, pe la toate curțile bancherilor europeni și americani. Unui ziar francez de seamă i-a declarat chiar, că el, „ca fost inginer“, a făcut politica inginerului și că deaceia totul merge bine în țara noastră.

Cu această macabră declarațiune, ministrul finanțelor ar putea fi numit sinistrul finanțelor, dar nu trebuie să fim atât de aspri cu el, pentru că totul se explică.

D. Brătianu este un bun inginer și un slab om politic: el face în țara noastră politica cu decimetru și cu formule algebrice și trebuie să recunoaștem că ceea ce i-a dat știința era bun și toate formulele sunt corecte. Dar atunci când face apel la geniul său politic, când trebuie să citească în aceste formule algebrice, el le citește de-a'ndoaselea și găsește în ele piatra de moară a tânărului inginer. Cititul în cifre este ca cititul în cafea, un cap bun spune lucruri frumoase și mucalite, un cap rău spune enormități și poate găsi orice enormitate. Dacă am lua de deoparte un bătrân de nouă zeci și nouă de ani și un copil de un an, scoți media cincizeci de ani. Dacă Țpui de cealaltă parte doi tineri de câte cincisprezece ani, scoți media etății de cincisprezece ani D. Vintilă Brătianu, calculator fără geniu, va spune că grupul cu media cinci zeci, care este etatea omului în plină vigoare, va învinge grupul cu media de cincisprezece ani, care este etatea copilului încă neformat, deși în primul grup sunt doi neputincioși.

Financiarul trubadur vede că formulele și calculele sale financiare sunt fără greșeli aritmetice sau algebrice și el nu înțelege decât cifrele sau numai ceea ce se poate pune în formule. Fascinat de aceste formule, el n'aude și nu înțelege toată revolta și toată disperarea unei țări întregi, care Țipă și se svârcolește sub cuțitul cu care el face cea mai nebunească și mai crudă experiență financiară.

Ca și faimosul mândăcios Savarin, care, inventând un sos nou, zicea că sosul este atât de bun, „încât cu el mănânci și pe tat'tău“, inginerul Brătianu, fascinat de formulele sale financiare, spune că ele sunt așa de frumoase, încât pentru

frumusețea lor poți să ucizi o țară. De aceea el nu poate să înțeleagă pe toate văduvele și orfanii fără pâine, cari au intrat în cimitire și strigă disperați: „eșiți morți, să intrăm vii“; nu poate să înțeleagă pe invalizii de război muritori de foame, care-și blestemă eroismul lor; nu poate să înțeleagă toată mizeria neagră a funcționarului care, dela salariul de mizerie trece la pensiunea de agonie, și pe care țara îl împinge la hoție pentru ca să mai poată trăi; el nu poate înțelege pe micul meseriaș, distrus de scumpete și de lipsa de capital; nu poate să înțeleagă pe lucrător, al cărui salariu nu crește în proporție cu scumpetea vertiginoasă; nu poate înțelege falimentele comercianților; nu poate înțelege închiderea fabricelor și licențierea lucrătorilor; nu poate înțelege distrugerea intelectualilor cari cerșesc un codru de pâine; nu înțelege creșterea criminalității și a suicidelor, nu înțelege că ne vom apuca toți de hoție sau de haiducie, deoarece pentru ca să mai poată trăi în țara sinistrului dela Finanțe, oamenii trebuie să fure, să omoare sau să se omoare.

Orbit de ingineria lui politică, d. Brătianu, bun inginer și prost politician, ne și urăște în mod sincer, pentru că nu vrem să intrăm în formulele sale perfecte și spune că țara este de vină, că se încăpățânează să trăiască după legile naturale politice ale omului și nu vrea să moară după formulele frumoase ale mineralelor.

D. Brătianu s'a suit cu țara în aeroplan și face cu ea viraje mortale, pentru că ministrul nostru de finanțe poartă ochelari pictați și aleargă cu noi după fantomele ochelarilor săi, prin toate râpele și prin toate prăpăstiile.

Ne facem o datorie să-l deșteptăm și să-i spunem că pe drept sau pe nedrept, din cauza formulelor sale ciudate, d. Brătianu a ajuns un om odios întregii țări; că lumea-l consideră ca piaza-rea și cucuveaua țării; că s'au format

legende macabre, ca în timpurile celor mai mari cataclisme sociale, că din cauza sa au mâncat luna, vârcolacii; că prin reputațiunea sinistă pe care și-a făcut-o, descurajează activitatea economică a țării; că toți liberalii, între patru ochi, se roagă de noi să-l doborâm în chiar intreresele partidului liberal, care este în stare să ceară colaborarea opoziției și să scape de omul cu idei fixe.

Il anunțăm că într-o zi vom cere toți pașapoarte pentru ca să-l lăsăm singur în această țară, în care a întronat dictatura utopiei financiare, pentru că nu înțelegem ca optsprezece milioane minus unul, să fie terorizate de acest minus unul, care ne ucide în numele științei.

Majestate, trimete-ți inginerul la Academie și să se lase de politică, căci țara nu se conduce cu metrul.

22 August 1924, (Adevărul)

NEBUNUL ROMEI

Majestate, schimbă-ți doctorul că moare bolnavul.

Atena cea veche și glorioasă, chema pe Roma la o discuțiune filosofică gravă. Roma veche, tare în arme dar slabă în filosofie, nu găsea nici un filosof, care să se măsoare cu renumiții înțelepți ai Greciei. Cărturarii Romei se gândiră să trimeată la Atena pe un nebun roman și cu modul acesta, ziceau ei, dacă nebunul nostru va fi înfundat de filosofii greci, noi vom putea răspunde că Atena n'a învins Roma, ci pe un nebun roman. Iar dacă se va întâmpla ca nebunul nostru să învingă pe filosofii greci, noi vom putea spune că Roma este atât de tare în filosofie, încât chiar un nebun al nostru a putut să învingă pe un filosof al lor. Și așa s'a întâmplat. Nebunul Romei minunase pe înțelepții Eladei, cari au luat aiurările nebunului, ca simboluri ale unei filosofii adânci.

România, chemată la Londra pentru ca să discute cu marii economiști și financiari ai lumii grava ei boală financiară și economică, în lipsă de orice economist și financiar destoinic, a trimis pe un maniac, pe maniacul nostru ministru de finanțe.

România, ca și Roma veche, și-a zis că trimete pe d. Vintilă Brătianu, pentru că dacă la Londra ministrul de finanțe va fi turtit de financiarul străini, noi să putem spune că la Londra n'au fost învinși financiarul români, ci un simplu ministru de finanțe, ba încă și acela un maniac. Iar

dacă s'ar întâmpla ca ministrul nostru să înfunde pe marii financiari ai lumii, noi să putem să spunem că România este atât de tare în finanțe și economie politică, încât un simplu maniac român, un biet ministru de finanțe român, a învins pe toți marii financiari străini.

La Londra, doctorul nostru financiar a vrut întâi să facă pe doctorul american, pentru că el a spus financiarilor străini că el, în economie politică este *monist*, că el vindecă orice boală socială, economică și politică, numai cu o singură doctorie, cu un singur leac național. În boalele noastre sociale și financiare, a spus el, dacă n'avem o doctorie națională, noi întrebuițăm apa chioară, numai ca să fie apă națională; dacă nu avem instrumente perfecte românești, întrebuițăm satârul, numai ca să fie satâr românesc; dacă n'avem cărți medicale românești, întrebuițăm cartea de vise, numai ca să fie românească; dacă n'avem doctori naționali, întrebuițăm felceri români, dacă n'avem moașe, întrebuițăm babe române. Și chiar dacă din cauza soluțiilor noastre naționale s'ar întâmpla să murim, noi salvăm demnitatea noastră națională, pentru că murim „prin noi înșine”.

Doctorii străini au întrebat pe doctorul nostru dacă bolnavul se simte bine cu aceste doctorii ciudate. A răspuns că el nu se interesează de bolnav, ci de experiențele lui, pentru că el consideră țara românească ca un laborator social de experiențe sociale și financiare, pe cari bolnavul trebuie să le sufere în interesul țării, adică familiei Brătianu; că odată ce bolnavul a încăput pe mâna lui, el nu-l slăbește nici mort, până când nu verifică experiența lui până la capăt.

Dacă bolnavul țipă, el îi astupă gura; dacă plânge, îl bate să tacă; dacă dă din mână, îi taie mâna. De aceea avem în țara noastră curți marțiale, consilii de război, închisori, stare de asediu, comploturi inventate, împușcături

fără judecată, de aceia avem dictatura brătienesă. Țara românească este un câmp de experiență financiară a familiei Brătianu.

Financiarii străini au întrebat pe „doctorul american” român, cum poate cere dela ei un împrumut pentru România, când partidul lui persecută pe rudele lor din țara noastră.

Doctorul Vintilă a răspuns că partidul liberal este xenofob și antisemit brutal tot în interesul străinilor și evreilor, pe cari voește să-i vindică de străinism tot cu naționalismul salvator: îi bate ca să se facă români.

L’au mai întrebat financiarii străini, că dacă el vrea ajutorul capitalului străin, de ce persecută acest capital. Doctorul a răspuns, că el nu persecută capitalul străin ci pe capitaliștii străini, [cari mai pretind dobânzi la capitalul pe care cerem să ni-l împrumute, când se știe că dobânda, ca orice dobândă din țara românească, este monopolul familiei Brătianu. De aceea, orice capital străin poate să devină ușor capital românesc, dacă primește să intre sau să iasă din țară prin Banca Românească! De aceea, un capital poate fi chiar și „jidănesc”, dar trebuie să fie exploatat de „jidani creștini” din partidul liberal, pentru ca dobânzile capitalului „jidanilor mozaici” să rămână în mâna „jidanilor creștini”. Dacă acest capital străin primește aceste condițiuni ușoare, el poate să speculeze țara până la sânge, pentru că el cere ca numai capitalul să fie românesc, dar dobânda lui poate fi și trebuie să fie „jidănească.”

Au mai întrebat, tot financiarii străini, că dacă are nevoie de capitalul occidentului democrat, de ce partidul liberal persecută democrația română. D. V. Brătianu a răspuns că în țara românească nu sunt democrați ci numai bolșevici, adică neliberali, pentru că țara românească se împarte în două feluri de cetățeni: în liberali și în asasini.

Dacă în aceste condițiuni strălucite, finanța străină nu vrea să ne împrumute, noi știm că rămânem fără drumuri, fără școli, că viața se scumpește, că vădulele, orfanii, invalizii, funcționarii și muncitorii vor muri de foame, dar că toți vor muri cu mândrie, că au fost uciși de capitalul românesc, că au murit de moarte națională. Vom avea revoluție, dar vom muri prin noi înșine.

— Dar dacă experiența d-tale nu reușește și ucizi țara?

— Spun „pardon“ și plec.

— Atâta tot?

— Da; partidul liberal dă guverne atât de teribile și de reacționare, încât mulțumirea cetățenilor că au scăpat de noi, îl face să uite tot răul pe care l'am făcut țării.

Financiarii străini, uimiți de aiurările maniacului României au telegrafiat regelui: rechemăți pe doctorul Brătianu pentru că dacă starea bolnavului este gravă, starea doctorului său este disperată.

Noi, financieri ai țărilor civilizate și democratice, nu putem ajuta pe un om care suferă de arghiomie, xenofobie și democratofobie furioasă. Schimbați doctorul că omoară țara, vine revoluția.

13 August 1924 (Adevărul)

NE GUVERNEAZA COADA

Sultanul din Bagdat ceruse unui mare filosof musulman, să-i facă o listă de toți oamenii împărăției sale, după înțelepciunea fiecăruia, după care să-i cheme la cârma țării. El conduse imperiul după aceasta catagrafie a înțelepciunii. Și imperiul lui mergea tot prost. De la un timp însă, sultanul băgă de seamă că țara lui merge de râpă și se deșteptă chiar la margina unei revoluții. El chemă în grabă pe filosoful cel mare și-i făcu aspre muștrări pentru catagrafia lui mincinoasă. Dar înțeleptul musulman răspundea liniștit:

— Măria ta, guvernează coada, nu guvernează capul.

După multe cercetări, sultanul află cheia greșelii: măscăriciul palatului întorsese lista oamenilor de-a'ndoasele și, în ultimul timp, sultanul chemase la cârma statului pe oamenii dela coada listei.

— Maria ta, zise măscăriciul, am găsit că destul a condus capul și a mers rău, să mai încerc să conducă și coada, că poate va fi mai bine.

Țara românească merge prost, pentru că și la noi măscăriciul palatului au întors lista înțelepților; și în România guvernează coada. În România cea mai mare guvernează oamenii cei mai mici. De aceea, în toate ramurile sociale, noi am făcut progrese mari și numai în politică ne întoarcem la copilăria politică, la dadaismul politic. Numai astfel se

explică delirantele explicațiuni și declarațiuni făcute de miniștrii noștri, în toate marile dezastre ale țării.

Marele demagog încoronat, Napoleon I, cu cinismul obișnuit al dictatorilor, spunea că poți să violezi și țara și Constituția și istoria lumii, numai să-i dai un copil bun. Napoleon Brătianu a întronat în țara românească cea mai desmățată dictatură. Dictatura politică a violat voința corpului electoral, a violat urnele și a violat Constituția. Dar țara noastră, dornică de o grabnică îndreptare, răbda și aștepta copilul cel frumos, aștepta normalizarea vieții noastre sociale, pe care o promisese partidul lui Andronic, care zicea că descoperise apa de aur, cu care va face din leu franc și din leu dolar.

După trei ani de guvernare dictatorială, ne deșteptăm la marginea unei revoluții, cu sărăcia generală înăuntru, cu rușinea generală în afară, cu jaful general, cu descurajarea generală. Partidul liberal, violatorul țării, fusese un mare escroc politic, un aventurier stricat și corupt, care dăduse naștere unui copil hidos, rahitic și sifilitic. Țara violată și scâlcită, se revoltă și înnebunește numai când vede cine a fost violatorul ei, pentru cine și-a pierdut ea cinstea, averea și viitorul.

La Londra, la Paris, ba chiar în orice țară balcanică, unde se face o politică leală și patriotică, un partid care s'a dovedit neputincios în fața dezastrului țării, ar fi făcut imediat loc altuia. La București, — conacul d-lui Brătianu dela moșia sa România Mare, — când țara arde și țipă, partidul liberal se uită la ea să vadă cât mai are de trăit, pentru ca să dea zor să termine toate cointeresele lui înainte de a-și da sufletul. Iar în acest timp, guvernanții noștri caută să ne consoleze cu descântece științifice. Intocmai ca și bătrânii ramoliți și neputincioși, cari cad în mania religioasă,

neputincioșii noștri politici au căzut în mania științei și în toate marile dezastre ale țării, miniștrii noștri dadaști ne invoacă un principiu din fizică, din chimie sau din astronomie, pentru ca să explice cu formule științifice că dezastrul nostru era fatal și fără leac.

Un ministru dadaist care ne guvernează, întors proaspăt din străinătate, ne spune că viața noastră se scumpește și că se va scumpi la infinit, pentru că leul nostru scade.

Așa că nu viața se scumpește, ci valoarea leului devine din ce în ce mai mică, față cu moneda străină forte și că deci prețul lucrurilor în lei trebuie să devină din ce în ce mai mare, pentru ca să ajungă la nivelul prețurilor din străinătate, în virtutea principiului vaselor comunicante. Asta e Einstein în economia politică. Descoperirea lui este atât de naivă și de banală, încât ea îți dă impresia de aiurare și de tenebros.

În primul rând, în chestiune de scumpețe, principiul vaselor comunicante poate fi explicativ și consolator, dar numai pentru anumite vase comunicante, pentru vasele care comunică cu bugetul statului, pentru vasele comunicante cu vistieria țării.

Însă noi, în politica democratică nu ne interesăm nici de buzunarele absorbante, nici de vasele umplute din vistieria țării, ci ne interesăm de toate vasele necomunicante, de toți muritorii de foame, cari trăiesc din munca lor iar nu visteria țării.

Dar în al doilea rând, partidul liberal a cucerit cârma țării cu făgăduiala că el va normaliza leul și, pentru nesavanți, adică pentru neminiștri, normalizarea leului însemnează eftinirea traiului. Și acum, acelaș partid liberal, vine cu teorii științifice naive, să ne explice pentru ce leul nu se poate normaliza și pentru ce scumpețea vieții crește la infinit. Partidul liberal face întocmai ca doctorul șarlatan,

care se laudă că poate să vindece o boală gravă și după ce l'ai plătit, se așează frumos la capul patului tău și începe să-ți citească din toate tratatele de medicină și de igienă, pentru ca să-ți explice pentru ce boala ta este gravă și pentru ce tu trebuie neapărat să mori de această boală.

Inventatorul dadaismului economic este încă și ironic, pentru că el are curajul să spună că scumpetea generală îmbogățește pe toată lumea, adică ministrul nostru a descoperit piatra filosofală în economia politică, să ajungi la bogăția generală din chiar sărăcia generală. El spune că în scumpetea generală nu suferă nimeni, pentru că aceea ce fiecare din noi pierde ca consumator, câștigă ca producător și scumpirea generală îi mărește veniturile. Un liberal este totdeauna optimist, pentru că el confundă țara românească cu Banca Românească și este lucru ciudat că, cu cât Țara Românească sărăcește, cu atât Banca Românească se îmbogățește.

Dar întrebarea se pune clar: ce facem noi cu cei săraci, cu cei mici, ce facem cu toate vasele necomunicante? Pe aceștia îi condamnăm la moarte?

a) Ce facem cu funcționarii, cu văduvele, cu orfanii, cu invalizii de război, cu funcționarii, cu profesorii, cu magistrații și cu toți intelectualii cari nu-și pot crește veniturile lor?

b) Ce facem cu profesiunile celor mici, cari nu pot să-și ridice venitul lor în proporție cu creșterea furtunoasă a scumpetei? În 1923 indiciul de scumpetea vieții, la noi, a fost de 1200—1300 și indiciul de ridicarea salariului lucrătorilor a fost până la maximum 31, pentru anumite profesii și de 18 pentru altele.

c) Cel puțin jumătate din lucrurile necesare vieții individului și statului, sunt importate din străinătate și din

cauza valutei noastre slabe, noi dăm muncă mai multă pentru mărfurile străinilor. Țăranul care se îmbrăca înainte de război cu valoarea unei chile de grâu, astăzi trebuie să dea pentru aceeaș îmbrăcăminte, aproape o jumătate de vagon cu grâu, ceea ce însemnează cu mult mai multă muncă dată străinului.

Celor săraci, partidul liberal nu le mai lasă decât ochii, pentru ca să poată plânge sărăcia lor. Savantlăcul miniștrilor noștri ne întristează ori de câte ori un dezastru național îi silește să facă declarațiuni copilărești. La dezastrul pirotehnicii noastre, ministrul de război declara că chiar dacă ar arde toate munițiunile statului, n'avem să ne temem de nimic, pentru că soldatul nostru știe să lupte cu pumnul. Ministrul de finanțe spune că dezastrul nostru, provocat de incapacitatea noastră, se va vindeca prin noi înșine, adică tot prin incapacitatea noastră. Un alt ministru a spus că în realitate, țara noastră este nemulțumită pentru că oamenii au devenit mai nervoși din cauză că agitațiunile feministe au agitat și pe doici și le-au stricat laptele. Un ministru, general, din guvernul actual, a declarat că țara merge prost, pentru că sunt prea mulți civili și pentru că civilii nu se recrutează dintre militari, etc.

Majestate, măscăricii palatului au întors lista înțelepților politici și azi ne guvernează coada. Intoarce lista guvernanților iar de la cap, căci de când ne guvernează coada, merge prost și pute rău.

4 Septembrie 1924.

RAVAGIILE DICTATURII

Acuz poliția civilă și militară română de bolșevism, pentru că nu este nici o deosebire între poliția lui Trotzki și poliția română. Rusia geme sub dictatura lui Trotzki, Italia sub dictatura lui Mussolini și România sub terorismul lui Tontolini, pentru că noi avem pe teroristul Tontolini, ministru militar, financiar, economist și polițist. Într'o țară conștientă de drepturile ei elementare cetățenești, autoritatea noastră polițienească, civilă și militară, ar provoca două revoluții pe fiecare zi, prin cruzimile și prin ridicolul ei, pentru că autoritatea noastră este condusă alternativ, într'o zi de Trotzki și într'o zi de Tontolini, amândoi cruzi până la ridicol și ridicoli până la cruzime.

Numai administrația românească a inventat pedeapsa preventivă, pentru că numai la noi se pedepsesc cetățenii, nu pentru că au comis, ci pentru că să nu comită fapte penale. Ceeace s'a petrecut cu ultimele arestări de comuniști, întrece puterea de revoltă și te trăsnește prin ridicolul ei. Intrucât n'are inteligența necesară ca să descopere comploturile, autoritatea noastră s'a hotărît să le invente, sau să le prevină închizând pe oameni, pentru că să nu facă comploturi comuniste sau iredentiste.

Poliția noastră împarte pe cetățeni în trei categorii: cetățeni cari au fost, sunt și vor fi comuniști sau iredentiști,

cetățeni cari n'au fost, dar sunt și vor fi comuniști și cetățeni cari n'au fost, nu sunt, dar pot fi comuniști sau iredentiști.

Și de aci ea a tras o concluzie logică și s'a apucat să aresteze pe toți cetățenii la întâmplare, pentru că dacă cei arestați n'au fost și nu sunt, ei pot fi comuniști sau iredentiști. Cu modul acesta am rezolvat o mare problemă penală în țara românească : arestăm pe orice cetățean pentru ca să prevenim orice delict.

În Spania, roșul irită numai pe tauri, în România el irită și pe boi, pentru că am văzut spectatolul trist și ridicol, ca o poliție întreagă să lupte și să se agite, pentru că la o înmormântare de moarte naturală, să nu ia parte și un steag roșu și în cazul când el ar lua parte, steagul roșu să fie ținut orizontal, iar nu vertical. Și astăzi se găsește închis stegarul dela înmormântarea fiicei lui Cristescu, pentru că a ținut steagul roșu mai mult vertical decât orizontal!?

Astăzi se găsesc arestați două zeci și unu de oameni, numai pentru că ei au vrut să constituie o cooperativă de editură, de librărie și de cultivare a poporului. Editura era și de cărți de școală și cooperativa era constituită după formularul, statutele și instrucțiunile date de chiar centrala cooperativelor sătești și orășenești, cu clauza că 10% din beneficiu se va da acestei centrale, pentru scopuri culturale. Din cei douăzeci și unu de arestați sunt și trei comuniști, iar restul sunt burghezi pacinici, oameni inocenți, cari nu știu ce este socialismul sau comunismul.

A mai fost arestată d-ra Filipovici și alți doi prieteni ai ei, cu cari sta la masă la Bazargic, căci se vede că mâncau bucate comuniste, deoarece poliția noastră a inventat și delictule culinare comuniste.

Mai sunt arestați cetățenii muncitori, cari au lansat un manifest de sindicat economic, numai pentru că poliția

noastră nu știe să facă deosebirea între un sindicat politic și unul economic. În sindicatele economice sunt primiți muncitori din orice partid politic, pentru că aceste sindicate au ca scop numai apărarea interesului economic al clasei muncitorești și pentru ca să-i poată solidariza pe toți pe baza intereselor comune muncitorești, ei lasă la o parte orice considerațiuni politice.

La Sibiu este arestată Margareta Proty, văduvă cu copii, numai pentru că a primit o scrisoare în care era rugată să dea ajutor la organizarea comunistă. Mama deținutei, arestată și în urmă liberată, s'a sinucis de disperare și de durere.

Țara românească de după război trăiește într-o permanentă stare de revoluție făcută de autorități, pentru că orice ilegalitate este o revoluție și o școală a revoluției.

Politicianii noștri, ignoranți și reacționari, au născut anarhismul tocmai în țara în care opinia publică a fost totdeauna cu mentalitatea de iobag. Ei au inventat zecile de comploturi comuniste și maghiare, făcute de studenți și de copii, cea mai mare parte clasate și aproape toate achitate. Ele au fost inventate numai pentru ca să justifice dictatura și teroarea albă, numai ca să justifice alegeri escrocate sau urne violate, numai ca să justifice abolirea constituției. Au fost inventate numai pentru ca să poată să jefuiască mai bine o țară legată de mâini și de picioare, legată la ochi și cu călușul în gură, numai ca să poată ascunde mai bine ignoranța, brutalitatea și jaful politicianilor constituiți în societate în comandită de exploatare și de piraterie economică și politică. La protestările democrației noastre, politicianii cu moravuri persane, răspundeau îngâmfați, că pumnul a fost salvatorul patriei, pentru că el ne-a scăpat țara de bolșevism și de iredetism, asigurându-ne ordinea internă.

Dar după șase ani de dictatură și de teroare albă, după șase ani de curți marțiale și de stare de asediu, ne vedem astăzi cu o nouă stare de asediu, mai grozavă; cu o nouă abolire a constituției, mai completă și cu noi arestări de comuniști, de iredetiști și de fasciști. Atunci putem să întrebăm, cu ironie și cu revoltă: „Unde sunt toți acei mincinoși salvatori ai patriei și ai ordinei, unde sunt teoreticianii pumnului politic, cari se lăudau cu pumnul lor salvator care a scăpat țara de bolșevism și de iredetism, când ei ne spun astăzi că bolșevismul este și mai periculos și că pe lângă bolșevism și iredetism, s'a mai născut și fascismul?

Și sistemul este același în toate arestările de muncitori, pentru că toate arestările sunt făcute pe bănueli așa de ușoare și de ușurele, încât comisarii regali n'au curajul să înfrunte consencința grevelor foamei și de frica lor, liberează pe cei arestați ca să nu fie trași la răspundere, atunci când se va dovedi că cei morți erau cu totul nevinovați. Acest mod de arestare, numai pentru idei, aceste pedepse preventive, constituiesc o adevărată provocare la anarhie, constituiesc provocarea clasei muncitoare, care-i dă dreptul să creadă că în țara românească, pentru muncitor nu există legalitate, că în țara românească, un muncitor nu valorează mai mult decât un pițigoi mort. Aceste arestări legale constituiesc școala anarhiei și revoluției, pentru că muncitorii vor avea dreptul să spună că comisarii regali au liberat pe cei arestați îndată ce au fost amenințați cu greva foamei, pentru că ei erau arestați fără nici o vină și numai pentru că cei arestați reprezentau clasa muncitoare.

Am citit cu groază protestarea Bucovinei în contra desființării drepturilor cetățenești, pentru că găsim aceeași ignoranță și aceeași brutalitate și în acțiunea națională și în

cea minoritară. Politicianii regăteni, au crezut că sufletul unei provincii este o pastă culinară, pe care au căutat s'o comprime și s'o diformeze după modelul iobăgiei noastre regătene. Ei nu și-au dat seama că sufletul și dinamita nu se pot strivi și au ajuns să revolte pe cetățenii români și minoritari din nouile provincii, loviți în mândria, în demnitatea și în civilizația lor, pentru că nouile provincii sunt toate bolșevizate de pumnocrația și de cleptocrația regăteană. În concepția lor simplistă și brutală și sub masca unificării naționale, ei au căutat să coboare mândria europeană a românilor din noile provincii la politica africană din regat. Pentru că la noi, totul este diformat și denaturat; chiar democrația noastră este e democrație ciocoistă și brutală. Ia pe cel mai mare democrat din regat și pune-l să se plimbe cu un țăran pe calea Victoriei, în dreptul lui Capșa și sunt sigur că va fi lovit de un atac de epilepsie.

O țară revoltată și bolșevizată de jaful, de ilegalitatea și reacționarismul politicianilor noștri, dacă este astăzi înfrântă cu pumnul, mâine va trebui înfrântă cu mitraliera și poimâine cu tunul, pentru că violența cere violență.

Dacă astăzi abuzăm de starea de asediu, mâine va trebuie să abuzăm de starea de război.

19 Septembrie 1924, (Adevărul)

GUVERNUL STUPEFIANTELOR

Pe la mijlocul secolului trecut și în niște împrejurări foarte grave pentru imperiul chinez, împăratul Chinei a chemat la guvern ca să salveze țara, pe un mare mandarin, care se lăuda că are proiecte și mijloace miraculoase. După trecere de timp îndelungat, guvernarea lui atât de mult așteptată, în loc să dea rezultate bune, ducea țară din dezastru în dezastru și ridica furtuni de protestări. Cu toate acestea, țara revoltată vedea cu groază, că cu cât nenorocirile ei curgeau mai des sau mai mari, ministrul mandarin striga și mai sus și mai tare, că țara este salvată, că ea este fericită și că în curând ea va fi țara cea mai fericită din lume.

Imperiul chinez n'a putut scăpa de falșul salvator decât în urma unei mari revoluțiuni, deși chiar în timpul acestei revolte, ministrul chinez striga tot cântecul lui vechi și monoton, că țara lui este fericită și că el este salvatorul patriei. Când revoluționarii intrau în palatul ministrului ucis, găseau o întreagă aripă secretă și necunoscută de nimeni, care era un adevărat laborator și o rafinată și bogată instalație de fumător de opium și de hașis. Ministrul chinez fusese un degenerat și degradat fumător de opium și de hașis și toate aiurările lui de fericire publică, erau efectele hașisului și de aceia guvernarea acestui hașisoman

ministru, este cunoscută în china cu numele de politica opiului, de guvernul hașișului.

În țara românească de după război, ajunși la marginea prăpăstiei și în pragul revoluției, am făcut apel la partidul liberal ca să ne salveze țara. Dar țara noastră, sub liberali merge și mai rău decât înainte de venirea lor la putere și patria noastră a căzut din lac în puț. Din nenorocire el ne-a dus la dezastru, din nemulțumire la revoltă, țara pârae din toate părțile, ruina internă și externă ne-a adus toate umilirile și murim și de foame și de rușine. Și cu toate acestea, țara revoltată vede cu groază, că guvernul liberal face chef cu mortul în casă, că el insultă nenorocirea noastră cu cea mai crudă ironie, pentru că cei treisprezece miniștri liberali spun de treisprezece ori pe zi, în treisprezece orașe și sate deosebite și în treisprezece banchete și înagurări variate, că țara noastră merge bine, că avem succes moral și că are să fie bine.

Dar nu este nici o mirare pentru ce toți miniștrii liberali, ca și mandarinul chinez, abuzează de stupefiante și avem și în țara românească politica hașișului, avem guvernarea hașișomanilor, avem guvernarea stupefiantelor. Și atunci se explică toate ilariantele și cinicele declarațiuni făcute de miniștrii liberali, cari revoltă țara nenorocită mai mult chiar decât nenorocirile ei.

D. Tancred Constandinescu ia hașiș în mari cantități și numai așa explicăm declarațiunea sa maladivă, că țara noastră are un mare succes moral, când succesul ei nu este un succes moral ci un succes mortal și când ministrul industriei și comerțului face asemenea declarațiuni chiar la înmormântarea comerțului și industriei române.

Tot hașiș ia și d. Mârzescu și tot astfel ne explicăm declarațiunea sa abracadabrantă, că țara merge bine și că

guvernarea liberală de abia începe, pentru că numai astfel ne explicăm că ministrul justiției poate să facă asemenea declarațiuni, chiar lângă catafalcul magistraturii noastre, moartă de foame, de zăzanie și de șicanarea administrativă.

D. Văitoianu ia opium și de aceea poate să mai rămână la ministerul căilor ferate, care a ajuns ministerul vagoanelor ministeriale și al biletelor gratuite, care a ajuns un negustor de fierărie veche vândută Reșiței și un impresariu de deraieri spectaculoase D. Ionel Brătianu abuzează de toate stupefiantele cari produc și fericirea somnului și fericirea stării de veghe și așa ne explicăm desinteresarea sa de politica țării și de aceea și-a luat ca ajutor pe doi tineri subsecretari de stat. D. Vintilă Brătianu abuzează de cocaină și de aceea a devenit insensibil la durerile țării și la suferințele sale morale, pentru că numai astfel ne explicăm cum poate suferi rușinea să renunțe la maxima sa falită „prin noi înșine“, cum a putut să se înjosească să bată pe la ușa bancherilor jidani cum a renunțat la împrumutul țării și, mai cu seamă, cum nu vede ridicolul unui ministru care merge în străinătate din bancher în bancher, cu un memoriu de starea teoretică bună a țării noastre, contrazisă dureros de starea ei de fapt, dezasturoasă. D. Mărdărescu ia multă morfină și de aceea poate spune că armata noastră muritoare de foame, merge bine chiar dacă i-au ars munițiunile dela Pirothenie, pentru că arma viitorului este pumnul și soldatul român știe să lupte cu pumnul.

Nu știu ce stupefiante iau ceilalți miniștri, dar să ne interesăm și să le denunțăm publicului, pentru ca se știe și el că țara noastră este condusă din nou de niște miniștri liberali bolnavi, cari abuzează de mult timp de stupefiante. România o mai fost condusă de un primministru liberal grav bolnav, despre care doctorul care l'a îngrijit, spunea

că el era bolnav de această boală de mai mult de douăzeci de ani.

Este un dureros spectacol să vezi la înmormântarea unei țări întregi, un întreg convoi de miniștri fumători de opium, îmbrăcați în haine de nuntă și în loc de „D-zeu s'o ierte“, strigând vesel „felicitățile noastre“.

Guvernul liberal face chef chiar în casa mortului.

7 Octombrie 1924, (Adevărul)

PACEA PERMANENTA

Conferința dela Geneva a fost cel mai mare eveniment moral al lumii moderne, pentru că la Geneva, omenirea noastră nu s'a mulțumit să spună că dorește pacea, care a format dorința mistică sau egoistă a tuturor timpurilor. La Geneva omenirea a pronunțat pentru prima oară cuvântul de „crimă de agresiune“, adică pentru prima oară ea a arătat că consideră războiul ca o imoralitate. Geneva a vrut să accentueze că s'a născut în lume o morală internațională și că ea nu dorește pacea numai din considerațiuni utilitare — pentru a evita dezastrele cauzate de război, — ci pentru că ea simte oroarea morală a războiului. Nu este decât o sută de ani, de când Napoleon zicea că el începe să piardă calitățile de bun general, pentru că începe să devie milos și astăzi omenirea arată că simte oroarea vărsărilor de sânge din războaie și că ea simte mila internațională, că simte caritatea geniului uman. Vom vedea apărând definiția crimei de război. În locul eroismului sanguinar și al monumentelor marilor căpitani cuceritori, vom vedea statuile marilor pacificatori. Dreptul penal internațional va pedepsi complotul internațional, pe autorii și pe complicii crimei de agresiune, etc.

La Geneva s'au pus bazele Dreptului Internațional, bazat pe morală și pe sancțiuni morale și fizice, deoarece regulele internaționale de până astăzi erau bazate numai pe forță.

Din formulele întrebuințate de conferință, din unanimitatea cu care și-a luat rezoluțiunile, din discursurile de un cald umanitarism, pronunțate de doi șefi de guvern: Macdonald și Herriot, după principiile formulate de Wilson, cari vor forma „Charta Magna” a omenirii, putem conchide că în opinia publică internațională s’a născut o morală mondialistă, cu tendința de a recunoaște și națiunilor drepturile indivizilor, fără altă considerațiune decât dreptul fiecărei națiuni. La Geneva s’au admis națiunile mici pe picior de egalitate cu cele mari.

* * *

A doua concluziune pe care o putem trage, este în privința terenului discuției. Omenirea noastră a eșit din faza raționalismului moral care, în mod aprioric, construia un suflet omenesc egoist sau altruist, după inclinațiunea psihologului sau sociologului, care putea susține și că omul e un înger și că omul e o brută, prin natura lui.

De o parte, Hobbes credea că omul e un lup sanguinar și Schopenhauer pretindea că omul este în stare să omoare pe semenul său, numai pentru ca să-și ia puțină grăsime, cu care să-și ungă cismele. Pe de altă parte, Rousseau susținea că omul este un înger căzut de sus, care-și amintește de viața sa cerească.

Aceste teorii extreme nu sunt scoase din realitate. Pentru că omul poate fi și bun și rău, după împrejurările în cari trăește, — pentru că raiul face îngeri și iadul face demoni.

Știința morală a trecut dela raționalism la pozitivism, la realism și la experimentalism, care observă faptele morale reale și apoi din ele își trage concluziile sale. Ori, în viața reală găsim și fenomene altruiste necontestate. Acest fapt

real trebuie să aibă cauzele lui eficiente pe cari trebuie să le studiem și să formulăm legile lor. După ce vom găsi legile alturismului vom putea să asigurăm nașterea și creșterea sentimentelor altruiste.

Nu mai discutăm în morală, nici dacă altruismul uman este o excepție sau o regulă, pentru că știința nu cunoaște decât fenomene reale, cu cauzele și cu efectele lor espliative, pe cari trebuie să le găsim.

Prin concluziunile dela Geneva, omenirea a înlăturat în mod implicit și teoria raselor inferioare, susținută de Gobineau și de alții. Ele pleacă de la premisa că natura omului nu esclude sentimentul moral.

Aceasta nu înseamnă însă că origina moralei internaționale este numai morală. Recunoaștem chiar că în mare parte, ea are și cauze economice, culturale, sociale, militare, etc. Vrem să constatăm numai că dorința de pace generală are și cauze morale, fără de cari ea nu s'ar fi născut și fără de cari ea ar fi neputincioasă. Liga națiunilor a fost formulată și susținută de Kant și Victor Hugo, dar ea nu s'a putut realiza, până când evoluția omenirii n'a realizat o bază morală independentă, pe care să se grefeze.

A treia constatare pe care o facem, este că și Pacea și Războiul au ieșit din faza raționalistă și apriorică și au intrat în faza pozitivă, realistă și experimentalistă. Lumea modernă lasă la o parte orice speculațiune filosofică și metafizică asupra Războiului și Păcii, le ia ca pe niște fapte reale, cu cauzele cari le produc, pentru ca să întărească toate cauzele cari produc pacea și să înlătore cauzele cari produc războiul.

Aceste două fenomene sociale au intrat în Sociologia experimentală atunci când Wilson, cu realismul lui integral, compus din idealism și realism, a căutat să înlătore cauzele

generatoare ale războiului și să întărească pe cele generatoare ale păcii. Pentru că problema dezarmării este dublă : trebuie să desorganizăm războiul și să organizăm pacea. El a înlăturat cauzele naționale ale războiului, prin formarea statelor naționale, a căutat să înlăture cauzele sociale, prin crearea oficiului internațional al muncii, ca să ajungă la echilibrarea claselor, a căutat să înlăture cauzele războaielor ieșite din diplomația și tratatele secrete, etc.

* * *

La Geneva am găsit față în față două rase cu două concepțiuni deosebite. Macdonald a continuat realismul rasei anglo-saxone, inaugurat de Wilson și din considerațiuni alturiste, el n'a vrut să amăgească lumea cu mijloace false de pacificare, cari ar fi înșelat statele de bună credință. Apelul lui la națiunile mici arată un suflet umanitar și delicat, pentru că el le anunță să nu se încreadă în realizarea completă și imediată a condițiunilor păcii permanente, căci poate vor fi strivite. Ca ori ce realist, el se mulțumea cu puțin. El vrea arbitrajul și dezarmarea, crezând că dacă ei arma din mâna omului, el nu va mai ataca. Cei cari nu-l înțeleg, vor striga de sigur, că din rezerva lui Macdonald reese egoismul rasei engleze, dar în realitate, în soluțiunile lui găsim rezerva umanitarismului delicat și prevăzător.

La Herriot găsim caracterul raționalist 'al rasei franceze, deși el vorbește mult de realism. El merge mai mult cu conștiința decât cu știința și crede, cum a crezut totdeauna Franța, că a organiza pacea înseamnă a și crea pacea. De aci eșa planul lui complet, cu arbitrajul, cu dezarmarea și cu siguranța pe cari le declara indivizibile. Singuranța internațională ar fi bazată pe solidaritatea umană, care a făcut din Franța națiunea cavalier și acest caracter reese și

din asigurarea dată de Herriot națiunilor mici, că pot să conteze pe Franța, ca pe ele înșile.

Adevărul este că Macdonald face prea mult realism și Herriot prea mult idealism.

Primul ministru englez n'a observat că în societatea modernă s'au născut cauze morale noi, cari întăresc pacea și că trebuie să profităm mai cu seamă de oroarea proaspătă a celui mai atroce război și de apropierea morală produsă de lupta comună. N'a observat că în acest război mondial, omenirea toată a sărit în ajutorul Franței din considerațiuni egoiste, dar și din considerațiuni alturiste. Trebuie să combinăm acest sentiment alturist și cu oroarea războiului, pentru ca să putem organiza pacea, cel puțin în parte. Trebuie, de asemenea, să contăm și cu victoria democrației și cu progresele feminismului, cari sunt pacifiste, pentru că democrație însemnează umanitarism.

Herriot, la rândul său, face prea mult idealism când gândește că pacea se poate nu numai organiza, dar și crea chiar de astăzi. Dacă am crede astfel, am ajunge la păcăleala statelor idealiste și la compromiterea Ligii Națiunilor.

* * *

Deocamdată morala internațională trebuie să ia calea pe care s'a dezvoltat morala națională, morala internă. Ea a ajuns mai întâi la stadiul moralei negative, care comandă să nu ucizi, să nu furi, etc., pe care-l găsim la începuturile juridice al tuturor popoarelor. Tocmai târziu va veni morala pozitivă, cu ajutarea, cu solidarizarea, cu sacrificiul și cu ajutarea statelor în cazurile de cataclisme sociale, de foamete, etc. Deci, deocamdată să nu cerem prea multă solidarizare cu statul atacat, pentru că după ororile războiului mondial, se poate ca statele să nu consimtă să intre în alt război, pentru

ca să apere statul atacat. Trebuie să ne grăbim încet, pentru că morala internațională este încă șubredă și să nu cerem sacrificii prea mari în interesul păcii, pentru că refuzul lor ar compromite și ideea și Liga. Omenirea ar trebui să recurgă deocamdată numai la sancțiunile morale și economice contra agresorului, pentru că ele sunt mai ușoare și vor fi mai ușor de solidarizat popoarele pe bază de sancțiuni economice.

În organizarea și prepararea păcii, trebuie să observăm întâi că cestiunile discutate la Geneva sunt cestiuni de înaltă sociologie, pentru că în cercetarea științifică a păcii și a războiului, trebuie să te bazezi pe date sociologice asupra naturii, asupra transformărilor și asupra legilor după cari se transformă societățile omenesti. Oamenii politici sunt sociologi empirici și deci incompleți. Pe lângă Liga Națiunilor ar trebui atașat un Consiliu sociologic internațional, un corp de experți.

În al doilea rând, trebuie să observăm că cestiunea păcii are două aspecte deosebite: organizarea teoretică a păcii și prepararea socială a păcii. Organizarea păcii este o construcție logică, care nu este suficientă fără prepararea psihologică a lumii, pentru că pacea să devină un sentiment moral, care să ducă la deseducarea militaristă și la educarea pacifistă a omenirii.

Organizarea păcii dela Geneva trebuie de asemenea să fie întărită prin măsuri și de ordin moral și de ordin material, pentru a prepara popoarele la noua morală. Desarmarea militară, este neputincioasă fără desarmarea morală, economică și politică, care prepară pacea.

Desarmarea și prepararea morală a lumii pentru pace, se va face treptat, mai întâi, cum spune Victor Hugo, „desonorând războiul“. Toată elita intelectuală, toate mamele lumii, trebuie să arate ororile războiului și pentru ca educația

să fie generală și egală, ar trebui făcute aceleași manuale, pentru toate școlile lumii, în cari să se arate ororile războiului și binefacerile păcii, etc. Fără această dezarmare morală, omul, cu educația lui încă militaristă, chiar dacă n'ar avea o armă, ar lupta cu dinții și cu unghiile, cum a luptat de o eternitate.

Dezarmarea și prepararea economică trebuie să lupte împreună cu cea morală și, în acest scop, ar trebui stabilite strânse legături economice cu bănci internaționale, cu monedă internațională, etc. Și, mai cu seamă, agresorul ar trebui să despăgubească pe toate statele, chiar nebeligerante, pentru pierderile morale și economice cauzate de agresiunea lui, ca să facem războiul nu numai odios, dar și costisitor.

Dezarmarea și prepararea politică ar ieși din ajutarea democrației în toate statele lumii. Toți democrații statelor democtatice ar trebui să formeze confreria internațională a democrației, ca să ajute democratizarea lumii, pentru că democrație înseamnă pace. Herriot a propus în acest scop Internaționala Radicală a tuturor partidelor radicale din lume.

* * *

Se poate realiza pacea permanentă?

Aci intrăm în plină metafizică și în plină poezie socială, care ne depărtează de baza științifică. Știința se ocupă numai de fapte reale și controlabile și pacea permanentă este numai o construcție mintală, o ipoteză socială, deoarece până astăzi, omenirea a fost în stare de război permanent, care, după calculele unui distins sociolog, costă pe om cam 600.000.000 litri de sânge pe secol. Dar ceeace n'a fost nu înseamnă că nu poate să fie, pentru că nu poți nici să afirmi, nici să negi, că schimbarea împrejurărilor sociale nu

poate schimba și mentalitatea lumii. Variația împrejurărilor a dat în istoria lumii variația mentalităților și găsim multe popoare sălbatice cu o moralitate ideală. În orice caz, în virtutea principiului posibilismului științific și moral universal, omenirea trebuie să încerce realizarea păcii, pentru că nici o încercare omenească n'a fost degeaba; dacă n'a găsit aur, ea a găsit fer, și i-a servit și fierul.

Raționaliștii egoismului vor spune ca sociologul Gumplovicz că, războiul între rase este ireductibil și ca Bernhardt și Moltke, că lumea se va revolta atunci când am desființa războiul. Raționaliștii alturismului vor spune că n'ai decât să realizezi împrejurările proprice și fondul alturist al omului va da minuni de moralitate. Dar un pozitivist face numai ipoteze bazate pe fapte și nu pe simple afirmațiuni.

Din experiența vieții sociale interne observăm că: la acelaș stat, alturismul moral depinde de solidarizarea elementelor sociale și de omogenizarea lor, pe care trebuie să se rezerve pacea internă și că alturismul variază împreună cu solidarizarea și organizarea socială. Omul are facultatea naturală de a compătimi cu durerile semenilor săi, de a simți suferințele și durerile altuia. Dar această facultate, pentru a lucra, are nevoie să fie ajutată. Și anume, trebuie mai întâi ca interesele sociale să nu fie prea protivnice și să căutăm să le solidarizăm din ce în ce mai mult și să căutăm ca omul să depindă din ce în ce mai mult de semenul său. În această privință, Saint Simion și după el Durkheim, au pus în evidență valoarea moralizatoare a solidarizării intereselor prin diviziunea muncii sociale.

Mai trebuie, în al doilea rând, pentru ca să pot înțelege sufletul aproapelui meu, ca eu să fiu cât se poate de mult asemănător lui, pentru că spiritul uman simte plăcerea similitudinii și oroarea disimilitudinii. De aceea, cu cât societatea a solidari-

zat interesele și și-a omogenizat elementele, a progresat în moralitate și dealungul spațiului ; popoarele cele mai liniștite, sunt popoarele cele mai soldarizate și mai omogenizate.

Grație solidarizării și omogenizării crescânde, omenirea a ajuns dela luptă, dela dictatură și dela teroarea castelor și raselor, la concurența democratică, dela dreptul forței, la dreptul liberal, pentru ca să se îndrumeze astăzi spre dreptul fraternitar.

Observăm că și omenirea, ca și statele, merge de la dissolidaritate la solidarizarea crescândă și dela eterogenitate la omogenizare crescândă, cari fac posibilă nașterea unei morale mondialiste și fac posibilă trecerea dela luptă, la concurența morală, la morala negativă și apoi la morala pozitivă între rase. De sigur că în morala mondialistă, calea este mai grea și mai lungă, deoarece interesele sunt mai variate și mentalitățile mai eterogene de cât în morala internă. Dar, pe lângă educațiunea mecanică pacifistă treptată, în omenirea conștientă de astăzi mai poate lucra și constrângerea celor mai mulți, etc., care ar grăbi omogenizarea, solidarizarea și educațiunea pacifistă.

* * *

Va ajunge omenirea și la morala pozitivă, la sacrificiul internațional, la emulațiunea alturistă între state, sacrificiu pentru statul în suferință ? Nu putem spune nici da, nici nu și numai luminați de teoria posibilismului universal, putem să sperăm și să lucrăm. Cunoașteți marele rămășag al lui Pascal ? Pascal zicea că el nu știe dacă există, nici viața viitoare, nici Dumnezeu, dar că el admite că există. Și le admite pentru că dacă în realitate ar exista și viața viitoare și Dumnezeu, noi am pierde foarte mult dacă n'am crede în ele și dacă n'am lucra ca și când ele ar exista. Tot

astfel, în marele rămăşag moral al omenirii, trebuie să credem în posibilitatea păcii perpetue, în emulaţiunea altruistă viitoare, pentru că dacă ele ar fi posibile şi noi n'am crede în ele şi n'am lucra pentru realizarea lor, omenirea ar pierde ocaziunea de a fi fericită.

În ipotesa egoismului fundamental al omului şi al războiului permanent şi etern, epilogul omenirii ar fi sfârşitul anunţat de pesimistul Harthman, care credea că omenirea, devenită din ce în ce mai conştientă, se va convinge de trista ei soartă pe pământ şi se va decide să se sinucidă în acelaş zi pe tot globul pământesc. Epilogul omenirii, după Byron, este şi mai tragic. După răcirea soarelui, când din lume numai rămân decât doi oameni ascunşi într'o peşteră, lângă un foc stins, o ultimă scânteie luminează pe aceşti doi oameni, cari se văd, se recunosc ca doi foşti vrăjmaşi de moarte, se aruncă unul asupra altuia şi se omoară. Ultimul fapt omenesc în univers era o crimă.

Epilogul lumii, după viziunea poetului optimist este altul. Atunci când se stinge soarele, învăţaţii timpului conving lumea că nu pot aprinde un alt soare şi că ea nu se poate muta în altă planetă, mai aproape de soare. Omenirea disperată, se hotărăşte să taie tot pământul şi să-i dea forma unei inimi.

„Rătăcescă pe vecie marea inimă prin Fire,

„În sălbatecul ei haos, ca un templu de iubire“.

Şi îmbrăţişându-se şi sărutându-se ca într'o mare horă frăţească în jurul pământului, ultimii oameni mor ca fraţii. Cel din urmă sgomot omenesc în univers, era un sărutat.

31 Octombrie 1924, (Adevărul)

RAPOSATUL MITROPOLIT

După datinele religiei noastre ortodoxe, mitropolitul mort, rămâne așezat șezând tot în odăjdii aurite, tot în jețul de aur, tot cu cârja lui pastorală în mână și tot cu gestul lui de binecuvântare religioasă. Mitropolitul mort păstrează încă multe gesturi ale mitropolitului viu, moartea mai simulează viața și este înmormântat astfel, ca și când el ar continua să păstorească sufletele creștine și după moarte. Aparența vieții este trădată numai de mirosul și de miazmele morții, pecari cadavrul le împrăștie de jur împrejurul lui.

Guvernul liberal, ca și mitropolitul mort, se așează astăzi în odăjdii politice aurite, în cele două corpuri legiuitoare, cu toate formele false ale vieții, cu toate simbolurile autorității și cu toate gesturile guvernării politice și sociale. Dar guvernul liberal este mort de mult, ca și mitropolitul mort. El nu mai simulează viața politică în jețul puterii, decât ca să molipsească și să înti-neze și mai mult viața noastră politică, cu cele câteva legi reac-ționale pe cari le anunță și ca să descompună și mai mult viața noastră economică, cu toate cointeresările cluburilor liberale, botezate astăzi comercializări, după ce ele au compromis cuvân-tul de cointeresare. Totdeauna guvernele liberale pe sfârșite, iau forma strigoilor morți, cari omoară pe cei vii, pentru că totdea-una guvernele liberale vin la cârma Statului printr'o escroche-rie politică și pleacă dela guvern printr'o escrocherie economică.

În opinia publică, guvernul liberal este odios de mult și nu se mai menține la putere decât prin dictatura și prin teroarea de casă brătienistă, pentru că optsprezece milioane minus trei inși, sunt revoltați și convinși că guvernul liberal a comis o escrocherie politică și atunci când a venit la putere, cu promisiunea că normalizează leul și viața noastră economică și astăzi când stă la putere, cu tot dezastrul economic și cu toată nulificarea leului nostru.

Guvernul liberal este incapabil să guverneze România Mare, și în politică și în economia politică. Mai întâi, pentru că în România Mare, politica nu se mai poate conduce cu o inimă mică și guvernul liberal revoltă lumea prin reacționarismul țarului Ionel I și cel din urmă, care guvernează țara cu ordonanțe militare, cu ordonanța No. 3.

Vechiul spirit reacționar antisemit și xenofob al partidului liberal, vrea să rezolve problemele mari ale neamului și marile probleme sociale ale timpului, tot cu arbitrarul, autoritarismul și reacționarismul îngust al trecutului, tot cu vechiul dispreț suveran pentru cei guvernați, tot cu lipsa de pregătire sufletească pentru sufletul larg și mare al timpului nostru. Guvernanții noștri liberali, ciocoi ca clasă, zapcii ca autoritate, jefuitori ca administratori, ignoranți ca sociologi și ca oameni politici, n'au putut să înțeleagă mentalitatea europeană a fraților noștri din nouile provincii surori, nici setea de dreptate a raselor și a claselor muncitoare, deștep-tate la o viață mai omenească.

Lângă vechii mojiți țărani, mitocani și jidani din România Mică, ei mai adăogau pe mojiții noi din nouile provincii, mai adăogau pe mocani. Singura reformă pe care guvernanții noștri liberali o credeau necesară, în arta lor de a guverna cele patru clase de mojiți, eșia din obrăznicia mojiților. Din pretențiunea mai mare a celor guvernați,

eșia autoritarismul și arbitrarul mai mare al guvernanților liberali, cari transformau zapciismul civil în zapciismul militar.

Au încătușat presa, au încătușat pe funcționari, au încătușat magistratura, au încătușat pe muncitori, au încătușat pe minoritari și s'au revoltat chiar liberalii între ei de șicanele făcute învățămîntului primar minoritar. În vrajba dintre clase, dintre rase, dintre profesiuni și dintre provincii, născută în mod natural de schimbarea mediului politic și social de după război, liberalii s'au arătat fără nici o preparație sufletească și științifică pentru marile noastre timpuri. Ei n'au înțeles că în acest mediu nou trebuie o politică nouă, dărje ca granitul dar mlădioasă ca viața, n'au înțeles că spiritele raselor, claselor și guvernelor noi și variate, cereau o politică variată cu mijloace variate. Partidul liberal a condus România-Mare tot ca pe România-Mică și guvernul liberal a fost barcagiul Cișmigiului, pus să conducă un transatlantic pe valurile oceanului furios. El n'a înțeles în această mentalitate politica nouă și conștientă, că România va fi democratică sau nu va fi, n'a înțeles că în timpurile noastre este mai ușor de condus o Românie-Mică cu suflet mare, decât o Românie-Mare cu suflet mic. Astăzi, fără o politică nouă și democratică, România este condamnată la vrajbă permanentă, tocmai când ne găsim în mijlocul vrăjmașilor cari nu ne atacă încă, pentru că sunt încă slabi, dar cari nu mai speră decât în anarhia noastră internă. Ei speră că o guvernare reacționară va naște o anarhie cu atât mai mare, cu cât țara este mai mare.

Dacă în politică este teroarea, în economia politică este oroarea. Partidul liberal nu este un partid politic, ci un partid economic, un partid de bancheri speculanți, care exploatează țara prin ajutorul Statului. Mijloacele de îndrep-

tare economică nu pot fi date de un partid de bancheri exploataitori, pentru că în economia politică de astăzi, țara românească trebuie să aleagă între o politică de privațiuni și o politică de revoluțiuni și partidul liberal nu poate să înțeleagă decât politică de afaceri. Politica economică trebuie schimbată din fundament și ea nu poate fi schimbată de liberali, care trag profit tocmai din această stare de anarhie economică.

Ca să înfrângă nemulțumirea generală, provocată de exploatarea lor, ei au nevoie de dictatura civilă și militară, pentru că în politica de după război, orice guvern impopular va fi și trebuie să fie guvern dictatorial. Guvernul comercial liberal, este condamnat să fie un guvern crud și necruțător, față cu populația speculată și ați văzut cu câtă cruzime de bancheri îndopați, miniștrii liberali declară că în țară nu este nici o criză, cu câtă cruzime ei spun că ei vor să facă educația economică a țării prin ajutorul șomajului, adică prin înfometarea muncitorilor; cu cât cinism spun funcționarilor că ei n'au cum să îndrepte mizeria lor și că pot să se sinucidă; cu cât cinism d. Vintilă Brătianu a dat ordin băncilor să nu ridice lefurile funcționarilor particulari, pentru că-i pleacă toți funcționarii de la Stat; cu cât cinism ei distrug economia națională prin contribuții canibalice pentru neliberali și indulcite pentru partizani și pentru rudele miniștrilor; cu cât cinism dezorganizează țara prin deflațiunea monetară pentru comerțul, industria și băncile neliberale, pe când prin inflațiunea monetară ajută întreprinderile liberale, cari găsesc credite și scont larg și generos. Pentru că se știe bine, că deflațiunea monetară liberală este o deflațiune politică, pentru a distruge industriile, comerțul și bănciile minoritare și adversare. Invențiunea deflațiunii este invențiunea finanței liberale, care vrea să scape de finanța concurentă; ați

văzut cu cât cinism liberal declară că n'au nevoie de un împrumut extern, care ar salva țara și că cer capital străin pentru cointeresele cluburilor liberale, pentru că ei nu se gândesc la țara noastră ci la cluburile lor.

Și când țara noastră țipă că murim de foame, d. Vintilă Brătianu are curajul să se laude că ne-a stabilizat leul la zero, are curajul să spună că are dreptul să mai stea la putere, pentru că ne-a echilibrat bugetul căpcăun, echilibrat cu sângele funcționarilor, invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, cu suferințele muncitorilor, meseriașilor și comercianților; că are dreptul să mai stea la putere pentru a realiza înfometările numite în glumă comercializări, cari ne dau robi finanței liberale.

Politica comercială liberală a echilibrat bugetul și a desechilibrat țara. Mitropolitul mort începe să miroasă în jețul puterii și țara toată, revoltată, astăzi, la deschiderea corpurilor legiuitoare, strigă guvernului liberal, cu glas de revoltă și de mustrare: *pleacă, că ni se apleacă.*

16 Octombrie 1924, (Adevărul)

DEZASTRUL DEFLAȚIUNII

La noi, deflațiunea înseamnă revoluțiune, pentru că deflațiunea ne-a dat dezastrul economic, care duce la dezastrul politic, tocmai în timpul când țara noastră are nevoie de liniște. În timpul nostru de vrajbă generală, cea mai scumpă producție morală și economică este liniștea.

Deflațiunea monetară trebuie să ducă la un dezastru economic, pentru că economiștii noștri nu văd și partea sufltească din orice fenomen economic. Ministrul nostru de finanțe a auzit de doctrina deflațiunii monetare aplicată în Cehoslovacia și el a luat faimoasa doctrină, pentru ca s'o aplice altei boale și altui bolnav, ca pe un descântec bun pentru ori ce boală și orice bolnav.

El a plecat dela teoria clasică și veche, care crede că orice monedă este tot o marfă supusă legii ofertei și cererii și și-a spus că dacă micșorează oferta de monedă, are să scumpească această marfă, are să ridice valoarea monedei, rărită prin oprirea emisiunilor.

Dar moneda nu este o marfă, decât atunci când ea este în metal prețios, pentru că numai atunci ea are o valoare intrinsecă. Moneda hârtie nu mai este o marfă ci numai un simbol al unui schimb viitor de mărfuri, e numai o poliță de plată emisă în numele statului și care are numai atâta valoare, cât credit inspiră statul care a emis această poliță, că ea va fi plătită la scadență.

Din toate cauzele cari atacă creditul unui stat debitor antieconomic, ca: lipsa de producție, lipsa de siguranță internă și externă, lipsa de stabilitate economică, lipsa de contabilitate bugetară, lipsa de simpatie internațională și consumația de lux, moneda noastră și-a pierdut valoarea ei în străinătate și a ajuns polița unui falit, iar deprecierea ei externă a dus și la deprecierea ei internă. Ori ce cumpărare de mărfuri străine este o nouă ofertă de monedă română pe piața străină, care mărește și mai mult deprecierea ei, pentru că ea probează și mai mult degradarea debitorului.

Și această depreciere va dăinui atât timp, cât vor ține toate cauzele cari au produs lipsa de credit și atât timp, cât ne vom adresa cu moneda noastră depreciată, la piața străină, pentru noi cumpărări de mărfuri.

În starea actuală de depreciere a creditului nostru extern, numai un export fenomenal, numai un mare împrumut extern sau numai înlocuirea monedei hârtie cu monedă metal prețios, ar mai putea opri deprecierea externă a monedei noastre. Dar toate aceste remedii sunt imposibile și atât timp cât moneda noastră va conține cât de puțin elementul sufletesc „credit“, ea va fi o monedă depreciată pentru că tocmai creditul ne lipsește.

În aceste împrejurări, care poate fi efectul deflațiunii? Lipsa de monedă naște camăta și împiedică transacțiunile interne. Micșorarea acestor transacțiuni și a tuturor întreprinderilor de orice natură, împreună cu camăta, micșorează producția industrială și agricolă și distruge comerțul intern. Micșorarea producției și reducerea schimbului comercial, omoară concurența și naște specula. Specula, la rândul ei, mai mărește încă prețul mărfurilor noastre, mărit prin camătă grozavă deslănțuită de raritatea capitalului.

Și este adevărat că deflațiunea ne-a adus închiderea fabricelor și reducerea comerțului din cauza lipsei de numerar,

este adevărat că ea ne-a redus și mai mult concurența și ca o consecință, a născut specula desfrântă și camăta sălbatică și odioasă, care mărește și mai mult scumpetea mărfurilor iar închiderea fabricilor ne-a dus la concedierea lucrătorilor, la șomaj.

Dar dezastrul merge și mai departe. Din cauza lipsei de capital, care face ca fabricile noastre să se închidă, noi trebuie să umplem golul mărfurilor manufacturate și să importăm tot ceea ce este necesar industriei, armatei și agriculturii, cu importul mărfurilor străine. Deci va trebui să mergem și mai departe cu deprecierea monedei noastre și să scumpim și mai mult costul vieții, prin necesitatea de a importa din ce în ce mai multe mărfuri străine, cu o monedă depreciată din ce în ce mai mult, pe măsură cu creșterea importului.

Și dezastrul merge și mai departe, pentru că reducerea producției și importul plătit cu moneda din ce în ce mai depreciată, scumpește și mai mult viața și scumpirea vieții interne scumpește și viața uvrierului și a muncitorului. Ei vor cere un salariu din ce în ce mai mare, care se va adăoga la prețul mărfurilor, pentru ca el să compenseze ca producător, ceea ce este jefuit de consumator.

Dar să mergem și mai departe. Scumpetea crescândă a mărfurilor va micșora numărul consumatorilor, rămași lucrători fără lucru, funcționari și comercianți sărăciți, etc. Micșorarea numărului consumatorilor la rândul său, va duce la reducerea producției, care la rândul ei, va duce la o nouă concediere a lucrătorilor, la un nou șomaj, la o nouă micșorare de producție și la o nouă scumpete.

Și în timpul când noi permitem importul mărfurilor de lux și suntem nevoiți să mărim importul celor necesare, noi lăsăm liber, fără normă, exportul puținei noastre producții, care mărește și mai mult scumpirea vieții.

Prin urmare, în starea actuală de lucruri, bilanțul deflațiunii este distrugerea producției agricole și manufacturiere, distrugerea comerțului nostru intern, micșorarea concurenței, camătă și speculă, cari vor duce la infinit creșterea desfrânată a scumpetei. Ca încoronare a acestei opere nefaste, vom merge la șomaj și la anarhia generală.

Prin urmare, sistemul deflațiunii păcătuiește prin două greșeli de economie monetară. El nu ține cont că hârtia monedă nu este o marfă ci un simbol al unui schimb viitor de mărfuri și că valoarea ei va depinde de creditul care se dă acestui schimb viitor. Sistemul deflației nu ține cont că răriră monedei hârtie, în schimbul intern, nu poate ridica valoarea ei în schimbul extern, pentru că valoarea ei externă nu depinde de raritatea monedei-simbol ci de creditul pe care-l inspiră statul debitor, care a emis această poliță.

Elementul „credit“ nu se adresează monedei, nu se adresează poliței, ci debitorului ei și dacă rarești moneda, nu poți să schimbi și reputația debitorului, pentru ca să poți să-i mărești și creditul. D. Vintilă Brătianu, care vrea să vindece lipsa de credit a debitorului stricat, prin vindecarea monedei de hârtie, care nu este decât un simbol, face întocmai ca doctorul care ar vrea să vindece un bolnav punând cataplasme pe fotografia bolnavului.

22 Octombrie 1924, (Adevărul)

LIGA DREPTURILOR OMULUI ȘI CETAȚEANULUI

România Mare este făcută și de-apururi făcută, — pentru că respectul națiunilor și naționalităților rămâne, astăzi baza morală a întregii omeniri.

Dar România Mare este opera războiului mondial și războiul mondial, ca orice război, a deslănțuit toate patimile, cari au exagerat toate idealurile și toate desamăgirile. Dictatura și teroarea dela frontiere în timpul războiului, continuă încă înăuntrul frontierelor și România întregită a ajuns România învrăjbită, pentru că trăim în vrajba dintre rase, dintre clase, dintre profesii, dintre confesiuni și dintre provincii. Naționalismul a ajuns șovinism; naționalitatea a ajuns iridentă; religia, clericalism; ordinea, reacțiune; autoritatea, autocrație; umanitarismul, internaționalism; independența regională, regionalism și democrația, revoluțiune.

Autoritatea care ar trebui să țină ordinea și cumpăna dreptății și legalității, prin jaful, prin arbitrarul și prin nepriceperea ei, în loc să liniștească, provoacă, pentru că în timpurile noastre de demnitate cetățenească, o autoritate reacționară este o autoritate revoluționară. Anarhia provocată de dictatura autorității civile și militare, cere o dictatură din ce în ce mai mare și dacă nu luăm serioase și urgente măsuri, acest diabolic cerc vicios se va termina

printr'un grozav dezastru. Frumoasa noastă țară, mare și bogată, a ajuns un iad pentru toți cetățenii ei și revoluția aleargă pe stradă. Dar pentru România Mare, pacea socială este o chestiune de viață și de aceea toți învrăjbitorii țării sunt vrăjmașii patriei.

Simțim cu toți de o potrivă, că astăzi a venit timpul să dăm în lături pe toți învrăjbitorii și să strângem la un loc pe toți împăciuitoarii ei; simțim cu toții, că împăciuirea țării nu poate face decât cu europenizarea moravurilor noastre politice, sociale și administrative.

Trebuie să ajungem la autoritatea respectată de cetățeni dar și respectuoasă față de cetățeni, menită să ajute, iar nu să chinuiască, pe cei buni și să pedepsească, iar nu să schingiuiască, pe cei răi.

Trebuie să ajungem la respectul egal și reciproc al oricărui cetățean din orice rasă și din orice clasă, care arată devotamentul său față de patria comună, pentru că ori ce bun cetățean este și un bun român. Noi, în România Mare, nu cunoaștem decât naționalismul, decât noblețea cinstei și decât noblețea muncii cetățenilor ei.

În România Nouă, nu trebuie să judecăm omul numai după sângele lui, pentru că sângele este îndoelnic și numai sufletul lui se vede. Dar chiar dacă am putea să cunoaștem pe român numai după sângele lui, în România Nouă, un cetățean cu sângele străin, dar cu sufletul românesc, face mai mult decât zece români cu sângele românesc dar cu sufletul străin. Din momentul ce poți să găsești oameni cinstiți, muncitori și leali în orice sânge, în orice credință și în orice clasă, din moment ce în aceeaș țară poți să găsești patrioți din orice sânge, din orice clasă și din orice credință, trebuie să judecăm pe cetățenii români, după patriotismul lor, după cinstea lor și după munca lor.

Pentru ca fapta rea să aibă urmarea ei și devotamentul cetățeanul să aibă recompensa lui firească, pentru ca devotamentul cetățeanului să nu fie inutil, trebuie să stabilim că România Nouă, cu cei buni va fi și mai bună și cu cei răi și mai rea decât ei. România Mare se conduce de noua lozincă a noului talion „dinte pentru dinte dar și inimă pentru inimă“. România Nouă trebuie să realizeze cea mai mare dreptate în cea mai mare libertate și cea mai mare libertate în cea mai mare ordine. Ea nu poate realiza cea mai mare ordine, decât în cea mai mare legalitate. Dacă România nu reușește să fie legalitară, ea va tânji într'o permanentă anarhie. Numai o Românie dreaptă cu toți fiii ei, poate să fie patria tuturor cetățenilor ei.

Țara noastră nu poate realiza legalitatea, decât dacă noi vom reuși să solidarizăm pe toți cetățenii ei, în apărarea dreptului fiecărui individ atins în drepturile lui de om și de cetățean. Cu puteri unite, trebuie să ajungem la urmărirea și pedepsirea celui din urmă abuz, în contra celui din urmă cetățean, comis în cea din urmă comună. Până astăzi, în țara românească n'am ajuns decât la complotul celor răi, cari au jefuit-o și au învrăjbit-o; astăzi trebuie să ajungem la unirea celor buni, cari s'o liniștească. Până astăzi nu am realizat decât alipirea teritoriilor unor provincii, de astăzi trebuie să realizăm unirea sufletelor acestor provincii.

Numai ridicând demnitatea cetățeanului apărat de toți cetățenii împreună, poți să moralizezi autoritatea și pe funcționarii ei, pentru că ilegalitatea este desordine și din desordine nu poate eși ordine. Orice autoritate necontrolată de cetățeni conștienți, devine o autoritate dictatorială și abuzivă.

Mișcarea noastră este o mișcare pur morală și nici decum politică și de aceea facem apel la toți cetățenii luminați,

de orice treaptă, la toate partidele civilizate și legaritare, la toți oamenii politici, democrați sau conservatori, cari înțeleg că salvarea țării noastre este numai în legalitate, în pacea și în dreptatea socială. Toți împreună să organizăm marea armată patriotică pentru cucerirea sufletelor prin libertate și prin legalitate și prin educațiunea cetățenească și legalitară a cetățenilor și autorităților. Invităm pe toți oamenii de bine să formeze „Comitetele regionale“ pe provincii și „Comitetele județene“ pe districte, cari să ia măsuri ca reprezentanții cultului și ai școalei și toți intelectualii din fiecare comună, să formeze comitetul fiecărei comune. Și după constituirea lor, rugăm comitetele regionale să intre în legătură cu „Comitetul Central“ din București, pentru ca să ajungem la convocarea congresului de constituire a „Ligii drepturilor omului și cetățeanului“ în toată țara.

Organizația din București trebuie să centralizeze toate denunțurile, să apere înaintea autorității centrale toate drepturile atacate, până la pedepsirea oricărui abuz și oricărui jaf.

La centru vom scoate gazeta organizației noastre, pentru ca ea să dea alarma față de oricare abuz și oricare jaf, cu nume proprii, cu fapte precise și cu tot eroismul patriotismului civilizat. Ea trebuie să lupte pentru ca să facem țării noastre o conștiință de cristal, în care să se vadă nu numai orice faptă rea, dar și orice cuget rău.

Politica urii și a dictaturii ne-a compromis și ne-a învrăjbit țara și a încurajat pe toți vrăjmașii ei din afară și dinăuntru, cari nu mai speră decât în anarhia noastră. România Mare nu se poate menține decât printr'un suflet mare, care din România Mare să ne facă o Românie Nouă, bazată pe pacea socială, pe drepturile națiunilor și naționalităților, pe drepturile omului și pe dreptatea socială.

România Mică spunea: urăște și vei distruge; România Nouă trebuie să spună: iubește și vei putea.

(Adevărul 30 Octombrie 1924)

PAGUBAȘUL ȘI POLIȚIA

Un cetățean păgubaș, reclama poliției unui oraș din țară, că din cele trei pistoale vechi și scumpe din panoplia sa, i se furase unul. Poliția începe cercetările și după câțva timp anunță pe păgubaș că este pe urmele pistolului furat. Pentru ca să știe dacă că cel găsit este unul din cele trei pistoale, roagă să-i trimită și pe cele două, pentru ca să le compare cu pistolul găsit.

La o lună după trimiterea pistoalelor, păgubașul se duce să se intereseze la prefectul de poliție și după serioase cercetări, el constata, că la poliție pierise și pistolul găsit și periseră și celelalte două pistoale trimise pentru comparație. Hoțul furase un pistol, iar poliția furase și pe cele două, adică și pe hoț și pe păgubaș. Cu modul acesta, dacă în acel nenorocit oraș, n'ar fi existat poliție, cetățeanul păgubaș rămânea cel puțin cu două pistoale.

Acum patru ani, țara noastră reclama partidului liberal proasta situație în care ne lăsase fostele guverne și-l chema la putere pentru ca să ne scape de scumpete, să ne normalizeze leul, să ne restabilească creditul în străinătate, să îndrepteze decadența noastră morală și să ne apere avutul.

Dar partidul liberal, ca și poliția orașului nenorocit, care furase cele două pistoale, în loc să repare ceva, a stricat totul și ne găsim mult mai rău ca la venirea libe-

ralilor. Cu modul acesta, dacă în acești patru ani n'am fi avut nici unguvern, noi rămâneam cel puțin tot așa de bine cum ne găseam înainte de venirea liberarilor.

Leul a fost stabilizat aproape la zero, din scumpete a făcut spoliațiune, din creditul extern a făcut o rușine externă, apărarea avutului a redus-o la brigandaj politic, iar din morala publică a făcut o adevărată cloacă. Cum să mai fim noi considerați în străinătate ca un stat civilizat, care trebuie ajutat, când, pe lângă reacționarismul și spoliațiunea economică liberală, străinătatea vede că un minister întreg este putred de corupțiune? Pentru că trebuie să ne convingem că nu se mai poate credit economic fără credit moral, iar partidul liberal, după ce ne distruse creditul nostru prin xenofobia, reacționarismul și antisemitismul său, ni-l distruge astăzi și prin imoralitatea sa.

Nu mai putem spera nici împrumut, nici cointeresare, pentru că nimeni nu împrumută unde nu-i cinste și nimeni nu se asociază cu cei necinstiți.

Guvernul liberal ne-a distrus complet și puțină morală publică, pe care o mai salvasem din naufragiul moral general. Intocmai ca bietul păgubaș al pistoalelor, biata noastră țară a fost furată de ceeace mai rămăsese în visteria ei dela predecesori. Bieții cetățeni au fost sleiți și de restul avutului lor, atât prin biruri grele, cari merg trei sferturi la pirații politici, cât și prin cointeresările cluburilor liberale. Astăzi ni se mai desvăluie că chiar miniștrii țării în funcțiune, figurau în societăți de emigrare, adică în societățile de pustiirea țării, că deputații și senatorii aveau industria pașapoartelor ca meserie rentabilă. Citeam dosarul penal al societății „Cunard-Line”—„societate de emigrare”,—în care figurau aceiași miniștri în funcțiune și în care era funcționar un prieten al ministrului. Acelaș funcționar al societății de

emigrare, era funcționar și la ministerul de interne, de unde se liberau pașapoartele de emigrare. Vedem cum socrul unui ministru de interne, patron de societate de petrol, inventa cu cinism o delegație de emisari pentru plasarea de acțiuni petrolifere în America, dar cari nu erau decât țărani emigranți, dintre cari foarte mulți tineri, cari fugeau de serviciul militar; vedem pe un agent de poliție din ministerul de interne, conducând convoiul de dezertori, pentru ca să nu li se facă greutate la trecerea frontierii.

Și toate acestea, la ministerul de interne, unde se apăra ordinea ! Și mă gândesc cu groază că toți acești oameni constituiți în societate, apărau ordinea în țară și că tocmai acești reprezentanți ai desordinii morale, erau nemiloși barbari cu toți acei cetățeni legalitari, pe cari ei îi numeau bolșevici, numai pentru că ei se revoltau din cauza nedreptăților și jafului și din cauza pirateriei autorităților.

Pentru că în țara românească omul ordinii și al cinstei este botezat revoluționar, tocmai de acei escroci politici, cari, într'o țară conștientă, ar provoca două revoluții pe zi prin arbitrarul și prin jaful lor.

Citeam despre cazul unei revolte într'una din marile închisori din Sardinia și vedeam că întocmai ca și la noi, autoritatea improvizată din marii criminali și din marii hoți revoltați, era de o cruzime atroce cu acei cari atacau autoritatea și proprietatea, pentru că acei cari nu justifică autoritatea lor prin merit și proprietatea lor prin muncă, nu le pot justifica și apăra decât prin teroare.

Țara noastră nenorocită, de-abia scăpată de ocupațiunea germană, trebuie să sufere astăzi ocupațiunea liberală. Aceeaș exploatare sistematică și crudă, acelaș jaf, aceeaș cruzime și aceeaș imoralitate. Mai bine fără poliție, decât cu o poliție hoasă, mai bine fără nici un guvern, decât sub un guvern

de ocupațiune, de înfometare și de jaf. Ne îngrozim de tot
ceeace ne prepară acești oameni nefaști.

Majestate, trimite-ți hoții la pușcărie, că vine poporul
și ți-i sfășie.

(„Adevărul“ 4 Noembrie 1924)

CADEREA LUI MACDONALD

Cel mai mare pericol care amenință astăzi omenirea noastră este revoluția, pentru că ea ar fi neapărat mondială și neapărat catastrofală. Cauzele revoluției mondiale moderne pot ieși din teoria luptei sociale, din care iese teoria dictaturii și a teroarei. Găsim această teorie în resturile dictaturii de castă, pe care am putea-o numi teoria kaiseriană, reprezentată prin Wilhelm al II-lea; găsim dictatura și teroarea de rasă, la națiunile cuceritoare, reprezentate prin popoarele învinse în războiul mondial, cari nu se pot împăca cu organizarea naționalistă a lumii și care s'ar putea numi dictatura revanșei. Din sentimentul revanșei iese întărit șovinismul, iredentismul și antisemitismul. Găsim dictatura în dictatura și în teroarea de clasă muncitorească, reprezentată prin comunism sau trotskism și în dictatura și teroarea de clasă burgheză, reprezentată prin fascism sau mussolinism.

Toate aceste cauze de revoluție sunt solidare, pentru că fiecare din ele, caută să profite și să se grefeze pe celelalte, pentru a putea reuși mai sigur și mai repede. De aceea am văzut în multe împrejurări pe Trotsky cochetând cu Ungaria, cu Bulgaria, cu Germania și cu Turcia; am văzut revanșa dorită de aceste state, sprijinindu-se pe Trotsky și pe Mussolini și am văzut pe Mussolini alături de Trotsky.

De aci reese că orice eveniment care întărește cauzele revoluției sociale mondiale, este o nenorocire mondială și că orice eveniment care întărește cauzele păcii sociale și mondiale este spre fericirea întregii lumi.

Chestiunea care ar putea deslănțui și singură revoluția și din care pot ieși toate celelalte revoluțiuni, este chestiunea socială, este lupta dintre uvrieri și patroni, care formează baza agitațiunilor revoluționare mondiale și pe care se grefează toate celelalte puteri revoluționare.

De aceea toate teoriile sociale și politice cari luptă să înlăture revoluția socială dintre patroni și uvrieri, sunt teorii binefăcătoare omenirii.

Marele pericol în chestiunea socială este comunismul, care tinde să solidarizeze pe toți muncitorii lumii civilizate pentru lupta decisivă în chestiunea socială, pe care o prepară la frontierele economice universale. Ea trebuie să se dea la frontierele claselor sociale, singurele frontiere pe care le înțelege comunismul. Prin dictatura și teroarea mondială a clasei muncitorești din întreaga lume, comunismul speră să construiască dintr'o dată lumea socială perfectă.

Al doilea pericol este Mussolini, care tinde să solidarizeze dictatura și teroarea burgheză din toată lumea, care tinde să formeze internaționala burgheză, ațâțând reacționarismul, șovinismul, iredentismul și antisemitismul. Avem de o parte interanționala albă și de alta internaționala roșie, ambele revoluționare.

Teoria evoluționismului social caută să reformeze lumea prin evoluție iar nu prin revoluție, prin mersul treptat și pacinic al lumii, prin echilibrarea treptată a claselor și intereselor sociale, prin democrația wilsoniană, care asigură cea mai mare transformare socială în cea mai mare ordine socială.

Teoriile politice și sociale de democrație înaintată, stau la frontiera ambelor clase sociale în luptă și caută să dea joace cauzele și puterile revoluționare, prin cele mai înaintate reforme sociale și politice, care ar putea să împace aceste clase cel puțin provizoriu. Din motive de prevedere socială deși democrația înaintată, rămâne pe tărâmul organizării burgheze, ea caută prin cele mai mari concesiuni făcute clasei muncitorilor, să-i atragă din calea revoluțiunii. Aci întâlnim partidele radicale și socialiste reformiste, evoluționiste și legalitare, cari asigură pacea lumii și cari, printr'o evoluție revoluționară, dezorganizează revoluția sanguinară, liniștind clasele muncitoare cointerestate astfel la menținerea păcii mondiale.

Primul început de antantă democratică pentru pacificarea lumii, îl făcuseră Herriot și Macdonald, cari reușiseră chiar să organizeze la Geneva, pacea permanentă, care ar fi fost internațională păcii, în contra internaționalei revoluției și războiului.

Triumful politic al conservatorului Baldwin în Anglia, a dezorganizat internaționala păcii, pentru că ori cât ar reprezenta el o democrație relativă, Baldwin nu reprezintă totuș o democrație care să atragă masele muncitoare dela comuniști. Ele vor merge tot spre comunism, pe de o parte din cauză că vor lipsi reformele înaintate și pe de alta din cauză că va lipsi simpatia muncitorilor pentru conservatori. Prin căderea lui Macdonald, socialismul legalitar s'a dovedit neputincios și va face loc socialismului dictatorial și terorist.

Și simptomele s'au văzut la ultimele alegeri, pentru că am văzut și în Anglia modernă, separarea partidelor politice pe clase sociale, am văzut și acolo, de o parte partidul conservator, bazat pe burghezie și de alta partidul laburist, bazat pe muncitori. De aci vedem că în Anglia, fiecare

clasă se retrage în tranșeele ei egoiste, iar liberalii, cari voiau să rămână între ele, sunt complet distruși. Și în Anglia ca și în restul lumii, se prelungește frontiera economică de luptă între clasele sociale din lumea întreagă.

De aceea căderea lui Macdonald însemnează triumful indirect al forțelor revoluționare, dictatoriale și teroriste de tot felul, însemnează că lumea noastră rămâne în mâinile celor doi generali de clase sociale în luptă, Mussolini și Trotzky, cari vor prepara clasele lor pentru lupta definitivă.

Omenirea poate să cadă toată pe mâinile extremiștilor. Dubla antantă democratică și pacifistă este distrusă și Herriot rămas singur, va fi neputincios și va trebui să-și schimbe și el teoriile de pace socială și mondială.

În ajunul expediției lui în Rusia, Napoleon I spunea că lumea va fi republicană sau cosacă. Noi putem să spunem astăzi, că lumea noastră modernă va fi sau franc democratică sau franc revoluționară, va fi sau cu Wilson sau cu Trozki și Mussolini și căderea lui Macdonald îndreaptă lumea spre extreme.

Ori cari ar fi teoriile noastre politice și sociale, din punctul de vedere național, trebuie să constatăm că guvernele laburist și radical socialist împreună, asigurau pacea lumii, care pentru noile state naționale este o chestiune de viață și de moarte.

(„România“ 9 Noembrie 1924)

LIGA DREPTURILOR OMULUI

Adevărul este doctoria sufletului și trebuie să spunem adevărul cu tot curajul adevăratului patriotism. Adevărul este că unirea noastră este compromisă și dacă nu se iau măsuri de îndreptare urgente și tăioase, ajungem la un cataclism național. Aci nu voi cerceta cauzele, pentru că astăzi nu este timpul acuzațiilor, ci timpul reparațiilor.

Am fost invitat la Cernăuți să vorbesc la o întrunire cetățenească, condusă de profesorul universitar Sbiera, care a reușit să aducă sub steagul legalității și minoritari și majoritari și burghezi și muncitori și țărani. M'am dus ca să formez secțiunea „Ligii Drepturilor Omului și cetățeanului” din Cernăuți. Ceeace am văzut și am auzit la Cernăuți, m'a umplut de groază și ceeace m'am convins că s'ar mai putea face, m'a umplut de speranță.

Bucovina făcea parte din Austria și statul austriac, ca și statul roman, ca și statul englez, avea arta perfectă de a conduce popoarele. Cetățeanul unui stat ține întâi la dreptate, pentru că în dreptate intră garanția avutului, vieții și onoarei cetățeanului. În al doilea rând, el ține la egalitate, care însă nu este atât de mult simțită ca dreptatea, pentru că egalitatea este o noțiune mai abstractă și pentru că omul recunoaște o inegalitate a meritului și se mulțumește chiar cu un simbol al meritului; de aceea el a suportat chiar

privilegiile aristocrației, cari erau numai un simbol al meritelor războinice trecute. Tocmai în al treilea rând omul apreciază libertatea, care este o noțiune foarte abstractă.

Austria, măiastră în arta de a conduce popoarele, asigura cetățeanului dreptatea, care-l făcea să uite lipsa de egalitate și de libertate. Desigur că astăzi un stat care nu recunoaște cetățeanului și dreptatea și libertatea și egalitatea înaintea legii, este un stat condamnat la pieire, pentru că democrația asigură concurența între cetățeni, care la rândul ei asigură triumful meritului. Democrația mai asigură controlul cetățenesc, fără de care orice autoritate devine dictatorială și abuzivă. Guvernarea noastră în Bucovina cea legalitară, a fost o guvernare vitregă, ilegalitară, abuzivă, brutală și necinstită, care privează pe cetățean nu numai de libertate și de egalitate, dar chiar și de dreptate. Politica noastră brutală și mioapă, n'a ținut cont că ceea ce suferea opinia publică de iobagii din regat nu putea suferi opinia publică a unor oameni obișnuiți cu o legalitate de fer. Miopia politicii noastre a mers și mai departe, pentru că în loc să țină cont de nemulțumirea și jena pe care o produce orice apropiere nouă de mentalități deosebite și în loc să menajeze toate aceste „prejudecăți psihologice naturale“, a făcut totul pentru ca să mărească această nemulțumire și să dea ocaziune rău-voitorilor să pescuiască în apă turbure.

Financiarii noștri miopi, în loc să caute un împrumut sau să fructifice averea noastră națională, pentru ca să scoată banii necesari pentru modernizarea statului nostru, au venit cu impozite dezastruoase, cari aduc un nou contrast cu vechea alcătuire și provoacă o nouă mare nemulțumire. Cetățeanul simplist, nu-și explică necesitatea unui impozit oneros și-l pune în legătură cu toate celelalte cauze de nemulțumire. Miniștrii noștri de finanțe au preferat să ne înstrăineze

sufletele naționale, decât să înstrăineze terenurile și pădurile națiunii.

Și în Bucovina am găsit toată populația nemulțumită până la revoltă. Am auzit români buni patrioți și buni naționaliști, declarându-mi cu lacrimi în ochi, că le este rușine față de minoritari de ceeace se petrece în Bucovina; am auzit români spunându-mi îngroziți: țaranul român a început să declare pe față că în Austria era mai multă dreptate. Am auzit la frumoasa întrunire cetățenească, pe un țaran român vorbind de revoluție. Am auzit pe cetățenii evrei revoltați că noi nu înțelegem că ei nu pot fi decât cetățeni leali ai țării românești, pentru că evreii din Bucovina nu pot complota nici pentru Austria, care este prea departe, nici pentru Polonia care este prea antisemistă, nici pentru Ucraina care este prea anarhică. Am auzit pe cetățenii germani și ruteni declarând acelaș lucru.

Am vorbit la frumoasa întrunire cetățenească a domnului Sbiera și am văzut acolo țărani și muncitori, români, evrei, ruteni și germani, toți alături, într'o adevărată înfrățire cetățenească, cerând cu toții, cinste și legalitate.

Și m'am convins deplin că schimbând politica de dictatură și de teroare a piraților cari guvernează Bucovina, într'o guvernare democratică cinstită, sinceră și legalitară, România Mare poate să recâștige sufletul tuturor cetățenilor Bucovinei. M'am convins de talismanul legalității și atunci când pentru formarea secțiunii „Ligii Drepturilor omului” în Bucovina, m'am adresat la reprezentanții politici și culturali ai cetățenilor evrei, poloni, germani și ruteni. Toți m'au primit cu un adevărat entuziasm frățesc, pentru că toți acești pașnici cetățeni, nu cer decât legalitate și civilizație. Cu modul acesta, cetățenii civilizați și legalitari ai Bucovinei încep opera de pacificare a țării.

Acum urmează Chișinăul și voi merge la Chișinău. Fac apel la toți bunii români, de orice neam, de orice clasă și de orice partid, să ne ajute, ca să unim pe toți cei devoțați țării, pentru ca să avem dreptul să lovim pe toți vrămașii ei.

(„Adevărul“ 9 Noembrie 1924)

PARTIDELE EUROPENE

ȘI

PARTIDELE BIZANTINE

Toate partidele politice trec prin două faze bine deosebite: faza personalistă, în care gruparea politică se face în jurul unei persoane și faza ideologică, în care gruparea partidelor se face pe baza ideilor și convingerilor politice comune. Partidele personaliste sunt partidele orientale ; partidele ideologice sunt partidele europene.

În politica noastră modernă, pe lângă confuziunea personalistă dinainte de război, începuturile de grupare ideologică au mărit și mai mult anarhia internă a partidelor noastre politice. În aceeaș grupare politică dată, pe lângă considerațiunile de persoane deosebite, găsești convingerile și temperamentele cele mai opuse și cele mai variate, pentru că întâlnești pe bolșevicul reacționar alături de bolșevicul revoluționar, găsești pe liberal alături de autoritar, pe democrat alături de aristocrat, pe intervenționist, alături de liber schimbist, etc.

De aci ies toate consecințele politice grave. Atât ideile cât și sentimentele cari determină o politică, au logica lor clară, care formează dintr'o convingere un tot logic și susținut. Spiritul unitar realizat dă partidului seriozitate, dă lupta de idei, dă cavalerismul politic și conștiința politică. Conglomeratul de idei variate și opuse din acelaș partid, din care iese anarhia din fiecare partid, se resimte și în acțiunea lor de conducerea țării, care duce la paralizarea

acțiunii, la inconștiență, la ilogismul acțiunii politice, la ataxia politică și socială.

Tot din această cauză, găsim lipsa unei ideologii politice și sociale științifice, pentru că nu vedem nici o teorie de evoluție socială, din care să poți să scoți o tactică politică bazată pe date sociologice, eșite dintr'un studiu complet al naturii societății și al transformărilor sociale. Găsim, sau numai teorii empirice reacționare, sau numai teorii empirice revoluționare, scoase mai mult dintr'un temperament isteric, decât dintr'un studiu istoric.

Pe lângă acestea, din cauză că în partidele politice nu se face gruparea numai în jurul oamenilor de idei, ea ajunge să se facă în jurul oricărui om. Atunci partidul ajunge neapărat la o adevărată paralizie generală și progresivă, pentru că, pe când ideile generale unesc pe toți oamenii cari le admit, gruparea politică după persoane este variabilă, ca și interesele lor. Atunci gruparea politică merge sigur la slăbiciunea ei politică și socială

Și în adevăr. Un partid politic este armata unei idei de organizare socială și politică, care trebuie să lupte contra altei armate, contra altei idei de organizare. Triumful în această luptă depinde de prestigiul ideei, întrupat în prestigiul conducătorilor luptei, bazat pe meritul lor intelectual, moral și politic. Atunci conducătorii de partid sunt conducătorii de idei și ei întrupează și prestigiul personal și prestigiul ideii pe care o reprezintă. Conducătorii politici cari au prestigiul meritului lor, pot să ducă o luptă de conducere leală și cavalierească, din care ese emulațiunea dintre luptători și selecționarea dintre conducători. Atunci partidul va fi condus de cei mai buni, de cei mai capabili, de cei mai apți.

În partidele orientale de persoane, selecțiunea se face invers. Un partid care nu este bazat pe idei este un partid

bazat pe interese și un partid bazat pe interese este o coterie egoistă, fără elanul și hotărârea convingerilor adânci. Un partid fără idei și dus de șefi fără merit, cade în bizantinismul politic, în care gradele politice nu se capătă pe câmpul de luptă cu vrăjmașul politic, ci pe câmpul de luptă cu tovarășii lui de luptă. În partidele bizantine apar „biseri-cuțele” și „sforile”, „chinezăăriile” și „trădările”, cari nu ridică pe cei mai apti, ci pe cei mai mici și intriganți, cari se pot cobori la intrigile și „sforile” mititele și cari des-curajează pe omul de merit.

Fără lealitatea dintre luptătorii aceluiaș partid, nu poate să fie luptă serioasă în contra adversarului comun, de oarece atunci când luptătorul curagios se teme că poate să fie lovit pe la spate, de ai lui, el nu se poate avânta, în lupta contra vrăjmașului politic.

Aceste partide vor suferi de plaga bizantinismului mititel, al tuturor celor fără talent, fără inteligență și fără merit, cari nu se pot ridica pe ei decât înjosind pe alții, cari nu se pot menține decât clevetind, nu-și pot arăta vre-un merit decât tămâiați de trepădușii cari trăesc din mila marelui zero politic, pe care se trudesesc să-l facă inteligent, talentat și priceput. Partidul tânjește neputincios în fața partidelor democratice, cari lasă emulațiunea și concurența între talente pentru ca să nu conducă coada, ci să dicteze capul.

Partidul național este și trebuie să rămână un partid european, în care ardelenii aduc cu ei emulațiunea democrației, cavalerismul omului de merit, respectul reciproc al oamenilor civilizați, elanul convingerilor, mulțumirea luptătorilor și curajul înfruntărilor. Partidul Național este și trebuie să fie variat în idei ca viața și mlădios ca societatea.

AMINTIȚI-VĂ DE FILATOV

În țara românească nu există pedeapsa cu moarte, dar există pedeapsa cu asasinat, pentru că omorîrea oricărui om, fără lege și în contra legii, este un asasinat. Pe când toate celelalte țări civilizate ale apusului, au ajuns să respecte chiar viața prizonierului în chiar sălbăticia războiului, în țara noastră mai găsim oameni cari, cu sângele rece al barbarului, ucid pe arestatul ferecat de mâini și de picioare. La noi găsim oameni cari au curajul trist de a ironiza uciderea lașă a unui arestat, cu ironia barbară că „l'a făcut scăpat“.

Înțelegem severitatea în represiune din timpul revoltei în Basarabia, atâta timp cât a fost nevoie de ea, pentru a înfrânge revolta bolșevică. Dar în Basarabia s'au comis asasinate chiar după ce revolta a fost potolită. N'am protestat până astăzi în numele „Ligii Drepturilor Omului“, pentru că am crezut că faptele grave, cari mi-au fost denunțate de cetățenii din Cetatea Albă, cari mi-au trimis moțiunea lor de protestare, trebuiesc controlate de oameni pe care îi cunosc.

Astăzi pot să anunț opiniei publice române civilizate, după date certe și nedesmințite, că în asasinatul din comuna Păpușoi, au fost împușcați de jandarmi opt oameni legați cot la cot și deci inofensivi. Între cei asasinați era și Serghie Zadorojnai, presidentul cooperativei din acea comuna, denunțat ca bolșevic de Basilenko, primarul comunei, pe care

Zadorojnai îl reclamase și inspectorul băncilor populare, Gâdei, îl anchetase, pentru că ar fi delapidat treizeci de mii lei. Asasinatul Zadorojnai depusese contra primarului. Între cei împușcați mai era și Filatov, care s'a făcut mort, s'a deslegat de cei uciși după plecarea jandarmilor și a venit la București.

Anchetat în urmă de judecătorul de instrucție din Cetatea Albă, acum trei zile a fost eliberat definitiv, iar judecătorul de instrucție i-a dat certificat la mână, că el n'are nici o vină în revolta bolșevică dela Tatar-Bunar.

De aci putem însă trage concluzia, că cu toată constatarea contrară a autorităților, ceilalți țărani uciși la Păpușoi au fost toți nevinovați, pentru că cei morți n'au nici odată dreptate și desigur că dacă Filatov ar fi fost ucis, ar fi fost găsit tot vinovat și că s'ar fi „constatat” că și Filatov „a încercat să fugă”.

Rămâne însă adevărul oribil, că cel puțin sărmanul țăran Filatov, nevinovat și ne judecat de nimeni, a fost condamnat la moarte și împușcat de un simplu jandarm și că nu l'a scăpat dela moartea bolșevicilor, decât norocul și inteligența sa; rămâne adevărul grozav, că în țara noastră, viața unui om nevinovat mai poate fi lăsată în mâna celui dintâi jandarm, care poate să fie cea de pe urmă brută; rămâne tragicul adevăr, că în țara românească un simplu jandarm poate să înființeze pedeapsa cu moartea; că în țara românească un simplu jandarm poate judeca și condamna la moarte, de și jandarmul poate fi un imbecil, un pungaș sau un criminal.

Eu sunt contra pedepsei cu moartea, dar între pedeapsă cu moarte în numele legii și dată de judecători legali, și între asasinatul sălbatec în contra legii, făcut de un jandarm, eu ași fi în stare să prefer pedeapsa cu moartea, care nu discreditează legea pentru că ea se aplică în numele ei și pentru că

pe când pedeapsa cu moartea legală, se aplică după judecata unor magistrați, asasinatul se poate comite după judecata celei din urmă brute, stupide și sanguinare.

Aci să ne lămurească toți acei barbari teoreticieni ai legalității, cari susțin că față de bolșevicii care ies afară din legalitate, autoritatea trebuie să iasă afară de lege, cari susțin teoria africană, că deoarece bolșevicii ies afară din umanitate, societatea are dreptul să-i urmeze pe calea bestialității.

Legalitate însemnează lege și legea este forma găsită ca cea mai bună, pentru ca să administreze, să judece și să execute numai cei mai buni dintre noi. Ilegalitatea poate face stăpâni pe viața noastră chiar pe oamenii cei mai răi și în forma cea mai rea. De aceea ilegalitatea provoacă ilegalitate și teroarea provoacă teroare și de aceea cercul viciuos diabolic se rostogolește înainte.

De aceea orice ilegalitate contra unui om este o crimă contra țării, pentru că orice crimă nepedepsită, distruge și legea și morala și o țară fără de lege și fără de morală este o țară condamnată la anarhie. Dincolo de lege este prăpastia, cădem în bestialitate și sălbăticim țara. Chiar dacă este comisă în numele patriei, crima patriotică este tot un asasinat, pentru că și crima patriotică sălbăticește țara și ar fi tot asasinat chiar dacă crima ar fi făcută în numele lui Dumnezeu. Dar chiar crima comisă de Dumnezeu însuși, ar fi tot un asasinat, pentru că dacă o țară nu poate trăi fără de respectul legii, nici Dumnezeu nu poate călca legile morale, fără de cari o societate nu poate să existe. Dumnezeu ar fi putut să nu creeze lumea, dar din momentul ce el a creat-o, nu se poate ca tot el să ne ia viața, atacând tot el condițiunile morale ale vieții.

În vechea Franță, a fost condamnat la moarte și executat bătrânul Calas, pentru că ar fi ucis pe fiul său și a

fost reabilitat după moarte, după apărarea sublimă a lui Voltaire. După reabilitarea memoriei lui, se afișa în sala tuturor ședințelor, și în fața tuturor judecătoriilor apelul la băgarea lor de seamă : adu-ți aminte de Calas.

După oroarea ilegalității care a omorât în Basarabia opt oameni probabil nevinovați și după dovada nevinovăției lui Filatov împușcat ca bolșevic, strigăm din tot sufletul nostru revoltat, pentru ca să audă toți apărătorii crimelor patriotice și toți barbarii teoreticieni ai ilegalităților oportune : *Amintiți-vă de Filatov.*

25 Noembrie 1924, (Adevărul)

POLITICA DE PRIVAȚIUNI

SAU

POLITICA DE REVOLUȚIUNI

Statul nostru a dus până astăzi politica bogatului stricat, care a făcut pe cei săraci să ajungă muritori de foame.

Bogatul stricat n'a vrut să știe de criza economică generală, care trebuia să-i schimbe politica economică și financiară și el a dus tot politica timpului normal și de mentalitate economică normală. Politica economică normală se bazează pe producție normală, pe export normal, pe consumație mare și pe împrumut ușor.

Astăzi însă, psihologia economică s'a schimbat și nici producția, nici distribuția, nici consumația, [nici circulația economică, nu mai sunt normale.

Producția țării și a lumii întregi, a fost sdruncinată de nouile evenimente ale războiului și va rămâne sdruncinată pentru mult timp, pentru că individul social a devenit un factor antieconomic. Improprietărirea rurală a produs o revoluție în producțiunea agricolă, pentru că țăranul nostru, obicinuit să ducă o viață mizerabilă, se crede astăzi putred de bogat și produce numai pentru el, condus și de oarecare ură străveche, contra foștilor „ciocoi“ ; pentru că în țara în care cei de sus trăesc din „afaceri de permise“ și din afaceri de pașapoarte, muncitorul lasă munca grea și caută îndeletnicirea ușoară ; pentru că în țara în care toți petrec și se plimbă, munca a ajuns o îndeletnicire umilitoare ; pentru că legiuitorul

nostru inconștient, n'a căutat să desăvârșească împrumutarea, prin dezvoltarea cooperăției, prin asigurări agricole, prin dezvoltarea instrucției agricole; pentru că lucrătorul din fabrici, are astăzi o altă concepție despre remunerația muncii, pe care o vrea cel puțin egalizată cu capitalul, etc.

Toate aceste cauze de scăderea producției sunt cauze durabile, pentru că ele depind de psihologia colectivă, care nu se schimbă de azi pe mâine. Cei cari așteaptă o repede normalizare a producției, sunt niște naivi, ignoranți în ale psihologiei sociale.

Dacă nu putem plăti cheltuelile statului și importul nostru cu producția țării, ar trebui să-l plătim cu împrumutul pe care l'am face. Dar împrumutul a devenit imposibil, pentru că moneda bogatului stricat, luxos, cheltuitor, desordonat și dator, amenințat în permanență de revoluția internă și de războiul extern, a devenit polița unui falit, care, cu cât dă pe piață mai multe polițe, cu atât depreciază mai mult polițele sale. Pe lângă acestea, bogatul stricat, mai este persecutat de finanța străină din cauza xenofobiei, antisemitismului, șovinismului și reacționarismului său.

Toate aceste cauze de decadență morală, toate aceste cauze permanente de anarhie internă și externă, fac ca să nu putem spera nici într'un împrumut extern, nici în cointeresările capitalului strein la întreprinderile noastre naționale. Valuta noastră morală depreciată, depreciază valuta noastră economică și ambele împreună depreciază creditul nostru extern.

Dar, cu toată deprecierea monedei noastre, bogatul stricat continuă importul său de lux, care depreciază din ce în ce mai mult moneda noastră în schimbul extern și deprecierea ei în schimbul extern o depreciază și în schimbul intern. Această continuă depreciere a monedei noastre,

scumpește continuu viața internă. Cu cât statul bogaților stricați importă pudră, automobile și șampanie pentru toți îmbogățiții de războiu, cu atât se scumpește și viața săracilor.

Dar bogatul stricat merge și mai departe. Văzând că n'are nici un credit pentru a face împrumuturi, el face întocmai ca alcoolicul decăzut, care-și vinde hainele de pe el pentru ca să-și poată cumpăra de băutură. Statul bogatului stricat cade în mania exportului. Pe lângă scumpetea mărfurilor externe, vine scumpetea mărfurilor interne, scumpite prin deprecierea monedei și de rarificarea lor prin exportare.

În țara grâului, făina a ajuns un lux, în țara petrolului, gazul o raritate, n'avem benzină, n'avem ouă, n'avem nimic, tocmai din ceea ce producem și din ceea ce exportăm.

Economiștii bogatului stricat ne consolează că prețurile produselor noastre trebuie să ajungă la prețul lor de pe piața mondială. Adică, noi cari producem și exportăm grâu, trebuie să plătim pâinea noastră cu acelaș preț cu care o plătește Italia și Elveția, cari, pentru că sunt țări importatoare de grâu, ar trebui să plătească pâinea lor mai scump! Țările exportatoare trebuie să plătească pâinea lor, după prețul țărilor importatoare!

De aci iese concurența diabolică în scumpetea tuturor produselor. Cu cât viața se scumpește, consumatorii se răresc, fabricile licențiază pe lucrători și mizeria crește mereu. Tocmai în aceste împrejurări dureroase vine și violenta deflațiune a guvernului, care duce la stagnarea comerțului și industriei, care duce la alte licențieri de lucrători și la alte închideri de fabrici.

Dacă bogatul stricat va continua politica sa economică dezastruoasă, vom avea revoluție, pentru că lumea este disperată.

Ce este de făcut? Dacă producția este pentru mult timp redusă și nu putem avea export, dacă împrumutul este pentru mult timp exclus, trebuie să lucrăm asupra celor două cauze ale scumpetei, asupra cărora putem să lucrăm: asupra importului și exportului. Dela politica bogatului stricat, trebuie să ajungem la politica săracului cuminte și să nu importăm decât mărfurile absolut indispensabile armatei și industriei.

Și pentru ca să putem plăti aceste mărfuri, să ne alegem un singur stat furnizor, care să ne facă și un împrumut pentru plata acestor mărfuri strict necesare. El fiind singur și negustorul și creditorul nostru, va fi ispitit să ne facă acest împrumut. Am scăpat astfel de una din cauzele scumpetei interne: deprecierea monedei.

Scumpetea internă o regulăm cu reglementarea exportului. Nu admitem exportul mărfurilor noastre decât atunci când am reușit să eftinim traiul nostru, pentru ca să avem eftine cel puțin produsele noastre.

Vom regula exportul prin ajutorul taxelor de export, dar aceste taxe nu trebuie să meargă în bugetul veniturilor statului. Ele trebuie să servească la cumpărarea mărfurilor de consumație internă, pentru a menține un preț convenabil. Cu modul acesta, consumatorul străin al mărfurilor noastre exportate, va plăti el o parte din prețul mărfurilor interne, pentru ca prin exportarea lor să nu [scumpească viața consumatorului român. Asigurând eftinirea vieții interne, scăpăm de revolta sufletească a celor săraci, scăpăm de ridicarea salariilor muncitorilor și lefurilor funcționarilor, liniștim lumea și scăpăm de anarhia sufletească generală, pe care se grefează toate agitațiunile interne și externe. Eftinind viața uvrierului, eftinim și produsele lui, le facem accesibile pungilor celor mici, mărim numărul consumatorilor și dăm avânt industriei și comerțului național.

Eftinirea traiului are și un scop politic, pentru ca să ajungem la pacea socială și numai cu eftinirea traiului și escluderea importului putem forma o industrie națională.

Cu ridicarea consumațiunii interne și cu înmulțirea numărului consumatorilor, producătorul român compensează în piața internă; ceea ce pierde fiecare ca producător câștigă ca consumator.

Prin eftinirea vieții eftinim munca și produsele muncii. Statul va avea nevoie de mai puțini bani pentru administrația și realizările sale și poate să ajungă la micșorarea contribuțiilor.

Economia politică este știința psihologiei economice și pentru că psihologia economică a societății variază dela timp la timp și dela loc la loc, trebuie să știm să variem și metodele economice, după variațiunile psihologice. Politica noastră economică de astăzi, nu poate fi decât o politică de privațiuni și noi avem să alegem între o politică de privațiuni și o politică de revoluțiuni. Dacă vrem să scăpăm de revoluțiunea care mocnește din cauza scumpetei și speculei, trebuie să renunțăm la politica sibariților și îmbogățitorilor noștri, pentru ca să învățăm lumea cu viața de economii. Trebuie să ajungem la economiile individului și la economiile statului, pentru ca să combatem scumpetea care iese din importul și exportul orb de până acum. Nu putem ajunge la economiile necesare păcii noastre sociale, nici cu deflațiunea d-lui Brătianu, care distruge și comerțul și industria țării și duce și la mai mare scumpete și speculă; nici prin predicele sale economice contra speculei și contra luxului, cari rămân neputincioase atât timp cât răpirea mărfurilor prin export și deprecierea monedei prin import, fac posibilă și specula și scumpetea și luxul. Regularea fenomenelor economice se face prin măsuri mecanice, cari lucrează prin compresiune

iar nu prin convingțiune și în starea socială de astăzi, singurele măsuri mecanice prin cari putem lucra asupra scumpetei, speculei și luxului, sunt importul și exportul. Să schimbăm macazul economic, pentru că trenul social merge spre prăpastie.

Joi 4 Decembrie 1924, (România)

INAUGURAREA TRIBUNALULUI DIN FAGARAȘ

Unul din vechii regi ai Franței spunea unui mare magistrat francez: „Puterea pe care v'o dau eu, ca să împărțiți justiția între oameni, d-voastră mi-o întoarceți înapoi mărită prin majestatea justiției, care întărește și luminează și mai mult puterea mea. Și este adevărat și mai cu seamă este adevărat astăzi, că dacă toate puterile statului emană dela națiune, toată puterea națiunii emană dela justiție. Chiar criza statelor moderne, nu este nici o criză economică, nici o criză culturală și nici o criză religioasă; criza modernă este o criză de justiție. Omenirea Marnei și Mărășeștilor vrea o dreptate nouă, care va schimba axa morală a lumii. Dreptul nostru modern moștenit, cum spunea un mare filosof și poet, ca o boală molipsitoare, din generație în generație, nu mai mulțumește generația noastră înfrigurată de justiția cea nouă. La decretarea lui, dreptul nostru modern era un pod măreț și arhitectonic ridicat peste apa curgătoare a vieții de atunci. Astăzi însă, valurile vieții au schimbat cursul apei și, deși frumosul nostru pod a rămas de mult pe uscat, noi continuăm să-l împodobim, să-l reparăm și să construim pe el, fără să băgăm de seamă, că apele vieții curgătoare sunt de mult departe de pod.

Trebuie ca statul și indivizii să facă toate sacrificiile necesare și or cât de mari, pentru ca să dăm lumii dreptatea

cea nouă și să înlăturăm marele pericol de moarte, care amenință lumea noastră modernă și care nu se poate liniști decât prin justiție.

Noi juriștii, cari cunoaștem nevoia timpului nostru, vedem că după ctitorii de biserici și după ctitori de școli, trebuie să preamărim pe ctitorii de tribunale. De aceea, în numele Uniunii avocaților din România, felicit pe domnul ministru al justiției, ca ctitor al noului tribunal din Făgăraș. Îi urez să ducă mai departe opera sa de ziditor de tribunale, pentru că justiția, ca și D-zeu, trebuie să fie pretutindeni și pentru că idealul unei bune organizațiuni judecătorești ar fi ca, după cum fiecare sat are biserica sa, fie care sat să aibe și pe judecătorul său. Depărtarea justiției de impricinați, de locul și de timpul nedreptăților comise, enervează și inutilizează justiția.

Inițierea tribunalului din Făgăraș este și un simbol. Triumful naționalismului mondial este o justiție mondială, pentru că morala timpurilor noastre drepte, nu mai poate suferi nici un individ rob de alt individ, nici o rasă subjugată altei rase. Prin întărirea justiției în Ardeal, noi vrem să arătăm că vrem să facem altora ceea ce cerem ca și alții să ne facă nouă: să dăm tuturor dreptate egală pentru toți. Noi vrem să arătăm că rasele cari nu înțeleg dreptatea pentru alte rase, nu merită nici dreptatea pentru ele; noi vrem să arătăm că dacă cu cetățenii de altă rasă, noi nu suntem frați de un sânge, vrem și putem să fim și cu ei frați de o lege morală, frați de justiție. Noi vrem să arătăm că suntem convinși de marele principiu al sufletului modern: „ubi justitia, ibi patria“, care face dintr'o țară dreaptă, patria oricărei clase și oricărei rase.

Din aceste meleguri românești au pornit multe și mari descălicători; fie ca ziua de astăzi să însemneze că după

atâtea mari descălicători plecate de aci, tot de aci va pleca și marea descălicătoare juridică. În această operă mare, Baroul României mari este alături de Dv. Pentru ca să știți, domnule ministru, că corpul avocaților din România a șters din Barou pe toți politicianii, pe toți șoviniștii și pe toți iredențiștii. În Baroul român n'au mai rămas decât juriștii. Noi avocații, considerăm că e o mândrie națională, că confrății noștri de altă rasă se cinstesc cu naționalitatea lor, după cum noi ne cinstim cu națonatatatea noastră. Numai rasele mari pot fi mărinimoase și drepte.

Pe lângă tribunalul din Făgăraș, s'a înființat și baroul lui, pentru că dacă apărarea fără tribunal nu este justiție, justiția fără apărare este incompletă și o justiție incompletă este o justiție inexistentă. Fără avocat n'ar putea fi egalitate în judecată, pentru că numai avocații egalează pe părți în fața judecății. Părțile fiind reprezentate în justiție prin avocați egali cu magistratul în situațiune socială și cultură juridică, impricinații pot astfel să fie judecați de egalii lor. Avocații egalează pe individ cu autoritatea, pentru că avocatul rezemat pe un barou tare și independent, face ca în fața justiției să se prezinte două autorități, iar nu un individ și o autoritate.

Salutăm deci cu mulțumire înființarea tribunalului și baroului din Făgăraș, cei doi misionari ai legalității în acest județ.

11. Ianuarie 1925, (Carpați)

BESNA SATELOR

Pe vremurile noastre de triumf al științei, toată lupta pentru trai și toată lupta de întrecere dintre oameni și dintre neamuri, se dă cu ajutorul științei. În această luptă aspră pentru viață, cel mai luminat va fi cel mai tare, pentru că cine știe mult, poate mult; cine are știință, are putință. Cetățeanul în politică, muncitorul în fabrică, săteanul în țarină, soldatul în război, toți cetățenii din toate îndeletnicirile, vor fi cu atât mai tari, cu cât vor fi mai luminați și, întărind pe cetățeni, întărim neamul.

De aceea, în timpurile noastre, lupta prin cultură s'a transformat într'o luptă pentru cultură.

Dar astăzi, un popor a tot neștiutor este și mai periculos decât altă dată, pentru că astăzi, toate puterile statelor au trecut în mâinele poporului suveran și suveranitatea statului în mâinele unui popor ignorant, este mai periculoasă decât o coroană pe capul unui rege nebun. Ignoranța guvernanților duce la scăderea guvernanților, pentru că un alegător din ce în ce mai mărginit va alege un guvern din ce în ce mai nepriceput. De aceea, în vremurile noastre de luptă prin cultură și de suveranitate populară, un cetățean neștiutor este vrăjmașul său și al neamului său și ignoranța poporului este vrăjmașul țării, adăpostit în chiar granițele ei.

În țara noastră românească, din pricina vitregiei vremu-

rilor și din pricina nesocotinței conducătorilor noștri, masele noastre populare zac într'o adâncă neștiință de tot ceea ce trebuie să știi ca om, ca cetățean, ca muncitor, ca guvernant. Când ai ieșit din calea Victoriei, ai intrat în Africa, pentru că satele noastre și mahalalele noastre sunt atât de depărtate de pătura noastră conducătoare, încât ele nu formează două clase ci două rase, două popoare streine, deosebite prin morală și prin limbă. Sunt două tabere separate, despărțite printr'o prăpastie sufletească mare, cari nu se înțeleg și cari se urăsc. Nu trebuie să aurim realitatea crudă, ci trebuie să recunoaștem în mod fățiș, că poporul nostru din sate și din mahalalele este cu sute de ani în urmă ca știință, ca artă. Țăranul nostru este chinuit, este sărăcit, este păcălit și este prostit de toate crezurile de toate ereziiile, de toate credințele unei civilizațiuni primitive. Cine iubește pe țăran, nu trebuie să-i ascundă scăderile lui și trebuie să spunem pe față că satele noastre constituiesc un neschimbat pericol social, politic și național.

Toți oamenii de bine din țară, duși de dragostea pentru poporul nostru, porniți dintr'un sentiment de caritate culturală și pe deasupra tuturor claselor și tuturor partidelor politice, ar trebui să ne strângem într'o grupare de luptă pentru cultura poporului nostru, pe toate terenurile și pe toate căile.

Ar trebui să n'avem decât ambițiunea de a fi organizatorii acestei mari lupte culturale; să n'avem decât râvna de a strânge pe toți cărturarii neamului, cari vor să-și plătească datoria către poporul care, prin munca lui, le-a dat luminile învățăturii, cari vor să se coboare în straturile adânci ale satelor și mahalalelor noastre, să n'avem decât rolul de a strânge pentru cărturarii noștri toate mijloacele și de a le da toate înlesnirile, ca să poată duce lumina

științei și desfătarea artelor, până în întunericul poporului nostru.

Avem încredințarea că fapta noastră ar fi o faptă mare, pentru că ea ar duce la apropierea claselor noastre prea depărtate, pentru că acțiunea noastră ar putea să astupe prăpastia culturală, care le desparte și pentru că apropiind clasele, ea ar duce la destinderea sufletească generală, atât de trebuncioasă în România întregită și învrăjbită. Avem încredințarea că noi am completa împroprietărirea culturală și că, împăcând un popor, noi închegăm un neam, pentru că prin acțiunea noastră am completa deviza politicii noi, care cere pâine, lumină și inimă pentru toți.

În lupta noastră culturală, ar trebui să facem apel la toate inimile îngrijorate de pericolul ignoranței populare. În această alianță culturală am avea prilejul să vedem pe adevărații patrioți, pe adevărații naționaliști, pe adevărații umanitariști, pentru că, luptând pentru luminarea poporului, lupti pentru patriotismul, pentru naționalismul și pentru umanitarismul luminat, conștient și largit.

Ar trebui să facem apel la cărturarii și artiștii noștri, cari până astăzi s'au mulțumit să facă știință și artă moartă, ca să învieze știința și arta lor, să facă știință și artă pentru viață, pentru luminarea, pentru desfătarea și pentru înglobarea vieții; să declarăm războiul sfânt contra ignoranței și contra urâtului în care trăește poporul nostru și să strângem rândurile lor într'o mare armată culturală.

Facem apel la studenții noștri să ia în mâinele lor luminarea poporului nostru, pentru că ei reprezintă avântul generos, cinstit și înălțător al neamului și pentru că un popor nu valorează decât atât cât valorează tinerimea lui, care reprezintă acest avânt. Adânca ignoranță a poporului român apasă greu asupra conștiinței generale a neamului,

care a părăsit satele și mahalalele noastre și ea apasă greu și asupra tinerimii noastre universitare, care reprezintă aceste sentimente generoase. Studenții să sune mobilizarea culturală generală și să declare că dezertorii de pe frontul cultural sunt dezertorii țării și dezertorii neamului!

În lupta noastră contra neștiinței, pentru cucerirea și pentru apropierea satelor și mahalalelor noastre, dacă nici un dezertor n'ar rămâne nedenunțat, nici un erou n'ar rămâne necunoscut.

14 Ianuarie 1925, (România)

AVEM MAGISTRATURA, DAR N'AVEM JUSTIȚIE

În țara românească trăim într'o gravă și permanentă criză de justiție.

Cauza principală a acestei crize, este completa părăsire a justiției în țara noastră, care face ca procedura să nu mai fie îndeplinită și ca procesele să nu mai fie judecate.

Proasta stare materială a magistraților și funcționarilor judecătorești, munca istovitoare ce li se cere, din cauza personalului insuficient, descurajează și distruge orice tragere de inimă din partea slujitorilor justiției.

În al doilea rând, funcțiunea justiției este iritată de multiplele și enormele taxe extra-legale și delictuoase, necesare astăzi pentru a putea îndeplini o procedură sau a executa o hotărâre. Sunt tribunale în țara noastră, cari dau termene la zece luni.

În palatul Justiției se desvoltă o adevărată funcțiune parazitară, care distruge sentimentul justiției și revoltă și pe avocați și pe magistrați și pe împricinați. Samsarii, jelbarii și excrocii de pe lângă tribunale, gâtue și Baroul și Justiția și pe împricinați; s'au înființat adevărate oficii de moratorii, biletele gratuite de teatru fac ravagiul!

Taxe și timbrele legale impuse împricinaților sunt atât de mari, încât ele constituiesc o adevărată exploatare a sentimentului de dreptate, iar desființarea actului de pauper-

tate face din justiție un apanaj al impricinaților bogați și o tăgadă de dreptate pentru cei săraci.

Taxa de cincizeci de bani la sută asupra acțiunilor și enormitatea timbrei și taxelor de tot felul, formalismul și fiscalismul justiției, care omoară un drept pentru o formă sau pentru lipsa unui timbru de o centimă, ne-au întors la moravurile unei justiții barbare.

Toate aceste cauze lucrând împreună, fac ca să putem spune că în țara noastră avem magistratură, dar n'avem justiție și că ar fi mai bine să închidem toate tribunalele. Din această pricină, s'a născut în țara noastră oroarea de justiție, care face pe impricinat să renunțe la căutarea dreptului său prin tribunale.

Această oroare de justiție poate să satisfacă pe toți acei scurt-văzători, cari caută micșorarea numărului proceselor; dar ea alarmează pe orice om cuminte, care-și dă seama că, dacă impricinatul nu-și mai poate căuta dreptul său prin tribunale, trebuie să și-l caute sau prin el însuși, sau prin mijloace de corupțiunea autorității administrative.

Această nenorocită stare de lucruri va reuși ca în cele din urmă, să bolșevizeze atât pe slujitorii Justiției, lăsați muritori de foame, cât și pe impricinați, cari nu pot recurge la tribunale.

Din aceleași cauze sociale, Baroul nostru, pe care societatea îl crede necesar și pe care statul îl încarcă cu dări din ce în ce mai mari, ajunge la un proletariat din ce în ce mai îngrijitor și mai periculos demnității și moralității corpului avocațesc.

Soluțiunea, care s'ar impune, ar fi hotărârea întregului Barou român, să ceară o urgentă reorganizare a Justiției și o omenească salarizare a slujitorilor ei; desființarea tuturor escrescențelor parazitare ale Justiției, cum și desființarea

tuturor escrochenelor parazitare ale Justiției, cum și desființarea fiscalității sălbătice și a tuturor taxelor ilegale și delictuase cari irită funcțiunea judiciară.

Concomitent cu această mișcare de reorganizare a justiției, pe care Baroul trebuie s'o întreprindă imediat, Corpul avocaților trebuie să găsească și mijloace date de simțul solidarității profesionale, spre a putea trece prin această gravă fază, fără știrbirea demnității și prestigiul său.

Deocamdată n'avem decât următoarele soluțiuni:

a) Organizarea asociațiunilor profesionale economice, voluntare, ca o măsură absolut tranzitorie, care asigură avocatului cel puțin existența zilnică. Asociația profesională de Ilfov se va pune în legătură cu sindicatele similare din țară și străinătate, pentru a-și face servicii reciproce.

b) Decongestionarea Baroului la orașe, prin încurajarea avocaților tineri să se stabilească la Judecătoria de pace de la țară.

În acest scop, Uniunea și Barourile ar avansa sumele necesare, rambursabile, pentru stabilirea lor, pentru construcțiunea unei locuințe eftine, am lucra pentru avantagii fiscale date sătenilor cari își autentifică actele la judecătoriile de pace și pentru mărirea competenței acestor judecătorii. Toate aceste avantagii ar asigura viața avocatului și l'ar atrage la țară.

În acelaș timp, Statul ar avea datoria să ajute această decongestionare, care ar contribui la eftinirea justiției, la apropierea ei de domiciliul împricinatului, la desvoltarea simțului legalității la sate, prin crearea unui corp de apărători în mijlocul sătenilor și la desființarea jălbarilor și a samsarilor judiciari dela sate, cari constituiesc o adevărată plagă pentru împricinatul dela țară.

Mijlocul cel mai eficace și imediat realizabil este or-

ganizarea „Casei de credit, de ajutor și de pensiuni“, pe care ne-o impune art. 73 din legea corpului de avocați. Este inadmisibil ca Barourile să țină economiile lor nefructificate, iar avocații să fie exploatați de cămătari cu dobânzi pustiitoare.

În acest scop am rugat toate Barourile din țară să discute, dacă nu găsesc potrivit să cerem Barourilor o parte din disponibilul lor în numerar, care, împreună cu tot disponibilul Uniunii, să formeze mare Casă Centrală de credit. Cu această centralizare s'ar putea face împrumuturi mai mari decât ar permite fondul fiecărui Barou în parte. Este bineînțeles că tot Baroul local ar aprecia, sub garanția sa, sumele cari se pot împrumuta membrilor lui.

Ar rămâne de găsit mijlocul, pentru ca această casă să poată reesconta portofoliul ei de creanțe, procurându-și, în afară de fondurile Baroului și alte capitaluri eftine, pe cari să le poată da cu împrumut avocaților cari au nevoie.

Organizarea Casei de pensiuni, al cărui statut este tipărit de mult timp la Comisiunea permanentă a Uniunii, va ușura traiul avocaților cari nu mai pot profesa, fie din cauza bătrâneții, fie din cauza invalidității.

Toate aceste chestiuni necesitând o urgentă soluționare, am rugat Barourile din țară să le discute de urgență și să ne comunice deciziunile luate. După aceasta voi convoca consiliul general pentru a decide.

În vitregia în care este lăsată astăzi Justiția țării noastre, Baroul român singur, are interesul, competența profesională și puterea de a începe această mișcare, pentru organizarea justiției statului. Nu știm să facem decât reforme de forme, din care cauză în țara noastră nu mai avem drept ci numai procedură.

25 Ianuarie 1925, (Adevărul)

DEMOCRAȚIA RADICALĂ

Politica este prevedere, pentru că arta politică trebuie să cerceteze scopurile și mijloacele sociale cerute de mentalitatea timpului și să admită pe acelea cari asigură societății o dezvoltare sigură și progresivă. Din această cauză politica trebuie să fie mlădioasă și relativă, pentru că nici un scop și nici un mijloc social nu poate fi absolut.

Și scopurile sociale burgheze sau socialiste, și mijloacele evolutive sau revoluționare, pot fi bune pentru un timp și rele pentru altul. Cuteoriile absolute aplicate în mod absolut, ori cărui tip de societate umană, poți să distrugi un stat și poți să salvezi pe altul.

În orice societate umană în curs de evoluție, sunt două tendințe distincte: un spirit novator și un spirit conservator, amândouă necesare pentru ca să poată da societății o dezvoltare progresivă și evolutivă, care să asigure continuitatea socială.

Orice societate trebuie să se desvolte pe o linie medie care este rezultanta acestor două tendințe sociale extreme. Societatea care nu știe să asigure această evoluție medie, de echilibrarea celor două extreme, va fi o societate distrusă prin anarhie. Legea împăcării contrarelor, cum zice filosoful Eraclit, legea sintezei dintre teză și antiteză, cum spune Hegel, legea evoluției, cum spune Spencer, este o lege universală și

necontrazisă, din care ese legea continuității universului și societăților. Nerespectarea acestei legi, duce la cataclismul universal și social.

Spiritul novator, la rândul său, poate să devină revoluționar și spiritul conservator poate să devină reacționar. Spiritul revoluționar vrea să schimbe cu desăvârșire starea de lucruri existentă, exagerând spiritul novator; iar spiritul reacționar tinde să scape de spiritul novator, prin întoarcerea societății la formele vechi ale trecutului. Dar și revoluția și reacțiunea sunt antisociale pentru că, în scopul lor revoluționar, ele contrazic legea universală a continuității sociale. O revoluție este o evoluție stricată, care trebuie reîncepută; o revoluție este o dublă evoluție. Ogarul nu poate să sară peste umbra lui, vulturul nu poate să iasă din atmosferă și societatea nu poate să iasă din legea evoluției.

Vremea noastră de după războiu a adus în viața reală toate teoriile, cari până aci erau numai abstracte. Societatea, ca și universul, se transformă după un ritm, care se observă și la valurile mării. Valul de violență deslănțuit de războiu se propagă din ce în ce mai mult. Societatea noastră modernă este revoluționară, și în scop și în mijloace. Ca scop social, ea vrea transformarea societății burgheze în societate socialistă sau reacționară. Ca tactică socială pentru atingerea acestui scop, ea este revoluționară, pentru că ea vrea, prin dictatură și teroare, să realizeze idealul său și să distrugă prin sânge idealul opus. Mussolini și Troțki reprezintă tendința violenței universale, admisă de clasa burgheză și de clasa muncitorească. Lovitura din urmă, poate să fie un cataclism social care să distrugă și democrația și civilizația noastră.

Ca să combatem spiritul revoluționar și pentru ca să avem pacea socială în timpurile noastre de generală conștiință politică a tuturor cetățenilor, trebuie să acordăm dreptatea

completă și radicală fiecărei clase, fiecărei naționalități și fiecărei profesiuni.

Baza socială pe care se poate ajunge la dreptatea radicală pentru toți, este *solidaritatea* socială a tuturor claselor și profesiunilor, fără de care, ori ce stat ar fi distrus, în concurența vitală internațională dintre state, între cari se dă lupta prin solidaritatea internă. În vechile falange romane și grece, toți luptătorii aceleiași falange, erau legați unul de altul cu verigi de fier și aceasta trebuie să fie imaginea societății moderne democratice. Între elementele societății moderne are loc o concurență generală, dar ea se face pe o bază comună tuturor acestor elemente și admisă de toate clasele și de toate profesiunile. În societatea omenească nu există numai luptă și nu există *luptă* în toate timpurile. În societățile omenești a existat *lupta de castă* cu dictatura și teroarea dintre caste. Dar în societățile moderne, bazate pe clase, morala generală a timpului poate permite *concurența* și *discuțiunea* între clase, dar nu poate admite *lupta* de clase. Netemeinicia teoriei luptei de clasă este arătată de oroarea pe care o inspiră lumii și dictatura lui Mussolini și dictatura lui Trozki.

Societatea noastră modernă trebuie să revină la evoluție și solidarism, evoluție la dezvoltarea morală și socială treptată și progresivă prin jocul natural al forțelor, intereselor și ideilor; să revină la *democrația* wilsoniană. Pentru aceasta trebuie să înlăturăm toate cauzele cari împiedică realizarea solidarismului social. Teoria liberalismului clasic al lui *laissez faire*, teoria neoliberală spenceriană a concurenței vitale, sunt teorii periculoase, pentru că ele pot duce la revoluție,

Proprietatea, familia, economia politică, politica, talentul, trebuie să devină solidariste și trebuie să aibă ca scop, să ridice și pe cei mici până la înălțimea binefacerilor civilizației

moderne. Liberalismul și concurența socială felină, duc la dezagregarea socială, pentru că ele acumulează de o parte sărăcia și de alta bogăția și extrema sărăcie ca și extrema bogăție, es afară de legăturile sociale. Sărăcia extremă, revoltată, stă cu bomba în mână, iar bogăția extremă, nepăsătoare, duce la Neron, care cântă fericit din harpă, atunci când Roma este în flăcări.

Trebuie să strângem pe toți oamenii prin inima lor și prin interesul lor, pentru ca după societatea de război social să ajungem la societatea de pace socială. Astăzi, când omul prevăzător mai poate dormi, numai pentru că omul poate să doarmă și pe un vulcan, a fi conservator însemnează a conserva anarhia și războiul social.

Pentru ca să putem să scăpăm bazele societății burgheze, trebuie să facem *democrație preventivă*, să mergem până la marginea concesiunilor pe cari le poate face burghezia, să facem *democrație radicală*.

Trebuie să facem politica preventivă, pentru ca să nu fim nevoiți să facem politica represivă și numai democrația constituie politica preventivă rațională.

Apelul președintelui partidului nostru către democrația română, este un eveniment politic de mare valoare. El va fi precizat în aplicările lui: chiar de astăzi el va fi forma de raliere a întregii democrații române și va face lămuririle partidelor noastre pe idei și pe convingeri. Cei cari cer mai mult decât *democrație radicală*, nu înțeleg țara noastră și vor fi distruși de mediul reacționar al societății noastre. Cei cari vor mai puțin, nu înțeleg timpul democrat modern și vor fi distruși de curentul revoluționar. Pe terenul democrației radicale, vom putea să strângem pe toți democrații din țara noastră, pentru a putea pune capăt reacțiunii dictatoriale, care trăește și ne chinuește, nu din tăria ei, ci din slăbiciunea noastră.

Partidul democrat radical este și singurul care mai este posibil în țara românească. Locul partidului conservator reacționar l'a luat partidul liberal și el este atât de tare și de organizat, în cât nu mai este loc pentru alt partid reacționar. Partidul democrat radical va duce societatea română pe calea medie, între extrema reacționară liberală și extrema revoluționară socialistă. El reprezintă sacrificiul rațional, pe care societatea burgheză trebuie să-l facă pentru a liniști țara. Pentru că politica conștientă trebuie să facă întocmai ca acele mame nenorocite din basmele noastre, urmărite de balaurul cu șapte capete, care aruncă pe unul din copiii săi, pentru ca pe timpul când balaurul mănâncă copilul sacrificat, ea să poată să scape cel puțin pe copiii cari i-au mai rămas.

28 Ianuarie 1925 (România).

NOBILUL POLONEZ

Un nobil polonez ca și toți nobilii polonezi, mândru, disprețuitor, și antisemit feroce, părăsise religiunea creștină și devinise ateu, numai din cauză că Isus Christos era „jidă”. Dar cum suferința este mama religiei și cum nobilul polonez scăpătase până la mizeria cea mai neagră, dela un timp încoace el venea în fiecare zi la biserică și se ruga lui Christos, pentru un codru de pâine și pentru niște haine mai bune. Ingrijitorul bisericei, curios să afle ce poate să ceară nobilul polonez cu atâta ardoare și cu atâta lacrimi, se ascundea în dosul icoanei lui Christos și auzind că nobilul cere lui Isus pâine și haine, cu atâta patimă și disperare, scăpă de după icoană exclamația: „ce dobitoc”. Nobilul polonez crezu că insulta venea chiar dela Christos și ridicându-se furios și cu un gest de nobilă mândrie, se adresează icoanei cu aceste cuvinte: „Bine, mă jidane; înțeleg să nu ai în tine atâta mândrie ca să nu ajuți pe un nobil polonez, care te-ar cinsti să primească ajutorul tău; dar să ai nerușinarea să însulți, tu, un jidă puchios, pe un nobil polonez ca mine, asta nu ți-o iert”.

Partidul liberal este partidul nobililor polonezi. Disprețuitori feroci ai oricărui om și oricărei idei care nu este a lor și a tot ce nu este liberal sau cointeresat, ei devin adulatorii interesați ai oricărui om și oricărei idei, pe care cred

că o pot comercializa pentru ei. Iar dacă omul sau ideea rezistă la cointerесarea lor, nobilii polonezi devin feroci persecutori și distrugători.

Toți oamenii pe cari liberalii îi declară buni, geniali, patrioți și naționaliști atât timp cât speră că vor primi jugul lor politic sau economic, devin bolșevici, comuniști, îndată ce ar încerca să reziste dictaturii lor morale, economice sau politice. Reacționari din fire și persecutori ai muncitorilor, la nevoie au cerșit votul lor, dar când au văzut că muncitorii se depărtează de ei, îi arestează și îi împușcă fără milă, declarând că nobilul partid liberal n'are nevoie de votul unor muncitori puchioși.

Antisemiți din naștere și din interes, s'au rugat de evrei, chiar prin sinagogile lor, ca să le dea voturile, dar când au văzut că evreii au răs de naivitatea lor, au încurajat și au patronat mișcările antisemite, pentru că nobilul partid liberal nu vrea să se aleagă cu votul puchioșilor de „jidani“.

Obscuranțiști de profesiune, ei au cultivat cu umilință corpul învățătorilor, pentru a-l transforma în agenți liberali la sate; dar când au văzut că învățătorii repudiază simpatia lor ipocrită, liberalii vor să restrângă drepturile politice ale puchioșilor de învățători.

Comercianți, industriași și bancheri în politică și disprețuitori ai întreprinderilor necointerесate, liberalii, când au văzut că comercianții, bancherii și industriașii concurează întreprinderile lor, au inventat deflațiunea politică, pentru întreprinderile neliberale și inflațiunea politică, pentru cele liberale, pentru ca prin băncile lor, să distrugă comerțul, industria și băncile adversare, acordând credite și scont numai întreprinderilor de partid, etc.

Nobilul polonez, D. Vintilă Brătianu, xenofob feroce,

s'a văzut nevoit să meargă la Canossa, pe la toți „jidanii“ bancheri ai Apusului, spre a obține capitalul lor spurcat pentru țara românească, adică pentru nobilul partid liberal. Renunțase chiar la maxima sa falită „prin noi înșine“ și se ruga ferbinte pentru ajutarea partidului liberal, care vrea să mai rămână la putere. Dar pentru că bancherii jidani refuză orice ajutor și se miră de naivitatea domnului Brătianu, care putea crede, că ei ar putea să ajute un guvern reacționar și xenofob, nobilul polonez, ministru de finanțe român, a început să strige: ce credeți voi, că eu, ministru român și naționalist am nevoie de împrumutul unor streini, cari vor să pună mâna pe avuțiile țării? Cu atât mai rău pentru niște „jidani puchinoși“ cari nu apreciază cinstea de a ajuta un nobil și mândru partid liberal.

Disprețuitor și mândru față de străinătate, pentru că nu este înscrisă în partidul liberal, după ce a colindat Europa cu Talmudul în buzunar, pe la toți bancherii streini, d. Brătianu s'a convins că orice încercare de cointeresare sau de împrumut este zadarnică. La conferința miniștrilor de finanțe pentru regularea despăgubirilor noastre, din cauza atitudinii sale de „satrap persan“, țara a pierdut drepturile sale, netăgăduite și tot astfel a lăsat să treacă, fără opunere, aranjamentul Dawes, pentru regularea despăgubirilor noastre. Și astăzi, imediat ce intră în țară, se oprește în poarta casei, ca să ocărăască străinătatea și s'o amenințe, că va rămâne în aceeași „atitudine de rezervă“. Este platforma de retragere, este supărarea nobilului polonez, este politica „ușilor trântite“ cu care liberalii se retrag totdeauna dela putere.

Și este ciudat că d. Brătianu, nu crede că vina este toată a sa, a xenofobiei, a reacționarismului și a antisemitismului său și are curajul să arunce toată vina pe mizerabilii de străini, cari persecută țara românească. D. Brătianu

ne aduce aminte de povestea adevărată a unui slab actor de provincie, care s'a încumetat să joace piesa „Cid“ a lui Corneille și a jucat-o atât de prost, încât a fost fluerat de tot publicul din teatru. Ca și d. Brătianu, actorul fluerat eșea furios din scenă, declamând cu indignare și cu furie prefăcută: „Mizerabilii, au fluerat pe Corneille“.

3 Martie 1925 (Adevărul)

MUNTELE MIASMELOR

În propaganda mea electorală, pentru locul de senator din Gorj, am întâlnit pe moș Ion Torcea, din satul Vădeni, un fel de moș Ion Roată al Olteniei. Vezi, domnule Dobrescu, îmi spunea el, vezi nucul cela falnic, rupt și uscat? Acum trei ani, era mândrețea satului și sub el a venit candidatul liberal, care ne-a spus că, dacă-l alegem pe el deputat, ne va efteni bumbacul și mălaiul și ne va scădea birul. Uite și buletinul de vot, pe care stau scrise toate aceste făgădueli lămurite. La un an după alegerea lui, de minciunile candidatului liberal nucul s'a uscat și chiar de atunci am știut că de minciunile partidului liberal se va usca și țara“.

Am văzut cu ochii mei, buletinul de vot cu promisiunile electorale desfrânate, păstrate de bietul Torcea ca pe un corp delict politic. Minciuna, arestul, bătaia și furtul urnelor, sunt școala de demnitate cetățenească pe care o face partidul liberal țăranilor deșteptați la viața constituțională. Partidul liberal nu este un partid politic ci un partid economic, o societate în comandită pentru exploatarea țării. De aceea, el are capacitatea aventurierului căutător de aur, care pentru îmbogățire nu se dă înapoi dela orice monstruozitate morală. De aceea partidul liberal a fost marele corupător al cetățeanului, al administrației și al opiniei publice. Un guvern democratic ar căuta să ridice pe cetățean și să-l facă conștient

de drepturile și de datoriile lui, pentru că un cârmuitor cu dor de țară, trebuie să tindă să devină inutil în cârmuirea cetățenilor, pentru că cetățenii să ajungă să se cârmuiască singuri.

Aceeaș imoralitate politică și în raporturile dintre partidul liberal și celelalte partide, pentru că și aci găsim aceeaș sforărie meschină și mititică, pentru a mai putea sta la putere încă trei sau patru săptămâni. Inscenarea din Cameră, cu întrebarea generalului Averescu și cu răspunsul d-lui Brătianu, nu avea, în realitate, scopul de a indica pe viitorul prim ministru, pentru că nici d. Brătianu, nici regele nu se pot gândi la lovitura de stat, de a da guvernul generalului Averescu, urât și de țară și de rege și părăsit de toți partizanii. Inscenarea constituțională avea de scop să mai rețină pe partizanii generalului, cari începuseră să plece și să mai galvanizeze un partid muribund, pe care să-l poată opune partidului național, care, prin succesele lui electorale și prin fuziunea lui, ar putea reclama puterea înainte de determinarea tuturor cointeresărilor și tuturor „autonomiilor” liberale.

D. Brătianu suferă de fobia ereditară a ardelenilor și de aceea se teme să fie lăsat singur cu partidul național și dacă d. Averescu n'ar fi existat, primul ministru trebuia să-l inventeze. În locul gesturilor largi, de luptă cavalierească și leală, d. Brătianu recurge la sforicelele eunucilor din palatele pașalelor și la micile intrigi ale personalului inferior din casele mari.

Descompunerea țării este generală, pentru că ea este și politică și economică și morală și financiară și națională și internațională. Partidul liberal se încapățânează să rămână la putere în asemenea dezastru, pentru că el vrea să tragă profite cu societățile lui de pompe funebre și din înmormântarea țării.

93 Nu știu în care colecție orientală, indiană sau persană, citeam legenda unui vulcan cu mirosuri urâte, cunoscut cu numele de muntele puturos, care izbucnise în mijlocul unei insule locuite. Bieții locuitori încercau în zadar să astupe gurile vulcanului cu mirosuri puturoase, pentru că chiar dacă reușeau să astupe unele din ele, în locul celor astupate izbucneau altele și mai violente. Până când bieții oameni s'au rugat lui Dumnezeu să-i ajute într'un fel oarecare. Dar Dumnezeu își dădu seama că chiar dacă el ar putea să astupe gurile muntelui puturos, mirosul urât n'ar trece nici în o sută de ani. Și atunci Dumnezeu a făcut insularilor nasuri de lemn, ca ei să nu mai miroasă și să poată trăi în insula cu mirosuri urâte. Această țară nenorocită s'a numit de atunci țara oamenilor cu nasul de lemn.

100 În muntele guvernamental apar continuu guri cu mirosuri pestilențiale noi și partidul liberel astupă o afacere murdară pentru ca în locul ei să apară altele mai urâte și mai violente. După pașapoartele pestilențiale, apărea „Frigul“ miasmatic; după „Frigul“ apărea Comitetul agrar: după acesta, construcțiunile căilor ferate; după ele, traficul cu decorațiunile dela ministerul de interne, etc., etc..

101 Mirosul urât al guvernării liberale va dura zecimi de ani și trebuie să ne rugăm și la Dumnezeu ca atâta timp cât guvernează partidul liberal, să ne dea nasuri de lemn, ca să nu-l mai mirosim; să ne dea ochi de sticlă, ca să nu-l mai vedem și urechi de tuci, ca să nu-l mai auzim.

102 Dacă partidul liberal mai stă la putere, „România se va forma o nouă speță de oameni, după omul cavernelor, am vedea pe omul cloacelor.

26 Martie 1925 (Adevărul)

LA AȘA LOC, AȘA COT

Un neguțător evreu moldovean, care mergea cu căruța cu stambă la târg, era prins de bandiți în codrul Herței. Șeful bandiților îi spune că vrea să-i cumpere toată marfa, și că vrea să i-o plătească pe numărul de coți și pe o para cotul. Șeful bandiților pune pe bietul neguțător să înceapă măsurătoarea din capul oiștii căruții, să înconjure toată căruța și când ajungea iarăși în capul oiștii, banditul striga tare: „un cot“; iar de câte ori făcea acelaș înconjur, mai adăuga „un cot“. La plata totală banditul întrebă pe bietul neguțător dacă i-a măsurat cinstit. Neguțătorul mulțumit că a scăpat cu viață îi răspunde ironic: „Domnule bandit, la așa loc, așa cot“.

Toată lumea mă întreabă dacă sunt mulțumit cu declarațiunea făcută în Cameră de subsecretarul de la interne, care a spus că el consideră lovitura dată mie de căpitanul Popescu, ca o palmă dată chiar pe obrazul guvernului. Nu pot eu să fiu mulțumit cu pedeapsa de o lună închisoare dată căpitanului Popescu, pentru că această pedeapsă este desigur chiar prea mare pentru obrazul guvernului liberal, dar cu mult prea mică pentru obrazul meu. Așa că la întrebarea dacă sunt mulțumit, răspund și eu ca neguțătorul evreu din codrul Herței: „La așa loc, așa cot“.

Sub oblăduirea guvernului liberal, când te înjură o brută, să fii mulțumit că nu te-a lovit, când te-a lovit, să

fii mulțumit că nu te-a omorât. România Mare este codrul Herței liberal și la tot ce ți se întâmplă, să spui mulțumit : „la așa loc, așa cot“.

Tot ceeace nu e liberal, este scos afară de lege, este prescris. Armata este întrebuințată ca să țină pe candidatul opoziției de mâini și de picioare, pentru ca un ofițer cavaler să-l poată lovi în siguranță : ministrul de război liberal. un general depozitar al cavalerismului ofițeresc, nu zice nici un cuvânt, că un ofițer din armata română, a lovit pe un cetățean candidat, după ce l'a înconjurat cu jandarmii cu baioneta la armă și după ce i-a pus revolverul în piept : ofițerii cavaleri, indignați de acest gest de lașitate, nu îndrăsnesc să spună nimic din cauza teroarei. Avem astfel a face cu actul de teroare cea mai sălbatecă, care, în altă parte, ar răsturna un guvern, ar desonora o țară și ar ținui o armată, care nu cere pedepsirea lașilor. La toate te mulțumești să spui ironic : „la așa loc, așa cot“.

Guvernul a crezut că agresiunea în contra mea este gravă, căci a făcut declarațiuni grave; în altă țară ministrul justiției, ar fi întrebat autoritățile civile, ar fi întrebat parchetul tribunalului, ar fi întrebat parchetul general, dacă s'a anchetat acest act de barbarie africană. La noi, ministrul justiției tace și parchetul își astupă urechile. Dacă un sărac ar fi furat o bucată de pâine, autoritatea judiciară din Gorj ar fi sărit toată în picioare. „La așa loc, așa cot“.

Liberalii au comercializat și cele spurcate și cele sfinte, au comercializat cerul și pământul, au pus pe acțiuni și raiul și iadul și ne-au lăsat muritori de foame. Dar în codrul Herței liberal, când ți-au luat punga, ești mulțumit că ți-au lăsat viața și spui : „la așa loc, așa cot“.

Până astăzi au fost loviți Mihalache, Lupu, Aurel Dobrescu și eu și aceste atacuri n'au avut nici o urmare.

Cu modul acesta facem țării educațiunea bolșevică. pentru că în țara românească nimeni nu mai crede în sancțiunile legale. Când autoritatea civilă și militară închide ochii la cele mai sălbatice orori, trebuie să conchidem, că nu ne mai rămâne decât forța. Și întrebăm guvernul liberal, să ne spună cavalierește, dacă s'au desființat toate autoritățile, pentru ca să ne armăm și noi. Vedem că liberalii deslănțuesc războiul civil. Poporul spune că liberalii ne-au luat armele, pentru ca să poată să ne bată și să ne fure după plac. A pierit orice credință în autoritate; la revolver, poporul crede că trebuie să opunem revolverul: la așa loc, așa cot“.

12 Aprilie 1925 (Adevărul)

MILITARISMUL CONTRA ȘTIINȚEI

Noi civilii, adorăm pe militari, dar numai la ei acasă. Indată ce armata, care trebuie să fie numai apărătoarea noastră, ar vrea să fie și conducătoarea noastră, noi trebuie să sărim cu toții, militari și civili, pentru a stăvili imediat orice încercare de amestec în trebile civile, pe care totdeauna ea le încurcă. Armata nu are, nu poate și nu trebuie să aibă în totul „spiritul civil“, care ar face-o anarhică și nedisciplinată. Dar tocmai pentru că ea nu poate să aibe spiritul civil, amestecul ei în societatea „civilă“ duce la consencințe dezastruoase. El va naște militarismul și anti-militarismul, amândouă periculoase, mai cu seamă pentru timpurile noastre, când avem nevoie de o armată respectată și iubită.

Pentru astăzi denunț autorității militare și opiniei publice, două cazuri de o extremă gravitate, pentru cari vom ridica toată lumea civilă.

Un magistrat din Ardeal, d. Delaturda, a scris după război, o carte de valoare, „Război și civilizație“, în care face observațiuni sociologice asupra războiului, asupra cauzelor și asupra oamenilor cari au făcut războiul. Autorul a fost ofițer în războiul nostru, în care s'a condus ca un bun militar și ca un bun patriot și a fost însărcinat cu propaganda patriotică în tranșee. Dar pentru că d. Delaturda, în cartea sa, a făcut observațiuni și asupra „Armatei“ în

general, tot din punct de vedere teoretic, sociologic și științific, s'a văzut dat în judecata consiliului de război, ca ofițer de rezervă. Prin urmare, conducătorii armatei noastre, vor să desființeze un întreg capitol al sociologiei, vor să desființeze sociologia războiului și artei militare și să decidă, că nici un scriitor sau om de știință, nu poate să judece instituția armatei, cu toate calitățile și defectele ei. Dacă Letourneau, Spencer, Nowicov și alți cugetători, cari au arătat consencințele războiului asupra progresului omenirii, ar fi trăit în România, ei ar fi fost „reformați“ de cel dintâi plutonier major, care ar avea altă „filozofie“ și altă „politică“ decât ei.

Al doilea caz este și mai grav. La un proces dela Curtea cu jurați din Galați, dintre ziaristul Horia Carp și profesorul Zelea Codreanu, distinsul și eruditul avocat Vasiliu, a avut ocaziunea să vorbească despre eroi și eroism, pentru a dovedi că d. Codreanu n'ar fi având stofa unui erou. D-sa pleca dela teoriile psihologice susținute de Lombrozo, pentru genii și de Taine, pentru conducătorii revoluției franceze, că eroismul științific și moral, s'ar explica printr'o psihologie aparte, printr'un fel de „psihoză“, care scoate pe oamenii excepționali din mulțimea oamenilor obicinuiți. Teorii curagioase și serioase, cari au mobilizat în discuție, pe toate talentele și pe toate geniile lumii moderne. Dar aceste teorii asupra eroilor nu pot atinge admirația lumii pentru eroi și pentru eroism, după cum, după descoperirea chimistilor, că diamantul este un cărbune, admirația lumii pentru diamant, n'a scăzut de loc.

S'au găsit însă doi ofițeri români din Galați, cari au provocat pe d. Vasiliu la duel, pentru insultă adusă „eroismului“. Baroul revoltat și strâns în jurul d-lui Vasiliu, l'a sfătuit să trimită pe ofițeri să se bată cu Lombrozo și cu

Taine. Dar filosofii armatei nu s'au dat bătuți și astăzi, d. Vasiliu este chemat să fie anchetat și judecat de consiliul de Război. Am avut pe un fost subsecretar de Stat arestat pentru delictul de ironie și dacă lucrurile vor fi tolerate, vom vedea pe d. Vasiliu condamnat de consiliul de război ca lombrozian. Va urma un altul, condamnat ca darwinist și altul ca liberschimbist. Cu modul acesta, cugetătorii militari vor rezolva ușor toate teoriile cari agită lumea filosofilor și cu omorîrea unui filosof în duel sau cu trei zile de „garda pieței” date unui savant, am putea pune ordine și în filosofie și în politică și în știință.

Protestez cu toată revolta mea sufletească în contra acestor atentate nesăbuite la libertatea cugetării, pentru cari omenirea a vărsat sânge și a sacrificat atâtea vieți omenești. În numele Uniunii avocaților din România, protestez în contra atentatului la libertatea apărării în fața justiției. În fața justiției, avocatul nu trebuie să țină cont decât de conștiința sa și conștiința sa este un templu, în care el nu trebuie să dea voie să intre nici lui Dumnezeu. Cerem autorităților militare să ia măsuri severe în contra acestor atentate stângace și să aplice agresorilor o pedeapsă severă și exemplară. Pe militarul care a vrut să degradeze pe d. Delaturda pentru cartea sa eretică, să-l condamne să scrie și el o carte, spre a combate pe d. Delaturda. Pe ofițerii cari au provocat la duel pe d. Vasiliu, să-i condamne să țină fiecare câte o conferință publică, în care să combată teoriile eretice ale avocatului. Atunci agresorii vor vedea, că duelul literar este mai greu decât cel militar și că este foarte ușor să bați, dat este foarte greu să combați un autor.

Marți 2 Iunie 1925 (Adevărul)

VRĂJMAȘII LIGII DREPTURILOR OMULUI

Incidentul cu d. Guernut, secretarul „Ligii Drepturilor Omului“ din Paris, a dat naștere la discuțiuni cari trebuiesc lămurite.

1. Liga drepturilor omului consideră atentatul contra unui conferențiar de valoarea d-lui Guernut, ca un atentat moral contra bunei reputațiuni a țării noastre, în concertul statelor civilizate. Un profesor distins de filozofie, secretarul acestei ligi de mai mult de cincisprezece ani, alături de treisprezece membri ai acestei ligi, cari astăzi sunt membri ai guvernului Painlevé, este un intelectual reprezentativ, nu numai al ligii, dar și al Franței. Acest francez distins mai avea o calitate mare: el era oaspele nostru și chiar dacă el ar fi avut o convingere contrară țării noastre, ceea ce nu este exact, el trebuia convins iar nu brutalizat.

Fasciștii și șoviniștii au arătat că în țara rămânească, pe adversarul de idei, noi îl convingem că bătaia, iar nu cu discuția, și prin actul lor, ei au probat mai mult decât au putut să probeze toți detractorii țării noastre.

2. Liga drepturilor Omului din București, inspirată de marile învățăminte ale criticismului și raționalismului filosofic, știe să respecte, în mod religios, orice idee și orice teorie socială, filozofică sau politică și nu combate chiar teoria fascistă, șovinistă și bolșevică, de cât atunci când ele

ajung la dictatură și la teroare, de cât atunci când teoria devine barbarie. Prin urmare, toți acei cari au confundat Liga drepturilor Omului, cu doctrinele politice și sociale extremiste, sunt sau de rea credință, sau ignoranți, pentru că Liga drepturilor Omului este chiar convinsă, că dacă civilizația și obiectivitatea, păstrate de ea în mijlocul luptelor violente, îi atrag astăzi numai fulgerele și calomniile șoviniștilor și reacționarilor burghezi, sub o domnie comunistă ele i-ar atrage chiar închisorile și chiar moartea.

Consequentă cu aceste convingeri, Liga admite în sânul ei toate teoriile politice, sociale și filozofice, cu singura condițiune ca ele să respecte ideea că omenirea nu-și poate găsi calea ei de progres științific și moral, decât prin jocul liber al teoriilor, al intereselor și al convingerilor indivizilor și națiunilor, toate respectate și toate sfințite de slăbiciunea rațiunii umane de a găsi adevărul și dreptatea absolută.

3. Liga drepturilor omului este naționalistă și din sentiment și din rațiune și din politică. Din sentiment, pentru că naționalismul este un sentiment universal, pe care-l vedem erupând până în mijlocul Africei. Din rațiune, pentru că țările cari n'ar avea sentimentul național, ar fi distruse de țările șoviniste. Din politică, pentru că organizația naționalistă a lumii a înlăturat nedreptățile popoarelor eterogloze, din cari eșiau nedreptățile interne, militarismul, reacționarismul și războaiele. Prin organizația naționalistă a lumii, omenirea a înlăturat încă una din marile cauze de războaie, de nedreptate și de reacționarism. De aceea Liga Drepturilor Omului, care luptă pentru drepturile omului, luptă și pentru drepturile națiunii, ca persoană juridică de drept internațional și de aceea ea și-a lărgit menirea și a ajuns Liga drepturilor Omului și Națiunii.

Liga drepturilor Omului și Națiunii, care are un respect

religios pentru naționalismul constructiv, se teme numai de șovinismul distrugător, care nu înțelege dreptatea ci numai războiul dintre națiuni.

4. Liga drepturilor Omului este umanitaristă, pentru că ea crede, că timpurile noastre au născut principii de morală internațională și o conștiință morală mondială, cari trebuiesc respectate și întărite în chiar interesul națiunilor și mai cu seamă în interesul națiunilor mici. Acela, care prevede o conștiință morală mondială, care întărește pacea și dreptatea între națiuni, nu este internaționalist ci umanitarist. Pe când internaționalistul se crede de-a dreptul cetățean al unei omeniri care încă nu există și neagă ideea și sentimentul de patrie și naționalitate, umanitaristul își respectă și-și iubește patria sa și dela iubirea de naționalitate se ridică la iubirea de umanitate. După cum familia este școala iubirii de naționalitate, naționalitatea este abecedarul iubirii de umanitate. Umanitaristul crede că întărind naționalitatea, întărește umanitatea, după cum întărind individul, întărește patria. De aceea Liga drepturilor Omului a devenit și Liga drepturilor Umanității.

4. Liga drepturilor omului a fost înființată în România, mai cu seamă pentru apărarea clasei muncitoare și țărănești, terorizate și scoase afară din legile divine și umane, de o clasă de exploatatori, cari le oprimă. Fasciștii și șoviniștii, cari se pretind buni naționaliști, ar trebui să apere pe țăranul român, care a fost cel mai mare naționalist, pentru că el ne-a conservat naționalitatea. Ei, cari se pretind patrioți, ar trebui să apere pe țăranul și pe muncitorul român, cari cu sângele lor au făcut patria noastră mare. Cu toate acestea, n'am văzut nici odată pe acești mari patrioți și mari naționaliști, protestând alături cu noi contra ororilor și contra teroarei sub care geme clasa muncitorilor și țăranilor, aduși

la disperare. Am făcut apel la ajutorul lor, i-am rugat să se înscrie în ligă, ca să putem pune capăt teroarei militariste și reacționare, care însângerează clasa robilor români. Ei mi-au obiectat că în Ligă sunt și „jidani“, ca și când cei câțiva evrei cari sunt înscriși în Ligă, ar putea justifica nepăsarea lor față de jaful în averea Statului și față de sălbăticia cu care sunt tratați cei mici și neputincioși în țara românească. Mă așteptam ca cel puțin să ia inițiativa să facă ei o Ligă a drepturilor „Omului creștin“, sau „român de sânge“, ca să lupte pentru liberarea celor mici de sub invazia piraților exploatare și teroriști. Dar ei n’au făcut nimic, pentru că ura lor contra Ligii drepturilor Omului este ura reacționarului contra democrației.

Tot astfel se explică și protestarea lor, când țara românească a fost acuzată de teroare contra muncitorilor. Tăgăduirea acestui fapt evident este chiar o sinistră minciună și o tragică neomenie.

6. Liga drepturilor Omului este și Liga drepturilor Națiunii și națiunea are dreptul la apărarea ei. Acei cari afirmă că în țara românească au fost pogromuri contra evreilor, au spus un neadevăr, contra căruia protestez cu ultima energie. Minoritarii și evreii duc în România o viață aspră, dar ei sunt persecutați nu ca rasă, ci ea o clasă concurentă. Proba cea mai evidentă o avem în persecuția mai mare contra claselor muncitoare, pentru că față de clasa noastră guvernantă, clasele noastre muncitoare române, sunt mai minoritare de cât toți minoritarii.

Vineri 3 Iulie 1925, (Adevărul)

DREPTUL PUBLIC FASCIST ȘI DEMOCRAȚIA

În uimirea întregii omeniri civilizate, după dictatorul Rusiei, venea și dictatorul Italiei, ca să preamărească toate calitățile puterii executive și să vorbească cu un suveran dispreț, de puterea legiuitoare, pe care o numea marioneta celei d'întâi. El nu recunoaște în stat, decât puterea executivă.

Cum Mussolini conduce, personal, nu mai puțin de cinci ministere, înțelegem bine că preamărirea puterii executive era preamărirea și zeificarea persoanei sale, era justificarea domniei unui singur om. Pentru că dictatura este în politică, ceea ce monstrul atavic este în biologie. Este un salt înapoi către politica animală, către politica războiului, bazată pe desfrâul forței și pe zeificarea unui singur om. De aceea dictatura duce totdeauna la zeificarea egoismului în morală, la zeificarea dogmatismului în filozofie, la zeificarea absolutismului în politică și în faza lui animalică, omul zeificat poate deveni un monstru. Totdeauna dictatura a născut monstruozitatea umană: dictatura biologică a născut canibalismul, dictatura economică a născut sclavia, dictatura filozofică a născut inchiziția, dictatura politică a născut absolutismul, dictatura internațională a născut cucerirea.

De aceea, în istoria omenirii, dictatura din perioada militaristă, a fost cel mai mare vrăjmaș al progresului. Neron,

Caligula, Tamerlan, Atila, Ignațiu Loyola și toți dictatorii lumii, au făcut omenirii atât de mult rău, încât tot binele pe care i l'au făcut, întâmplător, dictatorii ei cei buni, n'a răscumpărat nici un grăunte de nisip, din toată ruina morală, intelectuală, economică și politică, pe cari dictatorii ei cei răi, au lăsat-o în urma lor.

Animalul n'a devenit om, decât atunci când a inventat îndoiala de toate ideile, de toate teoriile sale. Îndoiala filosofică sau scepticismul, din care eșea criticismul filosofic, politic și social, naștea teoria liberalismului, pentru că îndoiala de orice idee, duce la respectul și la libertatea pentru toate ideile. Toată istoria omenirii este lupta dintre dictatură și liberalism și tot progresul omenirii a eșit din domnia liberalismului.

Progresul vertiginos al vremurilor din urmă se explică prin libertatea, prin toleranța, prin democrația triumfătoare, prin progresul liberalismului. Căci omenirea s'a săturat de dictatură și ea nu mai vrea nici un dictator-om. Singurul dictator, pe care poate l'ar mai vrea omenirea, ar fi dictatura unui Dumnezeu omniscent, omnipotent și iubitor, cu o voință cu o inteligență și cu o inimă absolută. Dar zeii nu se mai ocupă astăzi de oameni și de aceea omenirea nu mai vrea nici dictatori oameni, nici dictatori zei, nici dictatură oarbă, nici luminată, pentru că toate marile dezastre ale omenirii au fost stârnite de dictatorii ei buni sau răi și foarte puține din faptele ei mari, sunt opera dictatorilor ei. Progresul omenirii este opera oamenilor mari, dar nu opera dictatorilor ei. Geniile mari ale omenirii au fost contra dictatorilor și pe nici un geniu bun nu l'a lăsat nici inteligența, nici inima, să fie un dictator. Viața fiecărui om, mare sau mic, viața fiecărei generații și toată istoria omenirii, este plină de atâtea greșeli fatale, cari au trebuit să fie reparate cu atâtea

sacrificii, încât te miri cum mai poate omenirea să aibă încredere într'un singur om, într'o singură idee, într'o singură rațiune sau într'o singură conștiință. O singură rațiune stăpânitoare, poate să fie dictatura unei erori fatale, pentru că ceea ce numim noi rațiune, nu este decât resultanta tuturor moștenirilor, prejudecăților intereselor și obiceiurilor de a gândi și de a simți într'un timp sau într'un loc și rațiunea variază cu timpul și cu locul.

Nici o rațiune nu este în stare să prevadă urmările unei idei, pentru că rațiunea nu poate decât să justifice sau să econdamne rezultatele ei; ea nu poate să profetizeze decât trecutul. Dictatorul Mussolini a susținut în viața sa toate teoriile politice și sociale, cele mai extreme și cele mai extremiste și pentru toate el a avut câte o „rațiune“ evidentă, pe care în urmă, a găsit-o mincinoasă. Cum mai poate avea el curajul să distrugă oameni și idei în numele convingerii sale de astăzi, care poate să fie și ea tot o „rațiune“ mincinoasă?

Dictatura este negațiunea întregii cugetări umane, care a ajuns la conclusiunea că mintea omenească nu poate găsi nici adevărul filozofic nici politic, nici social; că adevărul și dreptatea nu există, ci că ele se realizează; că nu există nici democrație, nici aristocrație, nici republică, nici monarhie bune sau rele în mod absolut; — că este bună teoria care corespunde locului și timpului, pe care ea vrea să le guverneze; — că în politică n'avem științe, ci numai credințe, numai ipoteze. De aceea, din progresul cugetării omenești și din trista ei experiență, omenirea noastră a ajuns la respectul și libertatea tuturor ideilor.

Numai din jocul liber al tuturor ideilor, intereselor și indivizilor, omenirea poate scoate o idee medie conducătoare, o majoritate și aceasta este democrația. Și dacă nu ne poate

da adevărul social absolut, democrația ne dă cel puțin pacea socială relativă, ne asigură continuitatea socială și evită toate revoluțiunile cari urmează după oricare dictatură. Democrația ne asigură pacea socială, pentru că democrația este domnia discuțiunii în locul violenței, domnia criticismului în locul dogmatismului social. Democrația este conștiința superioară a unei omeniri superioare, care a putut ajunge să se convingă de slăbiciunea fiecărei minți și fiecărei inimi omenești, pentru ca să hotărască să se sprijine pe toate mințile și pe toate inimile omenești. Democrația este compararea tuturor erorilor și tuturor adevărilor.

Omenirea modernă, liberală și demnă, nu mai poate suferi o dictatură și de aceea, pentru a se putea menține, dictatura trebuie să ajungă la teroarea armată. Și pentru că armata cere războiul, Mussolini și Trotzki ne vorbesc în toate ocaziunile, numai de pumnul bolșevic și de pumnul fascist, tot astfel după cum Wilhelm al II-lea ne vorbea mereu de vârful spadei germane.

Acești doi oameni au ajuns cucuvaea omenirii și ei caută prilejul propice ca să aibă războiul lor universal sau revoluția lor universală. Dacă nu le vor avea prin forța împrejurărilor, ei vor căuta să forțeze aceste împrejurări și chiar vor inventa acest prilej grozav, pentru că nici Mussolini nici Trotzky, nu se vor lăsa niciodată, până când nu vor deveni, dacă nu un Napoleon, cel puțin un Erostrat.

Vineri 10 Iulie 1925 (Adevărul)

JUSTIȚIA RASBOIULUI IN TIMP DE PACE

Întrebam odată pe un colonel din armata română, care în ultimul timp prezidează mereu consiliile de război: d-ta îți pictezi singur tablourile pe cari le ai în casă? și el mi-a răspuns: nu, pentru că nu am talent la pictură. După câțva timp l'am întrebat iarăș: d-ta îți faci singur cismele? și el mi-a răspuns: nu, pentru că n'am învățat cismăria. Puțin mai târziu i-am pus întrebarea: d-ta știi să construiești o casă și el mi-a răspuns: nu mă pricep deloc, pentru că n'am învățat arhitectura. În fine, i-am pus ultima chestiune: de ce n'ai ajuns încă general, pentru că văd că ești destul de în vârstă? și el mi-a răspuns foarte încurcat: am căzut de trei ori la examenul de general.

Și atunci eu i-am ripostat revoltat: dar atunci cum primești d-ta să fii prezidentul unui consiliu de război, când n'ai nici un talent ca să fi judecător și când arta de a judeca pe oameni, este cea mai grea și cea mai grozavă; cum primești să rezolvi atâtea chestiuni de drept, pe cari d-ta nu le-ai studiat. Cum poți să primești să faci o profesiune pe care n'ai învățat-o, când d-ta ai căzut la examenul de general în chiar profesiunea d-tale, pe care ai învățat-o? D-ta n'ai curajul să faci cismărie pentru că n'ai învățat-o și te încumetezi să faci magistratură, fără să știi legile pe cari trebuie să le aplici?

Și este adevărat că militarul judecător în timp de pace, este cea mai mare aberațiune a unei societăți anarhice. Noi vorbim cu compătimire despre „omul cavelnelor“ și omul locuințelor „lacustre“. Vremurile viitoare vor vorbi despre epoca noastră cu aceeaș compătimire și ea va fi cunoscută în istoria omenirii, sub numele de „epoca consiliilor de război în timp de pace“.

Mai întâi, este greu să poți vedea un judecător încins cu sabia în timpul ședinței, pentru că ideea de judecător îți deșteaptă ideea de înțelept, calm, cu vederi largi, îți deșteaptă ideea unui filosof. Și simți o adevărată idiosincrazie morală, când vezi în ședință un om încins cu spada, gata să taie cu ascuțișul fierului, marile probleme filozofice, politice și sociale pe cari le implică judecata unui om. Cei vechi spuneau că judecătorul jurist, cunoaște toate problemele divine și umane ale timpului său.

În al doilea rând, militarul este și trebuie să fie un pasionat, un reflex, un entuziast, un erou, care este numai pasiune. El trebuie să tresară de emoțiune atunci când simte sau numai când bănuiește că patria sa este în pericol și trebuie să distrugă imediat pe orice vrășmaș al patriei sale, chiar pe simple bănueli și la repezeală. Judecătorul civil este deasupra pasiunilor, pentru el, și țara este tot un impricinat și în balanța judecății lui, față de un individ care are dreptate, o țară nedreaptă este un impricinat rău, care trebuie condamnat.

El nu condamnă pe bănuială ci pe probă. Am văzut la consiliul de război, în procesele preținșilor comuniști, socialiști, irdentiști și sindicaliști, idei abracadabrante asupra acestor teorii, scrise în chiar ordonanța de trimetere în judecată. Lupta societății noastre contra comunismului, era lupta rasei ariane în contra rasei lui Israel; în teoria comu-

nistă, femeia era o „cățea“; sindicalismul, oricare ar fi el, era o teorie criminală, etc. Îți plânge inima când te gândești că teorii înalte de trecutul, prezentul și viitorul omenirii, pe cari nu le-au putut rezolva marii filosofi ai lumii, sunt rezolvate cu spada și cu simplista idee de patriotism, de naționalism, de pericol național.

În acelaș timp, organizația judiciară a societății noastre moderne, se bazează pe principii de înaltă concepție politică, juridică și morală, pe cari omenirea le-a câștigat cu valuri de sânge și cu munți de ruină din averea și din munca omenească. Fiecare virgulă și fiecare punct din lege, reprezintă experiențe, suferințe și vieți omenești sacrificate. Noi juriștii, le-am învățat, le respectăm, ele formează corp din sufletul nostru și ne străduim cu teorii și sisteme variate cum să le aplicăm mai bine. Fiecare din noi ne îndoim de sistemul nostru, față de rațiunea, tot așa de evidentă, a celorlalte sisteme. Cum să vină un militar, care să le reteze pe toate numai cu „rațiunea“ săbiei lui?

Spiritul militar este bazat pe disprețul persoanei, convingerii și vieții și cu sacrificarea libertății umane în interesul disciplinei și patriei. Spiritul civil este bazat pe sanctificarea persoanei, vieții, convingerii și libertății omenești. De aceea, pe când militarului îi pare că este foarte ușor să judece pe un om, civilului i se pare o necesitate grozavă, pentru că profesiunea militară depreciază valoarea omului, pe când religia civilă o divinizează și o trece între cele sfinte.

Justiția militară în timp de pace este o provocare a lumii civile. De aceea, cel ce ține la armată, trebuie să combată defectele ei, pentru că instituția cea mai necesară, decade prin abuzurile care-i degradează natura. Critica justifică și susține instituția și prin critica obiectivă și

civilizată trebuie să facem educațiunea armatei, pentruca să se covingă că domeniul militarului este frontul și cazarma. Indată ce a trecut peste frontul civil, cădem în militarism, când militarul devine vrăjmașul țării, pentru că între mentalitatea militară și mentalitatea civilă este și trebuie să fie o prăpastie. După cum spunea Dechanel vorbind de Gambetta, un militar care se amestecă în politică sau un civil care se amestecă în armată, constituiesc două erori fatale.

Aceasta nu însemnează că noi combatem armata, pentru că deși sunt și eu de părere că în mijlocul civilizațiunii noastre, un om armat este o rușine socială, mai cred însă că rușinea nu este a omului armat, ci a societății care mai are nevoie de omul armat, ca să păstreze ordinea socială și pacea lumii. Armata și magistratura sunt singurele instituțiuni, cari mai țin ordinea societății noastre de după război.

Prin urmare, noi toți respectăm pe militari, dar combatem toți militarismul și trebuie să-l combatem până mai este timp, deoarece trebuie să declarăm pe față și categoric, că astăzi, față cu spiritul general de libertate, militarismul și bolșevismul sunt frați buni, cari se ajută reciproc.

Tot astfel trebuie să mai spunem, că militarii ne-au dat unirea și că militarismul ne compromite unificarea, pentru că noi, cetățenii României Mari, identificăm patriotismul cu libertatea și militarismul este negarea libertăților cetățenești.

Miercuri 5 August 1925 (Adevărul)

PERSECUȚIUNEA ADVENTIȘTILOR

Un munte de oțel nepătruns închide omului cetatea marilor mistere: Cine a născut universul, care este esența lui și care este scopul naturii? Toți oamenii și toate generațiunile chinuite de eterna lor ignoranță, au vărsat lacrimi și au vărsat sânge în fața muntelui nepătruns. Li s'a părut lor că din'năuntrul muntelui misterios, ei au auzit o șoaptă, au văzut un semn, sau au descifrat un simbol, pe care fiecare religione îl interpretează într'alt fel și fiecare vrea să impună tălmăcirea sa și celorlalți oameni și celorlalte religii. Popoarele au văzut că diabolicele întrebări ale omului, n'au și nu vor avea niciodată, un răspuns hotărât, că muntele de oțel este marginea eternă a științei noastre și că dincolo de muntele de oțel este Necunoscutul, pe care nu l'am știut, pe care nu'l știm și pe care poate că nu'l vom ști niciodată. În cetatea Necunoscutului, unde nu poate pătrunde știința, nu poate pătrunde decât credința. Și pentru că credința se schimbă cu individul, cu timpul și cu locul, variațiunile credinței fac variațiunea religiunilor. Istoria credinței noastre merge pe dâra de temple părăsite, transformate și reparate, pentru ca să primească credința cea nouă, vrăjmașa celei vechi, care a fost gonită din templul ei. Nimic nu ne arată mai bine nimicnicia adevărilor noastre omenești, decât muzeul de adevăruri, pentru care biata omenire a vărsat lacrimi, a

vărsat sânge și a distrus avere și viață omenească și cari s'au dovedit în urmă adevăruri mincinoase.

Divinul Platon spunea, că omul în natură, este întotdeauna ca un călător legat într-o peșteră, cu fața spre unul din pereții ei. La spatele lui arde un foc și prin fața focului trec ființele și lucrurile cari proiectează umbra lor, pe peretele văzut de călătorul legat. Dar bietul călător ferecat, nu poate să vadă decât umbrele lucrurilor și ființelor cari trec pe la spatele lui. El nu va ști niciodată ce sunt aceste ființe și lucruri și care este esența și rostul lor : *ignoramus, ignorabimus*.

Și cu toate că omul este condamnat la eterna ignoranță, el n'a ajuns încă să-și dea seama, cât este de slabă mintea sa ca să poată răspunde la întrebările Necunoscutului. Și în loc ca oamenii să se plângă unul pe altul, în loc ca să se strângă și împreună să-și plângă eterna lor ignoranță, ei tot se mai persecută și tot se mai chinuesc unul pe altul pentru credințele lor. Creștinismul care a sângerat adânc din cauza persecuțiunilor îndurate de el, persecută la rândul său pe creștinii adventiști. Au fost dați în judecată adventiștii din Bucovina, pentru atacuri la dogma creștină și s'au găsit tribunale cari să-i condamne. La unul din procesele trecute și după intervenția adventiștilor persecutați, am trimis tribunalului următoarea consultațiune :

Urmărirea penală a unei credințe religioase, ridică mai multe probleme grave :

a) O problemă juridică. Constituția noastră garantează libertatea gândirii, care implică și libertatea criticii ori cărei teorii și ori cărei ipoteze. Prin urmare, tot cetățeanul are dreptul să critice orice credință religioasă, chiar dacă acea credință ar fi cea dominantă, pentru că religie dominantă înseamnă religie majoritară, iar nu religie declarată infailibilă prin lege. Chiar dacă o lege din nouile provincii, ar

fi dispus altfel, prin noua noastră Constituție, art. 22 și art. 137, este abrogată orice dispoziție legală contrară ei și deci, dreptul la critica religiunii dominante este astăzi dreptul comun în toată România. Este numai chestiune de civilizație și de bună cuviință personală, ca critica unei religii să se facă cu toată omenia, pe care trebuie s'o inspire orice dogmă religioasă, care caută să răspundă într'un fel deosebit, la marea preocupare a omului despre Necunoscut.

În broșurile înscrinate la tribunalul Suceava, nu găsesc nimic delictuos și nimic nepotrivit în expunerea diferitelor idei, despre cari tratează. Aș exprima numai admirațiunea mea pentru stilul civilizat și pentru preocupările instructive ale acelor scrieri.

b) O problemă filosofică. Tocmai pentru că o dogmă religioasă răspunde la gravele probleme asupra Necunoscutului, acolo unde se termină știința și începe credința, urmează ca orice credință religioasă asupra Necunoscutului, asupra marelui mister nepătruns, este o ipoteză necontrolată și necontrolabilă, pe care noi, în lipsă de orice știință, o deslegăm cu o simplă credință. De aceea, la baza tuturor credințelor religioase speciale, trebuie să ridicăm o credință universală nouă: *Îndoiala*, din care poate să iasă modestia intelectuală a oricărei dogme, respectul moral pentru orice dogmă religioasă și mila filosofică pentru bietul om, care din cauza slăbiciunilor minții și inimii sale, trebuie să răspundă atât de variat și atât de schimbător la marea și insolubilă problemă. Și tocmai această îndoială face mândria omului, pentru că animalul n'a devenit om, decât atunci când a inventat îndoiala. Toate dogmele religioase sunt surori bune ale aceluiaș părinte, ale Necunoscutului și ipotezele credinței trebuie să ajungă la acelaș respect reciproc, la care au ajuns ipotezele științei.

Nu există decât o singură religie, religia Necunoscutului cu diferite ipoteze religioase, din cari nu știm care este cea mai adevărată. Cel care pretinde că religia lui este cea mai adevărată, nu poate să dovedească afirmațiunea sa cu altă probă decât cu credința lui, care este la fel în tărie și evidență, cu credința celorlalți credincioși într'o altă religie, pe care ei o cred tot atât de adevărată. Adevăratul credincios este și trebuie să fie și un adânc tolerant.

c) Problema socială. Orice credință religioasă cată însă să fie împiedecată, când prin percepțele ei atacă ordinea socială, pentru că chiar dacă ea ar fi adevărată, noi vrem să trăim în societatea pe care ea o atacă. Religia adventistă nu este o religie contrară ordinei publice, pentru că ea duce morala iubirii din religia creștină, la toate consecințele ei logice și frumoase, până la poezia iubirii de oameni. Dacă combatem morala iubirii exagerate, propagată de aceste două credințe religioase, combatem chiar fundamentul religiei creștine. Ea mai caută să facă din religia creștină, o religie mai mult morală decât formală. Dacă în aceste credințe înscrinate găsim unele consecințe relativ la refuzul serviciului militar, la război, etc., aceasta este o chestiune de conștiință individuală, care se va rezolva pentru fiecare individ în parte, atunci când ei vor refuza să-și îndeplinească această datorie către țară, dar care nu se poate rezolva cu chiar condamnarea credinței, pe care pot să o aibă și oamenii cari nu sunt obligați să facă serviciul militar, sau după ce au făcut serviciul militar. Intotdeauna însă, credincioșii acestei dogme au împăcat dogma cu armata.

d) Probleme utilitare. Dar problema cea mai mare în această înscrinare, este inutilitatea ei. Persecuțiile sunt pentru credințele religioase ceea ce sunt zăgazarile pentru ape; după cum zăgazarile opresc apa pentru a o mări, per-

secesiunile nu distrug o credință ci numai o măresc, pentru
să o facă și mai impetuoasă.

Religiile nu sunt întemeiate de făuritorii, ci de mar-
tirii lor.

21 August 1925 (Adevărul)

„ANTANTA JURIȘTILOR“

Am fost invitat la Belgrad de juriștii sârbi și am profitat de această întâlnire, pentru a încerca să formăm antanta juriștilor. M'am mulțumit să propun deocamdată antanta juriștilor Europei orientale, pentru ca să aducem contribuția largă a juriștilor la împăcarea Balcanilor și Carpaților, de unde au pornit marile războaie și unde clocotesc încă toate pasiunile. Colegii sârbi, au înțeles tot rostul acestei propuneri și au admis în principiu propunerea mea.

Sunt convins că juriștii vor contribui mult la pacificarea lumii. Mai întâiu, profesiunea juriștilor și studiile necesare acestei profesii, nasc în spiritul oamenilor de drept, ceea ce am putea numi „*spiritul juricității*“, care face pe jurist să vadă lucrurile, oamenii și fenomenele sociale, prin prisma dreptului, a toleranței și a transformărilor sociale evolutive. Profesiunea juriștilor este totdeauna cu cel puțin o jumătate de secol de civilizație înaintea societății lor și prin simțul vieții și realității dat de profesiunea lor, juriștii sunt în acelaș timp și idealisti și realiști, sunt și criticiști și pozitivisti.

Ei sunt cei dintâi cari pot să înțeleagă că morala naționalistă este definitivă și imutabilă. Ei pot înțelege mai bine necesitatea justiției sociale în împăcarea lumii. Ei pot înțelege mai bine rolul legalității în morala unui popor și pot arăta

burgheziei, că dictatura ei este o cursă care i s'a întins de bolșevici, pentru că sub dictatura burgheziei, ca sub orice dictatură, se desvoltă jaful, arbitrariul, hoția, specula și imoralitatea, cari revoltă poporul. Cu modul acesta, lumea noastră se găsește agitată și de uneltirile bolșevice și de decadența burgheziei, care luptă tot pentru bolșevici.

Prin prestigiul lor, prin influența lor politică și socială, prin combativitatea lor, juriștii pot influența asupra mentalității popoarelor cărora aparțin și le pot îndruma spre pacificare.

Juriștii pot lua asupra lor apărarea minoritarilor înaintea justiției fiecărei țări și pot astfel evita reclamațiunile la Liga Națiunilor, cari irită raporturile dintre majoritari și minoritari, exploatate de iredentiști și de șoviniști și cari dau naște la dureri inutile și periculoase.

În acelaș timp, prin studiul instituțiunilor juridice din toate țările, juriștii pot găsi ceea ce este general și universal în Drept, pentru ca legile să se facă pentru un număr de țări din ce în ce mai mare, de oarece în mod necesar, legislația națională, devine din ce în ce mai mult internațională.

Prin congresele internaționale, prin vizitele reciproce, prin înlesnirea studiului mentalității vecinilor, prin schimbul de servicii profesionale, prin admiterea avocatului strein, să pledeze înaintea unui tribunal național în ocaziuni excepționale, se va forma legătura sufletească din ce în ce mai largă, se va forma spiritul și conștiința comună, care dela patriotismul european, de care ne vorbea Léon Burgeois, ne va duce, poate, la patriotismul mondial.

În orice caz, circulațiunea ideilor și sentimentelor generale, va contribui cel puțin la cunoașterea reciprocă dintre vecini, care sparge ghiața dintre ființele cari nu se cunosc. Un om necunoscut este aproape un vrăjmaș; când ai cuno-

scut pe acest vrăjmaș, găsești în el omul și găsim omul, ne găsim pe noi înșine. Omenirea de după războiu, pare că a înțeles acest adevăr psihologic și de aceea asistăm la o adevărată epidemie binefăcătoare de congrese naționale și internaționale.

Primirea călduroasă care mi s'a făcut la Belgrad, este plină de speranțe mari, mai cu seamă că la această primire a luat parte cu aceeaș căldură și magistratura, dela tribunal până la Casație și avocații și profesorii universitari.

De sărbătorile Crăciunului sunt invitat la congresul avocaților bulgari, cari mi-au arătat de mult, în scris și insistent, dorința lor de a conlucra cu noi pe această cale și cărora nu le-am putut răspunde, până când nu aveam informațiuni dela juriștii celorlalte țări. Noi românii, n'avem decât să câștigăm din această colaborare cu foștii noștri inamici, pentru că atmosfera de pace nu poate decât să ne folosească.

În acelaș timp, numai acum, după marele războiu, care a rupt circulațiunea intelectuală, morală și economică dintre statele lumii, noi ne-am dat seama că omenirea forma deja un organism social, care s'a destrămat cu toate consecințele distrugerii unui organism solidar. Vrăjmășia dintre doi oameni și dintre două popoare, poate fi și eternă; dar vrăjmășia dintre statele lumii, cari compun un organism social, nu poate fi eternă, pentru că între mădulele aceluiaș organism nu poate exista vrajbă și mai cu seamă vrajbă eternă.

Sper că la București vom întruni anul viitor, congresul Antantei juriștilor din Europa orientală. În Biblie, Dumnezeu spune oamenilor: „Iată, v'am dat vouă ceruri noi și pământ nou“. Omenirea nouă are nevoie de ceruri noi, cari sunt idealurile ei noi și de pământ nou, care este viața ei reală nouă.

31 Octombrie 1925 (Adevărul)

FEMEIA ȘI NAȚIONALISMUL

Feminismul român cucerește victorie după victorie. După marele succes din America, unde distinsa femeie de stat, D-na Alexandrina Cantacuzino, a fost aleasă viceprezidenta consiliului internațional feminist, venea succesul congresului feminist ținut la București, din care eșa apropierea femeilor române de femeile minoritare. Acest congres constituie cel mai mare eveniment național de după Unire.

Cauza acestor victorii repezi și importante este de ordin moral. Noi trăim astăzi într'un sfârșit de civilizație, pentru că civilizația noastră masculină, bazată pe forță, face loc unei civilizații feminine, bazată pe inimă. Civilizația masculină a dat lumii civilizația militară, bazată pe luptă, care, după calculul sociologilor de seamă, a vărsat cam șase sute de milioane de litri de sânge omenesc pe secol; a dat civilizația religioasă, bazată pe persecuție, care în timpul evului mediu a ucis aproximativ zece milioane de oameni; a dat civilizația economică, bazată pe concurența barbară, care secretează mizeria și suferința omenească. Cu intrarea femeilor în arena politică, civilizația lumii câștigă un frâu nou, câștigă frâul milei omenești. Până astăzi femeia era numai soră de caritate „militară”; de astăzi înainte ea devine și soră de caritate socială, pentru alinarea suferințelor și pentru înlăturarea durerilor cari es din natura lucrurilor și din voința omenească.

În această umanizare a lumii, femeia va juca un rol direct și un rol indirect. Rolul ei direct va fi rolul inimii sale, din care ese devotamentul său fără margini și sentimentul pasionat al datoriei. Femeia are sufletul mai cinstit decât bărbatul și de aceea tot ce face femeia, face din tot sufletul.

„La femme sait aimer, c'est toute sa science“. Marele filosof și poet francez Guyau, spue că se văzuze în vis Dumnezeu lumii, la care se ridicau toate durerile ei și cari erau așa de mari, încât la deșteptare, el spunea cu groază în suflet: mult aș plânge eu dacă aș fi un Dumnezeu. Guyau uitasă însă pe femei, pentru că omenirea are în mijlocul său inima femeii, în care se strâng toate durerile lumii. Numai femeia poate să audă chiar și puținul sgomot pe care-l face o lacrimă care cade, pentru că toate lacrimile lumii cad pe inima ei simțitoare; numai ea știe să vadă pentru orb și să audă pentru surd; numai ea simte fericirea devotamentului și voluptatea milei; numai ea poate simți fericirea de a fi descălecată o frunte; numai ea găsește fericirea sa în fericirea altuia; numai ea știe să-și măsoare viața sa cu măsura sacrificiului său și numai ea nu șterge lacrima fierbinte, care cade pe inima sa, până când n'a stins și durerea care o născuse.

Dar cu acest suflet feminin, ea devine și un mediu selecționator al bărbatului, pentru că farmecul sexului feminin influențează și sugestionează conduita bărbatului și o influențează în sensul mentalității feminine. Când cea dintâi brută umană a tremurat în fața farmecului sexual feminin, se petrecuse în lume un mare eveniment moral. Farmecul sexual feminin împlânzise o fiară sanghinară.

Femeia a fost selecționatoarea curajului și ea a născut cavalerismul și romantismul moral, din epoca medievală. Saloanele femeilor culte au jucat un mare rol în selecțiunea

intelectuală franceză, din care eșă Academia franceză, cu purificarea limbii și a manierelor, eșă seriozitatea bărbaților în cestiunile de dragoste; din contactul lor cu aristocrația, eșă urbanizarea literaților și savanților, puși în contact cu savanții și literații cari frequentau saloanele femeilor superioare.

* * *

În România Mare, femeia și-a început rolul său direct național. Femeia română a făcut apel la femeia minoritară și inimile lor de mame, de surori și de soții, s'au înțeles și acum femeile încep împreună tot rolul lor de unificare sufletească, prin lupta comună pentru asistența copilului și pentru apărarea minoritarilor înaintea legii. Cu siguranță că femeile noastre, duse de rațiunea inimii, vor ajunge să generalizeze rolul lor social și, în lupta aprigă deslănțuită de marele război, liberator al oamenilor, al claselor și al raselor, ele vor juca frumosul rol al Sabinelor, pentru a topi în inimile lor și rigiditatea forței și răceala științei și cruzimea concurenței și orbirea prejudecăților. Între foștii vrăjmași seculari aduși de dreptatea lumii noastre să locuiască împreună în aceeaș patrie, s'au interpus femeile lor, cari le vor spune: de aci înainte și pentru totdeauna, voi vă veți naște împreună, împreună veți trăi și împreună veți muri. Căutați mai întâi să vă cunoașteți și când vă veți cunoaște vă veți înțelege și când vă veți înțelege, vă veți iubi, pentru că toți faceți parte din rase superioare, atât prin cultura minții cât și prin civilizația inimii.

Și bărbații vor auzi; ei vor urma inima femeii și vor ajunge la dezarmarea lor morală, fără de care nu poate exista dreptate și în timpurile noastre de pasiunea justiției, fără dreptate, nu poate exista pace socială. Femeile din România vor putea transforma șovinismul sanghinar, pentru

a-l reduce la naționalismul moral și vor putea dezarma iredentismul inutil, pentru a-l transforma în dreptatea minoritară. Pe cele câteva miloane de minoritari din România, nu poți decât sau să-i ucizi, sau să-i gonești, sau să-ți-i apropii. Barbarii cred că-i pot ucide, nebunii că-i pot goni și numai oamenii cu minte, cari înțeleg morala lumii moderne, văd că în timpurile noastre de conștiință morală mondială, n'avem altă cale decât dreptatea minoritară.

Patriotismul vechi se conducea numai de rațiunea sângelui și a limbii; sufletul timpului nostru a mai adăugat patriotismului o coardă nouă: dreptatea. Rasele superioare spun astăzi: ubi justitia, ibi patria, și minoritarii vor găsi în România liniștea și dreptatea democractică, pe care n'o pot găsi la vecini. Peste tot împrejurul nostru este teroare și de aceea, democrații vor găsi dincolo teroarea albă, iar arisiocrații, teroarea roșie.

Putem garanta că în curând în România, nu vor mai fi minoritari decât șoviniștii și iredentiștii și că ei se vor numi minoritari, numai pentru că se vor găsi în minoritate. Chestiunea națională română este pe cale bună, pentru că în chestiunea națională română a intrat femeia, cu inima ei și ceea ce vrea femeia, vrea și Dumnezeu, vrea și dracul. Cred chiar, că dacă Dumnezeu n'ar fi fost celibatar, universul ar fi mers mai bine.

12 Noembrie 1925, (Adevărul)

NOI VREM „DREPTATE“

În furnicarul de vrăjmași din'năuntru și din afară, România va fi sau complet legalitară sau complet revoluționară. În România de după războiu, legalitatea nu mai e un principiu politic, ci un principiu patriotic și național, pentru că patriotismul și naționalismul și bunul simț, cer o justiție pacificatoare. De aceea noi trebuie să purificăm și să sfințim palatul de justiție, pentru că așa cum este astăzi, tribunalul este un agent provocator la sediciune.

Mai întâiu, împricinatul intrat în tribunal cu pumnii strânși de mânie și cu ochii aprinși de patima dreptății, când întreabă de un judecător, el dă cu ochii de un perceptor, care-i cere plată ca să-i dea dreptate. Acest judecător, care spune împricinatului „mai întâiu plătește și apoi vorbește“, meschinizează justiția prin rolul său de perceptor fiscal și noi nu mai vrem justiția perceptorilor, ci justiția judecătorilor.

Când împricinatul întreabă pe judecătorul perceptor cât trebuie să plătească, el îi spune că legea prevede taxe diferite, că are diferite „cișituri“ de justiție, și mai scumpă și mai eftină, că are descinderi locale și cu un singur consilier, care costă două sute de lei, sau cu tot completul Curții, care costă o mie de lei, etc. Și atunci vede împricinatul, că aceasta nu este justiția judecătorilor, ci justiția

neguțătorilor, cari primesc dela Stat marfa justiției cu toptanul, ca s'o desfacă în detaliu.

Împricinatul întreabă când trebuie să plătească aceste taxe și judecătorul răspunde că birul justiției trebuie plătit înainte de judecată și pentru ori cât i-o da judecata, chiar dacă judecata i-ar da mai puțin decât a plătit. Iar împricinatul vede că în justiție este ca la loterie, unde nu plătești pentru ceeace câștigi și după ceeace ți se dă în schimb, ci plătești înainte, întocmai ca la jocul de noroc. Împricinatul mai vede că tribunalul nu este ca un templu al judecătorilor, ci ca o bursă a jucătorilor.

Iar când el a plătit cinci centime mai puțin decât spune legea și chiar dacă se oferă să plătească de o mie de ori mai mult decât centima greșită, legea vine să-i anuleze jalba și-l face să piardă o dreptate sfântă, pentru că n'a plătit la timp o centimă meschină. Și atunci împricinatul vede că aceasta este justiția chițibușarilor, justiția prinzătorilor de păsări.

Iar când împricinatul spune că n'are bani cu ce să-și cumpere un pic de dreptate, pentru că n'are decât un venit anual de trei mii și cinci lei, câștigați cu palmele lui noduroase pentru el și pentru copii lui muritori de foame, judecătorul îi răspunde că, dacă ar fi avut norocul să aibă un venit numai de trei mii lei în cap, el ar fi fost considerat ca sărac; dar că, cu cei cinci lei pe care-i are pe deasupra, el este considerat ca un om bogat și nu poate să capete act de paupertate. Și atunci împricinatul vede că aceasta este justiția milionarilor.

Iar după ce și-a început judecata lui, împricinatul, aiurit în tribunalul haotic, se vede atacat de toți vârcolacii justiției, de toți samsarii proceselor, de toți escrocii, de toți liliecii, de toți cerșetorii și de toți pișicherii tribunalelor. Și atunci el își dă seama că în templul dreptății, paraziții justiției sunt

mai numeroși decât preoții ei și că acești paraziți exploatează și pe împricinat și pe avocat și îngrozesc pe magistrați.

Și din toate aceste orori judiciare ale unei justiții barbare, împricinatul iese din tribunal cu convingerea că dreptatea reală nu este dreptatea cea ideală visată de el și pierde orice entuziasm moral. Pentru că un tribunal fiscalist, formalist și rapace, este un local de pervertirea sentimentului justiției.

Și de aci ies toate teoriile de cinism social, de luptă și de dictatură socială.

Noi, avocații, vrem să terminăm cu această justiție. Noi vrem justiția cea adevărată, cu mai multă dreptate, cu mai puțină formalitate și încă mai puțină fiscalitate. Dar, deși criteriul de judecată al unei bune justiții ar trebui să fie gratuitatea ei, noi nu stabilim principiul gratuității justiției, decât numai ca să stabilim un criteriu moral, pentru a putea judeca abuzurile fiscalității. Și în această privință putem spune că astăzi, cine scumpește justiția, eșteinește revoluția. În perioada teologică și militaristă a justiției, ordinul divinității și ordinul autorității țineau loc de justiție. În timpurile noastre de patimă a dreptății, dusă până la pasiune, o justiție prea formalistă și o justiție prea fiscalistă, este o justiție provocătoare.

De aceea noi, avocații, rugăm guvernul și parlamentul țării, să plece dela aceste principii de justiție democratică: să admită scăderea taxelor și impozitelor judiciare și să ajungă la sistemul fiscalității judiciare franceze, ca taxele și impozitele să fie plătite la terminarea procesului și numai la suma obținută dela tribunal, pentru că numai astfel, ele pot să aibă o bază morală și fiscală. Cerem să nu se mai poată anula nici un act de procedură, pentru o lipsă de taxe. Cerem ca taxele să fie percepute de un agent fiscal în

tribunal, ca să nu mai vedem pe judecătorii noștri transformați în percepatori ai statului. Să ridicăm justiția din atmosfera meschină și să-i dăm toată aureola ei morală.

Dacă ni se va obiecta că statul are nevoie de fonduri mari în visteria țării, noi vom răspunde că, atâta timp cât în țara noastră mai este o sticlă de șampanie și un automobil de lux, nu se poate spune că am făcut tot ce trebuie ca să nu distrugem sentimentul justiției și să fim obligați să scoatem fondurile visteriei din specula comercială a dreptății.

Dar, dacă societatea vrea să menajeze mai mult vițiile ei decât sentimentul nobil al dreptății, cerem se se pună „birul justiției“ pe toți cetățenii ei, pentru că nedreptatea este produsul societății întregi și lupta individului pentru victoria dreptății într'un proces particular, este o luptă dusă pentru întărirea societății și deci în interesul tuturor cetățenilor. Noi nu mai vrem nici chițibușerie, nici fiscalitate. Noi vrem dreptate.

22 Ianuarie 1926 (Adevărul)

RETRAGEREA BEDUINILOR

Triburile de beduini africani, cari trăesc numai din jaful vecinilor, atacă din timp în timp, pe cetăţenii pacinici din jurul pustiuului. La retragerea lor, beduinii lasă în urmă numai jale, numai ruină şi numai dezastru. Cetăţile jefuite îşi şterg lacrimile, îşi curăţă ruinile şi se refac din nou, până când vine altă expediţie beduină, care seamănă altă jale şi alt dezastru. Dacă invaziunea beduină este teribilă, retragerea lor este îngrozitoare. La retragerea lor, la ridicarea prăzii, cruzimea lor ajunge culmea sălbăticiiei, pentru că prada înnebuneşte pe prădător. După fiecare prădare, ei se retrag cu prada lor în viziunile necunoscute.

Tot aşa se întâmplă şi cu România, jefuită metodic şi sistematic de beduinii liberali. Şi la beduinii români, ca şi la cei africani, retragerea este mai grozavă decât invazia, pentru că prada ultimă înnebuneşte pe beduinul român. Acum România se găseşte în plină retragere a beduinilor liberali şi jaful şi cruzimea lor sunt la culme. De data aceasta, jaful şi cruzimea sunt şi mai mari decât în celelalte invaziuni, pentru că acum retragerea lor este cea din urmă şi deci ei sunt la cea din urmă pradă.

În mijlocul ruinelor, în mijlocul blestemelor întregii suflări româneşti, liberalii se retrag în desordine, cu ariergarda comandată de doi condotieri politici, cari au revoltat şi pe

oamenii cinstiți din partidul lor. Afară de aceștia, mai pleacă din partidul în retragere, toți francțirorii cari fug din partidul lor mort, întocmai ca purecii vulpii, cari fug îndată ce simt că vulpea este pe moarte.

Beduinii liberali, împreună cu toată prada lor bogată, cu toate averile lor, cu toate instrumentele de tortură și de corupțiune, se retrag în viziunile lor zăvorite și întărite, în care se grămădește munca și truda unei țări întregi.

Vedem pe Ion Brătianu, retrăgându-se cu tot peștele țării, pentru că dacă Ion din Biblie a fost înghițit de un chit, Ion din România poate să înghită el singur un chit întreg. Cu făina, cu lemnele, cu căile ferate, cu Reșița, cu Cugirul, se retrage în citadelele Băncii Românești. Cu hârtia și cu tiparul se retrag în cetatea Letea. Cu prada dobânzilor și cu câștigurile de miliarde, scoase în simpla tipărire de hârtie monedă, se retrage în cetatea Băncii Naționale, cea mai bănoasă tiparniță din lume. Cu minele, cu apele, cu cărbunele, se retrage în societățile anonime de exploatarea țării prin puterea Statului. Agenții de exploatarea țării, cari pe timpul ocupațiunii beduinilor liberali, au format parlamentul guvernul și administrația, dela ministru până la vătășel, se retrag în cetățile economice liberale.

Tot acolo se retrag și agenții de corupția moravurilor publice și private și toată universitatea decadenței sociale și politice, cu toată biblioteca savantă a corupțiunii, perfecționată de liberali. Acum intră în hibernația opoziției politice, toată presa beduinilor liberali, serioasă și gravă ca un prost, care fiind fără inteligență și fără spirit, n'a putut face decât să calomnieze și să înoroieze pe oricine nu era cu liberalii. Se retrage și camarila d-lui Brătianu, care întocmai ca desmățata femee a lui Putifar din Biblie, dela spatele iubitului nostru rege și iubitei noastre regine, murdărea și

bălăcea, pe oricine nu putea să-l atragă în brațele ei de curtezană coruptă.

De astă dată, retragerea beduinilor liberali este rușinoasă. Ei se retrag sub huiduiala generală a țării și sub rușinea dela Primăria Capitalei.

Excrocheria politică cu cărțile de alegător, a dat prilejul cetățenilor furați de votul lor, să înfierceze cu pecetea rușinei, cea mai formidabilă hoție de voturi. Cu un admirabil spirit de sacrificiu cetățenesc, oamenii nevoiași și necunoscători, au umblat câte patru zile pe la toate percepțiile, pe la toate judecătoriile și pe la toate secțiile, ca să-și scoată cărțile lor furate. Indignarea generală a izbucnit la Primăria Capitalei, și s'a descărcat pe un ajutor de primar, condamnat ca speculant. Este o mare rușine pentru un partid care-și vede pe primarul Capitalei, aspru molestat. Dar rușinea este cu atât mai mare, cu cât partidul nu poate lua nici o măsură contra poporului care a molestat pe acest sâlp putred al partidului. Ne aducem aminte de măgarul filozofului Buridan, care, suferind în acelaș timp și de foame și de sete, n'a știut dacă trebuie să înceapă cu mâncarea sau cu apa și a murit între eslea plină și între găleata cu apă intactă. Tot astfel și măgarul lui Brătianu, care între două rușini nu știe de care să scape. Dacă dă în judecată pe cetățenii Capitalei, cari au huiduit pe Temistocle Alexandrescu, el se teme de rușinea escrocheriei cu cărțile de alegător și de rușinea ajutorului de primar speculant. Dacă nu dă în judecată pe cetățean, se teme de rușinea autorității știrbite și nerăzbunate și de rușinea unui partid rămas de răsul cetățenilor, cari i-au huiduit primăria. Noroc că partidul liberal poate muri de orice, dar de rușine nu.

„CAINII” DIN BIROURILE STATULUI

Am citit o carte oribilă, care descria chinurile grozave ale câinilor din Constantinopole, transportați într’o insulă pustie și condamnați la moarte prin foame. Cruzimea țării noastre este și mai mare, pentru că noi am hotărât condamnarea la moarte, nu a unor câini, ci a unor oameni și i-am condamnat la moarte nu numai prin foame, dar și prin boala îngrozitoare a ofitei.

Am vorbit de atâtea de ori de mizeria funcționarilor cinstiți, cari sunt tratați mai rău decât câinii din Țarigrad și cari due viața famelicilor indieni din timpurile de foamete endemică. Am văzut funcționari mâncând la prânz o bucată de pâine și un măr. Am văzut funcționari cerșind pe la ministere un ajutor mizerabil, pentru a putea plăti taxele școlare ale copiilor lor premianți. Unii premianți au trebuit să părăsească școala, din cauză că nu puteau plăti aceste taxe sălbatice, într’o țară în care, pe hârtie, totul este democratic.

Astăzi vreau să dau alarma, în privința boalelor cari s’au încuibat în birourile statului. Am văzut la Tribunalul Ilfov funcționari și grefieri, morți ataxici din cauza surmenajului; am văzut cel puțin trei funcționari târâind picioarele din cauza sleirii nervoase extreme; am văzut funcționar ataxic dus pe brațe de colegii dela ușa tribunalului și așezat

la biroul său, pentru ca să-și continue martirajul. Am văzut acum sălile din pivnița tribunalului, în cari sunt înghesuiți funcționari, clae peste grămadă, în mirosuri de mucegai, fără aer și într'o umezeală pătrunzătoare. Acesta nu este birou, ci cavou.

La celelalte autorități, acelaș lucru. În birourile căilor ferate, în birourile Ministerului de Finanțe, s'a încuibat oftica. Funcționari, în ultimul grad al grozavei boale, otrăvesc în fiecare zi vieți tinere de studenți și de studente funcționari. Ca grozave laboratorii ale ofteiei, aceste birouri moliplinesc pe funcționarii îngroziți, cari duc în fiecare zi, rudelor și copilașilor de acasă, sămânța cea de toate zilele, a oribilei boale. Căinii birourilor noastre lucrează înărmuriți, alături de colegul care horcăe și alături de colega care varsă sânge.

Au reclamat, au protestat, au plâns, dar nimeni nu se uită la omul pe care mizeria îl ține în lanțurile ei și care este forțat să primească condițiunile de viață din ocna birourilor statului. În țara noastră reacționară și brutală, n'au dreptul la viață și la lege, decât cei dela foști miniștri în sus.

Scriitorul francez care descria moartea câinilor din Țarigrad, mersese în insula supliciilor, special, ca să-i vadă. Dacă ar veni și în țara noastră vre-un scriitor reputat, l-aș ruga să descrie moartea prin foame și prin baccili a câinilor din birourile statului român. Negustorii de patriotism mă vor înjura, dar cred că este bine să știe lumea toată, soluția românească a chestiunii funcționarilor.

Am întreba însă pe oamenii de inimă, ce fac ei în această gravă chestiune? Societatea de protecție a animalelor, doctorii și oamenii politici cinstiți ar trebui să dea alarma cea mare și să ceară o anchetă severă. În acelaș timp, doc-

torii instituțiilor statului, ar trebui să-și facă datoria umanitară și profesională și să arate marele pericol al clocitoarelor de oftică. Superiorii funcționarilor din toate autoritățile, au datoria elementară să se solidarizeze frățeste cu toți funcționarii amenințați în viața lor și a familiei lor. Statul are sanatoriile lui pentru funcționarii tuberculoși, unde însă nu este trimis nici un funcționar atins de oftică, ca să nu moipilească sanatoriul destinat pentru cei sănătoși, iar nu pentru cei bolnavi.

În numele milei de oameni și al interesului social, cerem desființarea pedepsei cu moarte prin foame și oftică, aplicată căinilor din birourile statului.

30 Aprilie 1926 (Adevărul)

NEODESPOTISMUL

În istoria întregii omeniri, burghezia tuturor timpurilor a dus lupta cea mare pentru liberarea ei și pentru libertatea lumii, și tot ea reușea, în Franța, să dărâme despotismul monarhic, teocratic și aristocratic. Dar aceeași burghezie revoluționară, atee și materialistă de acum un secol, ajunge astăzi antilibertară și teocratică. Ca să nu întrebuițeze cuvântul urât, de tiranie sau despotism, în contra căruia luptase cu disperare atâta timp, ea dă tiraniei denumirea de dictatură și, sub o firmă nouă, vrea să întoarcă lumea înapoi la vechiul despotism al unei clase sau al unui om.

După teoreticienii neodespotismului, democrația ar fi dat faliment și pentru ca să probeze falimentul democrației, arată pe rând toate defectele ei, dar uită toate păcatele dictaturii.

Acest fel de discuțiune nu este științific, pentru că și dictatura și democrația au și defecte și calități. Dacă vrei să judeci pe fiecare din ele numai după defectele ei, amândouă sunt rele. Dacă vrei să le judeci numai după calități, amândouă sunt bune. Atunci când ții seamă numai de defectele oligarhiei, ajungi revoluționar; când nu vrei să vezi decât defectele democrației, ajungi reacționar. De aceea, sub oblăduirea oligarhică, lumea dorește democrație și sub domnia democrației, ea dorește oligarhie. De aceea republica pare mai bună sub monarhie și monarhia mai bună sub republică.

Ca în toate judecățile omenești, dictatura și democrația nu pot fi judecate decât comparativ. Trebuie să luăm toate defectele și toate calitățile democrației la un loc și să le comparăm cu toate defectele și toate calitățile dictaturii. Numai prin comparațiunea lor, în cursul evoluției umane, putem să vedem care din amândouă aduce omenirii mai mult bine decât rău, și care din ele revarsă binefacerile civilizațiunii, asupra unei omeniri din ce în ce mai largi.

Din punct de vedere filozofic, n'avem nici o bază sigură de judecată, pentru că filozofia nu ne poate da nici un adevăr și nici un scop social indiscutabil, pe care să bazezi o teorie democratică sau dictatorială. Toate adevărurile și toate teoriile morale și politice sunt relative și variabile. Comparațiunile luate din biologie, din lupta pentru viață și din selecțiunea biologică, ca să tragi concluziuni oligarhice sau democratice, nu sunt decât simple comparațiuni poetice, cari nu probează nimic. Prin urmare, singurul criteriu social de judecata democrației sau dictaturii, rămâne tot numai utilitatea socială, utilitatea celor mai mulți.

*

Dictatura sau despotismul reprezintă epoca cea mai dureroasă a omenirii noastre, înecată în sânge, în noroi și în lacrimi. Dictatura unei singure idei, unui singur interes, unui singur individ sau unei singure clase, a fost totdeauna dezastruoasă, chiar atunci când ea era de bună credință și cu scop moral înalt. Pentru că o singură idee, un singur om sau un singur adevăr ajuns atotputernic, tinde să devină absolut, să se transforme în dogmă religioasă și orice dogmă duce la exterminarea celorlalte interese, idei sau adevăruri, pe cari ajunge să le considere: ca bolșevism, erezii, orori sau crime.

În acelaș timp, la întunericul unei dogme politice morale sau științifice, care a înlăturat orice control și orice critică, se deșteaptă și se desvoltă toată cruzimea morală, toată rapacitatea animală și tot desfrâul brutei umane.

Crimele comise de inchiziție, în numele celei mai blânde religii umane, cum e religia creștină, ne arată că atunci când rămâne atotputernic și fără control, că atunci când rămâne dictator, chiar divinul devine diabolic. De aceea toate dictaturile încep bine dar sfârșesc rău, de aceea toate dictaturile au fost bulionul în care s'au cultivat monștrii umani. Neron își omora mama, fratele și prietenii; ucidea pe artiștii și pe literații cari făceau umbră talentului său inexistent. El da foc Romei pentru senzațiuni estetice; devenea amantul bărbaților aleși de el și mutila pe alți bărbați, pentru a-i fasona mai bine în amantele sale masculine. Tiberiu petrecea la chinurile victimelor sale și nu „se împăca cu ele” decât atunci când ele expirau în chinuri grozave. Împăratul Commod, îmbrăcat în Hercule, numai cu pielea de leu pe corp și cu măciuca în mână, cerceta toată Roma și ucidea cu mâna sa pe schilozii și pe săracii romani, pentru ca „să curețe lumea de monștrii”. Proscripțiunile lui Sylva, Pompei și Antoniu; crimele revoluțiunii franceze și revoluțiunii ruse; crimele lui Napoleon; puțul cu trapă secretă, în care Richelieu scăpa de vrăjmașii săi, nebunia dictatorului Wilhelm al doilea, pe care naivii îl admirau după cum astăzi naivii îl admiră pe Mussolini, crimele fasciste, toate, toate aceste monstruoziități ale dictaturii, arată că nu trebuie să lași pe om la discreția omului. În toate timpurile și în toate societățile, dictatura a însemnat: inchiziție, proscripție, jaf, corupție și revoluție.

Pe lângă toate defectele ei necontestate, democrația are marea calitate că se potrivește mai bine cu slăbiciunile mo-

rale și intelectuale ale omului. Ea reprezintă jocul, concurența, controlul și critica reciprocă a ideilor și intereselor. Din ele iese emulațiunea, respectul și perfecționarea lor reciprocă, care asigură transformările ordonate și treptate.

Democrația este un vas mare, în care, întocmai ca niște pietre colțurate și urâte, se pun toate ideile, sentimentele și interesele timpului,—toate produse ale slăbiciunii omeniești,—pentru ca, prin amestecul și ciocnirea lor reciprocă, să se poleiască și să se rotunjească reciproc. De aceea nu este în-
tâmplător că, cel mai mare progres economic, tehnic și științific al omenirii, corespunde democrației și crește împreună cu democrația.

În acelaș timp, democrația înseamnă răspândirea bine-
facerilor progresului și civilizației, peste o masă de oameni din ce în ce mai mare, care, pe lângă satisfacția suferințelor umane alinate, dă lumii și o pace socială crescândă.

Dar, toate acestea sunt teorii utilitare și morale. Adevărul este că astăzi, nu mai putem fi guvernați decât prin democrație și că dictatura înseamnă revoluție și cataclism social. Mulțimile vremurilor vechi considerau despotismul monarhic, oligarhic și teocratic ca organizații de drept natural și divin și se supuneau lor. Cu egalitatea tuturor oamenilor înaintea lui Dumnezeu, ca fii ai aceluiăș părinte, mulțimile creștine suportau robia pământească pentru libertatea și pentru egalitatea cerească. Mulțimile lumii noastre moderne, conștiente și realiste, vor o libertate și o egalitate reală, aci pe pământ. Pe când arbitrarul, jaful și depravarea cari însoțesc orice dictatură, irită și revoltă aceste mulțimi conștiente, democrația și parlamentarismul ne dau speranța îndreptării, mândria autoguvernării și măgulirea respectului omenesc.

De aceea, în timpurile noastre de conștiință universală, democrația este o utilitate inexorabilă. De aceea dicta-

tura burgheziei însemnează colaborarea ei cu bolșevismul, — însemnează moartea burgheziei. Burghezia răătăcită, păcălită de bolșevici, ca să iasă și ea din legalitate, pune lupta socială pe temeiul forței, — tocmai pe terenul pe care ea este mai slabă.

Omenirea noastră nu-și poate găsi scăparea decât în democrație, care, ca tot ce este omenesc, are și defecte dar are și cele mai multe calități. După cum omenirea nu poate renunța la binefacerile electricității, pentru că electricitatea ar provoca și incendii și pentru că ea este mai puțin sigură decât feștila, timpurile noastre nu se pot întoarce înapoi la dictatură și nu pot renunța la binefacerile mai mari ale democrației, din cauza defectelor ei foarte mari, dar totdeauna mult mai mici decât ale dictaturii.

Timpurile noastre merg rău pentru că suntem într'o fază tranzitorie, către o altă lume. Nu din cauza democrației, ci din cauza unei insuficiente democrații.

12 August, 1926 (Adevărul).

INCHINĂTORII ROMEI

Se pare că întregul nostru guvern, se duce în pelerinaj la Roma lui Mussolini. În principiu nu este nici un păcat, pentru că o țară, ca și un individ, trebuie să aibă cât mai multe relații și o vizită bine făcută și bine primită de un guvern strein, este un câștig pentru țară. Rămâne însă de văzut scopul pentru care se face această vizită, folosul ce poate rezulta din ea și cât costă vizita făcută.

Ne este teamă ca pelerinajul primului nostru ministru la Roma, să nu fie periculos pentru țară, dacă el va căuta să facă mai mult decât o politeță și să obțină mai mult decât o prietenie.

Știm cu toții că guvernul averescan are mare nevoie de prestigiul și de lustrul politic intern, pe care el este convins că nu-l are, că nu-l poate găsi în țară și de aceea se vede obligat să și-l cumpere în străinătate. Se mai știe că și Mussolini are mare nevoie de lustrul și de prestigiul extern, ca să poată deveni un factor politic mondial și să poată face, din Roma, „capitala planetei“.

Doi oameni, atât de dornici de prestigiu, pot să-și facă prea multe concesiuni personale reciproce, în dauna țărilor lor. Pericolul este mai mare pentru noi, deoarece cel mai sărac în prestigiu este primul nostru ministru, care ar putea angaja țara mai mult decât trebuie și să ne coste mai mult decât face.

Am văzut că guvernul averescan nu ne-a putut explica până astăzi, ce este cu misteriosul împrumut din Italia, pe care l'a anunțat prin două comunicate date presei și din cari pe unul l'a retras câteva ore dela trimiterea lui, cu amenințări în caz de publicare. Aceasta ne îndreptățește că credem că și împrumutul italian, a fost mai mult un împrumut de reciproc prestigiu politic.

Noi, la Roma, nu trebuie să căutăm decât pretenie, iar nu și sprijinul, siguranța și întărirea situației noastre actuale. Politica noastră nu poate și nu trebuie să graviteze spre Roma lui Mussolini.

În primul rând, o guvernare dictatorială este o guvernare șubredă și țara noastră nu trebuie să se bazeze pe o țară cu un guvern șubred. În toate timpurile și în toate țările dictatura a dat guverne mai mult sau mai puțin trecătoare. Cu atât mai mult în timpurile noastre de conștiință cetățenească și într'o țară civilizată și libertară ca Italia, dictatura va fi totdeauna urmată de revoluție. Dacă dictatura modernă nu se cumițește și nu vede pericolul social ce iese din teroarea ei, prima revoluție ce va izbucni în lume, va fi în țara lui Mussolini sau a lui Primo de Rivera. Cântăreții dictaturii și închinătorii lui Mussolini dela noi, sunt niște mari naivi, cari nu înțeleg vremea și nu-și pot da seama de ceea ce mai permite și de ceea ce nu mai permite conștiința noastră modernă. Trebuie să băgăm bine de seamă pentru că ne-am mai rezemat odată pe dictatura țaristă, care era să ne coste unitatea noastră națională. Ne-am mai rezemat, înainte vreme, pe dictatura lui Wilhelm al II-lea și era să rămânem izolați, tocmai în timpurile când lumea noastră urma să dea soluția problemelor naționale. Trebuie să ne convingem că astăzi, numai o țară cu regim democrat poate da o prietenie cu bază sigură și durabilă.

Dar chiar dacă în Italia nu va fi revoluție, Mussolini va căuta război ca să evite revoluția. „Ducele“ caută prima ocaziune ca să provoace un război mondial, pentru că dictatura nu se poate menține decât cu ațâțarea sentimentelor războinice, cari fac să se uite jaful, arbitrarul, corupția și revoluția — însoțitoare ale oricărei dictaturi. Mussolini, ca și Wilhelm al II-lea, ca și toți despoții lumii, nu vorbește decât de drepturile Italiei călcate în picioare prin pace dela Versailles, de hotarelele Italiei romane, de cetatea eternă și de capitala planetei.

Un război mare este o chestiune de viață și de moarte pentru ambițiunile „ducale“ și napoleoniene ale dictatorului italian. De aceea Italia lui Mussolini este vrăjmașă declarată a tratatelor de pace și a păcii mondiale. S'au văzut apucăturile lui Mussolini, din chiar sălbăticia atacului dela Corfu. Vrăjmășia lui în contra păcii s'a văzut din ațâțarea nemulțumirilor eșite din tratatele de pace, când încuraja și promitea ajutor Germaniei ca să reziste Franței, în chestiunea despăgubirilor de război. S'a văzut de asemenea, în eșirea Braziliei din Liga Națiunilor după instigațiunile Italiei, ca să compromită rolul pacificator al acestei instituțiuni. S'a văzut iarăși, din încurajarea Bulgariei și Ungariei, cari au luat ca protector pe Mussolini, cum și din apropierea Italiei de Moscova bolșevică, pentru că și dictatura italiană, ca și cea moscovită — deși cu aspirațiuni de clasă deosebite — au acelaș interes : să realizeze planurile lor demagogice și imperialiste cu turburarea păcii, cu menținerea și cu ațâțarea nemulțumirilor mondiale de orice fel.

De aceea pare și ciudată idolatria patrioților noștri pentru Italia lui Mussolini, când este evident că, din punct de vedere național român, astăzi, cine este prietenul Romei, este vrăjmașul României.

Așa dar, pe când soarta țării noastre este legată de soarta păcii și a tratatelor de pace, interesul și soarta lui Mussolini sunt legate de dărâmarea acestor tratate și de turburarea păcii.

Dar pericolul nostru este și mai mare din pretențiunile Italiei mussoliniste de a fi arbitrul Balcanilor. Ea n'are interes să ne susțină pe noi, cari vrem pacea mondială, ci are interes să susțină Bulgaria care, în timpul din urmă, a și devenit agresivă, din cauza prieteniei ei cu Italia.

Apoi, nu trebuie să mai pierdem din vedere că, din aceleași interese, Italia nu poate vedea cu ochi buni prestigiul și hotărârea Franței, singura mare putere care, ca și noi, are interesul de a menține pacea lumii. Desigur că Mussolini nu va pierde nici o ocazie favorabilă de a exploata pretențiunile naționale ale Italiei contra Franței, ca să susțină șovinismul italian și să slăbească situația aliatai noastre naturale, care rămâne pivotul tratatelor, al păcii și al naționalismului. Deasemenea, Italia nu va primi cu ușurință să împace România cu Rusia, pentru că ea are tot interesul să țină ghimpele întreg în rana Orientului și să exploateze orice enervare generală sau locală.

Iată atâtea puternice motive pentru cari, fără tact, călătoria primului nostru ministru la Roma poate fi primejdioasă pentru țară.

El poate da prea mult și să nu primească nimic. Dar pericolul nu este numai în ceea ce poate pierde țara noastră dar și din ceea ce poate câștiga Mussolini, din pelerinajul zgomotos al d-lui general Averescu la curtea ambițiosului dictator. Lustrul prea mare, pe care-l dăm noi lui Mussolini, este întărirea indirectă a vrăjmașilor noștri naturali, este slăbirea noastră.

Avem toată dragostea unui popor înrudit pentru Italia și pentru Roma eternă, dar stăpânul actual al Italiei este

un om periculos pentru pacea lumii și pentru pacea noastră. Viitorul nostru este legat de Franța democratică și pacifică, iar miniștrii noștri cari merg la Roma, trebuie să știe că România de astăzi întinde mâna tuturor popoarelor, dar că inima sa e dată numai Franței.

21 August 1926 (Adevărul)

TEMPLUL PACII

Totul în natură se produce după un ritm, care se verifică și în lumea fizică și în lumea biologică și în lumea psihologică. După ritmul activității vine ritmul repausului; după ritmul războiului și revoluției vine ritmul păcii. Astăzi, omenirea obosită de revoluții și de războaie, vrea pacea și la Geneva, treburile păcii merg bine. În apologia păcii perpetue și generale și Briand și Stresemann au fost romantici și ditirambici și ei au dat omenirii o speranță mare. Numai Troțki și Mussolini trebuie să fiarbă de mânie. S'ar părea că este o adevărată antinomie între „țâșnitul“ dictatorilor moderni de tot felul și între imnul păcii care se cântă la Geneva. Dar și ideile dela Geneva și „erupțiunea“ dictatorilor naționali și internaționali, pornește tot din acelaș sentiment al păcii, pentru că sunt două feluri de păci: pacea dictatorială și pacea morală, pacea mecanică și pacea organică.

În perioadele războinice lungi, omenirea obosită de războaie și de revoluții, vrea pacea chiar cu prețul robiei sale către un dictator, care, mai întotdeauna, în loc de pace îi aduce războiul.

Uneori însă, omenirea vrea pacea și din cauza oboselii generale, dar și din cauza iubirii sale morale pentru pace, din sentimente altruiste și umanitare. Astăzi, ea vrea o pace

morală bazată pe libertate și pe dreptate și această pace se făurește acum la Geneva. Instinctele războinice vor pacea prin dictatură războinică, instinctele pacinice prin dictatura morală. Ambele dictaturi însă, sunt expresiunea aceluiaș sentiment al dorinței de pace și istoria lumii ne probează acest adevăr.

*

După războaiele și revoluțiunile cari au frământat vechea Indie, lumea indiană, obosită, s'a supus dictaturii teocratice a castei sacerdotale bramane. Dar după ea venea aspirațiunea păcii morale, propagată de religia milei și iubirii generale din filozofia budistă. În căutarea păcii universale, Buda mergea până la „nirvana“, care, după unii, ar însemna contopirea vieții individuale în totul universal, iar după alții, lipsa de orice dorință, repaosul moral, renunțarea, pacea absolută. Pentru prima oară în omenire, marele filozof Buda, spunea lumii vechi: pace vouă tuturor.

Roma veche agitată și însângărată de războaiele ei de cucerire, frământată până în adâncuri de lupta claselor ei învrăjbite, dorea și ea domnia păcii prin dictatura unui om. Au trebuit lupte mari și lungi între aspiranții la ultima dictatură, pentru ca din lupta lor să iasă dictatorul genial, care să-i dea pacea înăuntru și în afară. După Marius și Sylla, după Pompei și Cezar, după încercarea lui Antoniu venea dictatorul cel mare și cel din urmă, venea Octavian August, care realiza această pace dorită de toți. La frontieră nu mai erau de loc războaie, iar lupta dintre patricieni și plebei se încheia printr'o nouă sinteză morală împăciuitoare, prin morala nobleței, care desființa aristocrația de sânge a patriciatului și înființa aristocrația plutocratică și funcționaristă. Banul și puterea împăcau burghezia cu aristocrația. Această pace era pacea romană, „pax romana“, pacea lumii cunoscute

din acele timpuri, primită și de popoarele cari înconjurau și de cele cari formau imperiul roman; primită și de clasele sociale conștiente, pentru că pe atunci muncitorimea nici nu exista ca clasă conștientă.

După pacea romană dictatorială, venea aspirațiunea lumii spre o pace morală, spre pacea mistică și universală a religiunii creștine, bazată pe mila și iubirea omului ca și în religiunea budistă și tot pe renunțarea din legea lui Buda. Isus Christos, divinul iubitor de oameni, spunea iarăș lumii obosite: pace vouă tuturor.

După agitația popoarelor și claselor din evul mediu, după războaiele militariste și religioase cari au însângerat lumea medievală, după marile revoluții engleză și franceză, venea pacea dictatorială a lui Napoleon, care, pentru câțva timp, da lumii pacea popoarelor și claselor obosite. Clasele sleite de lupte, se împăcau cu morala libertății și egalității înaintea legii. După pacea dictatorială, venea iarăș pacea morală și mistică a scriitorilor și poeților, cari împreună cu Victor Hugo cereau Statele Unite ale Europei. Umanitaristul Victor Hugo spunea din nou: pace vouă tuturor.

*

După marele război european și după toate agitațiile claselor și popoarelor lumii, astăzi se ridică dictatorii fiecărei țări, primiți de toți oamenii obosiți ca niște pacificatori providențiali. Și iarăș, după aspirațiunea către pacea dictatorială națională, venea aspirațiunea claselor și popoarelor către o pace morală, mistică și universală, formulată și pusă pe baze pozitiviste de marele Wilson, care repeta din nou omenirii: pace vouă tuturor. Ea se elaborează astăzi la Geneva. În istoria omenirii noastre s'au ridicat două temple mistice, cari înalță și inimile și sufletele idealștilor și le dă speranță în îndumnezeirea omului: templul

milei, în India și templul păcii, la Geneva. Se pare că astăzi aspirațiunea spre pace este generală și la popoare și la clasele sociale. Clasele sociale pare că se vor mulțumi cu o nouă sinteză morală împăciuitoare, cu reabilitarea muncii și egalizarea ei cu capitalul și cu o egalitate reală, care să pună în evidență inegalitatea naturală a meritelor și care să ducă la triumful meritului muncii, meritului intelectual și estetic. Toate teoriile sociale, toate aspirațiunile utopice, parcă se reculeg pentru o etapă umană presocialistă, care să împace aspirațiunea solidaristă și umanitară a moralei socialiste, cu nevoia de producție economică a moralei burgheze.

Omenirea pare că vrea să profite de oboseala și de experiența războiului, pentru a înfăptui pacea, atâta timp cât este dorită de toți. Ea, până astăzi, este numai teoretică. Dar dacă lumea modernă ar apuca să guste și din binefacerile incalculabile ale păcii, ea ar fi câștigată pentru totdeauna pentru pacea universală, care, cu timpul, s'ar organiza în om și ar trece în inconștientul lui moral, cum a trecut respectul libertății umane.

*

De sigur că ocaziunile de vrajbă socială nu vor lipsi nici în istoria omenirii viitoare, dar ele se vor putea regula pe calea pașnică și după era luptei și escrocheriei sociale, vom intra în era discuțiunii sociale, între rase, între clase și între profesii. Odată fixată de binefacerile păcii, s'ar putea ca omenirea să nu mai recurgă la violență în rezolvarea problemelor ei, după cum lumea veche, fixată de binefacerile păcii romane, a răbdat mult și mult timp toate munstuozitățile împăraților romani furioși, numai să nu recurgă din nou la violență.

De-asupra omenirii noastre moderne, cu aspirațiunea ei mistică spre pacea universală, planează spiritul lui Wilson. Să ne închinăm cu toții la el cu evlavie, însă să nu ne depărtăm de realismul sănătos și prudent.

Să iubim pacea preparați de război și să aspirăm la mondialism, încălziți de naționalism. Să n'o luăm nici prea înainte, să nu rămânem nici prea în urmă. Să ne gândim că și în morala individuală ca și în morala popoarelor, avangarda care se depărtează prea mult și ariergarda care rămâne prea înapoi, sunt totdeauna sacrificate.

19 Septembrie 1926 (Adevărul)

INTERNAȚIONALIZAREA DATORIILOR RASBOIULUI

În toate corpurile organizate, solidarismul tuturor elementelor componente este rigid și acest solidarism crește împreună cu evoluția lor. În solidarismul universal al naturii, dacă s'ar putea distruge complet toată materia unui singur atom, sau, dacă s'ar putea face să nu se aplice una singură din infinitele legi, care se combină într'un strop de apă, universul întreg s'ar prăbuși. În organismul biologic, solidarismul general reese din durerile provocate de o țeapă imperceptibilă intrată sub unghie, care, rănind numai un nerv invizibil, irită și îmbolnăvește întregul organism.

În organismul social național, nevoia solidarismului se vede din consecințele lipsei de solidaritate, pentru că ilegalitățile, crimele, revoluțiunile, sunt consecințele lipsei de solidaritate morală.

În organismul social internațional, solidarismul apare din dezastrul universal, provocat de dezastrul numai al unora din statele lumii, lovite de războiul mondial. Statele foste beligerante se luptă cu moartea; din cauza lor întreaga Europă este în agonie și din cauza Europei, întreaga omenire este grav bolnavă. Lumea toată era un organism social, pe care noi nu l-am bănuit atât de solidar.

Evoluția civilizației noastre făcea din omenire un organism solidar, din ce în ce mai complet. El era legat mai

cu seamă prin solidarismul economic, deoarece fiecare stat modern devenea, în acelaș timp, un producător și un consumator economic pentru restul omenirii. Era legat prin solidarismul moral, care făcea pe orice stat să sufere cu suferințele altui stat. Era legat prin solidarismul intelectual, artistic, sanitar, prin solidarismul proletariatului și al democrației, etc., etc. Solidarismul social universal de azi este atât de strâns, încât un stat civilizat care s'ar izola prin ziduri chinezești, de restul omenirii ar muri de asfixie socială. Tot din acelaș solidarism mondial, eșea nevoia ca toate reformele muncitorești, capitaliste, fiscale, tarifare și juridice, să ia un caracter din ce în ce mai internațional, pentru că dacă ele s'ar face numai într'un singur stat, consecințele interne ar fi grave.

*

Statele cari au luat parte la războiul națiunilor, au fost grav atinse prin distrugerea avuțiilor, prin distrugerea brațelor muncitoare, prin distrugerea disciplinei sociale și, mai cu seamă, prin datoriile de război, cari ucid o întreagă generație. Din cauza lor, circulațiunea economică, intelectuală și morală a întregii lumi a fost distrusă și organismul întreg suferă. Statele lovite de război mor de prea multă sărăcie, iar cele bogate mor de prea multă bogăție, mor înecate în aur. Tocmai acum omenirea vede că producătorii tuturor statelor, sunt legați prin strânse interese reciproce de consumatori întregii omeniri. Și statele sărace și cele bogate sunt lovite în producția lor economică, intelectuală, estetică și morală. Din aceleași cauze sociale, lumea merge spre acefalizarea, spre amoralizarea și spre bolșevizarea întregii omeniri. De acest dezastru general profită teoriile de teroare socială, cari sălbătesc toată lumea și dacă situația generală nu se schimbă, omenirea este amenințată de

un alt război, de o altă revoluție sau și de un război și de o revoluție.

Ce e de făcut? Lumea trebuie să-și dea seama că dacă boala sa este internațională, leacul ei nu poate fi decât tot internațional și solidarist. Omenirea trebuie să se organizeze și să ia toate măsurile necesare, ca pentru boala unui adevărat organism social mondial. Trebuie doborât ceva din prea multele granițe economice, intelectuale și politice, cari împiedică circulațiunea întregului organism.

Trebuie să facem un pas mai mare spre solidarismul universal, prudent și pozitiv, spre deosebire de internaționalismul utopic și naiv. Atunci când în fiecare stat, după cum spune Seignobos, n'a mai rămas național decât limba sa națională, când științele, estetica, legile, moravurile, idealurile, sunt aproape comune, atunci când aviația, radiofonia și radiotelegrafia ignorează granițele fizice, trebuie să ne gândim că granițele politice și morale prea rigide, provoacă multe perturbări interne și externe. Omenirea trebuie să înceapă să internaționalizeze și fericirile și înenorocirile ei.

*

Dar prima și cea mai urgentă reformă de solidarizare este internaționalizarea datoriilor războiului mondial. Pe lângă nevoia imperioasă de internaționalizarea lor, pentru a evita dezastrul mondial, lumea trebuie să se gândească că are și o datorie morală evidentă, pentru că acest mare război, a fost un dezastru necesar și util, de care a profitat și va profita toată omenirea. Prin desființarea statelor politice, s'a înlăturat prima și cea mai importantă cauză de nedreptăți interne și de războaie externe. De pacea lumii care va eși din acest eveniment, va profita democrația și civilizația întregii omeniri. Cu modul acesta, statele cari au dus greul acestui mare război, au sângerat și pentru ele

înșile, dar și pentru folosul statelor neutre, căci pe lângă aceste mari avantagii ale păcii, care poate ieși asigurată pentru viitor, ele s'au și îmbogățit din nenorocirea beligeranților. Statele Unite ale Americii au salvat lumea de robia Statelor Centrale, dar din acest război ele au tras și mari foloase economice. Trebuie să-și dea seama, că prin executarea tuturor creanțelor de război, ele ar lua locul Germaniei militariste, în distrugerea lumii moderne, pentru că astăzi Shylok pare tot atât de crud ca și sângerosul Marte. Poate că nu trebuie să cerem Americii, ertarea tuturor datoriilor de război, dar ea trebuie să-și reducă la minimum creanțele ei, pentru ca să oprească sălbăticia omenirii întregi. Pentru restul datoriilor rămase după reducere, trebuie să facem apel la toate mișcările de solidarizare mondială și la toate guvernele, dar mai cu seamă trebuie să facem apel la intelectualii tuturor țărilor din lume, să convingă patria lor, pentru o normă generală de solidarizarea lumii în aceste datorii. Să cerem ca fie care stat organizat, să ia asupra sa o parte din datoria rămasă după reducerea ei, proporțional cu întinderea, cu prosperitatea și cu bunăvoința fiecărei națiuni civilizate. Partea care ar reveni fiecărui stat, n'ar fi prea mare iar prin organizarea plăților, s'ar putea achita treptat și pe timp îndelungat.

*

Omenirea se găsește astăzi la o răspântie gravă. Ea se găsește între revoluție și solidarism. Rezultatul luptei dintre teoriile de solidaritate și între teoriile de teroare socială, depinde de cumițenia intelectualilor din întreaga lume. Ei trebuie să convingă omenirea de nevoia unui solidarism progresiv și intens.

Intocmai după cum prizonerii din vechile războaie, strânși legați unul de altul, nu puteau cădea și nu se putea

ridica decât împreună, tot astfel, ori care dintre statele civilizate moderne, poate să cadă câte odată separat, dar nici odată singur; iar atunci când au căzut toate, ele nu se vor putea ridica de cât împreună.

2 Octombrie 1926 (Adevărul).

NU ÎNCĂTUȘAREA, CI ORGANIZAREA PRESEI

Toate forțele reacționare din țara noastră, s’au ligat ca să atace presa română, pentrucă toți reacționarii se străduiesc să motiveze încătușarea ei. Pretextul pentru clevetirea presei s’a găsit în marile defecte ale gazetarilor pe cari însă până astăzi, nimeni nu le descoperise.

Nu cere nimeni ca omenirea să renunțe la binefacerile focului, pentrucă focul ar provoca și incendii; nu cere nimeni să renunțăm la dinamită, pentrucă dinamita ar provoca și explozii nenorocite. Toată lumea este de acord că omenirea trebuie numai să perfecționeze aceste mari invențiuni binefăcătoare, pentru a le face și mai puțin periculoase. Numai reacționarii noștri, nu găsesc pentru presă alte remedii decât încătușarea ei și nu se gândesc la organizarea ei științifică și progresistă pentrucă, în realitate, reacționarii noștri nu vor să lovească în presă, ci în democrația legată de presă.

Nici o instituțiune omenească n’a contribuit atât de mult la civilizarea și democratizarea lumii, ca presa și nici un factor de progres uman, nu are soarta lui atât de mult legată de soarta civilizației și democrației. De aceea, în toate timpurile și în toate locurile, vrăjmașii democrației au fost și vrăjmașii presei. Toți politicianii impopulari, incapabili, jefuitori, arbitrari sau teroriști, ca să-și asigure domnia lor dictatorială, au căutat mai întâi să distrugă presa, pentru că

sugrumarea presei este distrugerea democrației. S'a spus că, cu ajutorul baionetelor poate guverna orice incapabil; mai trebuie adăugat: cu o presă încătușată poate guverna orice imbecil. Guvernele cinstite, populare și capabile nu se tem de atacurile presei, întrucât capacitatea și popularitatea lor ar censura și condamna singure, orice clevetire și orice imoralitate gazetărească. Sub un guvern popular, escesul presei este chiar condamnarea ei, pentru că într'o adevărată democrație, presa este întocmai ca acele plante din centrul african, cari sub umbra lor ascund șerpii purtători de venin iar în suc lor, antidotul acestui venin.

Dacă guvernele reacționare ar combate presa numai pentru defectele ei, ele ar cere organizarea, iar nu încătușarea presei. În realitate însă, vrăjmașii ei combat presa nu pentru defectele, ci pentru calitățile ei; pentru rolul ei de înfruntătoare a dictaturilor arbitrare și jefuitoare; pentru lumina pe care ea o aruncă în bezna dictaturilor; pentru discuția ordinelor arbitrare; pentru denunțarea abuzurilor, pentru puterea ei mare, concentrată în mijloace mici. Presa este ecoul cu milioane de guri, care strigă în lume păcatele dictaturilor. Într'o presă liberă, un singur gazetar eroic și cult, poate să țină locul unui întreg partid, pentru că presa este în politică, ceea ce mitraliera este în război.

În epoca noastră de antisemitism, de fascism și de bolșevism, cari nu sunt decât ipostasele reacționarismului modern, neoreacționarismul român trebuia să râvnească la distrugerea acestei mari citadele democratice. Pentru că, cel puțin în România, acuzațiunea care se aduce presei, constituie o adevărată îndrăzneală. Se spune anume, că presa română ar ataca siguranța publică, ar calomnia reputațiunea politicianilor și ar submina prestigiul autorităților

noastre. Această pretențiune pare cel puțin ciudată, când ne gândim că trăim în țara tuturor jafurilor și a tuturor abuzurilor, în țara în care toate ororile unei politici și unei administrațiuni teoriste, ar justifica două revoluții pe fiecare zi, dacă democrații români n'ar fi conduși de patriotismul lor cald. Este imposibil ca politica și administrația noastră să mai fie calominată de cineva, ori cine ar fi el.

În țara noastră, siguranța publică este periclitată nu de libertățile presei, ci de decadența morală și intelectuală a politicianilor, de falimentul moral, intelectual și cultural al unei politici vampiriste de cincizeci de ani, care a compromis și vechea politică și pe vechii politicieni și cari nu se mai pot ține la putere decât cu viclenia sau cu teroarea.

În această atmosferă degradantă, eu găsesc chiar, că presa română este prea blândă. Ea nu atacă cu destulă vigoare jaful, orgiile, urgiile și incompetența politice și administrației noastre. Găsesc că presa română nu răspunde destul de solidar și de curajos la încercările reacționare de a distruge libertatea ei; găsesc că presa n'a sărit cu destulă hotărâre să lupte în contra dictaturii, ce se făurește unei țări cu opinie publică lașă și care odată încătușată, nu s'ar mai putea libera pentru multă vreme de sub teroarea unei dictaturi civile sau militare. Găsesc că ea nu răspunde în destul de ritos, că în țara noastră presa n'a avut ce să mai zdruncine și să corupă, pentru că politicienii noștri au zdruncinat și au corupt totul. În aceste timpuri de teroare presa n'a dat pe eroii ei.

Deci noi pretindem că presa română avea defectele ei cari trebuesc îndreptate. Dar credem că aceste defecte reale, recunoscute cu lealitate chiar de gazetari, trebuesc

îndreptate, printr'o organizație științifică, cerută de natura funcțiunii sociale pe care o exercită presa unei țări.

24 Decembrie 1926 (Adevărul)

REFORMA ÎNVAȚĂMANTULUI SECUNDAR

PREA MULTĂ INSTRUCȚIE ȘI PREA PUȚINĂ EDUCAȚIE

Pe când trecea un lac din Scoția, filozoful englez David Hume, întrebă pe luntrașul său, dacă a învățat filozofia. Răspunsul fu negativ. „Păcat că n'ai învățat filozofia, replica filozoful; ea este atât de frumoasă, încât ai pierdut jumătate din viața ta pentrucă n'o cunoști“.

Tocmai atunci se deslănțui o furtună, care amenința să le răstoarne barca. Luntrașul liniștit întrebă pe filozoful disperat, dacă știe să înoate și, la răspunsul negativ al filozofului, luntrașul spuse: „păcat că n'ai învățat înotatul, el este atât de util, în cât acum ești în pericol să-ți pierzi viața ta întreagă, numai pentrucă nu ai învățat să înoți. Lasă filozofia la o parte și ține-te de mine“.

Această întâmplare, simbolizează de minune proiectul pentru legea învățământului secundar, alcătuit de D. Petrovici. El va învăța pe tinerii elevi multă filozofie, dar nu-i va învăța să înoate în valurile furioase ale vieții practice.

*

Învățământul nostru modern este prea intelectualist. Din această cauză, cunoștințele căpătate în școală sunt prea abstracte și inutile vieții practice. Iar în privința educației morale și sociale, el este absolut neputincios.

El pleacă dela credința greșită că omul, care învață din carte virtuțile morale și sociale, le va practica întocmai și

în viața reală. Nu țin cont că morala nu trebuie învățată ci practică, pentru că numai atunci ea poate trece în inconștientul omului, să-l dreseze pe om și să devină o a doua natură. Numai virtutea se impune ca un imperativ categoric moral, iar nu ca un imperativ categoric formal

Pe lângă instrucție, învățământul secundar trebuie să dea și educație morală și educație cetățenească, pe care nu le vedem în proiectul d-lui Petrovici. În învățământul Statelor-Unite, educațiunea morală și cetățenească are un rol tot atât de important ca și instrucția propriu zisă. Școlarul trebuie să fie pus în situație să practice, iar nu numai să învețe din carte, solidaritatea morală față de ceilalți elevi și față de orice om; să practice mila față de bătrâni, de săraci și de cerșetori; să fie obicinuit la munca pentru un interes obștesc școlar sau social; să fie obicinuit să onoreze munca și pe muncitor; jocurile și sporturile lor trebuie să aibă mai mult caracterul productiv și social. Numai așa elevul va căpăta obiceiul cavalerismului, al sacrificiului și al eroismului social.

Tot astfel și cu educațiunea cetățenească. La orice pas din viață ne lovim de un text de lege. De aceea învățământul secundar trebuie să predea studiul dreptului, care să prepare pe viitorul cetățean, pe viitorul jurat și pe viitorul mădular al votului universal. Dreptul trebuie să intre în moravurile sociale. Cicerone ne spune că, în timpul său, dreptul era atât de mult în moravurile generale romane, încât chiar copii se jucau de-a procesul, de-a întrunirea, de-a alegerea, etc. De aci au scos romanii simțul lor juridic național. Tot astfel, în școlile americane se face educațiunea cetățenească cu micii elevi cari sunt puși să administreze, să judece, să acuze și să apere ca să capete simțul juridic.

În democrația votului universal care este un suveran ignorant, dreptul trebuie să fie între materiile cele mai mult și mai de timpuriu predate în școli. Numai așa putem ajunge la educația alegătorului, pentru apărarea și respectul legalității și la formarea simțului juridic general, care poate liniști lumea noastră modernă.

În predarea cunoștințelor, învățământul este prea abstract. Școlarul știe ce este subiectul și predicatul, dar este înșelat în socoteli de cea din urmă babă cu simțul practic. Cu organizația lui de astăzi, învățământul nostru creiază o clasă de oameni abstracți, depărtați de viața reală și învinși de analfabeți. De aceea intelectualii timpului nostru formează un proletariat condamnat la mizerie și la bolșevizare. Exemplul cel mai evident de rezultatul dezastruos al învățământului abstract ni-l dau premiații școlilor noastre, cari mai toți, istoviți de învățatură abstractă și prin ea, depărtați de viața reală, se pierd în lupta pentru viață. Foarte rar premiații școlii au ajuns și premiații vieții. Dacă intelectualii n'ar fi apărați de privilegiul titlului lor la intrarea în funcțiunile publice, care le creiază un fel de monopol, ei ar fi înlăturați de netitrații autodidacți și de aceia realiști.

Excesul de filosofie din proiectul d-lui Petrovici, va exagera defectele învățământului nostru abstract și idealist. Dacă proiectul său va deveni lege, vom ajunge să întâlnim Kant Popescu, hamal în port; pe Descartes Tănăsescu, vâxuitor de ghetă și pe Socrat și Platon comisionari de stradă.

3 Aprilie 1927 (Adevărul)

NASDRAVANIILE JUSTIȚIEI „ACCELERATE“

Disperat de zădărnicia plângerilor sale în contra nedreptății timpului, Jean-Jacques Rousseau se hotărâse să se adreseze direct lui Dumnezeu, prin scrisori calde, pe cari le punea pe pragul catedralei din Paris. Disperat de nepăsarea juriștilor noștri, față de „legea accelerării judecăților“, care a distrus justiția țării, baroului român nu i-a mai rămas să se plângă decât umbrelor marilor juriști dispăruți.

Astăzi justiția a ajuns o pacoste pentru politicianismul român, pe care-l încurcă în treburile lui. În țara noastră, legea și legalitatea au ajuns o excrocherie socială, pentru că credința în legalitate și în lege păcălește numai și tocmai pe acei oameni cinstiți, cari sunt încă atât de naivi, încât mai pot crede în lege și legalitate, iar toți disperații și brutalii trag foloase și din legi și din făr'de legi.

Politicianismul duce, în mod fatal, la ilegalitate și la imoralitate. Când Octavian și Antoniu s'a întâlnit în orașul Boni spre a discuta un armistițiu politic, primul articol al protocolului care s'a încheiat, prevedea o percheziție reciprocă, pentru că unul din ei să n'aibă vreun stilet ascuns și să asasineze pe celalt.

În această atmosferă de politicianism pestilențial, cine să se mai intereseze că o lege stupidă distruge justiția țării? Tribunalele se plâng că trebuie să calce legea pentru a nu

călca drepturi elementare. Instanțele din Ardeal nu vor s'o aplice deloc; autoritățile statului se plâng că pierd procesele și averile lor, din cauză că nu pot depune actele în termenul legal, prea scurt.

D-l Ministru al Justiției a primit proiectul comisiei instituite de d-sa, care conchidea la abrogarea legii de accelerare, deși i se prezentase și un proiect de modificare, ceea ce însemnează că d-sa era pentru abrogare. Șasezeci și cinci de barouri au declarat-o inaplicabilă în două congrese anuale; nouă mii de avocați din țară au făcut grevă din cauza ei; mulți avocați parlamentari din Cameră și Senat au interpellat pe ministru asupra ravagiilor acestei legi, iar eu am intervenit de zeci de ori. Astăzi, aplicarea acestei legi a dovedit și mai mult monstruozitatea și zăpăceala ce a produs-o.

Din doi soți, cari au făcut apel în contra aceleiași sentințe de divorț, au văzut ca rezultat: unul, apelul său declarat admisibil la una din secțiile aceleiași Curți, celalt, anulat de altă secție, pe aceeaș chestiune de formă discutată la ambele secții. Unui intezis de prima instanță, deși în apelul său reprodusesese întocmai și toți termenii articolului din lege ca să arate că interdicțiunea sa nu intră în acel text, i s'a anulat apelul și a rămas interzis, numai pertrucă nu arătase și numărul articolului, cum cere legea. (Vezi decizia 22 din 26 Ianuarie 1926, Secția IV-a C. A. București). Dacă el ar fi invocat la divorț un articol din codul silvic, apelul său nu s'ar fi anulat, pertrucă legea îi anulează apelul nu pentru ignoranță juridică, ci pertrucă n'ai făcut forma, pertrucă n'ai indicat un text de lege oarecare, deși, după lege, judecătorul este obligat să aplice textul cel adevărat, independent de ceea ce a arătat imprecinatul.

Curtea de Apel, Secția III-a din București, prin decizia No. 50 din 17 Februarie 1927, a anulat un apel

în care părțile se judecau pentru optzeci de milioane, pe motivul că apelantul nu arătase adresa intimatului și în apel. Absurditatea legii reese și mai mult, când ținem cont că intimatul se judecase cu apelantul la prima instanță, că acolo el fusese citat și judecat, că conform legii se înaintase la Curte tot dosarul tribunalului odată cu apelul și că, în dosarul trimis la Curte, se găsea adresa la care fusese citat la prima instanță; că intimatul fusese chiar citat la Curte; la acelaș domiciliu, că el se prezentase, că dacă el s'ar fi mutat dela acel domiciliu, ar fi trebuit să indice prin notificare noul său domiciliu și că deci nu-și schimbase primul domiciliu și nici nu contestase că domiciliază tot acolo; că el făcuse întâmpinarea obligatorie chiar la acest apel. Și cu toate acestea, numai pentru că nu trecuse în mod inutil, în petiția de apel, domiciliul său știut, s'a putut cere și obține anularea apelului!

Ce să mai vorbim de bazaconia judiciară, că după această lege, dacă nu arăți chiar numele persoanei cu care te judeci, apelul nu este nul; dar dacă nu arăți domiciliul persoanei cunoscute, apelul este nul?!

Ce să mai spunem că unele tribunale au aplicat legea accelerării la procesele cambiale? Ce să mai spunem că trebuie s'o aplicăm chiar la pensiile alimentare și că poți să mori de foame până să ajungi să faci întregul ritual ridicul al legii?

Toată lumea este de acord că legea accelerării e o chinezerie abracadabrantă; toți sunt convinși că ea este un joc de curse și de lațuri, în care se încurcă adevărata justiție și cu toate acestea, legea persistă și consiliul legislativ a și găsit motive legale pentru a se putea opune la abrogarea ei. Toată lumea recunoaște că legea accelerării este o prostie legiferată, dar consiliul legislativ zice că această prostie a

devenit constituțională și când este vorba de a strica, poți să violezi și constituția și bunul simț, dar când este vorba de a repara ceea ce s'a stricat, constituția devine sfântă.

Baroul român întreg face încă un apel disperat la d. ministru Cudalbu să redea țării justiția desființată de legiferarea unui legiuitor ignar. Niciodată un ministru n'a putut deveni celebru prin simpla abrogare a unei legi, cum poate deveni actualul ministru al justiției prin simpla abrogare a legii accelerării.

Toate cele șasezeci și cinci de barouri în fierbere, îl imploră să se facă celebru.

9 Aprilie 1927 (Adevărul)

DUPA SEMANATORII DE URA SA VIE SEMANATORII DE PACE

Ați văzut ce face vânătorul de vrăbii ca să împuște păsări mai multe? Vicleanul vânător de vrăbii împrăștie grăunțe pentru sărmanele pasări flămânde și, tocmai atunci când vrăbiile se grămădesc, nebune de foame, după hrana lor, el trage cu pușca și le ucide fără milă.

Tot astfel face și burghezia cu muncitorii noștri. Burghezia noastră votează legi frumoase pentru clasa muncitoare, dar atunci când sărmanii muncitori, jinduiți de dreptate, se reped să se înfrupte din libertățile lor elementare, guvernanții noștri îi stâlcesc în bătae, îi închid sau îi condamnă fără milă. Moravurile sunt mai tari decât legea și legile noastre muncitorești nu sunt făcute pentru nevoi naționale ci pentru parada internațională; ele sunt bijuterii pentru zile mari.

S'a dat votul universal, pe care moravurile noastre l'au transformat în votul pumniversal pentru ca, în timpul alegerilor, fiecare țăran și fiecare muncitor să-și ia porția lui de bătae și de închisoare, pentru neobrazarea de a crede că dreptul de vot le-a fost dat ca să voteze.

Legea le-a dat libertatea individuală, dar cine s'a gândit că cel din urmă vătășel n'ar mai putea să bată sau să aresteze pe un biet muncitor? Libertatea întrunirilor, inviolabilitatea domiciliului sunt o pacoste pentru bietul țăran pen-

trucă aceste frumoase libertăți publice îl ispitesc să vorbească în numele lor și mai dă autorităților un nou prilej de bătae și de arestare.

Când regele Carol trâmbițase faimosul ordin ca să nu se mai bată în armată, ordinul lui umanitar dăduse naștere la o teroare și mai mare, la o teroare preventivă, pentru că toți se temeau ca el să nu nască în sufletul soldaților credința revoluționară, că superiorii n'ar putea să mai bată. Numai în țara noastră găsești monstruozitatea socială, ca constituția să fie ironizată în mod atât de sălbatec, încât aplicarea ei să însemneze tocmai bătaia contra constituției.

Intr'un trib sălbatec de canibali, convertit la creștinism, unul din locuitori întreba chiar pe misionarul care-i convertise, cam câți oameni mănâncă la o masă, un Dumnezeu atât de mare ca cel creștin. Tot astfel cunosc cazul unui mucalit și cinic român, care atunci când un muncitor protesta contra bătăii el îl întreba, cam câte perechi de palme de voe constituția să aplice unui mojić.

Pentru că facem parte din Liga Națiunilor, noi am votat și legi de ocrotire muncitorească, dar toți știm că legile de ocrotirea proletarilor muncii, la noi ajung legi de ocrotirea proletarilor politici. Și, mai cu seamă, ceea ce se petrece cu legea sindicatelor profesionale este un adevărat scandal social. Cele mai multe arestări și bătăi suferite de muncitorii noștri, au fost provocate de legea sindicatelor muncitorești, cari permit și obligă pe muncitori să se strângă în asociații de breaslă pentru apărarea intereselor profesionale. În aceste asociații intră muncitori de toate nuanțele politice, dar numai pentru motivul că ele poartă numele ciumat de „sindicate“ și numai pentru că în aceste asociații s'ar găsi și comuniști, muncitorii sunt continuu și sistematic provocați prin șicane și arestări.

Cu starea de asediu menținută special pentru muncitori; cu ajutorul ficțiunii sinistre că noi ne găsim încă în stare de război european, muncitorii au fost trecuți sub autoritățile militare. Cum militarul este chemat să-și apere țara, în mod natural el exagerează această apărare. Conduse de aceste sentimente și de prevenirea generală contra muncitorilor, autoritățile militare și civile nu văd în muncitori de cât complotiști, iredentiști, anarhiști, socialiști și bolșevici. Sâcâiala muncitorilor este iritantă. Arestările, perchezițiile, controlul întrunirilor de către polițiști brutali și provocatori; zădărnicierea congresului dela Sibiu, care ar fi fost triumful social-democraților contra comuniștilor; arestările pentru manifeste inocente, cari sunt considerate periculoase numai pentru că sunt semnate de muncitori; arestările pentru vânzarea gazetelor muncitorești și toată iscodirea sistematică de sâcâeli, au dus clasa muncitoare la disperare.

Instanțele militare arestează și condamnă ca o precizie sistematică și matematică. Orice aluziune la nedreptatea ce li se face, orice protestare contra atacurilor la libertatea lor constituțională călcată în picioare aduce o nouă sentință de condamnare. Și, deși Casația română, cu spiritul sever dar cumpănitor al judecătorului de carieră, casează mereu, instanțele militare condamnă mereu. Chiar în prezent sunt arestați mai mulți muncitori, numai pentru că au răspândit manifeste, cari îndemnau pe tovarășii lor să se înscrie în syndicate profesionale legale.

Nu mai protestez prin scris contra tuturor acestor nedreptăți, pentru ca să pot să mai intervin și să mai îndulcesc rigiditatea autorităților. Dar afirm cu mâna pe conștiință și îngrijorat de pericolul zilei de mâine că, din cauza tuturor semănătorilor de ură, am găsit în sufletul muncitorilor români inmagazinată atâta ură adâncă și răsbunătoare, încât

ar fi îndestulătoare pentru zece revoluții. Fără nici o preocupare politică, fac apel la guvernanții de astăzi, să oprească această nefastă politică de provocare a muncitorilor, practică de toate guvernele. Li conjur să renunțe la sinistru stare de asediu, care ne duce la starea de război. Să nu fim ademeniți de tăcerea muncitorilor pentru că teroarea ne poate zmulge liniștea, dar nu ne poate da pacea.

După semănătorii de ură, să vină semănătorii de pace.

17 Aprilie 1927 (Adevărul)

CRIZA TINERIMII UNIVERSITARE

România este amenințată de un mare pericol național : ea nu mai are tinerime. Tinerimea română a luat locul bătrânilor și o țară cu o tinerime îmbătrânită este amenințată de descompunere. Numai prin emulațiunea dintre idealismul cald al tinereții și realismul rece și crud al bătrâneții, o țară poate merge pe calea de mijloc a rațiunii, care o apără și de rătăcirile utopiei și de barbaria egoismului.

Astăzi, tinerimea română a ajuns să semene în țara românească cea mai cumplită teroare albă. Tocmai atunci, când lumea începuse să scape de teroarea roșie, tinerimea română ajunge sprijinul șovinismului distructiv, în contra naționalismului nobil și constructiv; ea sprijină dictatura contra democrației; apără intoleranța religioasă în contra libertății de cugetare; în numele culturii, ea condamnă pe alții la ignoranță; în numele milei creștine, cere moartea iudeilor; ea lovește pe sărmanii fii de proletari români de alt neam, nevoiți să facă pe rândușii la birturi, ca să se poată susține la școală. Mișcarea tinerimii a costat două vieți de om și studenții au ajuns să amenințe chiar pe profesorii lor.

Acțiunea ei a devenit antipatriotică, antinațională și antidemocratică. Fiecare act de violență contra unui minoritar atacă consolidarea noastră națională și economică,

discreditează moneda și ne scumpește viața. Fiecare palmă dată unui evreu, micșorează pâinea săracului și ia dumicatul din gura văduvei.

Însă o tinerime violentă nu reprezintă sufletul țării noastre. Poporul român înțelege naționalismul nobil, dar detestă șovinismul brutal; el ar putea să înțeleagă chiar antisemitismul științific, dar nu poate admite judaicidul sălbatec; el înțelege și cere măsuri contra prea marei imigrațiuni de streini indezirabili, dar nu admite xenofobia arhaică; el înțelege drepturile intangibile ale autorității, dar nu poate admite abuzurile și jafurile unei dictaturi; înțelege apărarea religiei strămoșești, dar nu înțelege persecuția religioasă; înțelege influența socială și morală a religiei, dar nu înțelege clericalismul intolerant, vrăjmaș al științei și cenzor al artei; el pretinde pedepsirea insultătorilor de religii, dar nu permite ororile inchiziției. Nimeni pe lume nu poate opri poporul român de a se îngriji de naționali săi, dar el nu poate înțelege jignirea unui cetățean leal de alt neam numai din cauza sângelui strein care-i curge în vine.

Pe când pe popoarele meschine suferința le degradează, pe națiunile superioare suferința le inobilează. Când tinerimea noastră strigă: „moarte jidanilor puchioși“, în conștiința noastră înobilată de suferința istorică a rasei, auzim strigătul maghiarilor vechii Ungarii șoviniste: moarte valahilor puturoși; când tinerimea noastră, ștergând orice deosebire între un om cinstit și între un pungaș strigă că toți jidanii sunt hoți, auzim în noi strigătul șoviniștilor unguri, că toți valahii sunt bandiți și că rasa valahă este născută pentru robie; când tinerimea strigă raselor conlocuitoare, că sunt rase de trădători, noi ne aducem aminte, că eroul nostru este un erou necunoscut, care poate fi de sânge strein.

Dacă un individ poate să tragă foloase din egoismul său brutal, un popor brutal plătește totdeauna scump anarhia morală născută din brutalitatea sa. În lungul istoriei umane, popoarele fără nobleță morală au pierit de micime de suflet. Este adevărat că un popor, care nu este altruist și cu sine însuși, cade victima naivității sale idealiste. Dar un popor, care nu vede în toate părțile și în toți streinii decât pericole de moarte și de cât vrăjmași, cade în mania colectivă a persecuției.

Poporul român este conștient de vitalitatea sa. Pe când națiunile inferioare caută expansiunea lor în cucerire, puterea de expansiune a națiunilor superioare stă în forța lor de asimilațiune. Poporul român a cucerit cu sufletul lui mai mult decât celelalte națiuni cu armele lor. În dureroasa sa istorie, poporul român a scris bulgărește și a vorbit grecește și cu toate infinitele aluviuni naționale și culturale, cărate de apele poporului român în albia sa, ele n'au putut tulbura curgerea lui limpede într-o Românie Mare. Și ceeace n'a fost un pericol pentru România mică, nu poate să fie un pericol pentru România Mare.

*

Mișcarea tinerimii universitare nu se va termina cu predici. Criza studențească este legată de o criză profesorală mai mare și amândouă împreună de o criză a intelectualității române. Mizeria acestor fii de oameni săraci, nepăsarea politicianilor noștri față de cultura națională amenințată, contrastul dintre idealismul tinereții și noroiul moral în care bălăcim, jaful politicianilor în averea statului, au revoltat tinerimea universitară română. Pentru că trebuie să fim cinstiți și să recunoaștem că intențiile studențimii sunt

curate și că numai mijloacele ei sunt sălbatice, inutile și periculoase.

Dar una din cauzele principale ale mișcării studențești este complicitatea multor politicieni și a unor profesori xenofobi și interesați în mișcarea violentă a tinerimii. Mai adăugăm la aceste cauze și lipsa de prestigiu a unor profesori universitari, recrutați după cultura, talentul și geniul lor politic, cari n'au nimic comun cu cultura științifică. Mai adăogăm, deasemenea, lipsa de legătură sufletească amicală dintre tinerime și unii profesori universitari, conduși de morga superiorității, care este boala generală a tuturor superiorilor români față de inferiorii lor. Căci un corp de profesori buni, cu prestigiul seriozității și al științii și cu legăturile de camaraderie simplă și comunicativă cu studenții lor, poate să ducă studențimea unde vrea și poate fi mentorul ei în orice împrejurări.

Continuarea izolării tinerimii duce la continuarea mișcărilor ei. Profesorii universitari, cu înalte sentimente și tinerii studenți, liberați de prejudecăți, să facă apel la toate profesiunile de intelectuali, să le solidarizeze cu tinerimea română rămasă singură apărătoare a culturii noastre. Toate profesiunile au obținut legi, cari garantează producția, circulațiunea, consumațiunea și distribuția bogățiilor economice. Numai intelectualitatea n'are nici o organizare pentru producția, pentru circulația, consumația și distribuția intelectualității. N'avem [nici credit intelectual [pentru cultura, perfecționarea și instalarea intelectualilor, foști sau actuali studenți merituoși; nici credit pentru literații și savanții de talent, care-ș vând pe nimic producția lor intelectuală; nici asigurarea intelectualilor și nici prestigiul intelectualității române. Pe zi ce merge, intelectualii devin robii celorlalte profesii, se bolșevizează și ajung vrăjmașii societății.

Criza universității noastre este criza intelectualității române.

30 Aprilie 1927 (Adevărul)

INTARIȚI MICA ÎNȚELEGERE

În toată istoria omenirii, un cuceritor tinde să devină un dictator și un dictator tinde să devină un cuceritor. De aceea, o mare scriitoare franceză putea să spună că Napoleon era un Robespierre călare. Această lege se adevărește și cu dictatura lui Mussolini.

Conflictul dintre Italia și Jugoslavia devine amenințător pentru pacea lumii. Mussolini n'a primit să discute cu Jugoslavia chestiunea tratatului dela Tirana, care înfeudează Albania la politica Italiei. Și era de așteptat. Mussolini își prepară terenul pentru războiul viitor, deoarece o dictatură, care nu se putea menține în timpurile vechi decât prin forță, nu se poate menține în timpurile moderne decât prin demagogie internațională, care să-i atragă bunăvoința popoarelor lumii, din care să-și recruteze aliații sau simpatiile.

Demagogia națională mussolinistă, după deziluzia prea marilor idealuri interne nesatisfăcute, se grefează pe imperiul mării Adriatice și al mării Mediterane sau, după cum spunea Mussolini în Eritrea, pe vechile fruntarii ale Romei eterne. Aci Italia vine în conflict cu Franța, amenințată în supremația sa maritimă pe Mediterana, amenințată în posesiunile ei din Africa și în Savoia. Mai întâlnește pe Jugoslavia, interesată în Adriatica și în Albania, care este amenințată să devină o colonie italiană. Va mai întâlni pe Grecia, care aspiră să

devină o putere maritimă concurentă în Mediterana. Va întâlni, de asemenea, pe Germania, sufocată în marea Baltică, cu vechea ei tendință de a respira prin Mediterană, unde speră să poată ajunge prin incorporarea Austriei. Aceste interese vrăjmașe, arată și pe viitorii vrăjmași ai Italiei.

În timpurile noastre de solidaritate și de prevedere internațională, un dictator cu tendințe imperialiste are nevoie și de o demagogie internațională. Chiar pe timpul lui Alexandru cel Mare el găsea de cuviință să justifice cuceririle sale cu distrugerea perșilor, cari amenințau pacea și libertatea lumii pe atunci cunoscute. Napoleon spunea Europei că face război Rusiei, pentru a asigura cuceririle libertăților cetățenești cu faimoasa declarațiune, că lumea va fi sau liberală, sau cosacă. Wilhelm al II-lea găsisese o demagogie internațională slabă, în pericolul galben.

Mussolini va ridica steagul luptei mondiale, în contra bolșevismului moscovit. El va reprezenta reacționarismul burgheziei antimuncitoriste, atâtate de pericolul comunist. De aci vor eși și vrăjmașii și prietenii direcți și indirecti ai Italiei. Primul ei vrăjmaș va fi Rusia și primul aliat Anglia, care se vede amenințată de bolșevici în posesiunile ei asiatice. Revoluția din concesiunile britanice în China este numai un început, căci după China va veni India. Al doilea vrăjmaș al Italiei va fi Turcia, care neliniștește pe Mussolini din cauza dictatorului temut Kemal-Pașa și din cauză că Turcia este vrăjmașa naturală a Angliei, pe care o amenință să-i ridice pe toți musulmanii supuși englezi. Numai desmembrarea Turciei poate da siguranța Angliei în posesiunile sale asiatice.

Dar Mussolini are interes să facă și o a doua demagogie internațională. Mai întâi, el are interes să atragă de partea sa pe toate popoarele nemulțumite de tratatele înche-

iate după marele război mondial. În al doilea rând, lovind în aceste tratate, el vrea să lovească în Franța, care este depozitara și sentinela tuturor acestor tratate. Bulgaria și Ungaria sunt și vor fi cele dintâi și cele mai sincere aliante ale Italiei. Ele vor merge cu devotamentul lor până la sacrificiu, pentru că ele n'au altă speranță în revanșa lor. Prin această alianță, cu Bulgaria și Ungaria, Italia vrea să dea o lovitură indirectă Jugoslaviei și de sigur că nici Bulgaria, nici Ungaria, încurajate de Italia, nu vor rămâne prietenele României, cea mai interesată, după Franța, la menținerea tratatelor. Câtă speranță pune Mussolini în prietenia acestor țări, se vede bine din limbajul ditirambic ținut de „ducele” italian, cu ocaziunea primirii lui Bethlen la Roma.

Cu ocaziunea vizitei d-lui Averescu în Italia, în vederea încheerii tratatului de prietenie cu Mussolini, făceam o profeție. Spuneam atunci: să băgăm de seamă, pentru că cine este prietenul Romei dictatoriale și războinice, este vrăjmașul României, interesată la menținerea păcii. Succesul Ungariei la Roma adevărește spusesele mele și, de sigur, după succesul Ungariei, va urma succesul Bulgariei.

În orice caz, de aci va eși politica internațională a Europei. Franța, Germania, și Rusia se vor împăca. Cruciada d-lui Sarraut contra comunismului nu contrazice, ci confirmă prevederile mele. Această eșire necesară, este făcută tocmai ca să dezarmeze pe reacționarii francezi, cari, din alianța Franței cu Rusia, vor deduce aservirea politicii franceze la politica bolșevică. Ministrul Franței voește să probeze că alianța cu Rusia și bolșevismul, sunt două chestiuni deosebite. Noi, ne vom împăca cu Moscova și vom desfunda din nou vechile drumuri ale Berlinului.

Prin urmare, pe când România este atât de mult legată de pacea lumii, încât singurul război pe care ea l-ar mai

putea face, ar fi un război pentru apărarea păcii, singura pace pe care ar mai dori-o Mussolini, ar fi aceea care i-ar prepara mai bine viitorul său război. România are soarta ei legată de Franța și de Mica Înțelegere. Țara românească are interesul ca Mica Înțelegere să devină din ce în ce mai mare și mai solidară. Ea trebuie să fie întărită prin legături economice.

27 Mai 1927 (Adevărul)

SOCIOLOGIA SATELOR NOASTRE

Institutul social a organizat un ciclu de conferințe asupra orașelor și satelor, cu intenția de a face și sociologia satelor noastre. Cunoștința satelor însă, este foarte grea. Clasa conducătoare și intelectualii noștri, nu pot cunoaște bine pe țăran și țăranul nu se lasă să fie cunoscut de ei. Prejudecata, disprețul, limba deosebită, pe deoparte; rezerva și neîncrederea de alta, fac studiul satelor noastre foarte greu. Rămâne ca cel puțin studiul lor să fie ajutat de o metodă, care să nu îngreuneze și mai mult aceste dificultăți. Și aci, și mai cu seamă aci, știință înseamnă metodă.

a) Unii conferențieri au întrebuințat ceea ce am putea numi metoda psihologiei individuale. Pentru a te informa de mentalitatea satului, te adresezi la cei mai răsăriți din sat, pe cari îi chestionezi asupra punctelor în studiu. Sistem foarte greșit, pentru că un individ poate să aibă o mentalitate a parte, diferită de a mediului în care trăiește și ai putea să cazi tocmai peste un suflet care contrastează cu sufletul mediului său.

b) S'ar putea întrebuința metoda „psihologiei colective“, utilizată de G. Tarde în studiile sale sociale. Dar și această metodă este periculoasă, pentru că trebuie să știi mai întâi ce vrei și ce vrei să explici. Sufletul colectiv se manifestă prin acte, prin cugetări, prin literatură și aceste manifestări

sunt variate și contradictorii și pot să nu reprezinte mentalitatea reală a unei țări. Un savant ia o manifestare drept caracteristică, altul ia o altă manifestare și nu lipsesc explicațiunile nici pentru un fapt nici pentru celălalt. Exemplul dat de Fontenelle cu „dintele de aur“ este caracteristic: a fost destul să se svonească că unui copil îi crește un dinte de aur și explicațiunile științifice au și început să curgă pentru a demonstra legile, după cari fenomenul s'a întâmplat. Deci trebuie să știm ce vrem să explicăm, pentru a lua acte și fapte cari reprezintă în adevăr sufletul poporului.

c) Sociologul Durkheim vrea să explice instituțiunile sociale între ele. Dacă luăm, de exemplu, fenomenul economic, el se explică prin fenomenul moral, juridic, militar, etc. Este adevărat că cea mai bună metodă este explicațiunea instituțiunilor prin ele înșile. În cazul nostru ar trebui să studiem dreptul, morala, economia, filosofia, știința satelor. Aceste instituțiuni sunt fenomene obiective, sunt fapte reale și generale. Numai aceste instituțiuni pot da adevăratul suflet al poporului pe care vrei să-l studiezi. Dar aci vine o dificultate, pe care conferențarii institutului n'au evitat-o decât în parte. Instituțiunile sociale sunt de două feluri: legale și reale. Instituțiunile legale sunt instituțiuni moarte și numai instituțiunile moravurilor sunt vii. De aceea avem un drept mort și un drept viu, o religie moartă și o religie vie, etc.

Este o mare greșeală să judeci un popor după instituțiunile sale oficiale și legale, cari totdeauna plutesc la suprafața sufletului real ca un strat gros de untdelemn pe suprafața unui lac, cu care nu se amestecă și nu se combină. Legile noastre liberale plutesc asupra unor obiceiuri juridice semi-barbare, milenare, pe cari n'au putut să le schimbe. Lumea noastră s'ar minuna, când ar cunoaște toate aceste obiceiuri juridice ce contrazic legile noastre pozitive.

Tot astfel a fost și cu pravilele noastre vechi, atât de străine de sufletul țării, încât după teoria cea mai serioasă, ele nici nu s'au aplicat. Deci, pentru a cunoaște dreptul, morala, economia, religia, filosofia, instrucția trebuie să găsești moravurile juridice, religioase, filosofice, etc. Dar ca să cunoști moravurile noastre actuale și să dai explicația lor științifică, trebuie să cunoști istoria lor și istoria țării noastre este tenebroasă, pe o perioadă de aproape o mie de ani. Pentru explicațiunea sufletului poporului nostru pe acest timp, poți întrebuința sau metoda istorică, sau metoda sociologică.

Pentru a ajunge la reconstituirea moravurilor noastre politice, juridice, morale, etc., cei mai mulți istorici fac poezie socială, pentrucă neavând date istorice precise, ei sunt nevoiți să facă ipoteze ciudate, cari diferă dela individ la individ. Istoricii noștri au găsit chiar mijlocul ușor de a recurge când la teoria imitației dela slavi, când dela romani. Când n'ai date istorice pe cari să te bazezi și întrebuințezi uscata metodă istorică, trebuie să recurgi la ipoteze necontrolabile și ciudate. De aceea ar trebui ca, în studiul istoriei noastre cu o lacună de o mie de ani, să întrebuințăm metoda sociologică. Pentru explicațiunea unei instituțiuni oarecare, să refacem mentalitatea fazei sociale în care găsim acea instituție. Cu datele găsite la alte popoare civilizate sau primitive, vechi și moderne din aceeaș fază, reconstituim mentalitatea și instituția corespunzătoare la noi. Și sufletul social are legile lui și cu datele, chiar restrânse, dintr'o fază socială dacă recurgem la o comparație cu popoarele cari corespund acelei faze, putem să reconstituim sufletul unui popor după cum, cu un femur, Cuvier reconstitua un animal.

Servindu-mă de metoda sociologică, am încercat să explic obiceiurile juridice ale poporului nostru, ca: origina arvunei,

a străngerii mâinii și adălmașului în contracte; origina sălbatecă a nunților țărănești; psihologia penală a țăranului; psihologia penală a țiganului, etc. Și, în acest fel, s'ar putea explica toate obiceiurile juridice, economice, religioase, etc.

Dar ar trebui mai întâi ca aceste obiceiuri să fie culese. Este păcat că fiecare ministru nu însărcinează pe subalternii săi, să strângă obiceiurile corespunzătoare instituției pe care o conduc. În Rusia, în Franța, în Italia, în Muntenegru, etc., s'au strâns obiceiurile lor juridice. Numai în țara noastră se pierde o adevărată comoară științifică, care ar servi la legiferarea noastră, în care ne simțim foarte încurcați din cauză că nu ne cunoaștem poporul.

Când vor încerca guvernanții români să facă descoperirea sufletului românesc?

14 Mai 1927 (Adevărul)

„COINTERESAREA“ PACII

La Geneva, în „Cetatea Utopiei“, elanul idealist s'a lovit de realitatea crudă în chestiunea dezarmării. Până astăzi, Liga Națiunilor n'a ținut cont de natura omului și a crezut că poate duce lumea spre pacea universală numai cu prestigiul „Dreptății“, al „Umanității“, al „Rațiunii“ și al celorlalte frumoase abstracțiuni idealiste. În lupta noastră pentru pacea lumii trebuie să ne bazăm pe natura umană integrală, care este compusă din idealism și din realism.

Progresul moral s'a făcut prin prestigiul moral al „binelui“, prin excesul „răului“ și prin „cointeresarea“ binelui. Prestigiul binelui, prin el însuși, a fost un factor de progres moral slab. Toți moralistii și toate religiile cari s'au mulțumit cu predici morale, n'au putut face un om bun dintr'unul rău. Religia creștină a luptat contra războaielor, contra cametei, contra duelului, contra sclavajului și în cele din urmă, ea a trebuit să se adapteze la mediul social și să devină și sclavagistă și libertară și republicană și monarhistă și teroristă și tolerantă, etc.

Excesul răului a fost un factor mai important și chiar foarte important pentru cucerirea binelui. Căutând să evite excesul răului, omul a dat în mod fatal peste bine. „L'homme est un apprenti, la douleur est son maître“. După războiul mondial grozav, care a zdruncinat din temelie societatea

modernă, noi avem continuu în fața ochilor dezastrul moral, pe care-l provoacă un război. Războiul este desonorat, dar nu este încă ucis.

Care este cauza ?...

Organizațiile sociale moderne sunt încă legate, prin interesele lor, de o stare de violență provocatoare de războaie. Oamenii găsesc un mai mare avantaj în perpetuarea acestor organizații, bazate pe violență, decât în lupta pentru pace. Lumea este încă cointereseată la război și n'am cointereseat-o la starea de pace și la lupta pentru pace. Trebuie să facem pacea mai profitabilă decât războiul; trebuie să facem ca pacea să producă dobânda reală și sunătoare; pacea trebuie pusă pe acțiuni, ca să ne legăm de ea și prin prestigiul păcii și prin oroarea războiului și prin interesul nostru, solidarizat cu pacea lumii.

*

Cointeresearea păcii s'ar putea face în două feluri: Prin solidarizarea intereselor economice și prin emulațiunea pacifistă pe care ar putea s'o stârnească o „Bancă a Națiunilor“.

Conferința economică internațională, care se ține acum la Geneva, duce omenirea la solidarizarea intereselor ei economice și din solidarizarea pungilor va eși solidarizarea sufletelor.

Sentimentul moral poate lucra cu greu contra sentimentului economic, dar amândouă împreună se pot întări reciproc în acțiunea lor. Marele scriitor Saint-Simon spunea că, pentru a lega pe oameni prin inimile lor, trebuie să-i legăm mai întâiu prin interesele lor. În elanul lui poetic, el propunea cu naivitatea sufletelor mari, ca oamenii să-și facă numai haine care să se închee pe la spate, pentru ca fiecare să aibă nevoie de un alt om, chiar atunci când se îmbracă. Așa s'ar putea face și cu națiunile.

Diviziunea muncii internaționale, între statele agricole, industriale, intelectuale, etc., ar putea da naștere unui organism psihologic internațional, care să ducă la întărirea justiției și în raporturile dintre state. Totdeauna solidarizarea comerțului și industriei au făcut pentru pacea lumii, mai mult decât toate sistemele de morală națională sau internațională. Diviziunea muncii internaționale va moraliza popoarele.

*

„Banca Națiunilor“ ar putea cointeresa lumea la ideea de pace. Dacă ea ar lucra de comun acord cu Liga dela Geneva, Banca Națiunilor ar putea avea un mare rol mondial și ar coborî Liga Națiunilor din Cer pe pământ. Liga dela Geneva luptă pentru dezarmarea generală, cu care să poată asigura pacea lumii. Dar dezarmarea militară este neputincioasă fără dezarmarea morală și Banca Națiunilor poate ajuta la dezarmarea morală prin dezarmarea economică.

În primul rând, ea ar putea da Ligii Națiunilor, singura sancțiune internațională posibilă: sancțiunea economică. Banca Națiunilor ar putea acorda împrumuturi numai statelor fără apucături rășboinice; ar putea da ajutor bănesc statului atacat și l-ar putea refuza statul agresor; ar putea pronunța excluderea statului agresor dela împrumuturi, pentru timp determinat sau nedeterminat; ar putea acorda împrumuturi de refacere și împrumuturi culturale statelor cari ar fi semnat pacturi de neagresiune și cari ar fi executat cinstit decalogul Ligii Națiunilor. În modul acesta ea ar putea stabili o emulațiune pacifistă, mai cu seamă dacă ținem cont că nouile state naționale și nouile principii democratice vor cere multe și din ce în ce mai multe fonduri, pentru refacere, pentru organizare, pentru ocrotiri sociale, etc.

Statele-Unite ale Americii au strâns tot aurul lumii și întocmai ca și Midias din mitologie și omenirea și poporul american mor de prea mult aur. Sărăcia universală de capitaluri distruge producția și stânjenește consumația, care este un stimulent al producției. Lumea se găsește în aceeași criză economică, din ajunul revoluției engleze din 1648 și revoluției franceze din 1789. America pretinde că nu vrea să împrumute statelor europene amenințate de anarhie, pentru că ele ar întrebuința bani la înarmări și războaie. Poporul american ar putea lua inițiativa concentrării capitalurilor disponibile în lume, pentru a înființa această bancă de cointeresare a păcii. Capitalurile ar găsi o suficientă remunerare, omenirea ar scăpa de revoluție și de războaie.

Capitalismul burghez de până astăzi a finanțat numai războiul. El are ocaziunea să se reabiliteze prin finanțarea păcii.

26 Mai 1927 (Adevărul)

MARIA TA, RENUNȚĂM,

Cinicul ministru Talleyrand, spunea odată, regelui său că el nu vrea să i se mai facă nici un serviciu gratuit, pentru că aceste servicii gratuite îl costă foarte scump. Măria Ta, nouă ne-ai făgăduit alegeri libere; dar după ce am gustat numai puțin din ele, noi ne rugăm cu lacrimi în ochi de Măria Ta, să nu ne mai garantezi alegeri libere, pentru că „alegerile libere“ sunt mai îngrozitoare decât celelalte.

În aceste „alegeri libere“ eu am fost delegat al partidului meu, în comuna Jilava din județul Ilfov, unde am găsit cărțile de alegător în mâna administrației; am găsit agenți liberali cu câte cincizeci și cu câte șasezeci de cărți de alegător; iar bieții săteni se plâneau la toți, că lor nu li se dau cărțile. Unul din foștii ostași ai Măriei Tale în războiul cel mare al Unirii, ne spunea cu durere, că dela făgăduiala Măriei Tale, făcută în tranșee, că va avea dreptul de vot, el votează astăzi pentru prima oară și numai grație intervenției mele. Dar nici nu știu dacă teroarea de astăzi, l'a lăsat să voteze și de astă dată. Sătenii și-au dat seama de importanța votului lor și le plâneau de milă, cum cerșeau dreptul lor de vot dela toți agenții politici și dela toți vătășii satului. Unul din ei îmi spunea disperat, că după atâta bătae de joc, numai „focul și pârjolul“ îl va mai putea scăpa de răsul cu alegerile libere și cu arestările lor.

Dar în ziua votării, jealea era și mai mare. La ora șease și un sfert, m'am dus spre judecătorul president al biroului. Am fost oprit de armată în mod brutal. Am strigat în ajutor pe un locotenent, care cu un ton aspru, mi-a spus să mă retrag. Am fugit într'o curte vecină, unde au venit soldații cu baioneta la armă, însoțiți de un sergent instructor, trimis de locotenent, care m'a scos în brânci din curtea și din zona de votare, flancat de două baionete, ca hoții de rând și cu amenințări și injurii.

La ora șase și jumătate am scris presidentului biroului electoral, l'am anunțat că am fost brutalizat și că deși delegat la secția de vot, cum îi spusesem din ajun, nu mi se permite intrarea în localul de votare. Presidentul Boboc, jucător la tribunalul Ilfov, n'a răspuns nimic și la ora șapte, el a deschis singur localul de votare, fără ca cei patru asistenți și delegați ai noștri, să fie lăsați să iasă din curtea unde se refugiăseră. La poarta mea erau postate două santinele cu baioneta la armă, ca să nu pot să ies din curte. Cu modul acesta, în timpul când se vota atât de liber și atât de legal, noi toți asistenții și delegații național-țărăniști, eram puși sub pază armată. Cu greu am putut eși pe după grădinile satului și am putut veni la București.

Iată, Măria Ta, ce însemnează „alegeri libere“, față cu un supus al Măriei Tale și îmi închipui ce trebue să fie cu alți supuși mai puțin răsăriți decât mine. Vezi Măria Ta, că în văile Carpaților, se schingiuește un popor întreg, și că Dumnezeu este prea sus, ca să poată să-l audă și să-l ajute.

Și atunci noi facem umila și cea din urmă rugăciune către Măria Ta. Cerem să iei act că noi renunțăm de bună voe la toate drepturile cari ni s'au dat și prin Constituție și prin toate celelalte legi. Aceste legi au fost o pacoste pentru noi: ele nu ne-au servit la nimic până astăzi; ele nu ne-au

adus decât bătaï, decât schingiuiiri și arestări și încolo nimic. Noi înțelegem să plătim atât de mult pentru ceva care există, dar nu mai vrem să avem atâta ponos fără nici un folos. Cerem numai să se ia act cât de repede, că noi toți cetățenii români, renunțăm și la dreptul la alegeri libere și la orice alt drept, de orice fel, pentru că fără drepturi, poate că are să fie mai bine decât cu drepturi.

De pildă: animalele din România or fi ele bătute pentru multe alte pricini, dar cel puțin nu sunt bătute pentru niște drepturi zadarnice și zadarnic scrise într'o Constituție neputincioasă și blestemată. Noi nu vrem să mai fim cetățeni, noi vrem să rămânem animalele României Mari, dobitoacele Măriei Tale.

11 Iulie 1927 (România)

ROMÂNUL LUI BANFFY ȘI ROMÂNUL LUI BRATIANU

Criminologul Lombroso ne dă cazul unui bandit sicilian, care, se pocăește, se pocăește sincer și cu banii strânși din meseria sa, construiește o mare biserică, în chiar satul său natal. Dar, pentru că la mobilarea bisericii terminase toți banii, el se apucă din nou de vechea sa meserie de bandit, până când strângea banii trebuincioși mobilării sfântului locaș

D. Ionel Brătianu, ajuns la adânci bătrânețe, s'a hotărât să ia calea bisericii în politică, să termine cu vechile obiceiuri de înșelăciune și de teroare electorală și să facă alegeri libere pe cari le-a trâmbițat în toată lumea și pe cari le-a pus sub egida cuvântului regal. Și cred, în mod cinstit, că d. Brătianu era sincer. Dar când a văzut că, cu alegeri libere, s'ar putea ca biserica sa politică să rămână fără enoriași, d. Brătianu revenea la vechile obiceiuri de politică balcanică și făcea alegerile cele mai sălbatice, pe cari le-au cunoscut generațiile noastre. Ciomagul și-a reluat domnia sa, pentru că politica noastră națională seculară, față de cei de jos, a fost totdeauna *politica ciomagului*. Țăranul regatului a fost bătut de sute de ani, sub toate dominațiunile țării românești, pentru că el este vechiul și acelaș rob al pământului, peste care s'au depus toate aluviunile de stăpâni, rămași din toate invasiunile sciților, hunilor, slavilor, tătarilor, turcilor

și fanarioților. Dealungul tuturor veacurilor trecute, purtarea acestor stăpâni cu robul lor, a fost ca și acum. Astăzi țărănul român este bătut la școală, la primărie, la biserică și la alegeri, pentru că ciomagul conduce și armata și casa și școala și comuna și statul. Administrația, pedagogia, instrucția și politica română se fac cu bătae și prin bătae, care ia pe țăran din leagăn și-l duce până la moarte. Bătaia ucide în el orice demnitate și orice mândrie.

Politica ciomagului a făcut din țăranul nostru un adevărat iobag politic. Pe această turmă de animale cuvântătoare, se ridică din ce în ce mai puternică, clica guvernanților din toate partidele din cari a ieșit *politicianismul* disprețuitor, brutal și necinstit, care ucide orice morală politică. *Iobagismul* celor de jos năștea *politicianismul* celor de sus, care a condus și conduce pe cetățeanul român cu pumnul în gură, și mâna în pungă. Eri, în alegerile făcute de d. Goga, liberat de țăranul român, naționalistul liberat, stâlcea în bătae pe liberatorul său, Astăzi în alegerile făcute cu d. Duca — omul de le Geneva, care în politica externă semna la Locarno *pactul de neagresiune pentru străini* — aplica aceeași politică a ciomagului, stâlcea din nou în bătai pe alegătorii români.

Și ieri, sub d. Goga, care cerea libertatea națională dela unguri, ca să capete el dreptul de a bate el pe românii săi, și sub d. Duca astăzi, care a făcut un Locarno balcanic între partide — banda electorală a stâlcit în bătae pe pe eroul unirii și pe invalidul de război, care venea la vot cu răvașul lui Vodă din tranșee, cu făgăduiala că i se va da dreptul de vot. Politica ciomagului da în alegeri, „eroului necunoscut“ glorie și „eroilor cunoscuți“ bătae; iar pe invalidul schilodit în parte de armata vrăjmașe, îl schilodea de astădată *complet* banda bătaușilor politici.

Și atunci, întrebăm pe d. Brătianu, care din tată în fiu guvernează țara, de o jumătate de veac :

Domnule Brătianu, astăzi când vedem și când vezi și d-ta că numai *civismul eroic* ne mai poate scăpa de *politicianismul* corupător și provocător care ucide țara, unde-ți este cetățeanul capabil de civism? Ce ai făcut cu cetățeanul român? Politica unei țări trebuie să producă cetățeni și politica d-tale n'a produs decât robi.

Și dacă ne uităm la rezultatul alegerilor, în Transilvania și în regat, ni se umple inima de întristare. Pe de o parte, vedem eroismul țăranului din Alba, care din cauză că banda electorală îi sfărâmasese podurile, trecea prin apă până la gât, și-și apăra votul împreună cu femeea și cu copiii săi, iar pe de altă parte, vedem pe țăranul regatului, care, deși stâlcit în bătae în alegeri, n'a răspuns nimic și l-a părăsit.

După ce fusesem brutalizat la Jilava, au venit țăranii să mă vadă și să-mi arate dragostea lor. Cei tineri erau mândri, dar dintre cei bătrâni venea unul care după ce mă compătimea, mă trăgea la o parte și-mi spunea la ureche : „dar nițică cinste nu faci“? M'am îngrozit, când m'am gândit că țăranul român dela Alba este produsul *guvernării străine* și că el este *românul lui Banffy* și mă îngrozesc când mă gândesc că țăranul dela Jilava este produsul *guvernării naționale* și că este *românul lui Brătianu*.

Domnule Brătianu, interesul național este prea mare ca să fiu bănuir de politică mărunță de partid. De aci, te rog ca român, să te gândești ce lași în urma d-tale, după o lungă carieră politică, în care ai distrus civismul ca să recoltezi politicianismul. După aceste alegeri țara pare că iese dintr'un război civil și poporul pare că poartă doliul înmormântării unei țări întregi. Pentru că aceste alegeri au ucis sufletul unei națiuni, pentru multă vreme, și pe mor-

mântul civismului se va răsfața tot politicianismul. Când generațiunile viitoare vor merge la mormântul civismului român și-l vor întreba cine te-a ucis?—el va răspunde: *Ion și Ionel Brătianu*.

Grozavă pedeapsă pentru un om politic.!

16 Iulie 1927 (Adevărul)

TOT TU VEI ÎNVINGE, NAZARINEANULE!

Moraliștii tuturor timpurilor, s'au întrebat dacă omul este un înger sau o fiară. Filozoful englez Hobbes răspundea că omul este o brută sanguinară prin natura sa; iar Jean Jacques Rousseau susținea că, prin natura sa, omul ar fi un înger căzut din cer, degenerat de civilizația în care trăește. Toată filosofia morală a vremurilor vechi și noi, se desfășoară pe această temă extremă, a omului-înger și a omului-fiară.

Dar dacă cercetăm bine pe omul adevărat, astfel cum ni-l arată istoria omenirii, vedem că omul nu este nici înger nici fiară și că el poate să ajungă și fiară și înger. Vedem că progresul omenirii poate să înăsprească sau poate să împace această veche antinomie morală, dintre omul sanguinar — care se poate îmbăta de sângele și de suferința semenului său — și dintre omul martir al milei, — care se poate desfăta în deliciul sacrificiului, pentru semenul său. Vedem că progresul social poate să desvolte și împrejurările proprii milei. Vedem că nu progresul social naște acest sentiment uman, pentru că găsim pilde de milă ideală chiar la popoarele semi-barbare și chiar la animale.

Omul poartă în el și organele sufletești ale milei și organele sufletești ale urei. Pus în rai omul poate să devină înger; ținut în iad el poate să ajungă demon. Când găsim

pilde ideale de milă în toată lumea animală, de ce o natură ciudată ar fi făcut numai din om, o fiară prin natura sa? Omul s'a ridicat deasupra animalelor, tocmai prin solidaritatea lui mai mare, care a fost arma lui principală de luptă, în concurența vitală universală.

Omul este rău, nu prin natura sa, ci prin natura mediului în care trăește și care poate să ucidă orice înclinare către mila omului pentru om. Și atunci, mila omului preferă să se reverse asupra animalelor decât asupra oamenilor.

Când raporturile dintre clase sunt aspre, sentimentele animalitare de milă pentru animale sunt mai morale decât sentimentele umanitare dintre clasele învrăjbite. Aristocratele vechei Rusii, cari chinuiau pe țărani, făceau din palatele lor, aziluri pentru pisicile părăsite. În România aristocratică, mila omenească a început cu societățile pentru protecția animalelor și nici până astăzi inițiativa milei private n'a coborât până la protecția omului. Pentru ce o natură neînțeleasă, ar fi făcut din om un înger prin natura sa numai față de animale și o fiară prin natura sa, numai față de semenii săi?

*

Când progresul omenirii poate să schimbe mediul ucigător al milei, întocmai ca pârâul de munte, care înlătură bolovanii din cale ca să-și sape albia, mila omenească, treptat triumfătoare, înlătură treptat greutățile din afară, care ridică zăgazuri în manifestațiunile ei. Pe măsură ce progresul omenirii înlătură unul câte unul, din agenții provocatori ai urii, sufletul omului, liberat de fatalitățile din afară, trece dela morala urii contra străinului, dela morala străinistă, la morala iubirii de familie, a iubirii de clasă, a iubirii de națiune și de rasă, pentru ca în cele din urmă, să ajungă astăzi, la morala internaționalistă. După multe mii de ani

de luptă pentru milă, omul ajunge dela canibalism la umanitarism, dela morala panstreinistă la morala panumanistă.. Progresul omenirii este un treptat și neîncetat triumf al milei umane. Și tocmai această direcție unică în dezvoltarea civilizației, care prin toate zigzagurile infinite ale moralei, realizează, treptat și greu, o cât mai mare și o cât mai largă milă între oameni, arată că mila face parte din chiar natura omului și că ea este necesară tuturor societăților. Simpatia omului pentru om este, pentru societățile umane, ceea ce atracțiunea universală este pentru univers. Ea formează, susține și ajută la desăvârșirea civilizației și toate instituțiile sociale ar fi neputincioase, fără fondul de simpatie umană, pe care ele se grefează.

Justiția, asistența, democrația, sunt toate produse și au ca bază simpatia omului pentru om. La popoarele anarhice și la animalele inferioare, lipsite de legi și de autorități, mila reciprocă între membrii hordei, formează singura lor bază socială. Sentimentul milei, distilat de civilizație și de cultură, poate ajunge până la mila lui Voltaire, care a simțit frigiditățile milei tot timpul vieții sale, în fiecare zi a sfântului Barthelémy, amintitoare a grozavului măcel religios, petrecut cu atâtea ani înainte. Sentimentul milei, poate duce la gestul lui Buda, despre care legenda spune că se dădu pradă unei tigroaice înfometate, pentru ca să nu-i moară puii de foame. Poate da mila lui Pitagora, care sta pe marginea mării și răscumpăra libertatea peștilor prinși de pescari. S'au pe aceea a lui Oscar Wilde, care spunea că semenul său poate să-i refuze să ia parte la bucuriile lui, dar nu-i poate refuza compătimirea cu suferințele lui, pentru că compătimirea lui nu este o datorie, ci un drept.

Marile genii ale moralei umane, ridicate deasupra vămășagului universal al naturii și al omului, au putut să

bănuiască de mult minunile milei și sacrificiului omenesc. Buda, Zenon, Marcu Aureliu, Pitagora și Isus Nazarineanul, au putut să desprindă o conștiință universală, care leagă ființele și lucrurile între ele, prin solidaritatea unui tot universal, pe care Spinoza îl numea Dumnezeu însuși. Cicerone găsea chiar numele acestei vechi și eterne utopii realiste, pe care el o numea „Caritas generis humani”. Cu intuiția lor, comună tuturor geniilor, ei au văzut că după cum în pământul negru, format din putregaiuri, dormitează floarea, în inima omului animal, dormitează omenia. Inima omului este o mină misterioasă, de infinite surprize morale pentru că sufletul omului nu poate fi prins într'un sistem filosofic. Singura încheiere pe care o putem desprinde din istoria moralei umane, este posibilismul moral universal. În frigul iernei din afară, pomul își ascunde floarea și frunzele sale în misterele trunchiului său și din pomul întreg, noi nu putem să vedem decât trunchiul și decât crăcile lui negre și noduroase. Dar odată cu venirea căldurii de primăvară, pomul își scoate afară, toată podoaba lui de frunze și de flori. Tot astfel ar putea să fie și cu arborele genului uman, care ar putea să uimească generațiunile viitoare, cu minunile milei omenești pe care ignoranța și prejudecățile noastre de azi, nici nu le pot bănuî.

Pe lângă prejudecata tradiționalismului instinctiv, judecata noastră asupra moralei umane, este încurcată de manifestațiunile ei infinite și contradictorii de egoism și de alтурism. Pentru că de-alungul timpului și de-alungul locului, n'a rămas desfătare diabolică de sânge și n'a rămas deliciu angelic de milă, pe care să nu-l fi întâlnit în omenire. Alături de delirul canibalului, găsim delirul martirului; alături de delirul crucificatului găsim delirul crucificatorului. Mila omului are tot atâția eroi, ca și ura lui și eroii necunoscuți ai milei umane, sunt în număr cu mult mai mare decât eroii

urii. Omenirea noastră se închină la o mare cruce, care este monumentul milei omenеști. Cel mai mare zeu al omenirei este Isus Christos, care este îndumnezeirea milei umane.

*

Primul capitol din antinomia morală a omului, îl găsim în trecutul omenirii, în care culminează morala urii. În triburile sălbatice, la fiecare bordei găsim, sau piramida lui decranii vrăjmașe, sau craniile vrăjmașilor înfipte în parii gardului, ca semn de mare distincție. Triburile sălbatice rășboinice, consideră ca o datorie religioasă să mănânce inima palpitândă a inamicului răpus. La Roma veche, la marile serbări dată în arene, luptau uneori până la trei sute de gladiatori robiți din toate unghiurile lumii și puși să se omoare între ei, pentru desfătarea poporului roman civilizat. Pofta de sânge și de cruzime era atât de mare, încât cetățenii romani nu aveau răbdarea să aștepte nici timpul dintre actele tragediei. Ei puneau chiar între acte câteva perechi de gladiatori, să se ucidă între ei, pentru ca să uu piardă o clipă din desfătarea cruzimei. „Jocurile“, adică petrecerile de lupte cu gladiatorii, intrau în programul de guvernământ, alături de pâinea ieftină sau gratuită. Iar la înmormântările celor cu dare de mână, romanii puneau pe gladiatori să se lupte și să se omoare între ei, pe mormântul încă proaspăt pentru ca mortul să aibă pe gladiatorii săi și să aibă plăcerile cruzimii și pe lumea cealaltă. Istoria veche și medievală a omenirii, este plină de urgia cruzimii.

Al doilea capitol al antinomiei morale îl găsim în morala panumanistă, care culminează sub ochii noștri. Doi italieni necunoscuți lumii, Sacco și Vanzetti, erau amenințați să fie executați în America, după șase ani dela condamnare, după șase ani de teroarea morții, pentru crime considerate dovedite de judecătorii lor. Intr'un spectacol unic

și cel dintâi pe pământ, am văzut explozia milei unei întregi lumi, ridicată în picioare ca un singur om. Am văzut-o înebunită cu toate clasele cu toate rasele, cu toate țările și cu toate continentele ei. Am văzut întreg pământul în delirul milei, implorând în genunchi grațierea lor. Am văzut explozia urei sălbătice, în contra celor care nesocoteau imperativul categoric al milei. Am văzut pământul întreg amenințat de barbarie, amenințat cu distrugerea lui, dacă acești doi oameni nu sunt salvați. Omenirea în delirul milei, nici n'a vrut să știe dacă cei doi oameni sunt vinovați sau inocenți; n'a vrut să știe care este crima și care sunt victimile lor și n'a vrut să știe cel puțin nici care a fost mobilul crimei lor. A fost destul să știe că cei doi oameni închiși, au fost torturați timp de șase ani dela condamnarea lor, cu amenințarea zilnică a executării.

Acest martiraj sălbatic, nedemn de o țară civilizată, a produs toată explozia milei universale pentru cei condamnați și explozia unei uri generale împotriva guvernatorului Fuller, care refuza grațierea după un martiraj de șase ani dela condamnare. Dintre condamnați și dintre terorizatori, omenirea revoltată condamna pe „călăul“ Fuller și achita pe condamnații martirizați. Dacă Fuller ar fi fost la îndemâna omenirii, el ar fi fost linșat pentru cruzime inutilă. Căci dacă omenirea încă mai înțelege pedeapsa cu moartea, ea nu mai poate înțelege tortura cu moartea.

Și gândiți-vă câtă îndepărtare morală, dela ura universală în contra străinului și până la această solidarizare universală cu suferința celor doi umili italieni, descoperiți de mila umană, tocmai în fundul Americii.

*

Mila omenească, întrupată în patimile și învățăturile blândului Isus, cucerise de mult lumea romană, cu marea

revoluție morală a iubirii tuturor oamenilor pământului, ca fii ai aceluiaș Dumnezeu. Împăratul Iulian Apostatul, prins de morala teroristă și străinistă a vechiului păgânism, voia să încerce o contra-revoluție morală, pentru ca să întoarcă lumea înapoi la vechile ei alcătuiri.

Intr'unul din războaiele deslănțuite de împăratul Iulian Apostatul, el murea pe câmpiile Asiei, strigând un mare adevăr: „tu ai învins, Nazarineanule“.

Nu vrem să știm dacă cei doi italieni condamnați au fost grațiați sau executați, pentru că grațierea este opera autorității, care are datorile și prejudecățile ei. Vrem numai să punem în evidență marele progres realizat de mila omească ce poate astăzi să cuprindă întregul pământ. Victoria Nazarineanului este deplină: *Și de aci înainte, tot tu vei învinge, Nazarineanule!*

8 Octombrie 1927 (Adevărul)

CIVILIZAȚIA LATINA

Inceputurile civilizației umane au șovăit câtva timp, între rasa latină și rasa elenă. Dacă civilizația lumii ar fi putut să înceapă cu rasa greacă, civilizația omenirii ar fi fost astăzi cu mult mai înaintată. Rasa greacă realizase încă delă început, un echilibru armonic între calitățile politice, filosofice, morale și estetice, bazate toate pe natura reală a omului fizic. De aci eșea conceptul umanismului, care însemnează respectarea legilor cerute de natura vieții biologice și sufletești a omului, care însemnează armonia dintre omul fizic și omul psihic, dintre morală și politică, dintre individ și dintre stat. Dar această civilizație era prea intelectualistă, pentru perioada militară a omenirii și de aceea rasa greacă n'a putut deveni delă început rasa de bază a civilizației umane. Intelectualismul și moralismul ei, ajungeau la o democrație prea morală pentru perioada războinică a omului. Numai Renașterea, care descoperea lumii neolatine civilizația greacă, a putut să grefeze spiritul elen pe spiritul latin și să dea lumii civilizația morală și democratică neolatină.

*

Caracterele rasei latine eșiau din optimismul ei social și din îndeletnicirile ei obicinuite. Romanii războinici și agricultori, trebuiau să ajungă la sentimente utilitariste și

proprietariste; trebuiau să ajungă la conceptul ordinei și autorității, necesare siguranței proprietății și unității în conducerea războaelor. Romanii sfințeau atât de mult autoritatea, încât ei numeau autoritatea Statului cu numele pompos de „majestate“. Ei mai trebuiau să ajungă la conceputul „dreptului“, care era necesar și ordinei și proprietății. Cu ordinea lor juridică inflexibilă, romanii au dat lumii primul exemplu de disciplină legală și au creat politica dictatorială, adică arta de a organiza și de a conduce societățile umane prin stat, pentru stat și contra individului. Dreptul și politica sunt de origină latină și ele au fost instrumentele necesare pentru disciplinarea omului primitiv, anarhic și pasional.

Necesitățile agriculturii și proprietății, ducea pe Romani ca și pe Caldeeni și pe Egipteni, la observațiuni agricole, meteorologice, climaterice și geometrice, din cari eșiau științele exacte și spiritul pozitivist roman. Romanii n’au avut o filosofie teologică sau metafizică asupra naturii și asupra creațiunii. Naiva explicațiune a naturii, dată de Lucrețiu, în opera sa *De Natura Rerum*, este tot o explicațiune pozitivistă. Religia romană era o superstiție naivă, lăsată la înțelesul și dispoziția cetățeanului. Statul roman era atât de tolerant în materie religioasă, încât el introducea în Panteonul național mai toate divinitățile popoarelor învinse. Adevărata filosofie morală era filosofia vieții reale și practice, era filosofia morală și politică, de care s’au ocupat Cicerone, Marc Aureliu, Seneca și Epictet. Toată istoria Romei este cuprinsă de războaiele externe și de luptele politice interne. Chiar literatura poetică latină, care culmina în Virgiliu, era o literatură mai mult didactică, adică utilitară. Romanii erau primul popor din lume, care ajungea repede la o disciplină socială laică, din care eșiau calitățile evolutive ale rasei.

Spiritul juridic și pozitivist roman, trecea în întregime în țările neolatine. Ele n'au dat în filosofie nici un mare metafisician, peste metafisicienii francezi de a doua mână, Royer Collard, Maine de Biran și Jouffroi sau peste eclecticul Victor Cousin. Filosofia neolatină este reprezentată de Condillac, fondatorul senzualismului filosofic și de Auguste Comte, întemeietorul filosofiei pozitive, care a cucerit toată cugetarea umană modernă. Intelectualitatea Italiei moștenește același spirit pozitivist, în drept, în filozofie, în psihologie și în sociologie.

Dar spiritul juridic roman, însemna respectul dreptului altuia, care, pe lângă teama de pedeapsă, neputincioasă prin ea însăși, are ca bază și mila pentru suferințele nedreptății. Dreptul este un minimum de milă obligatorie, impusă de lege. Spiritul juridic roman, era prima etapă a milei omenești, pe care Cicerone o vedea în toată lărgimea ei și pe care el o numea „caritas generis humani“.

Această milă juridică rămânea baza morală, pe care progresul social, neolatin și umanist, grea mai târziu toată poezia moralei omenești. Pe mila juridică romană, se grea conceptul superior al libertății, al egalității, al fraternității, al „dreptului omului“ și al democrației, pentru care rasa latină, făcea marea revoluție franceză. Pe mila juridică Victor Hugo, grea „Statele Unite ale Europei“ și tot pe ea, Leon Bourgeois ridică teoria „solidarismului social“ și noțiunea „patriotismului european“. Pe ea se grea conceptul naționalismului și al umanității, care ducea lumea de la panstreinism la panumanism, la Liga Națiunilor și la pacea universală. Rasa latină creia „dreptul și politica“; rasele neolatine creiau „morală“ pe care o puneau la baza politicii.

Progresul milei latine, ducea la cavalerismul moral și politic național și internațional, apărător al indivizilor și al popoarelor slabe ; ducea la apărarea burgheziei contra aristocrației și la apărarea muncitorilor contra burgheziei. Rasa latină devenea apostolul omenirii, care făcea două revoluții pentru liberarea burgheziei de sub jugul aristocrației. Prima revoluție era revoluția burghezimii romane, sub Serviu Tului, și cea de a doua era revoluția burghezimii franceze din 1789.

Rasa latină făcea marele război mondial, care era revoluția popoarelor pentru a cuceri, „dreptul națiunilor“. Grație spiritului ei moral și politic, rasa latină ajungea la echilibrul dintre etatism și individualism, dintre națiune și umanitate, dintre ordine și libertate, dintre spiritul novator și spiritul conservator. Din acest echilibru al atinomiilor sociale eșea echilibrul dintre calitățile războinice și calitățile pacifiste, eșeau perfectibilitatea și calitățile evolutive ale tuturor popoarelor neolatine. Neumanismul latin realiza și perfecționa umanismul elen.

Cu aceste calități „rasa latină“ ajunge câmpul tuturor experiențelor morale, sociale și politice făcute cu prețul sacrificiilor imense de sânge și de muncă omenească. Acest spirit novator, scotea pe om din făgașul legilor forței, care guvernează natura. El supunea omenirea legilor inimii omenești și amestecând „moralul“ cu „frumosul“ ajungea la romantismul moral și politic.

Rasa latină era rasa prometeu, care libera pe om de fatalitățile legilor forței. Omul latin ajungea omul-utopiei, omul realizator de utopii. Rasa latină crease morala și politica națională și rasele neolatine creiau dreptul, morala și politica internațională.

Necesitatea apărării într'un mediu războinic, făcea din romani un popor războinic și militarist, din care eșea ener-

gia inflexibilă din prima perioadă romană. Dar războiul și revoluțiunile cari secerau populațiunea cea mai validă, duceau la sleirea energiei rasei și la slăbirea spiritului de ordine și de continuitate. Rasa latină de pretutindenii și din toate timpurile, rămâne o pepinieră de dictaturi și de revoluții. Deaceea, rasa latină n'a putut să dea lumii decât egalitatea. Libertatea este de origine engleză, iar nu latină, pentru că toate popoarele latine au rămas autoritariste.

Din sleirea rasei latine, eșea lipsa ei de voință perseverentă. Claritatea, vioiciunea și spiritualitatea popoarelor neolatine, pot să dea scânteerea genială, pot să dea mari idealuri sociale și politice, din cari însă multe rămân înmormântate în biblioteci, până când una din rasele pământului, cu mai puțin geniu, dar cu mai multă perseverență, vine să realizeze viziunile rasei latine. Totdeauna rasa latină arunca cea dintâiu sămânța, dar de multe ori ea nu poate secera recolta ei.

*

Ca să înțelegem marea contribuție civilizatoare a rasei latine, trebuie să cunoaștem civilizația lumii, pe care ea o înlocuia

În filosofie, rasa latină da pozitivismul și scăpa lumea de dogmatismul teologic și metafizic, care pietrificase multe civilizațiuni anterioare. În politică, ea da democrația, care scăpa lumea de dictatura teocratică și aristocratică, ce stânjenea libertatea concurenței, producătoare de progres social. În legislație, da dreptatea socială și scăpa lumea de brutalitatea indivizilor, claselor și castelor. Da lumii morala inimii, care o scăpa de morala forței; da optimismul social și expansiunea vieții, care o scăpa de pesimismul degradant și deprimant al vechilor religiuni; da libertatea naționalismului,

care o scăpa de robia raselor. Da dreptul și autoritatea, care o scăpa de anarhie; da „Liga Națiunilor“ și dreptul internațional, care o scăpa de violența moralei internaționale; da arbitrajul între popoare din care eșea speranța să scape lumea de războaie; da libertatea și ajungea la drepturile omului, cari sunt drepturile vieții.

Care este viitorul civilizației latine ?

26 Octombrie 1927 (Adevărul)

FILOSOFIA CĂRȚII ȘI FILOSOFIA VIETȚII

Frederic cel Mare spunea odată, că dacă ar vrea să pedepsească o provincie, el ar da-o sub administrația filosofilor. Astăzi instrucția noastră publică este administrată de un filosof, care vrea să introducă „Filosofia“ ca obiect obligator în cei trei ani din urmă ai liceului, adică pentru niște ființe într'o etate fragedă.

Ca să știm care va fi influența acestui sistem asupra sufletului tinerimii, trebuie să știm care este obiectul filosofiei. Filosofia se ocupă de marile și insolubilele probleme ale sufletului și ale existenței umane și universale: cu problema începutului și sfârșitului universului și al omului, cu problema scopului existenței, cu problema esenței ei, cu problema naturii cunoștinței și cu clasificarea științelor.

Greutatea acestor probleme, vine dela vițiul organic al intelectului nostru. Când Socrate spunea omului să se cunoască pe sine însuși, adică să cunoască imperfecțiunile intelectului și cunoștinței noastre, el făcea cea mai mare revoluție filosofică. Din studiul spiritului uman, filosofia ajungea la concluziunea tristă, că noi nu putem cunoaște decât aparența lucrurilor, că nu putem cunoaște decât o rezultantă dintre natura simțurilor noastre și realitatea externă, pe care n'o putem cunoaște în esența ei. Este posibil ca toată realitatea externă, în esența ei să fie aceeași, după

cum pretinde teoria monistă și că numai schimbarea în aranjamentul părților componente, face ca lumea externă să apară simțurilor noastre în varietate de culori, sunete, etc. Și am avea o probă în combinațiunea oxigenului cu hidrogenul, din care ese apa. Deși oxigenul și hidrogenul din apă rămân în esență aceleași, dacă însă schimbăm numai aranjamentul elementelor componente, compoziția lor apare simțurilor noastre ca: apă, vaporii gheață. Gustave Le Bon ne spune, că în căderea ei dela o mare înălțime, apa este mai tare decât cel mai tare oțel. Prin urmare aceeași esență poate apărea simțurilor noastre în forme variate.

Dacă la această imposibilitate organică a simțurilor noastre, de a cunoaște chiar esența lucrurilor, adăogăm și iluziunile infinite eșite din natura acestor simțuri; dacă adăogăm și deformările cunoștințelor adevărurilor și moralei determinate de interese, de boală, de etate, de sex, etc., atunci vedem că toate cunoștințele chiar și cele științifice, sunt bazate pe iluziunea simțurilor noastre. Omul trăiește într-o fantasmagorie universală, el merge în viață cu filmul său, în care natura nu pune decât pânza și pe care spiritul nostru își proiectează iluziunile sau halucinațiile sale.

De aci rezultă că noi nu știm și „agnosticismul“ pretinde că nu vom putea cunoaște niciodată esența naturii externe, că nu știm dacă esența existenței este materie, cum spun materialistii sau dacă este spirit, după cum spun idealistii; nu știm dacă materia este atom, centru de forță, sau electroni cari nu sunt decât niște simple centre de atracțiune.

Din aceste imperfecțiuni ale simțurilor și ale cunoștinței noastre, reșese că chiar știința este convențională și aproximativă, că ea nu poate da decât un adevăr relativ, după cum stabileau Poincaré și Einstein și că și știința are „modele“ ei. Filosoful John Stuart Mill, observă cu multă drep-

tate că noi nu cunoaștem decât aparențele externe ale unui timp și ale unui spațiu limitat, care în eternitate constituie o clipă și în infinit un punct. Noi nu știm dacă în matematica altor spații, două și cu două fac tot patru, ca în spațiul nostru. Nu știm dacă în geometria altor spații nu există și o a patra dimensiune, etc.

Din această relativitate universală a cunoștiințelor noastre, sofistii greci ajungeau la scepticismul filosofic care conchidea că până atunci ca și până astăzi, omul n'a ajuns să știe decât că el nu știe încă nimic. De aceea filosoful sceptic Piron, putea să spună că în materie de știință, omul trebuie să suspende orice concluziune și filosoful Carneade, putea să susțină la Roma cu argumente temeinice și teza și antiteza ei. Din scepticismul sofistilor eșea criticismul lui Descartes și Kant, care nu este decât scepticismul raționat. Toate aceste îndoeli ajungeau la teoria evoluției, care arată că adevărul și morala se schimbă și se transformă la infinit. De aci eșea teoria agnosticismului, care pretinde că noi nu vom ști niciodată începutul, scopul și esența universului și a omului; eșea pragmatismul, care susține că nu există nici un alt adevăr și nici o altă dreptate, decât acele adevăruri utile pe care le impui prin energia și prin prestigiul tău. Concluziunea filosofiei este nihilismul moral și științific.

Din această nesiguranță și imprecizie generală, eșea mulțimea sistemelor filosofice, cari nu sunt decât un amestec de cunoștiințe și de ipoteze neverificabile și necontrolabile, pentru că ele nu reprezintă decât o perspectivă individuală asupra naturii, decât ideile, spiritul, sentimentele și morala filosofului și a fiecărui filosof. De aceea, un sistem filosofic este o perspectivă parțială, incompletă și unilaterală care contrazice pe celelalte. De aceea, dela indieni și greci și până astăzi, sistemele filosofice n'au câștigat mai

nimic nou în concepție și au trebuit să cadă în confuz și în abracadabrant, ca să dea aparența de profunzime.

Din ignoranța asupra esenței, eșea ignoranța noastră asupra începutului, asupra scopului și asupra sfârșitului universului, și al omului, pe care o reda foarte bine un războinic barbar în fața șefului său. Viața este o sală frumoasă, luminoasă și caldă, înconjurată de toate părțile de prăpăstii nepătrunse, bătute de furtuni și învăluită de întunericul adânc și etern. Din când în când, o pasăre speriată și răătăcită, intră în sala feerică precedată de un strigăt strident, trece prin ea ciripind o clipită și ese pe cealaltă parte a sălii, dând ultimul ei țipăt și pierzându-se în prăpastia și întunericul etern și infinit din afară.

Aceasta este imaginea vieții noastre omenești. Omul intră și trece o clipă prin lumina vieții ca să intre iarăși în moartea eternă, fără ca noi să putem ști de unde a venit, de ce a venit și unde s'a pierdut. Noi nu cunoaștem nici un scop absolut al vieții, iar un filosof grec număra vre-o sută șeaizeci de scopuri relative ale vieții. De aceea, morala omului este o convențiune, o prejudecată variabilă susținută de utilitate, iar nu de rațiune, pentru că rațiunea dizolvă orice scop al vieții. Rațiunea ucide și știința și conștiința și orice adevăr.

De aci rezultă că filosofia și sistemele filosofice nu pot lumina viața omului și că concluziunea filosofiei tuturor timpurilor este scepticismul, pesimismul și nihilismul moral și științific. Această tristă concluziune nu numai că nu poate face bine, dar poate influența în rău sufletele fragede și nepreparate să pătrundă atâtea sisteme filosofice variate, grele, contradictorii și cu concluziuni atât de coplesitoare.

a) Filosofia intens predată în liceu va naște în aceste spirite, teatralismul moral. Sistemele filosofice neînțelese sau

nesimțite, vor da naștere „gesturilor“ teatrale de paradă, vor da naștere conduitei romantice morale sau imorale. Marele filosof Seneca, preceptorul lui Neron, recunoaște influența nefastă a declamațiunilor filosofice neînțelese asupra elevului său. „Căutând să-l exerseze în a exprima lucrurile pe cari el nu le gândea și să compună cuvintele sublime, el a făcut din elevul său un comediant gelos de toți și de toate, un retor răutăcios, care spunea cuvinte frumoase de umanitate, atunci când știa că cineva îl ascultă“.

b) Filosofia va naște „hamletismul moral. Scepticismul și pesimismul filosofic vor distruge vloga sufletelor tinere, cari, au în ele optimismul organic al tinereții; le va ucide voința și le va duce la starea sufletească a unui Hamlet „raisonneur“, fără voință cu o viață chinuită de întrebări și cu o dialectică paralizantă.

c) Studiul filosofic, prea intens predat în liceu, va naște acele epave sociale, produse ale abstracționismului pedagogic, care pune pe elevi să imagineze multe cunoștințe abstracte, inutile vieții și mai cu seamă vieții de aprigă luptă din societatea noastră modernă. Ea va face din elevi niște pedanți vaporosi, cari vor rămâne învinși în lupta lor cu elementele oțelite de concurență, plecați la luptă cu cunoștințe puține dar practice și sigure și cari, tocmai din această cauză, le vor da îndrăzneală, elan, egoism și energie. În viața practică, filosofii rămân totdeauna învinși de ignoranți și de aceea nu trebuie să facem prea mulți filosofi decât într'o societate superioară și cu moravuri superioare filosofice. Atenienii puteau face din copii lor retori și filosofi, pentru că cetățenii atenieni, cu viața lor asigurată prin privilegii și prin munca sclavilor, puteau să ducă în Agora o viață ușoară de retori, de artiști de filosofi, și de politicieni. În aspra luptă pentru viața de astăzi, tinerii filosofi ar fi condamnați la moarte de chiar filosofia lor.

Bătrâna noastră Europă cu educația ei clasică, filosofică, donchișotească și plină de prejudecăți, va rămâne învinsă de spiritul practic anglo-saxon și de spiritul pozitiv și mercantil american, pentru că sunt două feluri de civilizațiuni: civilizația contemplativă și civilizația activă. Civilizația castelor da timpul și puterea castei aristocratice, să ducă o viață de contemplațiuni, de speculațiuni și de lux, care trecea și în preparațiunea tineretului, făcută prin învățământ în aceeași direcție. Studiul tineretului era retorica, dialectica, filosofia și literatura, ca să-l prepare pentru for, la Romani și pentru agoră la Greci.

În civilizația europeană s'a strâns toată mentalitatea acestei civilizații aristocratice și ea a trecut prin imitațiune la burghezia romană și la burghezia europeană modernă. Cu modul acesta, în civilizația europeană actuală, avem mentalitatea contemplativă, speculativă și de lux a patricianului roman, a nobilei grece, a castelor indiene, a civilizației persane, arabe, bizantine și egiptene, din care derivă caracterul civilizației europene moderne.

Europa trăiește sub prejudecata unei vechi civilizațiuni contemplative, care-i falsifică și mentalitatea și învățământul.

Rasa anglo-saxonă a dat o civilizațiune activă, care este adevărata civilizațiune a burgheziei productive, emancipată de mentalitatea aristocrației. Pe când Europa dă tineretului filosofia cărții, rasa anglo-saxonă dă tineretului filosofia vieții, o filosofie de acțiune și de producțiune.

Filosofia trebuie rezervată pentru altă etate, iar nu pentru liceu.

LEGEA CALUȘULUI UNIVERSAL

LEGIFERĂM CA PE VREMEA JUSTIȚIEI INCHIZITORIALE

Acum sute de ani, un creștin muribund spunea duhovnicului său la spovedanie, că a comis un mare păcat: visase că a ucis pe regele Franței. Vindecat de boala sa și denunțat de duhovnicul nemernic, bietul om fu judecat și spânzurat, pentru crima... visată.

Legislația noastră, teroristă și barbară, va ajunge să ne spânzure pentru ideile, pentru intențiunile și pentru visele ce avem. Va ajunge chiar să împartă țara în guvernamentali și criminali și să spânzure pe toți cetățenii cari nu sunt înscrși în partidul dela guvern, pentru crimă presumată sau posibilă.

Inceputul este făcut. Guvernul a prezentat „legea pentru apărarea statului“, care va fi legea pentru înmormântarea spiritului public român. Ea este în ordinea juridică, ceea ce sunt monștrii în ordinea morală, pentru că nu ține cont de nici unul din principiile legislației moderne. În materie penală, omenirea a ajuns la principiul delictelor și pedepselor legale, adică definite și precizate de legiuitor, pentru ca ele să nu fie lăsate la aprecierea judecătorului. În perioada barbară a dreptului penal, atât delictele cât și pedepsele erau *arbitrare* adică lăsate cu totul la liberul plac al judecătorului. Delictele erau numai indicate, adică legea arăta numai că vor fi pedepsite atentatele, comploturile, etc., dar

nu se arătau condițiunile pe cari trebuia să le îndeplinească un fapt, pentru a fi calificat atentat sau complot. Tot așa era și în pravilele lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Numai judecătorul aprecia dacă un fapt poate fi sau nu pedepsit ca atentat sau ca complot și el decidea în mod arbitrar, fără nici o normă legală.

Legea „apărării statului“ ne întoarce înapoi cu mii de ani, la perioada delictelor și pedepselor arbitrar. Ea pedepsește „uneltirile“ *prin orice mijloace*, contra unora din așezămintele constituționale, *fără să definească în ce constă uneltirea*. Pedepsește „agitația“, din care ar rezulta un „pericol“ pentru siguranța statului *fără să definească în ce constă agitația și în ce constă pericolul* la care ar fi expus statul.

Și „agitația“ și „pericolul“ sunt noțiuni elastice, arbitrar, susceptibile de grade, de interpretări și aprecieri. Dacă luăm, de exemplul, „pericolul“,—el este susceptibil de înțelesuri și de diviziuni variate pentru că el poate fi direct sau indirect, imediat sau depărtat, relativ sau absolut, mare sau mic, etc. Agitația cea mai inofensivă și cea mai justificată poate fi considerată ca un pericol pentru stat, pentru că neliniștește țara într'o perioadă, în care este nevoie de liniște. Mișcarea contra speculei, lupta contra jafului în averea statului, pot fi calificate de agitație, care pune în pericol siguranța statului. Tot astfel cu propaganda pentru popularizarea științelor și cu propaganda pentru libera cugetare. De aceea „legea pentru apărarea statului“ va fi legea *călușului public* sau legea cimitirelor vii.

Fiecare cetățean va trebui să-și pună nouă lacăte la gură și să se declare surdo-mut, — orice vorbă putând fi calificată uneltire sau agitație și constitui un pericol pentru stat. Un cuvânt inocent poate duce la pușcărie. Fiecare judecător necinstit, poate spune ca cinicul judecător

Laubardemont din secolul XVII, că este destul să-i dai două cuvinte scrise de un inocent, ca să-l trimită la spânzurătoare.

Și când vine această lege diabolică? Tocmai atunci când incompetența guvernanților ne slăbește, când greutatea birurilor ne sângerează, când mulțimea jafurilor ne ațâță, când arbitrarul public ne revoltă. În aceste timpuri de teroare publică ni se răpește și dreptul de a discuta și de a protesta contra distrugerii țării. În curând geamătul cetățeanului va fi un delict și lacrimile lui o crimă.

România devine din ce în ce mai mult paradisul dictatorial, raiul jefuitorilor și cerul brutalilor, cari, sub paravanul apărării statului, vor apăra dictatura, jaful, prostia și incompetența. De aci înainte țara se va umple de așa numiții comuniști, de bolșevici și de anti-patrioți, cari vor fi considerați că uneltesc și fac agitații periculoase, numai pentru că vor striga „săriți, hoții!, săriți, proștii! săriți bandiții!“. De astăzi înainte apărătorii cei mai dârji ai ordinei politice, vor fi tocmai profitorii cei mai cinici ai desordinei morale.

13 Noembrie 1927 (Adevărul)

ONOAREA ȚARII CERE UN COMUNICAT

Am primit un denunț cu destăinuiri de fapte grave, care s'ar fi petrecut în Dobrogea, dar care sunt atât de grozave încât declar în mod cinstit, că mintea mea refuză să le creadă. Se spune că un colonist macedonean, care făcea o vânătoare cu un prieten turc, ar fi fost ucis în pădure, fără să se știe de cine. Se spune că din această cauză, coloniștii macedoneni din mai multe sate, transformați în bande prădalnice, s'ar fi dat la fapte sălbatice, față de populațiunea pacinică din toate satele dimprejur. Se spune că autoritățile superioare ar cunoaște aceste fapte, din denunțurile primite.

Protestez în numele civilizației țării mele, în contra acestor acuzațiuni. Am denunțat totdeauna fără înconjur orice arbitrar și orice brutalitate, contra oricui și venite de la oricine. Am declarat chiar, că consider bătaia și pedeapsa cu moartea ca o barbarie inutilă, dar că aş înțelege chiar instituirea bătaii și pedepsii cu moarte legală, pentru atacurile îndreptate în contra populațiunii și autorităților, dacă țara noastră găsește indispensabil să înfrunte opinia lumii civilizate, cu aceste pedepse. Am protestat însă din tot sufletul meu în contra bătaii și pedepsii cu moarte, lăsate la aprecierea unui jandarm sau a unui particular oarecare. În cazul când bătaia sau pedeapsa cu moarte ar fi admisă de lege,

ea ar fi aplicată de judecători superiori în inteligență și în morală, iar nu cea dintâiu brută transformată clandestin în judecător suprem. De aceea am rugat autoritățile să fie fără cruțare, față de orice brutalitate și față de orice ilegalitate.

Astăzi însă, declar că nu cred că există printre autoritățile române, funcționari cari să fi tolerat faptele ce mi se denunță; nu cred că există autoritate sau ministru, care să nu fi tăiat imediat în carne vie asemenea grozăvii, cari s-ar putea face ca o țară să fie trecută în rândul popoarelor africane. Am cerut informațiuni dela persoane serioase și obiective și până la primirea informațiunilor mele precise, mă declar alături de aceste autorități, cari cred că sunt calomniate.

Este bineînțeles însă, că este o chestiune de onoare elementară pentru mine, ca pentru încrederea ce mi s'a arătat prin trimiterea acestui memoriu să fiu complet obiectiv și necruțător. În cazul când faptele denunțate vor fi adevărate, nu va fi considerațiune de orice natură, care să mă oprească de a le denunța și de a denunța opiniei publice pe acele autorități, cari vor fi cunoscut aceste fapte și cari nu vor fi luat măsuri pentru achitarea și pentru reprimarea lor. Onoarea unei țări nu este atinsă prin faptele urâte ale oamenilor săi inferiori, pe care-i poți găsi în orice țară. Nu oamenii inferiori reprezintă o țară. Ea este atinsă prin complicitatea oamenilor ei superiori, cari au cunoscut aceste fapte rele și nu le-au denunțat și n'au protestat contra lor.

Până atunci însă, cerem guvernului să nu lase ca vrăjmașii țării, să exploateze aceste versiuni în contra noastră. Calomnia trebuie tăiată imediat, pentru că tăcerea guvernului va fi luată ca o temere sau ca o confirmare. Onoarea țării noastre cere un comunicat respicat și sincer. Dar dacă faptele ar fi adevărate, guvernul trebuie să arate prin reacți-

unea sa fără milă, că ele nu reprezintă mentalitatea țării, care prin condamnarea lor crudă, arată că le desaproabă cu indignare.

În acelaș timp nu putem să protestăm în destul, în contra nepăsării guvernului în chestiunea coloniștilor macedoneni, pe cari, după ce i-a adus în țară, îi lasă într'o situațiune, nesigură care a contribuit la învrăjbirea spiritelor.

Dacă nepăsarea autorităților va mai continua, vom reuși să facem din Dobrogea un adevărat iad. Avem datoria față de macedoneni, să facem toate sacrificiile necesare, pentru ca să le asigurăm viața și să poată intra în rulajul vieții noastre economice. Se pare că guvernele noastre și-au făcut o meserie din învrăjbirea țării și din revolta fraților noștri. Numai Dobrogea rămăsese liniștită și ele au reușit s'o învrăjbească și pe ea.

7 Decembrie 1927 (Adevărul)

FILIP CEL SATUL ȘI FILIP CEL FLAMÂND

La Filip, regele Macedoniei, care se găsea tocmai la masă, venea o sărmană femeie, să se plângă că judecătorii o nedreptățiseră într'un proces. Ea cerea stăruitor, ca chiar regele să judece pricina sa.

Cum se scula dela masă Filip îi și judecă procesul. Când vedea însă că nici sentința regelui său, nu-i dă dreptate, femea nenorocită începea să țipe și mai tare, amenințând că va face apel. Jignit de această amenințare, Filip întreba la cine mai poate să mai facă apel, când a fost judecată de chiar stăpânul suprem al țării. Și ea răspundea cu hotărâre: „Voiu face apel la Filip cel flămând, în contra lui Filip cel sătul! vreau să mă judeci pe nemâncate“.

Tot astfel, politica noastră, toată, este condusă de Filip cel sătul. Guvernul nostru, reprezentant al marelui finanțe, nu înțelege nimic din suferințele nenorociților de cetățeni pe cari îi guvernează. Toate actele lui poartă pecetea cruzimii inutile, față de cei mici. Nu zice nimeni că trebuie să faci demagogie, nu zice nimeni să strici caracterele cetățenilor și să comiți ilegalități în favoarea celor săraci. Legea trebuie să fie aplicată strict și fără șovăire, atât față de bogat cât și față de sărac pentru că numai astfel poți să realizezi o disciplină socială, necesară unui stat organizat. Lozinca statelor democratice trebuie să fie: nici privilegiul aristocratice,

nici privilegiile democratice. Mai cu seamă că privilegiile democratice sunt și mai periculoase decât cele aristocratice, deoarece în democrație, privilegiile tind să se generalizeze. Pe când privilegiile aristocratice strică numai o mică minoritate, privilegiile democratice degradează întreagă societate.

Rigiditatea în executarea legilor trebuie însă să fie temperată astăzi și cu puțină inimă, pentru că o lege poate să fie aplicată și cu o rigoare crudă și cu o rigoare umană, fără ca să schimbe nimic din eficacitatea sa.

*

În țara noastră găsim exemple triste de cruzime inutilă, în administrația politică și în administrația comunală. Sectorul comunal de albastru din București, a hotărât să dărîme toate magaziile de scânduri și chiar pe cele autorizate de zeci de ani, dacă în ele s'ar exercita un comerț oricât de mic.

Ideia este bună și măsura necesară. Dar Filip cel sătul dela acest sector, a luat măsura ca să dărîme aceste magazii chiar acum, chiar în toiul iernii. Cu modul acesta, conducătorii acestui sector strică cu cruzimea lor, tot rostul vieții acestor mici comercianți, cari și-au clădit toată viața lor din această iarnă pe chiar acest mic comerț.

Și Filip cel flămând ar fi luat această măsură riguroasă și inflexibilă, dar el ar fi luat-o sau de cu toamnă, sau ar fi amânat-o până la primăvară. Cu puțină inimă ar fi înălăturat multe suferințe omenești inutile.

Primăria centrală din București a luat măsura ca să desființeze comerțul ambulant, exercitat astăzi mai mult de văduve și de invalizi de război. Dar iată ce face Filip cel sătul: Municipiul a încasat taxele pentru comerțul ambulant —chiar pe luna Decembrie—și această încasare a făcut pe bieții oameni să se bizue că pot trece iarna cu acest ne-

norocit comerț ambulant. Alții au comandat și marfă pentru comerțul lor.

Cu toate acestea acum, chiar acum în toiul iernii, municipiul a revenit asupra toleranței și a interzis în mod rigid și crud, orice comerț ambulant. Am arătat d-lui primar chitanțele de plată, am arătat că cei cari plătiseră taxele până la Ianuarie, erau mai toți invalizi și văduve de război, cu câte trei și cinci copii.

Filip cel flămând, sau ar fi luat această măsură de cu toamnă sau ar fi lăsat-o până la primăvară și n'ar fi comis o cruzime inutilă. Primarul Capitalei a refuzat orice amânare cu o cruzime revoltătoare.

Pe moșia mănăstirii Cernica de lângă București, se găsesc optzeci de văduve, orfani și invalizi de război, cari n'au luat o palmă de loc. Mănăstirea Cernica este bogată căci are una sută pogoane împrejmuite, două sute cincizeci de pogoane pământ arabil, alături de mănăstire, șapte sute pogoane baltă, zecimi de pogoane vie la Dealul Mare, mii de pogoane pădure de stejar cu fabrică de doage și cu venit de aproape milioane lei, afară de venitul terenului și bălții. Acești nenorociți de țărani, eroi și urmași ai eroilor unirii, umblă de zece ani pe drumuri, exploatați de fiecare și huiduiți de toți și nu pot să fie împroprietăriți.

Ei sunt exploatați ca negrii din colonii și de mănăstire și de arendașii ei, și cu modul acesta, la cinci kilometri de Capitală mai putem găsi robi ai mănăstirilor.

*

Din aceeași mentalitate a ieșit disprețul pentru văduvele și pentru orfanii de război, lăsați neîmproprietăriți și care a făcut din orfanii de război robi ai bogaților din sate și din văduve batjocura tuturor autorităților.

Din aceeași mentalitate a ieșit pensia de una sută lei,

pentru invalidul care zace ca un buştean şi pensia de treizeci lei pentru văduvele şi copii eroilor cari ne-au dat unitatea noastră naţională.

De aci a ieşit ipocrita legislaţie muncitorească şi desfiinţarea tuturor libertăţilor pentru ţărani şi muncitori.

De aci au ieşit birurile sălbatice puse pe nişte oameni săraci din nepriceperea şi din jaful politicianilor.

În toată lumea civilizată, morala socială faţă de cei slabi, a trecut dela morala cruzimei aristocratice şi dela morala speculei burgheze, la solidaritatea morală, la morala milei creştine, pentru cei nenorociţi. Această morală de omenie şi de compătimire pentru suferinţele celor mici, n'a pătruns încă societatea românească. Guvernanţii noştri au concentrat, în politica lor şi morala violenţei şi morala speculei, care pătează toate măsurile şi toate legile lor, de cruzimea inutilă a oamenilor fără inimă.

Morala guvernanţilor noştri faţă de cei mici, este morala ţăranului faţă de câinele său Grivei: când e vorba de pază, el strigă: şau ! Grivei !; iar când pune masa, îi zice : ieşi afară, potae !

31 Decembrie 1927 (Adevărul)

DREPTATEA SOCIALISTA ȘI DREPTATEA SOCIALA

Ideologia politică a unui partid de radicală democrație, duce reformele sale până la limita extremă dintre societatea burgheză și societatea socialistă. Dar la ce tinde ea prin aceste reforme?

În ultima analiză, evoluția omenirii duce către izbânda deplină a meritelor. Progresul societății atârnă de progresul individului și progresul individului atârnă de izbânda meritului său intelectual, moral, economic, estetic și politic pentru ca el să poată să tragă toate foloasele meritului său. Stânjenirea foloaselor meritului este o mutilare a individului și a societății. Izbânda meritelor indivizilor, duce la expansiunea vieții individuale și sociale. Ea dă naștere unei atmosfere de concurență și de emulațiune între merite, din care ese treptata selecțiune a celor mai apți.

În *dreptatea individualistă*, soarta meritului este lăsată la concurența liberă și desfrânată dintre individ și individ. Această concurență sălbatică duce la izbânda meritului forței, meritului sângelui, meritului sângelui și meritului banului, care sugrumă meritele sociale. În societatea castelor, individul aristocratic, întărit de privilegiile castei sale, distruge în concurență meritul social al individului moșic. În societatea burgheză, individul capitalist, întărit de avantajele bogăției sale, distruge în concurență meritul real al individului sărac.

În această privință, critica pe care teoria socialistă o aduce societății noastre burgheze este fondată, căci este adevărat că societatea burgheză, nu asigură izbânda meritelor sociale, nici în intelect, nici în politică, nici în estetică, nici în economia politică și nici în viața socială. Privilegiul de drept al sângelui și privilegiul de fapt al banului, dă naștere la o elită socială regresivă, care duce la o selecțiune regresivă, care descurajează și distruge meritul inteligenței, meritul muncii, meritul estetic, meritul politic și meritul moral. Societatea burgheză modernă este amenințată de acefalizare, de amoralizare și de anarhizare progresivă.

Pentru ca să poată să asigure izbânda meritului social, dreptatea socialistă vrea să desființeze privilegiul banului, prin socializarea capitalului.

Dar înainte de a ajunge la socializarea capitalului, trebuie să ajungem la socializarea muncitorului, pentru ca el să poată să ia locul burgheziei în producția economică. Și muncitorul n'are încă disciplina muncii și nu este încă stăpânit de sentimentul solidarității, pe care se bazează teoria socialistă. Între egoismul muncitorilor care este încă nedisciplinat și nepriceput și care poate să distrugă producția și între egoismul burghez, disciplinat și organizator al producției, noi trebuie să preferăm încă organizația burgheză, pentru că deși ea ne distruge producția morală, ne asigură cel puțin producția economică și atât timp cât omenirea este condusă de morala egoismului, civilizația lumii este legată de producția economică. Atât timp cât muncitorul nu poate fi disciplinat prin idealismul său, el trebuie să fie disciplinat de egoismul burghez.

Dar pentru a tempera exploatarea egoismului burghez, trebuie să împăcăm morala burgheză a producției, cu morala socialistă a solidarismului social. Dacă nu ajungem la acest

rezultat, exploatarea capitalistă poate să ajungă la distrugerea meritelor morale, politice, intelectuale și economice. Prin urmare în faza actuală a omenirii, dreptatea socialistă ar duce la izbânda egoismului improductiv, la acefalizarea și anarhizarea socială.

Numai „dreptatea socială“, ajunge să împace morala burgheză a producției, cu morala socialistă a solidarității sociale, pentru ca privilegiul plutocratic, să nu mai favorizeze în concurență pe cel bogat și să nu mai stânjenească pe cel sărac. Ea vrea ca privilegiul bogăției să nu mai ajute izbânda bogatului fără merite și să nu mai distrugă pe săracul meritos.

Dreptatea socială, tinde să înlăture toate privilegiile artificiale de drept și de fapt, pentru ca să nu rămână în luptă decât meritele sociale reale, liberate de orice obstacol artificial. Dreptatea socială înlătură din concurența meritelor, orice privilegiu de sex, de rasă, de clasă și de confesiune, pentruca concurența meritelor să înceapă dela aceeași linie.

Dreptatea socială face cu concurența meritelor umane, ceiace cursele de cai fac cu concurența meritelor cavaline. Înainte de a începe cursa, noi egalizăm toate condițiunile de greutate, pentruca să asigurăm numai izbânda adevăratelor calități ale calului.

Și tot progresul social tinde la această egalizare în concurența meritelor Instrucția primară gratuită și dispensa de taxe pentru școlarii merituoși ; taxele progresive pe moșteniri, contractul colectiv de muncă ; minim de salar și opt ore de muncă ; impozitele proporționale ; actul de paupertate în justiție, justiția gratuită, regularea drepturilor părinților asupra copiilor prin contractul de căsătorie, etc. etc. Toate aceste cuceriri morale moderne, sunt scoase din teoria drep-

tății sociale, care egalează condițiunile concurenții dintre merite și desființează privilegiile plutocratice, sexuale, aristocratice, confesionale.

În perioada castelor sociale omenirea era condusă de dreptul sângelui; în domnia burgheză este condusă de dreptul banului; în dreptatea socială ea tinde să fie condusă de dreptul meritului. Dreptatea socială vrea să bage societățile omenești, în lege universală a infinitei perfecționări. Prin izbânda meritelor sociale, dreptatea socială asigură progresul real și treptat și asigură perfecționarea treptată și infinită a individului și a societății.

4 Februarie 1929 (Tribuna)

PREDICA FAPTEI ȘI PREDICA VORBEI

Cărțile de morală au ajuns de mult la perfecțiune, pentru că dela începuturile civilizației umane, datoriile milei omenești au fost perfect formulate. Cu toate acestea morala reală atât privată cât și publică, au rămas într'o fază aproape semibarbară. Nu trebuie să ne conducem în judecata noastră asupra moralei reale, de morala de paradă, de morala convențională și ipocrită cu care ne înșelăm unii pe alții în mod conștient, în toate raporturile noastre zilnice. Binefacerile milei omenești, asupra oamenilor sunt încă disprețuite. Noi nu ne-am dat încă seama că mila este pentru societate, ceea ce atracțiunea universală este pentru univers.

Pentru moralizarea lumii, omenirea a întrebuințat până astăzi, numai „predica vorbei“, a întrebuințat numai discursurile și numai apelurile logice și artistice.

Dar nu vorba, nu ideia, nu inteligența, conduce lumea. Ideia este numai felinarul, care ne luminează calea, dar această cale pe care mergem, este aleasă și determinată de dorințele noastre, de natura noastră emotivă, de temperamentul nostru intim. Ideia este minutarul ceasornicului, care se mișcă și care arată ora, dar ale cărui mișcări sunt determinate de roțile multe și complicate ale mecanismului ascuns. Pentru ca să putem mișca pe om, trebuie să deștep-tăm în el această parte emotivă, trebuie să-l dresăm, pentru

că și morala este un dresaj social. Pentru ca să ajungem la dresajul moral, trebuie să trecem dela predica vorbeii la predica faptei, pentru că numai prin practica milei naștem obiceiul milei și numai obiceiul milei o transformă în o a doua natură. O faptă milostivă deșteaptă în noi plăcerea celui care ajută, și recunoștința celui ajutat. Această emoțiune reciprocă, stabilește legăturile inimii și morala se transformă în obicei.

Asistența comunală este organizarea milei. Ea este însă plină de lacune pentru că este lăsată pe mâna autorităților, care lucrează fără emoțiunea comunicativă. În acelaș timp asistența noastră comunală a rămas la predica vorbeii și a fost exploatată de interesele politice. Ea se reduce la asistența proletarilor politici și la recrutarea de partizani. Am găsit cocote, am găsit soacre de funcționari înalți; am găsit funcționari superiori trecuți la fondul milelor, am găsit pensie încasată timp de trei ani după moartea pensionarului.

*

Noi am căutat să facem o asistență reală, utilă și educativă. Am luat asistența din mâna politicii și am trecut asistența dela predica vorbeii la predica faptei. Am făcut-o utilă pentru educațiunea socială, deoarece dela forma birocratică am trecut-o la cetățeni, pentru ca să fac educația milei prin practica milei.

Ca urmare a acestei teorii, anul acesta m'am dus cu orfanii primăriei la Moș, ca să le dau și lor plăcerile copiilor cari au părinți. Drăgălășenia micilor orfani strânși în jurul meu, cari îmi cereau unul să-i cumpăr o minge, altul un automobil, altul un tren, a emoționat pe toți. Am văzut oameni săraci, cu lacrimile în ochi, cari le-au oferit din belșug bani, limonadă, rahat, turtă dulce și jucării. Proprietarii de călușei de panorame și de tot felul de dis-

tracții mi-au desfătat pe orfani în mod gratuit și primăria n'a cheltuit decât câteva sute de lei. Predica faptei făcuse pentru educația milei, mai mult decât toate cărțile și decât toate predicile morale dintr'un secol.

Acum vreau să fac educațiunea milei micilor copii de școală. Voi da școlilor primare cercetarea adevăraților săraci din mahalalele lor; voi cere copiilor să dea și obolul lor pentru ajutorarea acestor săraci și cu fondurile pe care le voi da comitetelor de școlari, să meargă ei cu profesorul lor ca să ajute ei direct. În acest fel ei vor putea să facă practica milei omenești și să rămână cu obiceiul milei mai departe.

În ziua de 23 Iunie am avut cea mai mare emoțiune din viața mea. Cerusem fetelor și băeților din clasele primare, să aducă obolul lor pentru ajutorarea bătrânilor din azilurile cartierelor lor. Din partea primăriei am dat mici sume de bani, să cumpere ei cu profesorii lor, lucruri utile de încălțăminte, de îmbrăcăminte și de mâncare. La orele fixate m'am dus cu ei la azilurile de bătrâne. Acolo cu parabole pe înțelesul lor, că omul nu știe că e fericit, decât atunci când moare fericit; dar că, până la moarte, oricine poate să ajungă în sărăcie. Am spus că așa li se poate întâmpla și lor și părinților lor, să ajungă, la vreme de bătrânețe, săraci și fără rude și să fie nevoiți să intre în azilul în care se găsesc acești bătrâni. Că nu trebuie să închidem o ușă de fier peste bătrânele din azil și să le îngropăm de vii părăsite de restul lumii. Le-am spus că trebuie să venim să-i ajutăm.

Bătrânele plângeau cu hohote, plângeau copiii, plângeau profesorii, plângeau servitorii, plângeam cu toții. Când am întrebat pe copii, care din ei vrea să-și aleagă o bunicuță, pe care s'o ajute și s'o viziteze, fiecare copil cerea, cu lacrimi în ochi, să i se dea bunicuța lui.

Practica milei deșteptase mila și am avut prilejul să trăiesc cea mai emoționantă zi din viața mea. În trecerea mea la alt azil, când am povestit la un alt comitet școlar, ce se întâmplase la primul azil de bătrâni, toți cu lacrimile în ochi, au pornit împreună cu copiii școalei să meargă la celelalte aziluri, ca să se înfrupteze și ei din emoțiunile milei.

Ziua de 23 Iunie, poate să fie cea mai frumoasă zi din viața unui primar.

29 Iunie 1929 (Adevărul)

IN LUPTA CU SOVIETELE

În omenirea de după război au rămas, față în față, două lumi vrășmașe: de o parte o lume întreagă paralizată, prin lipsa de credință și pe de altă parte bolșevismul rus, încălzit de o credință tare de reformarea totală a vieții.

Procesul de năruire sufletească este vechi. După scepticismul lui David Hume, venea criticismul lui Kant, care supunea la o critică științifică rigidă, tot fundamentul cunoștințelor noastre despre lume și despre om. El conchidea că noi nu cunoaștem decât aparența lucrurilor din natură; că ochiul ne minte și că urechea ne înșală; că ce un secol ne zice, celelalte o dezic. Că omul este întocmai ca acei călători despre care ne vorbește Platon, cari stând într'o peșteră întunecoasă, cu spatele la focul ce luminează zidurile ei, din lucrurile cari defilează pe la spatele călătorilor, ei nu pot să vadă decât umbra lucrurilor, proiectată pe peretele ce le stă în față. Ei nu pot vedea nimic din realitatea acestor lucruri și nu știu care este natura și esența lor.

Criticismul lui Kant, ducea la scepticismul universal, la îndoiala de tot și de toate, la necredința generală. În timpurile noastre, Einstein veni să dea cuvântul cuprinzător cu relativismul universal. Toate cunoștiințele noastre științifice sunt aproximative. Totul se schimbă și numai vecinica schimbare e vecinic neschimbătoare. Nici o idee vecinică și universală.

Criticismul a făcut ravagii în toate direcțiile. Criticismul religios a distrus fundamentul religiei. Criticismul moral a arătat că, nu putem vorbi decât de moravuri schimbătoare cu locul și cu timpul, iar nu de o morală unică și invariabilă. Criticismul zoologic a ajuns la variațiile spețelor cu ajutorul transformismului și evoluției lui Lamark, Darwin și Specer. Cosmologia a ajuns la variația lumilor solare, etc. Totul se schimbă, totul „devine“. Fenomenele morale, fizice și psihice sunt numai provizorii și trecătoare. Nimic etern, totul este variabil.

Suferințele provocate de privațiuni, de lupte și de războaie, duc la sleirea vieții din care ieșea pesimismul universal. Războiul mondial, cu toate victimele și ruinele lui, a mărit și mai mult durerile lumii. Viața chiar a ajuns o povară de care trebuie să scăpăm. Pesimismul teoretic a lui Schopenhauer, a dus la suicidul universal al lui Hartmann.

Această revoluție, în teoria cunoștinții și în morală, se resimțea și în economia politică. În economia politică criticismul lui Marx, a dărâmat teoria clasică a valorii, pe care se rezemau drepturile capitalului și, cu drepturile muncii el a ridicat masele.

În politică aceiași prăbușire generală a oricărei credințe. În faza teologică a politicii, omul crede că organizarea socială este opera lui Dumnezeu, apărută cu plăcerile raiului și cu durerile iadului. În faza metafizică, el credea că ordinea politică este opera unor idei înăscute de drept, de dreptate, de rațiune, de ordine, de patrie, de societate. În ambele faze, omul avea o credință politică tare, care era suportul vivificator al vieții sociale. Dar criticismul disolvant intra și în domeniul politicii. Marx Stirner zicea că nu există societatea ci numai individul și el dădu naștere anarhismului

și nihilismului. Critica proba că nu există autoritate de drept divin și că dreptatea, după vorba lui Pascal, variază cu meridianul. Luptele pentru libertate ajunseră la „mitul“ democrației, al parlamentarismului și al constituționalismului, cari au format mult timp suportul politic al vieții, dându-i un sens și un scop.

Dar după terminarea luptelor petru libertate, criticismul politic, diseca toate noțiunile de drept, de parlamentarism, de democrație și de constituționalism. Aceste noțiuni, cari încălziseră secole de luptă, nu rezistau acțiunii disolvante a rațiunii. Ea dovedea că ele nu au decât o bază relativă și de multe ori înșelătoare. Criticismul ducea la scepticismul politic universal. Statele treceau dela dictatură la democrație și dela democrație la dictatură, dela votul universal la votul corporativ etc. Astăzi, în politică, noi nu mai credem în nimic.

*

Pacea lumii, visată de marele Wilson, idealurile Geneveei, federațiunea statelor, convențiunea locarniană etc., toate nouile produse al idealismului social, ar putea să devină mituri politice noi. Dar ele sunt anihilate de sărăcia generală, de ura străveche, de ideia de revanșă, de lupta de clasă, cari fac din ele mituri neputincioase.

În fața acestui nihilism filozofic, moral și politic, în fața acestei paralizii progresive universale, bolșevismul vine cu o credință nouă și, tare de dreptate nouă, vine cu hotărârea apostolatului care ridică masa celor mici; vine cu iluminarea unui nou creștinism, de astă dată violent, și pământesc. Și, în desagregarea generală, bolșevicii vor să dea lovitura lor din urmă, ocaziunea fiind unică pentru lovitura lor. Durerea lumii pare absurdă și nedreaptă în cauzele ei și revoltă pe toți. Lumea este împărțită în state vrăjmase. Unele

produc mult și altele nu pot să cumpere nimic din cauza deprecierii monetare. Pe de o parte șomajul din surplusul de producție și pe de alta foametea din lipsa mijloacelor de consumație. Nemulțumirea este generală, lumea disperată vrea ceva nou, și se aruncă chiar în brațele bolșevismului.

În această stare de pesimism și de scepticism universal a venit dumpingul agricol bolșevic, care a putut să arunce teroarea în lumea burgheză. Din cauza prețurilor ridicole la cereale, agricultorul nu mai are interes să semene, el rămâne un consumator redus la zero. Altă cauză de șomaj și de sărăcie. Statele sunt paralizate în realizările lor elementare și nu-și mai pot plăti datoriile. Faliment, foamete și reîntoarcere la barbarie. Pesimismul întărește scepticismul și scepticismul ajută pesimismul. Năruirea sufletească este complectă și generală.

Va putea omenirea să nască un nou mit de reîmprospătarea vieții sociale? În principiu este posibil. După criticismul lui Kant, care sdruncina bazele științelor și filosofii, și ducea lumea la desamăgirea criticismului, venea o eflorescență filozofică entuziastă cu marii ei discipoli: Fichte, Schelling, etc., care redau viața unei Germanii disperate. Scăparea noastră este în federația statelor, în desființarea vămilor și în unificarea monedei, pentru a face din toată Europa o mare piață de desfacere. Ea ar putea să întreție și agricultura și industria Statelor-Unite ale Europei, ca să poată lupta contra războiului economic deschis de soviete. Numai atunci am putea să întoarcem dumpingul rusesc în contra Rusiei. Măsurile prohibitive luate de fiecare Stat în parte contra grâului rusesc eftin, ar ridica masele populare, cari nu pot permite ca ele să moară de foame, tocmai în timpul când interzicem importul grâului rusesc ca prea eftin.

Numai măsurile generale europene mai pot salva Europa. Ea este într'o dilemă de foc pentru că Europa va fi sau federativă sau bolșevică. Sovietele forțează lumea să se civilizeze. ✓

17 Octombrie 1930 (Adevărul)

SOCIOLOGIA CRIZEI MONDIALE

În explicațiunea crizei mondiale de după războiu, găsim o adevărată babilonie, din cauză că determinarea ei s'a făcut în mod unilateral de specialiști. Orice indeletnicire socială, produce o deformațiune profesională, prin care profesionistul vede și lumea și lucrurile. Molière a ridiculizat această slăbiciune profesională, în aplicațiunea fenomenelor sociale. Profesorul de dans al burghezului inobilat, spune că numai generalizarea dansului va aduce fericirea lumii, pentru că lumea merge rău din cauza unui „pas greșit“, făcut de conducătorii popoarelor. Ori cine ne învață să facem pasul potrivit, dacă nu arta dansului? Profesorul de muzică răspunde că numai muzica va aduce fericirea lumii, pentru că societatea merge rău, din cauză că nu este „armonie“ între oameni. Ori, cine ne învață regulile armoniei, dacă nu muzica? Filozoful Guyau ridiculizează pe doctorul de copii, care spune că sufragiul universal, va aduce nenorocirea lumii. Sufragiul universal zicea el, cu luptele lui politice și cu dreptul de vot dat femeilor, va aduce enervarea doicilor, laptele doicilor enervate se va strica, el va ataca viața copiilor hrăniți cu asemenea lapte și lumea va decade treptat și sigur.

Tot astfel și cu specialiștii în științele sociale. Fiecare specialist vede criza socială modernă, numai prin prisma specialității sale. Economistul crede că criza modernă n'are

decât cauze economice. Și în explicațiunea anarhiei moderne, auzim de inflațiune sau deflațiune monetară, de disprețuirea legii ofertei și a cererii, de producție sau subproducție, de consumație sau supra producție, etc., etc. Teologul explică anarhia noastră numai prin decadența sentimentului religios, antisemitului numai prin jidani, reacționarul numai prin criza de autoritate, etc., etc. Rezultatul acestor discuțiuni interminabile a fost numai verbal. Specialiștii au reușit să învente multe denumiri noi.

Explicațiunea crizei moderne, nu poate fi făcută de specialiști, care sunt totdeauna unilaterali. Ea trebuie făcută în mod sociologic de oameni cari au cultură sociologică generală, care pot să vadă și să înțeleagă toate cauzele fenomenului pe care vor să-l explice; de oamenii care cunosc legile generale ale științei sociale, care cunosc legile dupe care se fac transformările sociale.

Dacă studiem criza modernă din punctul de vedere sociologic, nu mai plecăm dela principiul unilateral al specialistului. Atunci plecăm dela postulatul indiscutabil că, criza modernă este o criză integrală, adică provocată de criza tuturor fenomenelor sociale speciale, care se influențează reciproc. Atunci vedem că avem deaface cu o criză continentală europeană, care are numai repercursiuni în restul omenirii.

Dacă plecăm dela principiul sociologic, vedem că nu este atât de ușor, cum par a crede specialiștii, să explicăm cauzele crizei moderne. Un fenomen oarecare poate să aibă mai multe cauze, după cum este influențabil de mai multe alte fenomene care devin cauzele lui. Și este influențat sau produs de cu atât mai multe cauze, cu cât este mai complex. Corpul mineral nu poate fi influențat decât de foarte puține cauze ; corpul vegetal de mai multe decât cel mineral, cel

animal de mai multe decât cel dintâiu; corpul uman mai mult decât tot restul și corpul social de mai mult decât toate celelalte. Sociologia s'a născut foarte târziu, tocmai pentru că un fenomen social oarecare, este influențabil de toate celelalte fenomene ale lumii și din atâtea cauze determinate posibile, este greu să găsim cauza sau cauzele lui adevărate.

Plecând dela principiul că criza modernă are cauze multiple și variate, putem să afirmăm că, criza europeană are cauze psihologice, morale, politice naționale și internaționale, cauze economice, religioase, etc. Putem să afirmăm deasemenea, că criza europeană durează de mult și că războiul cel mare n'a făcut decât să exagereze aceste cauze și din exagerarea cauzelor a eșit exagerarea crizei.

Care sunt cauzele acestei crize?

Cauzele psihologice. Europa este un continent vechi, locuit de popoare uzate printr'o civilizație adânc militaristă. Civilizația militaristă degenerează populația prin războaiele dese care seceră pe cei mai sănătoși și lasă în viață pe cei mai slabi. În acelaș timp continentul nostru a fost locuit de o populație împărțită în caste aristocratice și mojice și apoi în clase bogate și sărace. Aristocrația și plutocrația degenerează pe cei de sus prin puterea și prin bogăția lor și pe cei de jos prin nedreptatea și prin sărăcia lor. Războiul cel mare venea să exagereze degenerescența europeană, prin privațiuni și iritațiuni noi și intense. O populație degenerată pierde frâul moral, câștigat printr'o disciplină ancestrală severă. Războiul mondial a distrus complet frâul civilizației prin întrebuițarea mijloacelor cele mai barbare văzute până azi. Prin urmare astăzi trăim într'o Europă neurastenizată și amoralizată de civilizația sa militaristă.

Cauze morale. Europa a ajuns un continent fără ideal. Pentru a putea duce lupta pentru trai, omenirea are nevoie de fascinațiunea unui ideal, are nevoie de un „nit“ al vieții sociale. Viața lumii este un caleidoscop de nituri, din care unele nasc, altele trăesc și altele mor. Perioada de trecere dela un nit la altul, constituie o sincopă socială, o viață de descurajare, de scepticism și de pesimism universal. Europa a trecut în scurt timp prin toate fazele evolutive, ale fiecărui fenomen social. În filozofie a trecut dela teologie la metafizică și în urmă la pozitivismul ateu. În politică dela teocrație la putere laică; de la monarhie la republică, dela aristocrație la democrație și dela dictatură la parlamentarism. În religie dela politeism la monoteism. În politică internațională dela state poliglote la state naționale. În economia politică dela liberalism la protecționism, etc., etc.

Această schimbare vertiginoasă de mituri sociale, a produs scepticismul universal, care unit cu degenerescența fizică, au născut la rândul lor, pesimismul general. Europa noastră suferă de scepticism și de pesimism universal. Ea trăește o perioadă de sincopă socială, mărită de războiul mondial, care n'a fost numai cascada sistemelor filosofice, religioase, politice, morale, și nu numai cascada tronurilor și a castelor. El a fost dulapul tuturor sistemelor tuturor idealurilor, tuturor ipotezelor sociale, ridicate și coborâte rând pe rând. Lumea amețită de atâtea schimbări nu mai crede în nimic. Europa suferă de paralizie generală și progresivă din cauza lipsei unui ideal călăuzitor. Continentul nostru este ca o barcă lăsată în voia valurilor.

Cauze Economice. Europa suferă de mult de o mentalitate antieconomică în producția, în circulația, în consumația și în distribuirea bogățiilor economice.

În producție lumea veche suferă încă de prejudecată contra muncii, rămasă din perioada castelor aristocratice și

moștenită în urmă de clasele plutocratice. În Europa găsim încă aristocrația lenei și mojiția muncii. Această prejudecată în contra muncii, este mărită de viața încă destul de aspră a muncitorului european. Toate aceste cauze fac ca în Europa să găsim o foarte mare parte din populația ei, trăind fără muncă sau dintr'o muncă ușoară și parazitară. În acelaș timp sistemele socialiste, cu teoria muncii neplătită și furată de capital, au produs sabotarea muncii și a mărit mentalitatea antieconomică în producție. Deasemenea totdeauna războaiele au adus libertatea claselor care l-au făcut. Războiul cel mare, care a dat curaj claselor muncitoare, pentru că ele au scăpat lumea de sclavia claselor și a naționalităților, a mărit pretențiunile muncitorilor și a întărit prejudecata contra muncii. În Europa nu s'a născut încă religia muncii, ea n'a devenit încă un mecanism economic.

În acelaș timp producția europeană este o producție aristocratică, moștenită din timpul când muncitorimea lucra pentru satisfacția nevoilor nobililor și bogaților cu gusturi rafinate. Ea caută lucru fin și artistic și disprețuește producția standardizată, care este producția mai puțin artistică și democratică făcută pentru mase. Producția aristocratică este producția scumpă. Producția standardizată este producția efină. În acelaș timp producătorul european se mulțumește să vândă puțin și scump, pentru a câștiga la consumație. Pe când producătorul european ațâță producția, producătorul american ațâță și producția și consumația. Deci trăim într'o Europă cu producție aristocratică.

În acelaș timp, producția europeană este stânjenită de pierderea materialului economic, din cauză că războiul mondial a distrus mașini și instrumente de mână și mult capital omenesc greu de înlocuit.

Circulația bunurilor, la rândul ei, este stânjenită de aceleași cauze, pentru că războiul european a adus distrugerea șoselelor și căilor de comunicații. Deci trăim într'o Europă în refacere după război.

Circulația bunurilor europene este, de asemenea, încurcată de varietatea monedei, de deprecierea ei în unele state și ridicarea cursului în altele, care împiedică complet trasacțiunile comerciale. Este încurcată de șovinismul și de imperialismul economic, pentru că după război fiecare țară vrea să-și formeze o industrie și o agricultură proprie, chiar când împrejurările locale nu o ajută. Șovinismul economic a născut mulțimea și asprimea vămilor.

Consumația economică depinde de mărimea pieții de desfacere. Din cauza șovinismului economic, piețele de desfacere și așa destul de mici, au fost închise ermetic și criza de consumație a mărit criza de producție. Războiul cel mare, cu triumful statelor naționale, a produs micșorarea vechilor piețe prin amputarea statelor mari. A produs zăpăceala piețelor de desfacere noi, pentru că pe de o parte, piețele statelor noi n'au avut timp să se organizeze și pe de alta, n'au avut timp să-și stabilească clientela. Toate aceste cauze cari stânjenesc circulația economică, fac ca statele producătoare bogate să sufere de o criză de supraproducție și cele sărace de o criză de subconsumație.

Distribuția bogățiilor este deasemenea antieconomică. Statele eșite din război trebuie să pună impozite mari pentru a-și plăti datoriile de război, pentru a-și reface bogățiile distruse, pentru ca să plătească pensiile orfanilor, văduvelor și invalizilor și pentru a-și mări armamentul. Deci trăim într'o Europă apăsată de consecințele unui război grozav.

Cauze educative. Educația și instrucția europeană a rămas abstractă și clasică. Acest fel de educație și de instrucție

era potrivit pentru păturile aristocratice și plutocratice, pentru că ele n'aveau nevoie de o preparație pentru viața practică, de oarece ea le era complet asigurată. Dar astăzi tânărul titrat sărac intră în luptă pentru viață, dezarmat de o cultură pur teoretică, care condamnă pe titrat la viața de funcționar, de stipendiat sau de încurajat într'un mod oarecare de familie, de profesie sau de stat. Școlile noastre prepară pe omul de seră, iar nu pe omul de luptă. Ele prepară pe omul care se naște bursier, trăește funcționar și moare pensionar, pe omul gregar, iar nu pe omul individual.

Cauze politice. Triumful naționalismului a adus la desorganizarea statelor poliglote și la o incompletă unificare a statelor noi naționale. Această amputare într'o parte și grefare în alta, a produs o revoluție cu grave consecințe sociale. În acelaș timp, războiul mondial a dat isbânda democrației, care a chemat la viața politică clasele muncitoare nepricepute, cari ne guvernează cu incompetența lor.

El a adus deasemenea triumful dreptății sociale, care a adus la isbânda parțială și treptată a meritului individual și care înlătură privilegiul de clasă, de castă, de sex, de profesiune, de naționalitate. Toate aceste renovări sociale și politice adânci, au produs alte revoluții psihologice, cu alte uri și cu alte răzbunări noi, cu multe excese și cu mari exagerări. Toată baza socială și politică veche, trebuie să facă loc unei baze sociale noi și până la organizarea acestei baze noi, ambele stări se încurcă reciproc. Trăim într'o adevărată revoluție integrală, care schimbă complet structura socială europeană. În această stare de spirit iritată de atâtea cauze, în politica internațională europeană s'au introdus două elemente noi de dezorganizare: comunismul rus și dictatura italiană, cari speculează nemulțumirile europene. Rusia le speculează cu războiul ei economic. Prin dumpingul agricol,

care a mărit anarhia economică. Italia le speculează cu revizuirea tratatelor, care ține vie ura revanșei. Spiritul de cucerire și spiritul de revoluție, legate prin comunitatea de interese momentane, opresc în loc noua organizare europeană.

Cauze militare. Cine a crezut că Europa nouă se va organiza de îndată, a fost un naiv. Transformările erau prea variate și prea profunde. Triumful naționalismului trebuia să ajungă la șovinism și antisemitism. Victoria războiului trebuia să producă ura revanșei și excesul triumfului, cari nu se pot împăca nici într'un an, nici în zece. După suferințele războiului, Europa a crezut cu naivitate în triumful definitiv al spiritului pacifist. Ea nu și-a dat seama că triumful naționalismului și al dreptății sociale erau adevărate cataclisme sociale, cari trebuiau organizate îndelung și greu. Deziluzia acestui ideal de pace mondială, vine ca o nouă cauză de descurajare generală. Urmările anarhiei generale sunt grele și costisitoare. Europa este amenințată de alte sarcini militare, de altă dictatură reacționară sau democratică, de alt șovinism și de alte războaie. Sarcinile militare distrag dela munca utilă alt material economic și alt material uman, cari măresc suferința și sărăcia generală.

Căzut în mijlocul optimismului pacifist naiv de după război, noul militarism cufundă Europa într'o completă descurajare generală.

Cauze organice. Noi nu știam că lumea întreagă constituia de mult un adevărat organism social, pe care cauze noi l'au rupt în întregime. Până la o nouă refacere, orice organism rupt produce o revoluție organică generală. Triumful naționalismului a amputat statele vechi și a altoit pe cele noi. Triumful șovinismului național și economic, a îmbucătățit piața mondială veche. Triumful bolșevismului rus, a scos Rusia din organismul mondial. Criza monetară

europăană a închis Americii piața Europei, care nu poate cumpăra din cauza monedei sale depreciată.

Cauzele formei de guvernământ. Europa n'a ajuns încă la raționalizarea democrației sale. Pentru a da toate roadele sale, orice formă de guvernământ trebuie să ajungă la o organizare logică și unitară până în toate ramificațiile sale. Așa s'a întâmplat cu forma de guvernământ teocratică și așa cu cea aristocratică. Ele se bazau pe dictatură și pe prestigiul divin sau nobiliar. Cultura, presa, libertatea, justiția nu le erau necesare, ci din contră le erau vătămătoare. Forma de guvernământ democratic este o stare de drept și de aceea ea trebuie să fie bazată pe prestigiul justiție, care, pentru a fi eficace, trebuie să fie și ușoară și gratuită. Pentru realizarea stărei de drept e nevoie de presă, pentru a denunța abuzurile, este nevoie de cultură, pentru ca masele să-și cunoască drepturile și obligațiunile; este nevoie de prestigiul intelectualilor, pentru ca clasele populare inculte, să nu ajungă să abuzeze de numărul lor. Este nevoie de dreptate socială, pentru triumful meritului.

Ori, democrația europeană n'are încă nici justiția gratuită, nici științifică. Ea a rămas la justiția formalistă și plutocratică. Invățământul juridic nu este bazat pe sociologie, ci pe dreptul roman, care într'o civilizație nouă menține o mentalitate veche de acum două mii de ani. Presa este încă empirică și dezorganizată, ea nu este încă bazată pe cunoștințele căpătate la o facultate de științe sociale, ea nu are rolul și privilegiile necesare rolului ei. Intelectualii nu au încă rolul și organizarea necesară pentru a le da prestigiul. Cultura este paralizată de sărăcia maselor. Sufragiul universal ignorant n'a căpătat cunoștințele politice necesare.

Deptatea socială n'a triumfat în toate direcțiunile și meritul este încă sufocat de privilegiile de sex, de sânge.

și de avere. Guvernarea europeană este un amestec de aristocrație, de plutocrație și de democrație.

Vedem prin urmare, că criza modernă este mai complicată de cum ne-o prezintă specialiștii. De aci mai reese că nu trebuie să ne facem iluzii, că ea va înceta atât de curând, cum pretind ei. Criza mondială modernă e adâncă și de lungă durată.

5 Ianuarie 1931 (Facla)

UNIUNEA INTERPARLAMENTARA

TOASTUL PRIMARULUI

Țin în primul rând, să mulțumesc Uniunii interparlamentare, pentru marea cinste pe care ne-a făcut-o, de a fi ales Capitala noastră ca loc al celui de al XXVII-lea congres al său. Pentru a eterniza acest mare eveniment pentru noi, am decis să dăm unei străzi din Capitală, numele celei de a XXVII-a Conferință pentru pace.

În calitatea mea de gazdă, mă simt dator să vă rog să scuzați toate defectele pe cari le veți fi găsit în orașul nostru, abia eșit din grelele vicisitudini ale istoriei ținuturilor în cari trăim, între Carpați și Balcani. În toate părțile lumii oamenii sau ucis pentru nevoi diferite. Aci, în acest abator de oameni, ei s'au ucis numai pentru plăcerea de a ucide. În limba noastră națională, pentru ideea de constituirea unui nou stat se întrebuițează cuvântul de descălicătoare, de popas, deoarece poporul nostru a trebuit să ducă o viață de lupte aprige, în contra năvălitorului barbar sau civilizat. Capitala noastră era acolo unde era cartierul general vecinic schimbător. Și dacă astăzi ne-ați întreba ce fapte extraordinare am făcut în aceste timpuri de teroare, noi am putea să vă răspundem cuvintele acelui nobil, abea scăpat din teroarea revoluției franceze. Ce fapte extraordinare am făcut în istoria noastră teribilă? „*Am trăit*“.

Pe când celelalte popoare aveau răgaz să construiască

palate mărețe și să facă parcuri frumoase, poporul român era nevoit în fiecare moment să lupte din răputeri pentru propria sa existență. Dar, întocmai ca și poporul roman, dacă poporul român a fost războinic din necesitate, el a fost întotdeauna pacifist din adâncul sufletului său. De asemenea, Capitala noastră care reprezintă calitățile neamului nostru, este însuflețită de adânci sentimente pacifiste. Noi ținem mână întinsă către toate popoarele pământului, depărtate sau vecine și Bucureștii aspiră să devină Geneva Balcanilor. Vă spunem toate acestea d-lor, pentru a vă arăta cât de mult sunteți iubiți aci, atât pentru rolul dv. mare, cât și pentru scopul dv. nobil.

Vă rugăm să credeți că poporul român este mai fericit decât oricare alt popor, când poate constata astăzi că ideea de pace a făcut progrese considerabile în lume. Până acum câțva timp, aspirațiunile întregii lumi erau războinice și pacifismul era considerat ca o iluziune de visionar. Astăzi putem constata că aspirațiunile lumii sunt pacifiste și că sentimentele războinice au rămas o prejudecată de oameni înapoiați. Mai putem constata că astăzi am ajuns la o răspântie gravă a istoriei umane, când lumea trebuie să aleagă între pacea universală și între revoluția universală și când suntem nevoiți să iubim pacea nu numai din dorința păcii, dar mai mult dintr'o necesitate imperioasă.

Satana unui poet francez se plânge că este o ființă nenorocită pentru că, deși vrea continuu să facă răul, totuși lucrează fără să vrea pentru bine. Tot astfel, spiritele rele ale umanității cari prepară războiul, luptă în realitate pentru pace.

Și este adevărat că pacea a rămas astăzi ultima speranță a omenirii. Marele poet ungar Madacz ne arată că Adam vedea în vis tot viitorul teribil al urmașilor săi, condamnați

la o suferință eternă. În disperarea sa, el se decide să se sinucidă pentru a cruța urmașilor săi atâtea dureri și suferințe. Dar tocmai în acel moment, Eva venea să-i spună că are să fie mamă. Adam se simte fericit la auzul acestei vești și renunță la suicid.

Tot astfel, în disperarea generală a lumii, omul nenorocit șovăește astăzi între război și revoluție, care ar însemna sinuciderea sa. Dar cugetarea omenească în veșnică iscodire, vine să-i vestească astăzi nașterea ideei de pace între popoare. Omul se reculege, ridică fruntea încrezător în viitor și renunță la sinucidere.

Domnilor, Pacea își face drumul. — Trăiască pacea.

5 Octombrie 1931 (Dimineața)

STAT ȚĂRANESC DAR CIVILIZAȚIA ORAȘENEASCA

Un popor are nevoie de sate înfloritoare, din cari orașele să-și primenească viața lor, și de orașe superioare, în cari să formeze înalta civilizație orășenească. Satul a fost totdeauna candela și orașul a fost flacăra ei. În lumina orașului ca și în flacăra candelii, se ridică și se consumă esența cea mai nobilă, pe care a putut s'o producă civilizația satelor.

Tot materialul uman superior ridicat dela țară, după o distilare din ce în ce mai superioară dealungul generațiilor, produce pe savanții, pe artiștii și pe tehnicienii orașelor și poporului întreg. Familiile superioare ridicate la sat, după ce s'au consumat în flacăra civilizației orășenești, cad din nou în rândul masei anonime, ca o adevărată sgură a civilizației umane. Capitala unei țări este floarea cea mai frumoasă a unui stat, care-și are rădăcinile în toate satele și în toate orașele țării, din care-și trage și-și primenește viața ei permanentă.

*

Satele cari n'au putut să producă orașul mare, în care să se sublimizeze civilizația lor, au rămas în întunec, împreună cu statul întreg. Orașele cari n'au putut să ridice sate superioare, din cari să-și reîmprospăteze elementele omenești, arse de civilizația lor, n'au putut să dea nici o

civilizație, sau au pierit împreună cu civilizația lor. Orașele istorice ca: Tirul, Sidonul, Cartagena, cari n'au putut să aibă acest rezervor al satelor superioare, pentru că au avut numai sate de robi, au pierit din istorie. Popoarele agricole, care n'au ajuns să dea orașe mari, au rămas cu o civilizație rurală, au pierit din istorie sau au fost supuse de alte civilizații.

Orașele își trag viața lor din sate și satele își primesc lumina lor din orașe. Și satele și orașele nu pot fi fericite, decât atunci când au format o înaltă civilizație orășenească.

În perioada războinică a omenirii, numai orașele au putut să dea știința și arta, din cari ieșea civilizația tehnică, din care ieșau „sculele” de cari vorbeau voinicii noștri în războiul cel mare și cu cari statele tehnice înving pe cele agricole. În perioada industrială în care ne găsim, popoarele cu mare civilizație orășenească vor învinge pe cele cu o civilizație curat rurală. Ruralismul poate să dea liniștea politică, poate să dea mulțumirea fizică, dar nu poate să dea binefacerile unei civilizații înalte și rafinate, care dă forțe unui popor superior. Această civilizație rafinată asigură progresul treptat și continuu al omenirii.

În concurența culturală viitoare dintre popoare, civilizația pur rurală va rămâne cu particularismul, cu prejudecățile, cu rutina, cu nedibăcia politică a popoarelor înapoiate și cu posibilitatea dictaturilor celor mai odioase. Libertățile publice s'au născut la oraș.

În dezvoltarea din ce în ce mai sublimizată a civilizațiilor viitoare, popoarele cu o civilizație rurală vor rămâne cu stigmatul inferiorității, cu decăderile inculturii și cu deprecierea morală. În concurența războinică, ruralismul va condamna la inferioritate pe toate statele fără mare cultură orășenească.

Istoria omenirii este istoria orașelor ei. Toate civilizațiile lumii sunt cunoscute în istorie sub numele orașelor în cari s'au născut. Istoria a cunoscut civilizația Babilonului, a Ninivei, a Romei, Atenei, Cartagenii, etc. Agricultorii din Lațiu n'au putut să dea o civilizație triumfătoare, decât atunci când au putut să nască Roma, care prin civilizația ei tehnică a învins toată lumea timpului. Sparta, compusă din păstori a fost eclipsată de Atena superioară, care a refăcut civilizația lumii. Poporul ebreu, cât timp a rămas popor de păstori, a suferit robia civilizațiunilor superioare, născute în orașele popoarelor vecine. Caldeenii, rămași fără orașe, au pierit din istorie.

Civilizația Egiptului s'a născut în marile ei orașe. America, înainte de Columb, n'a dat o înaltă civilizație, din cauză că n'a avut orașe. Rarile urme de orașe găsite în America arată că popoarele sălbatice care o locuiau au distrus puținele orașe existente și cu ele și posibilitatea unei civilizații superioare.

Toate popoarele lumii au avut o politică orășenească largă, cu care s'au impus vecinilor și lumii întregi. Din această politică a eșit Roma, Atena, Parisul, Germania cu cele o mie de orașe, Ungaria cu Pesta, Austria cu Viena, etc.

Poporul român n'a ajuns încă să aibe o politică clară a orașelor, din cauză că a avut o populație pur rurală. Aristocrația noastră, care trăia mai mult la țară, n'a ajuns să ne dea un oraș civilizat și o concepție de civilizație orășenească. La ruralizarea aristocrației noastre a contribuit și starea noastră de permanent război. Viața noastră războinică ne impunea o continuă peregrinare și o permanentă luptă cu năvălitorii, care distrugeau orice început de așezare omească. În săpăturile, pe cari le facem în jurul Capitalei noastre, găsim movile de mai mulți metri înălțime, formate

numai din ruinele civilizaţiunilor suprapuse, dărâmate şi arse de năvălitori. În limba noastră „fundăţia“ unei ţări sau unui oraş, se numeşte „descălicătoare“, adică un „popas“ în vremea peregrinării militare, petrecută călare, în lupte şi în războaie continue.

În această stare de suflet, noi n'am ajuns să apreciem îndeajuns civilizaţia orăşenească şi am rămas mai mult cu o concepţie de urbanism rural. Trebuie luptă dărză şi încăpătănare multă ca să convingem chiar elementele conducătoare superioare, de unele cerinţi de elementar urbanism. În România, ruralismul dispreţueşte urbanismul şi urbanişti sunt ironizaţi de toţi cei cu simţuri rurale. Chiar în legiuirile noastre, găsim fixat privilegiul satului asupra oraşelor, găsim veniturile Capitalei date satelor, găsim jumătate din bugetul statului întreg scos din veniturile unei capitale sărace şi înapoiate, găsim nepăsarea statului faţă de starea oraşelor şi a Capitalei noastre.

Un stat agricol ca statul român, nu se poate bizui decât pe o democraţie rurală şi toate îndeletnicirile poporului nostru trebuie să tindă la punerea în valoare a acestor mari resurse rurale, pentru a le putea desvolta. Netăgăduit că statul nostru trebuie să fie un stat ţărănesc, dar el trebuie să aibă o înaltă cultură orăşenească. Numai statele sărace se pot mărgini la o cultură tehnică agricolă sau industrială. Marea bogăţie a ţării noastre, care ne poate permite luxul unei înalte civilizaţiuni orăşeneşti, ne dă posibilitatea unei superiorităţi culturale, cu care putem juca rolul de centru cultural.

Bogăţia solului nostru, sufletul bun al poporului, inteligenţa populaţiunii, ne permit să aspirăm la o supremaţie culturală în aceste părţi de lume. Viitorul României stă în civilizaţia ei orăşenească.

21 August 1932 (Adevărul)

REVOLUȚIA ALEARGA PE STRADA

Revoluția este ruptura violentă, provocată de contrastul brutal, dintre o mentalitate nouă și o organizație veche, sau dintre o organizație nouă și o mentalitate veche. În primul caz avem o revoluție progresistă; în al doilea caz o revoluție reacționară.

Niciodată omenirea n'a cunoscut, ca astăzi, un contrast așa de violent, între mentalitatea socială și organizația socială și niciodată contrastul n'a fost atât de general în toate fenomenele sociale. Trăim o viață illogică, plină de contradicțiuni sociale diabolice. Din nenorocire, trăim epoca antinomiilor sociale prerevoluționare.

Prima antinomie. — Avem o societate bazată pe oarecare dogme sociale și noi am ajuns la un adevărat nihilism universal.

Nu poate fi viață socială posibilă fără un sistem logic de dogme, fără o mentalitate comună de bază, pe care să se miște și să se transforme treptat, toate ideile și toate sentimentele lumii, ca pe un fond social permanent. Societatea trebuie să fie un organism în echilibru stabil de credințe, de conștiințe și de idealuri. Intocmai ca și marea, care chiar în timp de furtună, rămâne cu o masă profundă imutabilă, pe care se agită valurile ei mari și mici, — societatea trebuie să rămână totdeauna cu un strat social profund și permanent, pe care să se poată face tot jocul de valuri sociale mari și

mici. Fără acel fond de bază, societatea se găsește într'un desechilibru permanent, cu posibilități de surprize la cele dintâi greutăți.

Noi, astăzi, nu mai avem nici bază politică, nici religioasă, nici morală, nici socială, nici economică. În nihilismul universal în care trăim astăzi, noi ne îndoim de toate și chiar de îndoiala noastră.

Omenirea este astăzi ca o corabie prinsă într'o grozavă hulă marină, în care se sbate fără pânze, fără cârmaci, fără cârmă și fără direcție. Și o societate, care nu mai este dusă de nici o credință, de nici un „mit“, e o societate moartă. Din starea ei amorfă de „hulă“ socială și politică, poate să iasă sau descurajarea sau revoluția. O societate care nu vrea nimic, este o societate care poate să vrea lucruri grave. E mai bine ca o societate să vrea lucruri periculoase decât să nu vrea nimic.

A doua antinomie. — Burghezia nu mai crede în rolul ei social, în care este pusă de însăși organizarea societății moderne. Și o clasă fără credință în rolul ei, e o clasă condamnată. O clasă socială guvernantă cade din slăbiciunea ei, iar nu din tăria clasei vrăjmașe. Revoluțiunile se fac de clasele guvernante slabe, iar nu de clasele guvernate tari. Aristocrația franceză n'a fost învinsă decât atunci, când nobilii începuseră să-și rătăcă de privilegiile lor și de postulatele religiei; atunci când aristocrația devenise mai volteriană decât chiar Voltaire. Burghezia romană n'a învins clasa aristocratică și sacerdotală, decât atunci când „augurii“ ajunseră să rătăcă între ei de ritualul religiei ei. Tot astfel este și astăzi: noi trăim într'o organizație burgheză cu o mentalitate complet antiburgheză.

A treia antinomie. — Din cauza descoperirilor și invențiilor mari și repezi și din cauza producției economice

crescânde, care dă lumii un avânt nou, omenirea a început să iubească viața. Fondul lumii moderne este optimismul. Ea vrea să trăiască o viață pământească intensă, pe care o îngrijește și pe care o desvoltă cu o aviditate necunoscută.

Și cu toate acestea, în lume găsim numai religii cu fond pesimist, cari condamnă și disprețuiesc viața. Toate religiunile pământului sau născut în timpurile de mizerie, de ignoranță și teroare, când viața era o nenorocire și când idealul lumii era să scape din viața pământească.

A patra antinomie. — Omenirea vrea egalizarea muncii cu capitalul și cu toate acestea trăim într'o organizare bazată pe un capitalism dârz, în luptă aprigă cu munca. Teoriile socialiste au sdruncinat în așa grad bazele salariatului, încât salariatul a ajuns o instituție periculoasă ordinii publice. Astăzi, toată societatea, împreună cu burghezia modernă, este socialistă și cu toate acestea trăim într'o organizare din ce în ce mai burgheză, care imitează din ce în ce mai mult defectele aristocrației.

A cincea antinomie. — Oroarea războiului mondial a născut în lume dorința de pace între oameni și popoare. Avem toți o mentalitate pacifistă și cu toate acestea trăim într'o organizație războinică, cu interese grefate numai pe război și numai pe mentalitate războinică. Astăzi toată lumea este pacifistă în teorie și războinică în fapte.

A șasea antinomie. — Lumea trăiește în idealul unei justiții noi. Acest ideal nu se poate realiza decât printr'o justiție gratuită, repede și lipsită de orice forme. Cu toate acestea, noi suntem conduși tot de justiția romană mucegăită de acum 2000 de ani, de o justiție fiscalistă, formalistă, rutinară și înceată, care face iluzorie orice dreptate. Justiția timpului nostru este justiția milionarilor și chițibușarilor. Trăim într'o lume înfrigorată de misticismul justiției, iar

în fapt justiția este o întreprindere economică și nu un sentiment moral.

A șaptea antinomie. — Trăim cu aspirații de egalitate socială, bazată pe meritul personal, adică trăim un ideal de „justiție socială“. Cu toate acestea întreaga viață a lumii, este condusă de prejudecăți nobilitare și plutocratice, de nepotismul și de politicianismul general, care contrastează cu justiția meritului personal. Aspirația lumii este justiția socială și viața ei reală este tot vechea justiție individuală, bazată pe privilegiu. S'au desființat privilegiile de drept, dar au rămas privilegiile de fapt, mult mai odioase și mult mai numeroase.

A opta antinomie. — Trăim cu o organizație de producție economică scumpă, într'o lume de consumatori în miserie. În faza aristocratică și plutocratică a omenirii, producția economică era artistică și scumpă, făcută pentru o clasă bogată și pentru clientela ei. Astăzi, toată lumea este egalizată, într'o sărăcie neagră și generală. Pentru acești consumatori sărăciți trebuie o producție eficientă și de aceea standardizată. Cu toate acestea, prejudecata burgheză continuă aceeași producție scumpă din timpul consumatorului bogat. Ca să mențină prețurile mari, ea recurge la reducerea și chiar la distrugerea producției, într'o lume muritoare de foame, minată de șomaj și de scumpețe.

Burghezia nu ține cont că, în sărăcia și în desorientarea generală de astăzi, cine scumpește viața, efteneste revoluția.

A noua antinomie. — Morala noastră modernă apoteozază munca și condamnă lenea și cu toate acestea trăim într'un șomaj care amenință să devină universal.

Cu cât consumatorul sărăcește, cu atât consumația scade. Și cu cât consumația scade, cu atât șomajul crește. Producția din ce în ce mai scumpă, pentru un consumator

din ce în ce mai sărac, înseamnă șomaj din ce în ce mai mare. Șomaj mare înseamnă muritori de foame mulți, multe condamnări la foame, mulți condamnați la revoluție contra burgheziei de chiar societatea burgheză. Societatea modernă a născut religia muncii și, prin șomaj, tot ea condamnă la lene pe muncitori, cari au format „lugubra armată a foamei“.

A zecea antinomie.— Am ajuns să avem o știință socială și mari sociologi. Și cu toate acestea, trăim tot sub prejudecata specialiștilor și cerem tot dela ei transformarea civilizației noastre. Dar specialiștii sunt buni numai pentru a duce lumea prin făgașe, nu pentru a o scoate din făgaș și a o ține pe drumuri noi. Cel mai perfect specialist este animalul, care întrece pe om în acțiunile rutinare sau instinctive, dar care se pierde la orice împrejurare nouă. Nepriceperea specialiștilor a distrus Geneva.

O schimbare de civilizație, ar trebui studiată de sociologii cari cunosc psihologia și istoria lumii, începând cu faza ei animală, preistorică și istorică. Numai ei pot să ajungă la o sinteză filosofică asupra tuturor fenomenelor speciale, pe cari specialiștii le cunosc numai unilateral și numai ei pot avea o sinteză filosofică asupra lumii și asupra societăților ca să ne dea organizarea, care duce în mod mecanic la pace. Lumea nu se poate schimba cu predicile naive ale specialiștilor.

Echilibrul între toate aceste antinomii sociale este așa de subred, încât în fiecare moment și la cel dintâi prilej, el poate fi rupt. Astăzi, revoluția aleargă pe stradă.

„NIMICOLOGIA“ SPECIALIȘTILOR

Chiar în ziua în care Constantinopolul cădea în mâinile turcilor, teologii vechiului Bizanț se ocupau de „nimicologie“, adică cu știința nimicurilor. Ei discutau chestiunea nemuririi sufletului. Slăbiciunea teologilor bizantini este slăbiciunea tuturor specialiștilor. Orbiți de problemele speciale mici, exagerate de rutina specialității lor, ei nu pot să vadă nici o problemă mare, chiar când de soluția ei ar depinde soarta unei clase, unei civilizații, sau soarta omenirii întregi. Tocmai în zilele de mari și adânci prefaceri, nimicologii specialiști, orbiți de marile probleme ale specialității lor, încurcă lumea cu prestigiul lor de cunoscători și cu neputința lor de rutinari. Revoluțiunile sociale sunt provocate în mare parte de scurtimea de vedere a specialiștilor, cari din cauza copacilor nu pot să vadă pădurea.

Tot cu aceste defecte inerente specialiștilor, ei au căutat să explice și criza de după război și să găsească soluțiunea ei. Marile reforme propuse de specialiști, se reduc toate la pure reforme verbale, la denumiri bombastice noi, date unor probleme sociale vechi. Toate soluțiunile lor se reduc la simple reforme de forme. N'am auzit după război decât „inflație“ și „deflație“, „stabilizare“ și „restabilizare“, „tarif preferențial și diferențial“ și alte denumiri, cari au mărit nimicologia și au înmulțit numărul nimicologilor.

Toate aceste sisteme de reforme sunt propuneri bune pentru mai buna organizare a unui fenomen social, înlăuntrul unei civilizații date. Dar criza care bântue lumea noastră modernă, nu este o criză de organizație, ci o criză de civilizație. Noi trecem dela o civilizație veche la o civilizație nouă. Fondul adânc al crizei moderne este contractul brutal dintre noua mentalitate a lumii și dintre vechea ei organizație, care dă naștere antinomiilor prerevoluționare, de care am vorbit în articolul meu din „Adevărul”: „Revoluția a-leargă pe stradă”. Sufletul omenirii noi, constrâns să trăiască în mediul social vechi al vechii organizații, este supus acelorasi perturbări profunde, la cari ar fi supuse păsările cerului, dacă ar putea fi puse să trăiască în apa mării, — la cari ar fi supuși peștii dacă ar trebui să trăiască în aer, sau, mai bine, la care ar fi supuși peștii de apă dulce, dacă ar fi constrânși să trăiască în apă sărată.

Aci trebuie căutată explicația crizei mari și lungi care bântue lumea. Lumea noastră modernă trăește cu trecutul și cugetă și simte cu viitorul. De aceea noi trăim sub zăpăceala unui ilogism perpetuu. Din cauza antinomiilor brutale — dintre mentalitatea și dintre organizația socială modernă — lumea trăește o viață de minciuni convenționale, o viață pe care rațiunea sa o consideră ridiculă. O astfel de viață neserioasă nu poate fi considerată decât provizorie și de aceea lumea noastră este anarhică, blazată și leneșe.

Așteptăm ceva nehotărât, dar ceva nou; așteptăm o schimbare, care va fi poate mai rea, dar așteptăm un Mesia care să zidească o lume nouă, pe baze mai serioase. Trăim astăzi epoca mesianismului social, pe care a trăit-o lumea în ajunul trecerii sale dela teocrație la burghezie, dela autocrație la liberalism. Trăim o viață de ateism social, politic și religios, care a rupt toate legăturile de bază ale lumii.

Chiar dacă noi specialiști am fi de acord asupra remediilor mării crize, societatea noastră tot nu s'ar putea normaliza, pentru că aceste remedii nu pot vindeca anarhia din suflete, indisciplina socială, credința în provizorat și mesianismul general. Crizele de civilizație nu se pot rezolva cu remediile crizelor de organizație. Specialiștii fenomenelor sociale cari, în criza întregului organism social dau soluții pentru organul special bolnav, ne fac impresia medicilor specialiști, cari îngrijesc fiecare de boala organului lor și nu înțeleg că aci nu e o boală de organ, ci o boală de organism, care cere un tratament general și profund. Specialiștii noștri, cari vor să vindece criza de civilizație prin remediile bune pentru organul special bolnav, ne fac impresia acelor empirici ignoranți, cari vor să vindece o boală gravă cu apă descântată.

Timpul nostru de adâncă prefacere socială așteaptă pe unul din acei mari mântuitori ai lumii, cari se nasc la intervale de secole. El trebuie să împace gravele antinomii sociale cari au provocat și cari vor continua criza. El trebuie să dea lumii o nouă dogmă socială de bază, ca s'o vindece de nihilismul sufletesc universal; trebuie să dea clasei guvernante, credința în rolul ei social, pe care burghezia a pierdut-o întreagă de mult; trebuie să distrugă prejudecata burgheză în prețurile mari și să organizeze mizeria noastră generală și lungă, printr'o viață cât de efină; trebuie să dea o nouă formulă salariatului, ajuns periculos ordinei publice; în locul religiunilor pesimiste, cari disprețuesc viața, trebuie să dea lumii o religie optimistă, cerută de optimismul nou al vieții; trebuie să dea lumii înfrigate de dreptate o justiție repede, gratuită și lipsită de chițibușerie moștenită din veac în veac, ca orice boală molipsitoare; trebuie să realizeze o justiție socială bazată pe merit, în locul justiției individuale.

bazată pe prejudecăți aristocratice și plutocratice și pe nepotismul și politicianismul general, cari distrug meritul personal. În locul specialiștilor, unilaterali, cari nu cunosc decât făgașurile sociale, el trebuie să ne aducă pe marii sociologi ai lumii, cari cu sintezele lor sociale și filosofice, să dea lumii noua ei organizare.

Toate aceste probleme grave nu se pot soluționa numai cu „nimicologia“ specialiștilor.

6 Decembrie 1932 (Adevărul)

PACE SAU MOARTE

În istoria sa dureroasă, omenirea este nevoită de multe ori, să ardă ceea ce a adorat și să adore ceea ce a ars. Și tot astfel se întâmplă și cu granițele dintre popoare. Legenda lui Romulus, care ucidea pe Remus, pentru că sărise disprețuitor peste șanțul care reprezenta granița Romei, simbolizează marele eveniment din perioada de înmulțire a oamenilor, când ei începeau să-și închidă cu granițe pământurile cele mai bune. De unde până azi, sfințirea frontierelor ducea la misticismul granițelor, astăzi frontierele încep să ne frigă. Astăzi Remus ar ucide pe Romulus. Deasemenea nu va fi nevoie de un nou război, pentru ca omenirea să treacă dela misticismul și deala eroismul războinic, la misticismul și la eroismul păcii. Monstruozitatea autarhiei va deprecia granițele și monstruozitatea războiului a ucis războiul.

*

Deocamdată, popoarele vor fi nevoite să ajungă la zăvorirea granițelor. Sărăcia tuturor neamurilor lumii, izvorâtă din egalizarea indivizilor într'o mizerie generală, va duce lumea la închiderea frontierelor pentru orice import, întru cât import însemnează mărirea sărăciei în folosul străinului. Dar oprirea importului va duce la imposibilitatea oricărui export, ca răspuns natural la închiderea frontierelor pentru mărfurile exportatorilor. Omenirea va ajunge la o

autarhie din ce în ce mai riguroasă. Dar din autarhie va eşi creşterea vertiginoasă a şomajului, care ameninţă deja existenţa lumii. Popoarele se găsesc astăzi prinse, ca într'un cleşte înroşit, între sărăcia care opreşte importul şi sărăcia eşită din lipsă de export. În această mizerie neagră şi generală, rânjeşte revoluţia sinistră.

Dar consecinţele autarhiei vor fi şi mai grave. Odată cu zăvorîrea graniţelor, vine şi zăvorîrea sufletelor. Autarhie nu înseamnă numai sărăcie; ea înseamnă şi barbarie. Ea întoarce lumea cu secole înapoi. Legăturile economice dintre popoare au zămislit sentimente binevoitoare reciproce. Popoarele legate prin interese, ajungeau să fie legate şi prin sentimente. Diviziunea muncii între popoare, ca şi diviziunea muncii între indivizi, a fost totdeauna baza moralei naţionale şi internaţionale. Fiecare corabie cu mărfuri care intră într'un port străin, este o torpilă svârlită în inima unui vas de război. Prin diviziunea munci, realizată până azi, omenirea forma deja un organism economic şi deaceia astăzi autarhia înseamnă amputare. Iar pentru că autarhie înseamnă izolare economică, morală şi politică, autarhie înseamnă întoarcere la barbarie. Autarhia duce omenirea la înarmare, la reîntărirea sentimentelor războinice şi la război.

*

De aci va eşi reacţiunea. Infometarea celor 30 milioane şomeri din lume, nenorociţi de autarhia economică şi sărăcia mărită de nevoia de înarmare dintre popoare, înseamnă blestemul autarhiei şi blestemul frontierelor, şi în acest sens autarhie înseamnă şi revoluţie şi război. Revoluţia şi războiul, cari astăzi nu mai pot fi decât internaţionale şi deci catastrofale, duc la distrugerea unei întregi civilizaţii umane. Catastrofa unui război mondial din care ar eşi şi o revoluţie mondială, ar fi astăzi atât de sinistră, încât popoarele, în-

grozite de dezastrul provocat de un război mondial și de o revoluție mondială, ar ucide fără milă pe toți acei guvernanți cari nu s'ar fi străduit să-l împiedice.

Frontierele încep să sufoce lumea.

*

În fața acestei grozavii fără precedent, lumea va fi forțată să se cumițească. Pentru prima oară în istoria lumii, pacea ține omenirea în mână ei. Fiara umană sălbătică de perioada războinică a omenirii, se sbate astăzi în cleștele păcii. Omenirea nevoită să aleagă între pace și între moarte, va trebui să aleagă pacea. Războiul a ucis războiul și autarhia a compromis frontierele.

Cum războaiele se declară de cei puțini și luminați, perspectiva grozăviei războiului va naște mitul păcii. Și este atât de adevărat, în cât se poate observa că guvernele au ajuns mai puțin sensibile la unele jicniri reciproce, cari altădată ar fi provocat zece războaie. Nevoia de pace și frica de război, au ajuns chiar un mijloc de șantaj internațional. Cine vrea să stoarcă avantaje, sau să cumițească pe adversar, face de nebunul internațional și amenință cu războiul.

În curând nevoia imperioasă de pace, va dărâma autarhia economică, morală și politică. Omenirea în pericol de moarte, va spălăci, din ce în ce mai mult, tricolorul prea violent al frontierelor sale. Confederația economică a Europei și organizarea pacifistă a lumii, nu sunt reclamate astăzi de un umanitarism vaporos, ci de cel mai sălbatec și mai luminat egoism. Pentru prima dată în lume, omul se convinge că pacea este mai rentabilă decât războiul. În mână cu balanța morală a lui Bentham, omenirea îngrozită, deșteptată și cumițită, cântărește cu atențiune și binefacerile păcii și grozăviile războiului. Nevoile economice au născut granițele,

nevoile economice le-au închis și tot nevoile economice le vor deschide. Omenirea se convinge că, burghezie, autarhie și război, constituiesc o antinomie diabolică.

*

Dar, ca să ajungem la desființarea frontierelor economice, trebuie să apărăm cu îndârjire frontierele politice. Numai așa putem să convingem pe toată lumea că este mai util să faci pace, decât să faci războiul. Pacea popoarelor se va realiza numai atunci, când toată lumea va fi preparată bine, pentru monstruosul război viitor. Nu trebuie să ne încredem în rațiunea omului, ci în frica lui de moarte. Dacă știința ar da mijlocul fiecărui individ nemulțumit, ca apăsând pe un buton, să distrugă toată omenirea, lumea ar fi fericită pentru că toți oamenii s'ar interesa de fericirea fiecărui om. Tot astfel, fiecare popor trebuie să poată arăta că este periculos lumii prin prepararea sa de război.

Autarhia cu șomajul ei, războiul cu revoluția lui și cu dezastrul tuturor, au arătat lumii că solidaritatea ei este organică. În vechile falange macedonene, luptătorii erau legați unul de altul, astfel ca fiecare soldat să poată lupta întărit de forța tuturor. Luptătorii erau așa de solidarizați între ei, încât, dacă se întâmpla să cadă unul din falangă, cu el cădea falanga toată. Popoarele lumii de astăzi, ca și luptătorii din vechea falangă macedoneană, sunt atât de strâns legate prin toate interesele lor morale și materiale, încât, sau se salvează toate, sau pier toate. Țesătura intereselor morale și materiale ale lumii este dusă atât de departe, încât mai departe pe calea păcii ea poate să meargă, dar înapoi nu, pentru că înapoi e moartea.

Lumea trebuie să aleagă între pace și între moarte.

18 Martie 1933 (Facla)

URBANISMUL ȘI RURALISMUL

Pentru ca să arate înălțuirile depărtate de cauză și efecte sociale, marele nostru istoric Xenopol, pretinde că civilizația română se datorește Coranului. El spune că Coranul, interzicând mulșumanilor să vorbească limbi străine, nevoia de a comunica cu străinii, a împins pe grecii din Bizanț, să învețe ei de timpuriu limbile occidentale. Grecii au învățat aristocrația română, limbile occidentale, iar marea ei bogăție i-a permis să voiajeze de timpuriu în occident și să adopteze civilizația occidentală.

Dacă e adevărat că Coranul a civilizat țara Românească, atunci tot Coranul a nenorocit orașele române. Aristocrația noastră latifundiară, bogată și cunoscătoare a limbilor occidentale, a putut să se bucure de toate binefacerile civilizației orașelor occidentului și nu s'a mai interesat de orașele noastre primitive. Astfel că, pe când invaziunile barbare împiedecau formarea orașelor noastre, Coranul, latifundiile și absenteismul împiedecau civilizarea lor. De aci au eșit toate gusturile sociale ruraliste, cari au împiedicat formarea unei politici orășânești din țara noastră. De aci este tot complotul ruralist, care te face să strigi la fiecare moment : săriți barbarii! Prejudicata ruralistă o găsim și în moravurile opiniei publice și în politică și în legiferări și la autorități.

România se găsește și astăzi în faza urbanistă, în care se găsea Parisul, care acuza pe Richelieu de „megalomanie“, pentru că executase o stradă de 9 metri lățime. Mai târziu când se făcea bulevardul Sevastopol, primarul era acuzat de *nebunie*, pentru că făcând un bulevard așa de larg, a împărțit orașul în două orașe străine unul de altul. Tot astfel la noi pe primarul orașului, care se avântă în transformări urbaniste, orice „*prostificientius*“ îl numește „*magnificentius*“, și orice „*logodnic al prostiei, al hoției sau al nebuniei*“ îl numește „*logodnicul aiurelii*“. Este complotul ruralismului meschin, contra urbanismului larg.

Ruralii se găsesc pretutindeni și la țară și la oraș și între boeri și între burghezi și între țărani, pentru că *țărănism* nu însemnează numai decât *ruralism*. Am văzut odrasle din marea noastră aristocrație, cântând în fraze ditirambice nostalgia noroiului și am văzut țărani veritabili, ajutând cu entuziasm la civilizarea orașului. Când am cerut ministrului țaran Mihalache, să-mi dea pentru București, pădurea și lacul Snagov, el mi le-a dat în două minute. Iar când mergeam împreună să vedem Snagovul, după ce devenise proprietate comună, el îmi spunea cu mândrie : „nu ți se pare că e frumos, domnule Dobrescu, că d-ta țaran din Jilava și eu din țaran din Topoloveni, facem împreună parcuri pentru boerii din București, cari n’au văzut această minune dela porțile Bucureștilor“? „Mai întâi, răspundeam eu și noi suntem boeri, suntem *boeri ai frumosului*“, pentru că frumosul n’are clasă. În al doilea rând, eu am legături vechi cu Bucureștii, pentru că bunicul meu a fost adus la București ca clăcaș al lui Băleanu, ca să lucreze la secarea bălților din cari s’a făcut Cișmigiul. Eu ca primar am venit să completez opera urbanistă a bunicului meu“.

Acceaș prejudecată ruralistă și în politică. Avem partide politice cu program țărănist, cu ideologie țărănistă, cu tactică țărănistă, dar nu s'a gândit nici un partid să aibe în program o ideologie și o tactică orășănească completă. În țara noastră pare că nici n'ar exista orașe și s'ar părea că orașele sunt considerate ca o pacoste socială.

Acceaș mentalitate ruralistă o găsim și la toate autoritățile. În România un primar ar fi fericit, nu să fie ajutat de autorități, dar să fie lăsat în pace. N'am văzut fiară antiurbanistică mai mare ca autoritatea română. Voi face operă de adevărată civilizație să denunț pe rând și fără înconjur toată opera de rezistență, de săcâială și de uneltire pe care un primar o găsește la autorități. Voiu face cartea neagră a autorităților ruraliste. În lupta și victoria urbanistă dela Frascatti, am făcut cunoscuta eșire numai ca să rămână în istoria urbanismului român, că atunci când am vrut să dărâm cea mai mare rușine a Capitalei, s'a ridicat contra mea și m'a oprit și parchetul și tribunalul și ministerul sănătăței și doi comisari regali și poliția. La noi urbanism e tot una cu anarhism.

Tot astfel legislația noastră este complet vrăjmașe orașului. Iar politicianismul barbar ar da o stradă pentru un vot, pentrucă în România politicianismul ucide urbanismul.

Acceaș nepăsare și față de Capitală. Capitala unei țări reprezintă geniul ei național, care naște în mod natural mândria națională. În istoria omenirii s'a dat o luptă aprigă pentru Capitale, din care a eșit dărâmarea Capitalei popoarelor învinse și marea emulațiune pacinică de azi.

Popoarele cuceritoare, speculând acest sentiment natural de admirație, au guvernat minoritățile supuse, mai mult prin splendoarea Capitalei lor. De aceea toate popoarele polietnice au avut o conștientă politică a orașelor și mai cu

seamă a Capitalei lor. Splendoarea Romei, splendoarea Babilonului, splendoarea Budapestei, au cucerit sufletul popoarelor supuse. Am cunoscut tragedia sufletească a ardelenilor, cari vedeau că România Mare, are drept Capitală un sat mare și urât. De aceea, cei mai mândri de ridicarea Bucureștilor, n'au fost bucureștenii, ci ardelenii, cari erau scutiți de marea jignire națională. Lumea judecă un popor după Capitala lui. Putem chiar afirma, că consolidarea uniunii noastre naționale, în mintea opiniei publice civilizate, se va face definitiv numai atunci, când vom avea o Capitală mare și civilizată. Ruralii noștri nu înțeleg că Bucureștiul care este eșezat în drumurile care leagă orientul cu occidentul și Marea Neagră cu Marea Baltică și care este Capitala unui popor mai bogat, mai civilizat și mai mare decât toți vecinii săi, trebuie să ajungă un oraș cuceritor prin splendoarea civilizației sale. Ei nu înțeleg că trebuie să avem o politică a orașelor noastre și mai cu seamă o politică a Capitalei noastre. Numai o Capitală civilizată, ne poate da cetățenia lumii civilizate.

Trebuie să cimentăm prestigiul poporului nostru în Balcani, prin prestigiul Capitalei noastre între Capitalele balcanice. Țara românească nu va putea pune în valoare frumusețea și bogăția sa, decât atunci când civilizația orașelor și a Capitalei sale, va putea simboliza această frumusețe, această bogăție și această civilizație. În emulația dintre popoare, nu au învins decât popoarele cari în Capitala lor au văzut chiar țara lor. De aceea, parafrazând ceea ce spunea marele roman despre Cartagena, eu nu pot să strig în destul, despre Capitala noastră pentru ca să audă toți patrioții români: *et coeterum censeo Metropolem esse condendam.*

NAȚIONALISMUL SANGELUI ȘI NAȚIONALISMUL SUFLETULUI

Marea religie a naționalismului, care a cucerit lumea modernă, a ajuns la erezia naționalismului bazat pe identitate și pe puritatea sângelui raselor umane.

Naționalismul bazat pe identitatea și pe puritatea sângelui rassei, este cea mai mare escrocherie a timpului nostru. Nu există naționalism biologic, nu există decât naționalism psihologic.

Sentimentul național este sentimentul comunității de idei, de limbă, de interese și de aspirațiuni, cari dau sentimentul forței și siguranței comune. De aceia similitudinile unesc și diferențele separă. Dealungul timpului, acest sentiment al forței și siguranței comune, a fost scos din similitudini diferite.

În anume perioade ale istoriei umane, oamenii s'au simțit solidarizați numai printr'o autoritate comună, ca în marile imperii. Alteori numai printr'o religie comună ca în timpurile medievale, iar în alte cazuri numai prin identitatea teritoriului.

Sentimentul național bazat pe identitatea de sânge este un sentiment mai nou și el a fost admis în omenire numai pentru că era o iluzie foarte utilă. El simboliza o legătură comună mai tare ca toate celelalte și servea la o consolidare mai mare a grupului. Păcat că era numai o simplă iluzie.

Nu putem să găsim puritate de sânge într'o omenire cu state cuceritoare, cu state poligote, cu clase și cu caste, toate de origină diferită și între cari căsătoria sau relațiunile sexuale erau permise. Nu era posibilă puritatea sângelui într'o omenire care a avut, într'o anumită fază a istoriei, căsătoria exogamică, bazată pe raptul femeii dintr'un trib străin, care-i procura și o femeie și o roabă. Sentimentul sexual este sentimentul cel mai antinațional și cel mai egalitar. Dacă citim pe Xenopol, ne dăm seama de cât sânge străin introduceau în aristocrația română jupânițele noastre, odată cu fiecare invaziune străină. O marchiză franceză de extracțiune populară spunea cu cinism soțului său: eu, și fără tine nu pot să fac decât marchizi; tu, fără mine nu poți să faci decât mojici.

Nicăeri nu reiese mai mult absurditatea purității de rasă ca în Balcani. Balcanii au fost cazanul în care au fiert împreună toate rassele lumii. Aci a fost cel mai mare amestec de popoare; aci a fost bulevardul tuturor invaziunilor și contopirea rasselor celor mai variate. În fiecare popor balcanic găsești tipurile fizice ale tuturor popoarelor din Balcani. Aci împerecherile dintre neamuri erau ușurate de autoritatea comună și de religia comună. Intr'o conferință pe care o țineam la Academia din Sofia, spuneam în aplauzele tuturor: voi toți marii patrioți bulgari, greci, români, sârbi și turci, iubiți-vă patria voastră din tot sufletul vostru, dar feriți-vă să dați sângele vostru la analiză. Sângele transilvănenilor are aceeaș compoziție biologică cu sângele popoarelor de peste Dunăre, iar sângele românilor din regat, are aceeaș compoziție cu sângele celor de peste Prut.

Vorbind de diferitele rasse și de varietățile lor, marele antropolog de Lapouge, spune că fiecare individ are, în timp de douăzeci de generații, un milion de strămoși. Dacă în timp

de douăzeci de generații, ar fi intrat într'o familie numai un singur străin de neamul său, cu milionul său de strămoși, în acest timp de douăzeci de generații, familia de care vorbim ar fi introdus în sângele său invazia sângelui a două milioane de strămoși străini. Înțelegem ce trebuie să fie dacă ne închipuim și calculăm mai multe împerecheri ale acestei familii cu indivizi de sânge străin. Dacă mergem și mai departe, până la epoca lui Isus Christos, numărul străbunilor unui individ de astăzi ar fi 18.014.518.333.333.333.

Dacă mergem mai departe, cu 1500 ani înainte de Christos, adică pe timpul epocii de fier, numărul strămoșilor ar fi de 2.000.000.000.000.000.000.000.000.000.

Și dacă mergem mai departe, în trecutul de milioane de ani al omenirii noastre, numărul strămoșilor unui individ devine fabulos și inexprimabil. Și atunci ne închipuim cât sânge străin ar fi adus în fiecare familie, numai câteva împerecheri ale unei rase străine.

Naționalismul sângelui este degradarea naționalismului sufletesc, bazat pe comunitatea de idei, de sentimente și de voințe comune. Iluziunea purității rasei, a dus unele popoare la concluziuni de xenofobie sălbatecă, pe care n'a cunoscut-o nici una din epocile de barbarie umană. Naționalismul psihologic la care a ajuns omenirea civilizată de astăzi, trebuie să rămână și mai departe o mare religie umană, refugiul celui mai curat idealism. Numai religia naționalismului moral ne poate duce la respectul oricărui național, din orice rasă, care crede ca și noi în religia naționalismului. Naționalismul sângelui este chiar negațiunea naționalismului, pentru că credința în puritatea sângelui nobil și rasselor nobile, duce la subjugarea rasselor inferioare cu sânge inferior. Cu modul acesta, naționalismul sângelui ne duce înapoi la dreptul forței și la cucerirea unei rase de către o altă rasă.

Cucerirea rasselor duce la negațiunea naționalismului, pe care omenirea l-a dobândit cu atâtea valuri de sânge și cu atâtea hecatombe de vieți omenеști.

Cine strică noua religie a naționalismului moral, dă omenirii o lovitură mortală.

23 Ianuarie 1934 (Adevărul)

PERICOLUL DICTATURII BURGHEZE

O formă de guvernământ care pierde un război, dacă în război și-a pierdut și prestigiul și armele sale, odată cu războiul ea pierde și puterea sa. Istoria lumii este plină de acest fel de alianțe neconcerte între adversarii dinăuntru și dinafară ai beligeranților. După războiul cel mare, burghezia noastră nu se găsea în acest pericol. Este adevărat că până la 1923, s'ar fi părut că mișcările revoluționare vor reuși să dărâme societatea burgheză. Era însă un fenomen trecător. Mai întâi, țările învingătoare erau mai numeroase decât țările învinse. Din această cauză, cea mai mare parte a burgheziei mondiale și-a păstrat și armele și prestigiul. În acelaș timp, pe lângă entuziasmul ieșit din victoria armelor, venea entuziasmul provocat de victoria naționalismului și cu el venea entuziasmul pacifismului, simbolizat de Liga Națiunilor. Geneva promitea să dea o soluție definitivă și antagonismelor de rasă și luptelor de clasă. Omenirea burgheză și muncitoare era încălzită de prea multe „mituri“ noi și mari, pentru ca consecințele războiului s'o poată prăbuși.

Dar, după prima perioadă turbure de după război, apăreau sentimentele potrivnice acestor „mituri“ optimiste. Revanșa și frica de revanșe, înarmase din nou burghezia mondială. Burghezia nu putuse să dea lumii un organism

economic nou, ca să înlocuiască pe cel vechi, rupt de nouile alcătuiri naționale. De aci decurgeau consecințe mondiale grave. O autarhie rigidă, năștea șomajul și mizeria generală, mai mari ca înainte de război. Muncitorii deveneau amenințatori și organizația lor internațională, întărită de mirajul Rusiei Sovietice, pune problema pe față, între muncitori și burghezie. Burghezia, înarmată până în dinți, căpăta curaj și lua revanșa. Ea ajungea la dictatura lui Primo de Rivera, Mussolini, Hitler, și Dollfuss. Dictatura, cu tot concertul ei de șovinism, de antisemitism, de imperialism și de autarhie, reușea să stăpânească lumea noastră cu puteri noi și mai mari decât înainte de războiul cel mare. Burghezia dictatorială nu se mai temea de nimic. „Miturile“ musolinian și hitlerist, cari au atras speranțele lumii în alte direcțiuni, au rupt „mitul“ mondial al luptei și organizației de clasă. Muncitorimea mondială nu mai este solidară, pentru că firul internaționalelor s'a rupt. Astăzi burghezia este stăpâna nediscutată și absolută asupra destinelor lumii. Înarmată până în dinți, burghezia ține lumea sub piciorul său.

Dar tocmai aci este marele pericol al burgheziei și al lumii. Stăpânirea ei fără condițiuni, va face ca burghezia să abuzeze de puterea sa și să cadă în arbitrar și în exces. O dictatură de clasă, duce totdeauna la un răsfăț de clasă. Controlul clasei muncitoare tempera arbitrarul clasei guvernante. El făcea posibil ca tranziția la o altă organizare socială să se poată face pe nesimțite și cu o ruptură ultimă mai mică. Azi burghezia orgolioasă nu va mai putea să vadă că „mitul“ socialist nu mai poate fi scos din concepția omenirii și nu va mai înțelege că trebuie să prepare faza de tranziție „presocialistă“. Ea nu va putea să vadă că lumea trebuie raționalizată pe alte baze decât cele pur burgheze. Nu va mai putea să vadă că o societate burgheză care și-a

pierdut bazele ei, nu mai poate fi reparată cu mijloace pur burgheze. Ea nu va mai putea să vadă că menținerea prețurilor mari într'o mizerie lucie generală, este o utopie foarte periculoasă, care mărește șomajul. Nu va putea să vadă că autarhia, care a rupt legăturile unui vechi organism mondial, va duce la șomajul progresiv și generalizat. Că autarhia politică, morală și culturală care va urma autarhiei economice, vor duce la salvăticirea lumii. Că dictatura de clasă va cere înarmări crescânde, cari vor mări mizeria și disperarea. Ea nu va mai putea înțelege că numai o confederație economică mondială și numai o nouă economie politică, bazată pe prețuri mici, poate să mărească consumația și producția și să vindece problema șomajului. Ea nu va putea înțelege că lupta între capital și muncă nu se poate rezolva decât printr'o egalizare a capitalului cu munca, care mai poate menține rolul burgheziei, de educatoare economică a muncitorilor. Ea nu va mai putea înțelege că dacă în lume nu combinăm idealismul intelectualilor, cu solidarismul muncitorilor și cu economismul capitaliștilor, lumea va cădea sub dezastrul individualismului speculant și corupător. Ea nu va putea înțelege că gravele antinomii politice, economice, morale și sociale, au măcinat și macină continuu bazele societății noastre burgheze, care și-a pierdut prestigiul. Ea nu va putea să vadă toată monstruozitatea reducerii sau distrugerii producției mondiale, într'o lume de muritori de foame, făcută numai cu scopul de a menține prețurile ridicate. Este greu să mai sperăm că burghezia va înțelege că singura ei tactică trebuie să fie retragerea în ordine, sau, cum spunea un mare sociolog francez, că „ea trebuie să intre deandărăteala în societatea presocialistă“.

Pericolul dictaturii burgheziei noastre iese tocmai din imposibilitatea ei de a mai vedea că burghezia și-a pierdut bazele ei economice, morale și politice.

Burghezia dictatoare va căuta să întărească o societate şubredă prin mijloace nepotrivite. Ea va deveni necruţătoare pentru muncitori, va desfiinţa libertăţile lor publice şi exploatarea va deveni aspră. Ea va căuta să câştige asupra muncii ceea ce nu se va putea câştiga dela un consumator sărac. Clasa burgheză va tinde către abuzul de castă.

Mai este vre-o speranţă să putem evita cataclismul grozav, provocat de mizeria crescândă şi de nemulţumirile de tot felul izvorîte din dictatura burgheză? Numai nişte burghezi geniali ar putea să îndrumeze dictatura burgheză către o democraţie dirijată, putând să evite revoluţiile cari însoţesc orice schimbare de civilizaţie. Numai o democraţie dirijată, care ar avea în mână sa ambele clase în luptă, ar putea să facă trecerea dela o clasă la alta, pe cale de evoluţie paşnică.

29 Februarie 1934 (Adevărul)

TREBUESC NOUI IDEALURI

Țara românească se zbate ca o barcă bătută de vânturi, fără pânze, fără cârmă și fără cârmaci. Trăim într'o adevărată „hulă” socială, cu valuri mari, cari se zbat pe loc și cari se neutralizează unele pe altele. Găsim mulți vânturători de teorii, multe programe abstracte, multe sisteme artificiale. Suntem conduși de „nemicologia” specialiștilor și de „empirismul” politicianilor, cari vor să vindece toate boalele cu simple reforme de forme. Nimeni nu-și dă seama că boala societății noastre este organică, astfel că nu este nevoie de o simplă reformare, ci că ea reclamă o radicală transformare socială. „Marile lor remedii” nu sunt decât o adevărată „apă chioară” descântată. Murim de foame într'o țară bogată; trăim o viață semibarbară într'o țară cu mijloace de civilizare infinite.

Am inventat ca explicațiune ușoară „criza”, care nu a împiedecat țări mai sărace decât noi, să facă minuni de realizări și de civilizare a lor. Dar în țara noastră bogată, criza economică este o criză de nepricepere.

*

Prima cauză a dezastrului este lipsa de suflet comun și de credințe comune. Țara noastră este un corp fără suflet; este o suprapunere de indivizi, de județe și de provincii, fără nici o legătură sufletească între ele. Națiunea noastră,

după unire, nu și-a format încă coeziunea sa printr'un suflet național; noi nu suntem încă un popor monolit. Dar o națiune nu poate trăi dacă nu are un spirit, o voință și o năzuință comună, care poate face legătura între indivizii cari compun o națiune; numai un suflet comun poate face din ea un corp viu, cu țeluri lămurite. O țară fără suflet este o țară moartă.

Pentru a da suflet unui popor, pentru ca el să poată merge pe calea cea mare, trebuie să-i dai o mare năzuință comună; trebuie să fie încălzit de un mare ideal colectiv, trebuie să fie încălzit de ceea ce Georges Sorel a numit impropriu, un „mit“. Indivizii pot fi conduși și numai cu rațiunea. Popoarele însă nu pot da viață „mitului“ social decât încălzite de „iluminismul“, de „messianismul“ social, de o „vrajă socială“. Atâta timp cât un popor n'a fost încălzit de o „vrajă socială“, el rămâne un simplu conglomerat amorf, care se învâртеște pe loc, fără țel și fără vlagă. Iluminismul transformă mitul în religie. Un popor nu poate învia aspirațiunile sale, decât atunci când le-a transformat în mit.

Nu poate fi popor mare, decât poporul care transformă totul în religie; nu pot ajunge la un mare țel, decât națiunile cari văd viața lor în formă de icoane. Popor mare înseamnă ideal mare. N'au rămas în viață decât națiunile cari au avut iluminismul și pe iluminatii lor. Popoarele mari au avut atâtea vieți, câți iluminați au avut în istoria lor. Numai „vrăjitorii sociali“ au putut să facă „revoluțiunile“ sociale, religioase, politice și naționale. Toți acei cari vorbesc de „revoluție națională“, și de „revoluție socială“, dau un nume impropriu la ceea ce noi numim iluminism social. Societate în stare de revoluție națională sau socială, însemnează societate fascinată de o viziune cu caracter social, de o „vrajă socială“.

Istoria omenirii întregi și a fiecărui popor în parte, este o succesiune de „mituri“ sociale. Fiecare popor trece în istoria

sa, dela entuziasmul unui „mit“ nou, la deprimarea unui „mit“ vechiu, pierdut, și a unui mit nou încă neformat. In faza organizării idealului victorios fixat, societățile pot merge după datele reci ale rațiunii, după jocul liber al intereselor, după legile sociale cari le organizează în mod automat. „Mitul“ victorios realizează unitatea sufletească generală, din care iese „conformismul“ general, „sinceritatea“ generală și elanul general. In perioada de aplicare a mitului victorios, societatea duce o viață normală, după o logică sentimentală organizată în fiecare individ. In perioada de deprimare socială, adică în perioada de trecere dela un „mit“ vechi la un „mit“ nou încă neformat, societatea este fără credință și fără voință. Legile sociale nu mai lucrează deloc sau lucrează incomplet. Societatea este un conglomerat anarhic, dusă de un formalism gol, care înlocuește sufletul unitar pierdut. Ea este dusă de „minciunile convenționale“ cari înlocuesc golul sufletesc.

Lăsată numai la jocul liber al legilor sociale oarbe, societatea este amenințată de descompunere.

*

In istoria lor, popoarele s'au găsit de multe ori în această fază de depresiune și de descompunere. Nu știm care a fost starea Imperiului Roman, atunci când burghezia lui măcina bazele aristocrației romane. Mommsen crede că această trecere s'a făcut printr'o revoluție, dar nu ne arată care a fost „mitul“ acestei revoluții. După revoluția cea mare, Franța s'a găsit în această stare de depresiune generală, când Alfred de Musset cerea un nou iluminat, care să dea vlagă unui popor deprimat și fără credință. Tot astfel se întâmpla cu revoluția rusă, care da Rusiei medievale „mitul bolșevic“. Turcia, Italia și Germania, în perioada lor de depresiune, au făcut apel la iluminismul lui Kemal Pașa,

Mussolini și Hitler, cari au creat un „mit“ nou, pentru a da țării un suflet nou. Nu trebuie să confundăm „mitul“ cu dictatura, pentru că lumea poate fi condusă și de un „mit“ al anarhismului, care esclude orice autoritate de dictator. „Mitul“ social este „vraja socială“, și „vrăjitorul social“ poate fi și un dictator, cum poate fi și un democrat, care să dea o „democrație vrăjită“. Lumea nu poate fi scoasă din făgașul rutinei și al prejudecăților decât cu ajutorul vrajelor sociale.

Teoria „mitului“ salvator este atât de adevărată, încât ceea ce se întâmplă cu popoarele, s'a întâmplat și cu omenirea. În perioadele de depresiune ale omenirii, ea a fost readusă la o viață intensă de iluminării săi. Budha, Cristos, Mahomed și Rousseau au formulat idealuri de viață nouă și i-au dat lumii o nouă vlagă și un nou rost al vieții.

Conducătorii Ligii Națiunilor n'au ținut cont de acest mare adevăr al iluminismului și au căutat să organizeze lumea cu singurele date ale rațiunii. Dar rațiunea rece nu poate să creeze un suflet mondial, care să închege într'un singur spirit, atâtea popoare variate și cu interese felurite. Ei n'au întrebuițat instrumentul necesar al iluminismului mondial, n'au făcut apel sau n'au putut găsi un iluminat genial. De aceea, astăzi, în loc de „Geneva Păcii“, fiecare capitală caută să devină „Geneva războiului“.

Care poate fi „mitul“ nostru național care să poată opri descompunerea țării noastre?

16 Martie 1934 (Adevărul)

INALȚI REGENȚI, ÎMPACAȚI ARDEALUL

Soldatul dela Maraton, care alergase într'un suflet să anunțe izbânda, cădea mort strigând: victorie! Eu, care vin din Transilvania, mă grăbesc să strig tuturor: dezastru! Căci în Ardeal eu am văzut cum se macină Unirea noastră. Dacă armata română a dărâmat Carpații, politica noastră, în locul munților, pământului nostru, a săpat prăpastia sufletelor noastre. Imi era frică să nu trebuiască să strigăm în curând: Vai de popoarele cu puteri prea slabe, cari se văd copleșite de o moștenire prea grea. Vai de națiunile cu mintea prea mică, ce se văd chinuite de un noroc prea mare. Pentru că ar fi dureros să vedem cum epigonii vremilor noastre, se trudesesc să mai arunce din moștenirea lor și se căznesc să mai reducă din norocul lor. Numai după zece ani dela unire, țara noastră a ajuns România hotarelor mai mari și a românilor mai mici. Fiecare pas pe care-l facem, este un pas în prăpastie; și îngrozit de cele ce am văzut, vreau să descarc sufletul meu de îngrijorările mele.

În aceste timpuri grele pentru națiunea noastră, Inalta Regență are singură răspunderea destinelor noastre. Vreau să spun Inalților regenți, tot adevărul înroșit până la alb, pentru că până astăzi, eu țară moartă de prea mult adevăr n'am văzut, dar de minciună prea multă, multe țări au pierit.

Politica sălbatică de partid, a înjosit atât de mult politica noastră națională, încât oamenii noștri de stat, în loc de o politică de unire, au făcut o dușmănoasă politică de învrăjbire. Idealul statului român de după unire, trebuia să fie mai cu seamă mulțumirea fraților noștri ardeleni, veniți în România Mare, cu avântul eroilor și cu setea martirilor. Noi aveam ca supremă datorie să facem trecutul lor trăit sub unguri, un trecut din ce în ce mai urât, printr'o fraternitate caldă și printr'o libertate largă.

Dar românii din Transilvania veniți în România la București au găsit tot unguri. Au văzut pe micul guraliv din regat, luând limba lor trudită și furișată printre prigoniri, ca o lipsă de inteligență; au văzut pe micul șovinist din regat, luând obectivitatea lor față de minoritari ca o trădare de neam, pentru ca să-i trimită la Budapesta, de unde ei plecaseră, cântând „Deșteaptă-te române“; au auzit jurist din țară, constatând că transilvănenii sunt atât de mărginiți, încât ei nu știu să facă decât niște crime banale. Politica de învrăjbire își ajunsese tot scopul ei.

Politicianii noștri, orbiți de patimă, au crezut că pot să spargă blocul Ardealului. Ei n'au înțeles că poporul ardelean venea în România Mare, cu vechea lui falangă de lupte milenare și că orice idee de a sparge falanga ardeleană, era o nebunie. Lovind mereu în blocul ardelean, politicianii noștri orbin'au putut să spargă blocul Ardealului, dar au reușit să spargă blocul națiunii. Au persecutat și calomniat pe conducătorii luptelor naționale, pentru că ei n'au înțeles că acești conducători erau idoli unei religii. Intocmai după cum era pus în fiare Cristof Columb, care aducea țării sale un întreg continent descoperit de geniul său îndrăzneț, au fost înoroiți toți conducătorii ardeleni, cari aduceau în România Mare, o țară bogată, scăpată de ei din urgia străinilor.

Poporul ardelean, mândru, conștient și erou național, a rămas adânc rănit în sentimentele sale de o administrație nedemnă și de o politică brutală și jefuitoare. Din contrastul dintre ideal și realitate ieșea distrugerea lui sufletească, din care urma revolta lui firească. Ori care ar fi cauza dezastrelui său sufletesc, poporul, totdeauna simplist, judecă aspirațiunile sale numai după rezultatele lor. Pentru mintea oricărui popor din lume, rezultatele rele pot să distrugă un ideal bun. Ajunși în România Mare, eroii luptelor naționale cu ungurii s'au văzut bătuți la alegeri; s'au văzut furați de administrație; și-au văzut idolii lor înlăturați dela guvernare; au văzut pe luptători jigniți de trădători; s'au văzut sărăciți de biruri și s'au văzut atinși de calomnii.

Suferințele îndurate dela frați li s'au părut cu mult mari decât chinurile îndurate dela vrăjmași. Românii transilvăneni spun astăzi cu desnădejdea în suflet, „că atunci când era *rău*, tot era mai bine, decât astăzi când este *bine*. Văpaia unui ideal prăbușit, arde pe idealistul desamăgit, mai mult decât toate celelalte dureri ale trupului și ale sufletului.

Cu calomnii și cu vicleșuguri bizantine politica regatului a înlăturat pe intelectualii transilvăneni dela orice conlucrare politică și socială. Oamenii lor politici au fost înlăturați dela guvernare ca incapabili, când dezastrul general al țării arată falimentul politicii regățene: juriștii lor au fost înlăturați dela unificarea judiciară și în Consiliul legislativ, din cinsprezece membrii, nouile provincii n'au decât un basarabean; ei se plâng că tinerii transilvăneni nu sunt numiți în magistratură; că li se extind legi vechi și proaste din regat, fără consultarea lor, pe motivul antiștiințific, că numai aceste legi ar răspunde... spiritului latin.

Astăzi în Transilvania, este revolta Ardealului contra Regatului. Ceeace au suferit iobagii din regat, nu pot suferi luptătorii din Ardeal. Amgăsit revoltă pretutindeni, am găsit-o printre meseriași, printre, comercianți, printre intelectuali.

În Transilvania oamenii nu mai plătesc birul. Ei lasă pe perceptor să sechestreze lucrurile lor, pentru că știu că nimeni nu va cumpăra lucruri sechestrate pentru contribuții. Este o solidaritate generală între toți birnicii. Un cârciumar din Bihor a cumpărat din aceste lucruri sechestrate și opinia publică s'a manifestat în chip foarte păgubitor pentru el. În Bistreț, administrația financiară a dus lucrurile sechestrate să fie vândute la târguri și cetățenii au venit după ele cu pancarte, pe care era scris că sunt lucruri sechestrate pentru bir. N'a cumpărat nimeni. Până unde pot să meargă această vrajbă și această revoltă ?

*

Înaltă Regență, să împăcăm Ardealul, pentru că Ardealul nu este o provincie, ci o catedrală : el este catedrala neamului nostru românesc. În catedrala dela Alba Iulia, sunt astăzi în fierbere toți eroii, toți martiri, toți descălicătorii de țară, toți cărturarii neamului nostru, cari cer și așteaptă dela Înălții Regenți să dea dreptate oropsitului Ardeal. În mau-solenul Sfintei Sofii, plâng astăzi toți sfinții creștinismului pentru sacrilegiul lui Mahomed cel mare, care a înfipt copita calului său în credința lui Isus. În catedrala dela Alba-Iulia, plâng astăzi toți marii ctitori ai neamului nostru, pentru că jandarmul și politica sacrilejă, au necinstit mândria eroicului Ardeal. Acolo așteaptă judecata Înaltei Regențe, răzbunătorul Horia, ținând în mână oasele sale sparte, strânse deperota pe care a fost frânt; acolo așteaptă vijeliosul Avram Iancu, cu capul său în mână, pierdut odată cu năzuințele neamului său; acolo așteaptă eroii Memorandului epic, ținând în mână

fulgerile procurorului ungar și apărarea dreptății neamului lor. Șaguna, Pumnul, Barițiu, toți eroii Ardealului, în mână cu dovezile lor, au venit să protesteze cu hotărâre, că la descălicătorile Ardealului pentru Regat, noi am răspuns cu încălicătoarea Regatului asupra Ardealului.

Înaltă Regență, împăcați în grabă necazurile viteazului Ardeal, pentru că suflarea românească de pretutindeni, după marile descălicători naționale și după marile descălicători culturale venite din Ardeal, tot dela Ardeal așteaptă marea și descălicătoarea politică.

11 Ianuarie 1928 (Adevărul)

BABILONIA UNIFICARII LEGISLATIVE

România unită se găsește astăzi în situația Germaniei din anul 1814, după liberarea ei de sub jugul lui Napoleon. Scăpată de cotropitor, ea voia să scape și de legile napoleoniene. Naționalismul triumfător devenea șovinism. Pornind dela șovinismul judiciar, jurisconsultul Thibaut ceru imediat un cod național unic, care să dea țării unitatea sufletească și s'o scape de varietatea legilor și de codul cotropitorului. Marele jurist Savigny, pătruns de spiritul științific, răspunse că un cod trebuie să iasă din mentalitatea istorică a poporului pentru care legiferezi și că trebuie timp pentru ca această mentalitate să fie studiată și cunoscută. O lege trebuie să fie în armonie cu „spiritul social“ actual și istoric al țării, cu soluțiunile cele mai bune din dreptul comparat și cu toate teoriile de legiferare viitoare. Savigny a învins pe Thibaut, adică știința a învins șovinismul.

Aceleași chestiuni se pun astăzi de unificarea noastră legislativă. Se pare însă că la noi, șovinismul va învinge știința. Intregirea neamului nostru cere un cod unic, din care să iasă unitatea noastră națională. Dar în mentalitatea unificatorilor noștri de până azi, găsim numai șovinismul judiciar al lui Thibaut și nimic din știința judiciară și specială a lui Savigny. Toți vor o unificare repede, toți cer înlăturarea legilor rămase dela cotropitori și toți pretind extinderea în-

tregii legislații din regat, care ar reprezenta spiritul nostru latin. Alții, mai puțin logici, vor să extindă legile latine din regat, dar în același timp vor să extindă și unele din legile cotropitorilor, pentru că ar fi mai bune decât cele cu spirit latin.

Este ciudat însă că nici regățenii nu cunosc legile cotropitorilor, nici regionalii nu cunosc legile regatului. Nimeni nu definește ce înseamnă spirit juridic latin, nimeni nu spune de ce o lege bună, chiar rămasă dela cotropitori, n'ar putea să înlocuiască o lege rea importată dela latini. Nimeni nu probează de ce defectele latinilor ar fi mai bune decât calitățile străinilor. Toată discuțiunea se face în mod abstract. Pantofarul n'ar vrea să facă ghete fără măsura piciorului, croitorul n'ar primi să facă haine fără măsura taliei, pedagogul n'ar putea recomanda o educație fără să cunoască sufletul copilului. Numai reformatorii noștri pripiti vor să facă legi pentru niște oameni abstracti, vor să inspire dela un spirit latin nedefinit și combat pe niște cotropitori anonimi, fără chiar să cântărească legile rămase dela ei.

Unificarea noastră nesăbuită, ne-a încurcat justiția și a reconstituit în România *turnul babilonului judiciar*. Cel mai bun ministru de justiție de până astăzi, a fost Teodor Cudalbu, care, plecând dela principiul creștin că cine doarme nu păcătuiește, n'a lucrat nimic și a greșit puțin.

Noi am mai făcut o unificare legislativă barbară, dar unificarea pripită și șchioapă făcută după unificarea principatelor avea explicațiunea ei. Atunci două țări semibarbare voiau să iasă repede la viața largă a civilizației. Opera aceasta se explica prin lipsa noastră de juriști și de cultură sociologică. Ea a și fost dezastruasă, pentru că pe o mentalitate moralistă s'a grefat o legislație formalistă.

Astăzi însă nu mai putem face unificarea la care recurgem numai popoarele barbare, ca rușii cu Petru cel Mare, ca

japonezii cu ultimul Micado și ca turcii sub Kemal Pașa. Astăzi și noi și noile provincii, avem o tradiție judiciară și legislativă veche, cu o conștiință și cu un spirit juridic conștient, care nu poate fi bruscăt.

Reformatorii noștri pripiți, au spus însă că trebuie să facem chiar o unificare informă, pentru că tot este mai bine decât cu o pluralitate de legislații bune. Și, în orice caz, spun ei, o putem repara sau schimba mai târziu. Dar ca să vedem dacă ne putem juca de-a legiferarea și ca să înțelegem ce însemnează o schimbare de legislație, să facem o comparație. Să ne închipuim că o armată de trei milioane de oameni ar trebui să execute ordine contrare sau ordine diferite.

Incurcătura ar fi mare pentrucă în armată schimbarea unui ordin, este mai periculoasă chiar decât executarea unui ordin greșit. Dacă în loc de armată, luăm o țară de trei milioane de oameni, condusă de vreo douăzeci de mii de articole, cari sunt douăzeci de mii de ordine mai mult sau mai puțin armonizate, ne închipuim ce încurcătură poate să provoace o schimbare totală de două zeci de mii de ordine sau chiar numai o schimbare parțială.

Ce anarhie ar trebui să iasă, când în loc de o singură armată ar fi patru armate deosebite, de câte trei milioane oameni, fiecare conduse de ordine deosebite, cu tactică și cu strategie deosebită, sau vrăjmașe, cari ar cădea deodată sub un comandament unic și pe care ar vrea să le supună brusc la acelaș ordin, la aceeaș strategie și la aceeaș tactică.

Și ce anarhie ar trebui să iasă, când cele patru armate ar fi patru provincii deosebite, cu câte douăzeci de mii de articole fiecare, cu spirite deosebite, sau contrare, pe care am vrea să le supunem deodată unei singure legislații. Numai atunci ne putem închipui ce însemnează extinderi parțiale,

ce însemnează unificări provizorii și ce însemnează o reparare de unificare greșită.

Nu mai răspundem la argumentul șoviniștilor, cari s'au repezit asupra legilor „cotropitorilor“. N'am auzit nici odată pe nimeni, să fi cerut scoaterea din limba noastră a cuvintelor ungurești, slave și turcești, cari au rămas de pe timpul cotropitorilor. N'am auzit pe nimeni să ceară să dăruim instituțiunile culturale și educative rămase dele ei. Omenirea noastră mai cu minte a ajuns la o altă filosofie. Ea crede că toate calitățile unui popor, ies din patrimoniul lui special și intră în patrimoniul comun al omenirii. Popoarele nu păstrează ca patrimoniu exclusiv al lor, decât defectele și greșelile lor. De asemenea, omenirea civilizată crede că toate popoarele pământului au fost și cotropite și cotropitoare și, în mentalitatea noastră modernă, atât învinșii cât și învingătorii au partea lor egală de mândrie și de rușine.

Deci schimbarea unei legislații este o întreprindere gravă. Aceste adevăruri s'au întipărit atât de mult în experiența omenirii, în cât legiuirile de bază ale unui popor au avut mai totdeauna o viață seculară. Ele au fost recunoscute chiar în perioada războinică a omenirii, pentru că popoarele cuceritoare, ca romanii, perșii și grecii, au respectat mentalitatea și legile popoarelor învinse. Ele își dădeau seama că o schimbare totală și bruscă de legi și moravuri, ar fi cauzat pagube și învinșilor și învingătorilor. Asirienii, caldeenii și babilonenii sanguinari, cari distrugeau pe învinșii lor, au pierit din istorie împreună cu politica lor de unificare sălbatică.

Unificările noastre brutale de până astăzi, n'au ținut cont de legile spiritului social și de aceea, ele în loc să ducă la unire, au dus la învrăjbirea generală. Tocmai la începutul închegării noastre naționale, când avem nevoie de mare

liniște, noi îndopăm țara cu unificări pripite, cari au împins toate provinciile la regionalism. O tactică inteligentă cerea, să lăsăm ca legile naturale să realizeze mai întâi o primă unificare voluntară și numai în urmă să recurgen la unificările impuse și iritante.

Și apoi varietatea legilor nu împiedică unitatea națională. În Statele Unite ale Americii, în imperiul britanic și în Elveția, varietatea legilor stă alături de marea lor unitate sufletească. Această varietate de legiuri, care constituie o experimentare legislativă, a dus la un mare progres legislativ. Din unificarea prin învrăjbire realizată de noi, trebuie să tragem concluzia că pentru a restabili liniștea și încrederea între provincii, trebuie să desunificăm tot ceea ce am unificat cu ușurință. Spiritul unui popor are legile lui inflexibile, de care trebuie să ținem cont ca să nu prăpădim țara. Unificatorii noștri pripiti, n'ar putea pretinde să schimbăm regimul alimentar al stomacului nouilor provincii, dar pretind să schimbăm imediat regimul intelectual, moral și economic al noilor noștri cetățeni. Lozinca noastră în unificarea legislativă trebuie să fie: nu vrem să se extindă fără studiu nici legi din noile provincii, nici legi din vechiul regat, pentru că vrem o unificare civilizată și respingem o unificare barbară.

Dar ce este cu misteriosul spirit latin în drept?

D. XENI, STEGARUL LATINITAȚII

Dacă naționalismul este conștiința popoarelor, șovinismul este inteligența proștilor, știința ignoranților și cinstea incorecților. Când un om de știință sau de conștiință, are curajul să spună lucrurile pe față, toată broscăria șovinistă țipă disperată că el este antinaționalist, că este antilatin, că este socialist sau bolșevic. Așa s'a întâmplat și cu unificarea noastră legislativă.

Unificarea nechibzuită și regionalistă de până astăzi a distrus justiția țării, a născut regionalismul și a învrăjbit provinciile. Acum se proiectează o unificare totală după sistemul popoarelor barbare. În această mare problemă se duce o luptă generală oarbă. Cei din Transilvania vor să extindă legile Ardealului, cei din regat vor să extindă legile regatului; fiecare parte jură că legile ei sunt mai bune, dar nici unii nici alții nu cunosc legile celeilalte regiuni. Și atunci găsești, față în față, teoriile de legiferare cele mai ciudate, dar nu găsești nici o teorie cuminte. Unii vor să extindă cu forța legile regatului, alții vor să facă o unificare comercială de compensații: la o lege ardeleană, să extindă o lege regățeană; alții vor să joace la „soț ori făr'de“; unii vor să facă o unificare în spirit latin, alții în spirit german.

Eu am spus adevărul cu brutalitate și unora și altora. Am vrut să scap țara de rușinea de a face un asemenea

act mare fără nici o discuție, și de a face o unificare în felul țărilor barbare. Am arătat din ce spirit social trebuie să ne inspirăm, am arătat că lumea este revoltată de dreptul care ne conduce. Am arătat că justiția timpului nostru a ajuns justiția milionarilor, pentru că săracii nu pot să plătească birurile grele ale justiției; a ajuns justiția chițibușarului, pentru că justiția noastră formalistă, este o pânză de păianjen în care rămân muștele mici și prin care trec muștele mari; a ajuns justiția savanților pentru că legea este redactată într'o limbă pășărească, pe care poporul n'o înțelege; a ajuns justiția cărturarilor pentru că într'o țară de analfabeți, nu se ia nici o măsură ca și neștiutorii de carte să știe legile votate.

Dreptul nostru este mai mult dreptul bărbatului decât al femeii, mai mult al părintelui decât al copilului, mai mult al patronului decât al muncitorului, mai mult al proprietarului decât al chiriașului.

Spuneam că această justiție a rămas cu spiritul dreptului roman de acum două mii de ani. Spuneam că în unificarea noastră legislativă nu trebuie să ne conducem de spiritul autoritarist, individualist și proprietarist al dreptului roman, ci de un drept nou cu altă morală; să ne conducem de spiritul juridic modern de solidaritate socială, de justiție socială, în care dreptul englez și cel german au făcut oarecari progrese. N'am spus nimic de un spirit maghiar. Acest spirit nou s'ar putea numi spirit moral, spirit uman, în opoziție cu spiritul dreptului roman care ne guvernează.

S'a ridicat însă d. Xeni, ca un vajnic stegar al latinității și m'a acuzat de crimă de lèse-latinitate, pentru că sunt contra spiritului latin, pentru că țin cu ungurii, cu rușii și cu germanii; că lupt contra spiritului latin, pentru că vreau să fac politică ardeleană și că, dacă vreau justiție socială, sunt

socialist. D. Xeni chiar dojenește pe ardeleni că se conduc numai de „exigențele românești“.

În această discuție mare d. Xeni a venit complet nepreparat. El discută chestiunea grea a unificării cu mijloacele micului chițibușar, care, în lipsă de puteri culturale, recurge la știința generală a ignoranților, la șovinism și la calomnie. În această discuțiune, buna credința d-lui Xeni n'a fost latina fide. De teamă să nu-și piardă latinitatea, d. Xeni a devenit un xenofob și de teamă să nu-și piardă averea a ajuns un socialisto-fob. Ca apărător al latinității, mi-i teamă de d. Xeni, să nu ne scoată din cetatea latină și pe eroii ardeleni și pe mine.

Care este sistemul de unificare al d-sale?

*

Sunt două feluri de unificări: una științifică și alta teroristă.

Unificarea codului civil german s'a făcut după metoda științifică și a făcut prin mai multe faze :

1. După multele unificări parțiale, treptate, tocmai la 28 Februarie 1874 se numește o comisiune de cinci juriști, cari să stabilească *planul și metoda* unificării și cari au împărțit codul în cinci cărți deosebite. Ei au lucrat șapte ani.

2. Lucrarea lor a fost adusă în desbateri în 1881.

3. Desbaterile țin dela 1881 până la 1887, când rezultatul este tipărit și răspândit în țară *cu o somațiune către popor*, care-l invita să contribuie cu luminile și observațiunile lui, la opera de unificare.

4. Această consultare populară ține până la 1890.

5. Dela această dată și până la 1895, lucrează o comisiune de douăzeci și două de persoane, luată dintre *juriști și simpli cetățeni*, cari să sintetizeze rezultatele.

6. La 1896, consiliul general revizuește din nou lucrarea acestei comisii.

7. Adus în parlament, proiectul a fost discutat timp de patruzeci și două de ședințe, și lucrările s'au terminat la 1896, când codul civil s'a votat.

*

Teoria latinomanului Xeni este unificarea teroristă. El spune că „am pierdut destul timp, că acum trebuie *„grabă și curaj*; că cel puțin acum s'o facem imediat și s'o facem așa cum s'o nimeri, pentru că trebuie *„întâiu unificare și apoi revizuire*“.

„Cei cari protestează nu sunt interesați și nu trebuie să ne oprim de jocul ipocriziilor“.

S'ar părea că în d. Xeni vorbește Gingiskan sau Atila; s'ar părea că șapte milioane de români din Regat în cap cu generalul Xeni, au cucerit, pe cele unsprezece milioane de români din nouile provincii și că acum teribilul general vrea, ca printr'un ucaz sau printr'o iradea scurtă, să ordone nouilor robi, să se supună legilor latine și să se unifice. Xeni, cuceritorul Ardealului, a căzut în furia unificării.

Dar această furie de unificare devine și mai periculoasă, când cere ca după ce am răzvrătit și torturat moralul unor întregi provincii cu o unificare samavolnică, numai după ce am vedea că am greșit, să venim cu o nouă revizuire, adică cu o nouă anarhizare socială. Niciunul din scriitorii cuminți, cari au susținut teoria unificării pe baza legilor Regatului, n'a fost un latin atât de extermit ca d. Xeni. Niciunul n'a cerut, *„întâiu unificare și apoi revizuire*“. Și fostul prim președinte al Curții de Casație și d. Rădulescu au arătat modificările cari trebuiesc aduse codului civil român și cari ar fi atât de importante, încât din codul latin n'ar mai rămâne nimic roman.

Și pentru ce această furie unificatoare?

Intâi, pentru că d. Xeni zice că unificarea legislativă trebuie să ne ducă la unificarea sufletească. Deși vedem că, cu barbara unificare de până astăzi, noi am răvășit țaza; deși vedem că am făcut o *unificare de învrăjpire* și că am făcut-o tocmai acum, când vrăjmașii se agită la frontieră, totuși d. Xeni vrea să ducă mai departe această teroare de unificare cu măciuca.

D. Xeni, cuceritorul Ardealului, mai spune că nici nu vrea să știe, dacă codul nouilor provincii este superior sau inferior legilor din regat; ba spune chiar ritos că știe, că codul regatului are lacune, știe că „în ultimul cod elvețian ai putea găsi *mai multă sistemă și o mai modernă concepție*”. Dar, *din motive politice*, el vrea să extindă codul regatului așa cum ar fi, pentru afirmarea autorității noastre și ca un simbol al acestei autorități. Șovinismul d-lui Xeni la dus la mentalitatea lui Gesler, reprezentantul dominațiunii austriace în Elveția, care punea un bonet austriac într-o prăjină, ca simbol al autorității austriace și cerea robilor elvețieni să-l salute cu umilință. D. Xeni vrea să pună în par un cod al regatului, oricum ar fi el, numai ca să afirme supremația și autoritatea noastră în nouile provincii. S'ar părea că d. Xeni nu știe că aceste provincii sunt locuite.

Dar cum să extindem fără studiu și comparație codul civil al Regatului, când știm cum s'a făcut unificarea legislativă a Munteniei și Moldovei. Știm că domnitorul numise un consiliu, care să traducă codul italian și că el s'a pomenit cu traducerea codului civil francez; știm că edițiunea aplicată a codului civil, are un număr de articole deosebit de numărul articolelor din exemplarul autentic, dela ministerul justiției; știm că textul legilor a fost schimbat cu creionul de membrii

din consiliu, cum spunea defunctul Gheorghe Mârzescu, de fiecare, după cum se scula mai de dimineață. Cum am putea să extindem în nouile provincii codul nostru civil, pe care defunctul Alexandrescu, îl categorisea cu revolta în suflet, ori de câte ori vorbea de el. „Toate aceste neregularități precum și nenumăratele lacune strecurate în acest codice, cari se explică cu lipsa de cunoștințe și cu timpul prea scurt ce l-au avut membrii consiliului de stat, pentru a desăvârși o lucrare atât de însemnată, ne dovedesc în deajuns că această legislațiune plină de defecte și de contraziceri și-a făcut timpul său... „Când ne va permite și nouă politica de a ne ocupa în mod serios de justiția țării și de a revizui o legislațiune incompletă și defectuasă prelucrată, în șase săptămâni, fără nici o discuție?“.

Cum să extindem un cod civil, care a rămas așa cum l-am luat la o mie opt sute șeaizeci și patru, care mai conține încă dreptul tatălui de a condamna la închisoare pe copiii săi; care mai impune femeii autoritatea marțială în contracte și care în procesul intentat de servitor pentru simbrerie, spune că stăpânul este crezut pe cuvânt atât în privința quantumului, cât și a achitării ei, etc. etc.

*

Ideile d-lui Xenii asupra unificării mi-amintesc o anecdotă. Un boer din Moldova se tocmise o oră și jumătate cu un samsar evreu, ca să-i procure un ogar. După ce învoiala se încheiase și evreul trebuia să plece, el se opri în ușă și întrebă pe boer: „dar ce e aia ogar?“. Tot astfel și d. Xenii, a discutat într'un lung articol chestunea unificării legislative, dar cu atâta incompetență, încât reese în mod evident că unificatorul terorist nici nu știa ce este unificarea. Cu puținul pe care îl știe, d. Xenii a putut fi ministru de-o lună; dacă s'ar fi ținut seamă de multul, pe care vedem că

nu-l știe, cu singuranță că ar fi ajuns ministru pe viață. Iar ifosele pe cari și le dă în orice discuții, i-au rămas de sigur din timpul când lucra cu Take Ionescu, pentru că totdeauna „să te ferească Dumnezeu de feciorul de case mari”.

Și acum, ca încheiere, declar că singura mea supărare pe d. Xenii, vine din lipsa sa de probitate într'o discuțiune științifică, care m'a determinat să-i răspund în acest mod și să mă angajez într'o polemică ce-mi repugnă.

22 Ianuarie 1928 (Adevărul)

D. XENI, ISTORICUL LATINITAȚII

Deși dreptul ar trebui să fie viața reală curgătoare, școlile moderne de drept, fac din dreptul roman cheia de boltă a întregului învățământ juridic. Studentul în drept, ese din facultate cu mintea deformată de un studiu greu, uscat și neînțeles. El ese cu mintea ajustată pe calapodul unei societăți de acum două mii de ani; juristul ese din facultate cu spiritul retrogradat de dreptul roman. Aceste cunoștințe fac din jurist un mare pedant, mândru că a putut să prindă o țesătură juridică complicată. Dela admirație el ajunge la o adevărată religie și din religie romanistă ese credința că dreptul roman este chiar rațiunea eternă și universală. Juristul deformat de dreptul roman, va rămâne un suflet petrificat, dacă nu va face și alte studii largi de filosofie și de sociologie. Cu modul acesta, în loc să rămână ca un simplu document istoric, care împreună cu alte corpuri de drept istorice, să servească pentru ca să lumineze evoluția juridică a omenirii, dreptul roman ajunge să fie confundat cu chiar fenomenul juridic, trecut, prezent și viitor. Juristul rămas cu infirmitatea romanistă, vede totul prin prisma dreptului roman și este izbit de un adevărat daltonism juridic. Marele romanist medieval Cujas, spunea că nu recunoaște nici una din marile probleme noi ale timpului său, pentru că ele nu sunt cuprinse în dreptul roman. Tot astfel juristul unilateral

Xeni, atins de daltonismul romanist, a declarat că dreptul roman este adevărul etern.

Intr'un articol din „Curierul Judiciar“ eu am spus că în lumea modernă sunt în luptă două spirite deosebite : spiritul roman și spiritul uman. Am spus că spiritul roman, spiritul dreptului roman, autoritarist, formalist și individualist, formează și azi baza dreptului francez, italian, român, etc.

Am spus că în opoziție cu spiritul roman găsim în societatea modernă „spiritul uman“, bazat pe „solidaritatea socială“ și „pe justiția socială“.

Am spus că în dreptul german și englez, el a făcut însemnate progrese. Am cerut ca unificarea noastră legislativă, să se îndrepte către acest spirit uman și să ne scape de dreptul formalist roman.

Mai întâi juristul daltonist Xeni, a protestat că eu tăgăduesc valoarea civilizației latine probată de o „milenară evidență“. „Zeci de veacuri, spune d. Xeni, spiritele cele mai superioare din toate rasele pământului, au cântat calitățile creatoare ale latinității“. Și eu cred și mai mult: cred că aceste calități creatoare vor fi eterne ca și lumea; dar mai cred că, va fi eternă și ignoranța omului, din care derivă nepriceperea d-lui Xeni. Pentru că d. Xeni nu știe că civilizația lumii noastre moderne, nu este latină ci neolatină, pe care n'a atacat-o nimeni. Eu am atacat numai dreptul roman, care chinuște și civilizația neolatină.

Civilizația neolatină este opera umanismului elen, grefat pe spiritul latin.

Civilizația neolatină, la rândul ei, a dat naștere „spiritului moral“, „*spiritul ritual justiției sociale*“, „spiritul solidarist“ pe care l'am numit „spiritul uman“, în opoziție cu „spiritul roman“. Spiritul uman nu este nici latin, nici neolatin, nici englez, nici german, pentru că el diferă de toate și

le rezumă pe toate. Dar spiritul latin sau spiritul dreptului roman, diferă profund de spiritul neolatin și umanismul elen.

Spiritul umanist elen avea o morală superioară spiritului juridic roman și civilizației romane și de aceea ele erau într'o permanentă vrăjmășie. Chiar luptele politice și demagogia politica la Roma, se făceau pe această temă. Catone și toți politicienii romani se lăudau că nu citesc pe greci și că nu apreciază spiritul lor. Erau două lumii profund deosebite.

Civilizația și dreptul roman erau dreptul burgheziei romane triumfătoare, bazat pe individualism și pe concurența sălbatecă, pe autoritarism și pe șovinism. Spiritul umanist elen era spiritul idealist, spiritul lui Platon și al lui Socrat, spiritul comopolist al stoicilor, era spiritul democrat. Dacă spiritul latin sau roman era în opoziție cu umanismul elen, el se va deosebi cu atât mai mult și de spiritul neolatin și de spiritul umanismului elen.

Spiritul uman resumă în el și umanismul elen și neolatinismul și mila creștină și solidarismul lui Izoulet și Bourgeois și creștinismul politic al lui Wilson.

Unele legislațiuni contemporane au ajuns dela spiritul roman sau latin, la spiritul uman, mai mult și mai repede decât altele. Dreptul german și englez au realizat mai mult din acest spirit de justiție socială. Dreptul francez a rămas mai înapoi, a rămas mai mult apropiat de dreptul roman pentru că la formarea Codului Napoleon, a triumfat dreptul roman în contra cutumei franceze.

Azi dreptul latin stânjenește civilizația neolatină. Asta nu însemnează însă că civilizația neolatină franceză ar fi inferioară celei engleze și celei germane, pentru că dreptul unui timp nu reprezintă totdeauna moravurile unui popor. Un popor poate avea o civilizație înaintată și un drept ina-

poiat și altele pot să aibă un drept înaintat și o civilizație înapoiată. Poporul francez se găsește în această situație ciudată, că posedă o civilizație superioară neolatină, reglementată de un drept latin inferior.

D. Xenii, slab în asemenea chestiuni, a crezut că drept latin însemnează și civilizație neolatină și civilizație cu spiritul uman. El n'a știut că dreptul francez, care este un drept latin, este în opoziție cu civilizația franceză și cu spiritul uman al civilizației mondiale. De aceea am văzut că în imnurile sale pentru latinitate, el confunda dreptul latin cu civilizația neolatină.

A crezut de asemenea că țările germane și austriace, n'au putut să aibă un drept roman. Desigur că va fi desolat când îl voi învăța astăzi, că și dreptul german și dreptul austriac au același fond de drept roman, adaptat și adoptat de popoarele barbare din Occident, după căderea imperiului roman și în urma descoperirii Pandectelor romane. Numai Anglia a resistat la introducerea dreptului roman și de aceea poporul englez a și putut să se democratizeze așa de timpuriu.

Poetul latinității, d. Xenii, plecând dela confuzia pe care o face între dreptul latin și civilizația neolatină, a putut să afirme valoarea eternă a dreptului roman. De sigur că dreptul roman a fost o adevărată revoluție morală, superioară la timpul său. Dreptul latin era dreptul clasei burgheze romane, care câștiga prima victorie în lume în contra castei aristocratice și care pune bazele unui drept ridicat pe libertatea concurenței. El scăpa lumea de dreptul brutal al castei aristocratice. Dar reîntroducerea dreptului roman în Europa, după căderea imperiului roman și după descoperirea Pandectelor romane, a stânjenit progresul social și politic. Este un orb acela care nu vede că civilizația neolatină și

umană duce o luptă aprigă pentru subminarea dreptului roman, care se găsește la baza legislațiunilor europene.

Deci dreptul latin este deosebit de civilizația neolatină; ele se găsesc chiar într'o luptă veche și grea. Când lupti contra dreptului latin, ajuți civilizația neolatină și spiritul uman. Acum cred că am convins și pe imprudentul cântăreț al latinității juridice că m'a acuzat degeaba de crima de lăse-latinitate. Cred de asemenea că l'am convins să nu se mai amestece în chestiunile cari nu se pot rezolva cu „doctrină și jurisprudență”. Sunt convins că de astăzi înainte, d. Xenii, va discuta cu probitate. Sunt convins că de azi înainte el va vorbi cu măsură despre lucrurile pe care le cunoaște bine; că va vorbi puțin despre care le cunoaște puțin și nu va vorbi de loc, despre lucrurile pe care nu le cunoaște de loc.

Să fie mulțumit cu ce este și să nu aspire să discute și lucruri de știință. Biblia spune că cei săraci cu duhul, vor moșteni numai împărăția cerurilor. El a trecut peste preceptele Bibliei, pentru că a moștenit și împărăția pământului, a ajuns și ministru. A fost fantezia bolnovicioasă a lui Take Ionescu.

1 Februarie 1928 (Adevărul)

OPRIȚI URAGANUL!

Războiul cel mare, din robii a făcut oameni și din turme, popoare; și pe când teroarea pe rob îl umilește, pe om îl răsvrătește. Astăzi când nu pot să mai guverneze decât semizeii, greșalele regilor duc la dezastrul popoarelor. Astăzi republica o fac regii, iar nu republicanii și revoluția o fac guvernânții, iar nu revoluționarii. Astăzi regii nu pot să mai domnească și conducătorii nu pot să mai guverneze decât cu poporul, decât prin popor și decât pentru popor. Astăzi nu pot să-și mai țină tronurile decât regii republicani, și nu pot să mai domine neamurile decât guvernele supuse popoarelor, iar nu guvernele cari vor să supună popoarele. Azi, când sufletele națiunilor fierb ca niște cazane ale infernului, cei mai mari oameni de stat sunt potolitorii de furtuni și pacificatorii de răsvrătiri. Astăzi cel mai mare geniu al minții, care nu are și geniul inimii, este un vrăjmaș al omenirii, pentru că astăzi popoarele nu mai pot fi conduse decât cu prestigiul cinstei, împreună însă cu prestigiul dragostei populare. Oamenii de stat ai timpului nostru, trebuiesc să înțeleagă noua mândrie a masselor populare, pentru că dacă astăzi popoarele n'au câștigat încă știința guvernării, ele au câștigat instinctul politicii. Numai cei cari au inima popoarelor, pot să vindece sufletele lor; numai cei cari pot să ridice entuziasmul masselor, pot să înlăture piedicile

guvernării; numai avântul universal poate să uite greşalele şi să împărtăşească nevoile.

*

Numai pe noi românii tot proştii ne sărăcesc, tot hoţii ne jefuesc, tot câinii ne învrăjbesc, tot brutele ne bat şi tot ridiculii ne fac de răs. Noi suntem tot robii d-lui Brătianu, noi plătim birul tot lui Fălcoianu, România este tot o cazarmă şi noi murim tot de foame, tot de ruşine şi tot de bătae.

Guvernanţii noştri liberali, cari nu pot să înţeleagă sufletul nou al omenirii, conduc România Mare tot cu sufletul mic al României mici, tot cu teroarea, tot cu exploatarea şi tot cu viclenia din ţara iobagilor. Când vremurile noastre au schimbat în lume totul, partidul liberal n'a pierdut nimic din sufletul trecutului şi n'a câştigat nimic din inima prezentului. În ţara românească o lume de pe un tărâm străin, guvernează altă lume de pe alt tărâm.

Ţara noastră de după război a căzut pe mâna unui doctor fantast şi ignorant, care face cu poporul român experienţe sinistre şi contradictorii, pentru că partidul liberal face asupra poporului român adevărate experienţe de vivi-secţiune socială. Sub satârul doctorului nebun, ţara chinuită tipă ca din gură de şarpe, dar nebunul tae înainte cu entuziasm şi ciopârţeşte cu efuziune, pentru că doctorul este cu mult mai bolnav decât bolnavul. Deşi ţara noastră moare de nebunia şi de ignoranţa doctorului, el tipă şi strigă la toţi marea sa genialitate. Din leu el a făcut pisică, din cinste a făcut jaf, din bogăţie a făcut mizerie, din armonie a făcut vrajbă şi cu toate că dezastrul ţării creşte, doctorul nebun cântă din surle şi din tobe, că numai el posedă ştiinţa deplină a politicii.

Ţara noastră bogată a rămas singurul falit al lumii. Muncitorul trăeşte sub groaza şomajului, comerciantul sub

groaza falimentului, birnicul sub groaza perceptorului, funcționarul sub groaza licențierii, industriașul sub groaza dezastrului, datornicul sub groaza cămătarului și toată lumea trăește sub spectrul foamei și sub groaza revoluției. Toată lumea muritoare de foame strigă: „eșiți voi morții, să intrăm noi viii“.

*

Pe când dictaturile populare se țin numai cu dragostea masselor, dictaturile impopulare nu se pot menține decât cu corupția țării. Partidul liberal a ajuns azilul tuturor disperaților politici. El a ajuns câmpul de concentrare al tuturor proletarilor politici din țara românească. În partidul liberal oamenii cu minte sunt prizonierii nebunilor. Prin răsplata largă a tuturor trădătorilor și a tuturor ilegalităților și prin trâmbițarea nesocotită a tuturor răsplătirilor imorale, partidul liberal a născut în România grozava epidemie a corupției.

Până astăzi, România Mare n'a fost mare decât pentru partidul liberal; până azi, Mihai-Viteazul nu și-a pierdut oasele pe câmpia Turdei, Avram Iancu nu și-a pierdut mintea în luptă cu ungurii și Horia n'a fost frânt pe roata dela Alba-Iulia, decât pentru Banca Națională mare, decât pentru Banca Românească mare și decât pentru camăta mare. România trăește dela unire sub cea mai odioasă dictatură, sub dictatura lui Shylok cămătarul.

Partidul liberal a ajuns marele învrăjbitor al neamului românesc. El a învrăjbit provinciile, a învrăjbit pe frați și din România Mare a făcut România învrăjbită. Toți bunii frați români, cari se doreau de veacuri, azi, numai după zece ani dela unire, sunt mai jinduiți de unire decât înainte de unire.

Românii scăpați din robia străină au căzut într'o și mai neagră robie națională. Votul cetățeanului a fost înlocuit cu votul jandarmului și libertatea electorală, cu teroarea electorală.

Foștii robi ai unguirilor, aduși în România cu mitul libertății, foștii robi ai ciocoilor duși în războiul unirii cu visul votului obștesc și cu năluca lotului universal, toți eroii unirii noastre naționale, au ajuns robii vătășeilor și răsul jandarmilor; România Mare a ajuns iadul muncitorilor și infernul țăranilor. Toate drepturile clasei muncitoare sunt desființate; syndicatele lor sunt închise și fondurilor lor furate. Toată țara românească este lovită de o adevărată moarte civilă și politică; pe spinarea robilor se joacă un sinistru vicleim constituțional.

*

Înalți Regenți, poporul român reînviat, fierbe până în adâncurile lui și cel care nu vrea să fie surd poate să audă tot vuetul revoltei unui neam întreg. Poporul român renăscut la o viață nouă, vrea ca în România Mare să fie și dreptate mare și libertate mare și înfrățire mare și omenie mare.

Dar partidul liberal, urât și dușmănit de toată suflarea românească, nu se mai poate menține decât punând stăvilare sufletului unui neam întreg, hotărât să rupă orice stăvilare. Să ne fesească Dumnezeu de furia apelor și de disperarea popoarelor. Trăim timpuri grozave, când cremenea poate să ia singură foc.

Astăzi poporul român vrea ceruri noi, vrea pământ nou, vrea oameni noi. Înalții Regenți au în mâinile lor soarta unui neam mare, destinele unei dinastii scumpe și viitorul unei civilizațiuni vechi. Pentru salvarea unui partid urât și incapabil, nimeni n'are dreptul să periclitizeze viața unui neam, care se găsește în plin avânt către libertate, pentru că astăzi popoarele ridicate pentru libertate, sunt în stare să facă din granițele lor sau un altar, sau un mormânt.

Și astăzi, într'un grandios elan de unire pentru apărarea vieții unui neam, s'a ridicat Ardealul care tot mai lupta, s'a

ridicat Bucovina care plângea, s'a ridicat Basarabia care murea, s'a ridicat Regatul care gemea, s'au ridicat toate provinciile României Mari și toate împreună cer sau libertate sau moarte.

Poporul nu mai vrea să îndure toată chițibușeria și tot vicleimul constituțional jucat fără rușine și fără sfială, pentru a excroca drepturile lui politice și sociale. Astăzi cine n'are minte dreaptă și inimă cinstită, revoltă poporul, pentru că astăzi guvernele reacționare sunt guverne revoluționare. Toți martirii și toți eroii unui neam mare, crescut în dureri și oțelit în suferințe, toți patrioții neamului românesc, toți într'un glas spun cu o pioasă și disperată rugă : Inalți Regenți, opriți uraganul !

29 Februarie 1928 (Adevărul)

DREPTATE PENTRU FILATOV

În România să fii mulțumit când autoritatea te insultă, fără să te bată; să fii mulțumit când te bate fără să te lase schilod și să fii mulțumit când te schilodește, fără să te omoare; iar când te și omoară, să ai mulțumirea că ai scăpat de iadul vieții noastre publice și private.

La mult timp după revolta dela Tatar-Bunar, un primar necinstit din satul Păpușoi, județul Cetatea-Albă, era urmărit de săteni pentru delapidarea banilor cooperativei sătești. El s'a aliat cu jandarmii din localitate ca să scape de denunțatori săi. Șapte săteni pacinici, au fost legați cobză și scoși afară din sat, unde asupra lor s'au tras focuri de armă. Cinci dintre ei au fost uciși pe loc. Doar doi, Filatov și Tararenco au fost numai răniți. Prefăcându-se mort, după plecarea jandarmilor, Filatov venea la București și arăta lumii modul barbar în care fuseseră asasinați ceilalți cinci săteni inocenți și modul ciudat cum scăpase de moarte el și Tararenco.

Am dat atunci alarma și am arătat cum seucid oamenii nevinovați. Toate gazetele reacționare într'un cor barbar, au început acuzările lor cunoscute, că eu sunt prietenul bolșevicilor și, ca să tae din revolta provocată de acest asasinat, ele anunțau arestarea și urmărirea „revoluționarului” Filatov și a consăteanului său, Tararenco, de către instanțele militare. Astăzi după patru ani de chinuri, consiliul de război a achi-

tat pe Filatov și pe Tararenco ca nevinovați de orice amestec în revolta dela Tatar-Bunar. Prin urmare „bolșevicul“ Filatov, Tararenco și cei cinci „bolșevici“ uciși ca revoluționari, erau cetățeni nevinovați, acuzați de bolșevism de un primar pungaș, numai ca să scape de urmărirea lor.

Filatov și Tararenco avuseseră norocul să scape de glonțul jandarmilor asasini.

Dar ce se face cu cele cinci victime ale jandarmilor? Ce se face cu gazetele șoviniste cari au avut sălbăticia să acuze de bolșevism pe Filatov, pe Tararenco și pe cele cinci victime, numai pe simpla calomnie a unui primar pungaș și a unor jandarmi asasini?

Aceste gazete trebuie să-și recunoască astăzi barbaria lor, care, ca și în triburile sălbatece, confundă bănuiala cu vinovăția, care confundă prevenția cu judecata, care confundă pe jandarm cu judecătorul și care atâță la uciderea unui om nevinovat, pe simpla acuzațiune a unui om ce poate fi un pungaș sau o brută. Aceste gazete africane, n'au ajuns încă să înțeleagă că omenirea a vărsat mult sânge și a pierdut multă muncă omenească, până să ajungă să nu considere ca vinovat decât pe cel definitiv condamnat pentru vina sa și până când să ceară ca nimeni să nu fie condamnat decât de judecătorii săi legali.

Dar, în societatea românească, guvernânții păstrează încă privilegiul ilegalității și poporul n'a câștigat încă dreptul la legalitate. În România, regele a ajuns constituțional, dar absolutismul moravurilor noastre balcanice s'a concentrat în vătășel și în jandarm.

În România mare, judecătorul, ministrul și regele nu pot condamna pe un om la moarte, dar, după obiceiul țării, un jandarm poate să te condamne și să te execute fără răspundere.

După paravanul patriotismului, naționalismului și anti-semitismului, hoții pot să jefuiască, proștii pot să greșască, brutele pot să bată și criminalii pot să asasineze. Cel mai mare jefuitor al visteriei, cel mai mare criminal, cel mai mare escroc, n'are decât să acuze de bolșevism pe denunțator, n'are decât să numească comunist pe păgubaș, n'are decât să acuze de anarhist pe păcălit și va scăpa de orice răspundere, va fi apărat de toți reacționarii, va fi făcut erou național.

În orice dictatură, puterile statului sunt acaparate de cei mai răi, pentru că dictatura este o aventură și aventura are nevoie de aventurieri. De aceea țara românească geme sub cruzimea mării sale jandarmul: jandarmul este țarul neîncoronat al României mari.

Dar chiar în țara noastră, crima dela Păpușoi cere dreptate. Cerem ca autoritățile să urmărească pe primarul și pe jandarmii asasini. Țara trebuie să se solidarizeze cu victimele acestui oribil asasinat.

Unul din regii buni ai Franței, avea obiceiul să iasă în public cu brațul legat în eșarfă, ca să arate solidaritatea sa, cu un umil cetățean, căruia dragonii regelui îi sdrobiseră brațul. Un alt rege bun al Franței, servea nobililor la palat o masă fără pâine, ca să arate solidaritatea lui cu un umil țaran, dătător de pâine, lovit de un aristocrat brutal. Cuza-Vodă săruta pe moș Ion Roată pe chiar obrazul lovit de un boer, etc.

Numai atunci când orice palmă dată celui mai umil cetățean, va face să roșească obrazul regelui, numai atunci vom putea să realizăm pacea și solidaritatea socială. Numai răsbunarea nedreptăților întărește statele, pentru că stat tare înseamnă dreptate mare.

Cerem dreptate pentru Filatov.

7 Martie 1928 (Adevărul)

NOI VREM ALBA-IULIA!

În istoria neamului nostru, Alba-Iulia va însemna renaștere. Sub marele voevod Mihai și sub regele Ferdinand I, Alba-Iulia ne-a dat renașterea noastră politică, pentru că atunci neamul nostru împlinea statul unitar român. Astăzi, Alba-Iulia va da neamului nostru întregit renașterea sa națională, pentru că Alba-Iulia acestui neam însemnează schimbarea la suflet a unui neam întreg. Alba-Iulia anului 1928, împarte istoria poporului român în două: înapoi, istoria robilor români și după Alba-Iulia, istoria cetățeanului român. Alba-Iulia este astăzi revizuirea conștiinței unui neam care vrea să intre în întreaga sa albie sufletească de popor cu destine istorice.

La Alba-Iulia, poporul român vrea să detroneze pentru totdeauna pe toți urmașii vechilor cotropitori, rămași din toate viiturile de popoare și de aventurieri, din care a eșit pătura noastră conducătoare și chinuitoare. Pătura noastră chinuitoare a rămas și astăzi deasupra poporului român, ca un strat gros de păcură urâtă, deasupra unei ape de izvor, cu care ea nu se poate amesteca și cu care nu se poate imbina. Noi vrem să alungăm din viața noastră de stat pe toate partidele noastre politice, scoase din vechea pătură chinuitoare și cari au rămas și astăzi tot cu sufletul vechilor aventurieri cotropitori. Noi, în țara noastră, n'am avut partide reacționare,

ci partide cotropitoare, cari țin și astăzi poporul român sub aceeaș „rumânie“ și sub aceeaș „iobăgie“ disprețuitoare, brutală și exploatare.

Țara românească este astăzi: tot iadul muncitorului, tot țara minciunii, tot spelunca jafului, tot tarbaca cetățeanului și tot răsul lumii. Cu toate libertățile frumoase, scrise caligrafic pe hârtie velină, poporul român este și astăzi tot rob la trup și la suflet. Pătura parasitară română înăbușe și trunchiul și ramurile falnicului arbore al neamului românesc.

*

Noi, la Alba-Iulia, vrem să proclamăm libertatea tuturor robilor, libertatea tuturor adevărilor, libertatea tuturor dreptăților, pentru că poporul român de abia astăzi își face marea sa revoluție pentru cucerirea drepturilor omului și cetățeanului. La Alba-Iulia, și pentru prima oară în România, va răsună adevărul de foc și în fața lui minciuna va roși; pentru prima oară se va auzi glasul dreptății și în fața ei nedreptatea se va ascunde; pentru prima oară cei semeți se vor smeri și cei umiliți se vor simți oameni. Din optsprezece milioane de robi, Alba-Iulia va face optsprezece milioane de oameni, pentru că la Alba-Iulia poporul român va cere să i se facă dreptate și dreptate i se va face.

*

Noi, la Alba Iulia, nu mergem ca să facem revoluție, ci ca să înăbușim o veche revoluție, pe care cei de sus o fac în permanență, contra celor de jos. La Alba-Iulia nu mergem ca să aducem desordine, ci ca să punem capăt desordinii transformată în ordine și anormalului transformat în normal. La Alba-Iulia nu mergem ca să stricăm unirea, ci ca să schimbăm o alipire de pământuri, într'o unire de suflete. La Alba-Iulia nu mergem ca să încurajăm pe vrăjmașii

neamului, ci ca să-i desarmăm pe toți cu zidul sufletelor noastre împăcate prin dreptate. La Alba Iulia nu mergem ca să facem republică, ci ca să dărâmăm urîta republică ocultă de cămătari, care sapă bazele monarhiei îngenunchiate. La Alba Iulia nu mergem ca să încătușăm alte neamuri, ci ca să deschidem inimile noastre tuturor bunilor cetățeni români, aleși după sufletul iar nu după sângele lor. La Alba-Iulia mergem ca să desrobim ideile, ca să liberăm credințele, ca să descătușăm idealurile, căci nu vrem să mărginim dreptul la existența ideilor, decât cu dreptul la existența statului. La Alba-Iulia vrem să facem o revoluție pașnică, cu care să oprim revoluția violentă care amenință țara.

La Alba-Iulia nu mergem ca să îngenunchem o autoritate, ci ca să înfrângem o dictatuuă. La Alba-Iulia nu mergem ca să umilim pe funcționar, ci ca să proclamăm că funcționarul este servitorul cetățeanului, iar nu cetățeanul servitorul funcționarului. Mergem la Alba-Iulia ca să încrustăm pe visteria țării o pajure de perle și de rubine, pentru ca să arătăm jefuitorilor banului public, că banul statului este sângele muncitorului și lacrăma văduvei. Mergem la Alba-Iulia, ca să proclamăm că, în țara românească, nu mai poate fi „nici om pe om stăpânitor și nici popor peste popor”. Mergem la Alba Iulia ca să îmbiem tot spiritul general anarhic, sub aspra dictatură a democrației, sub „dictatura legalității”.

La Alba-Iulia mergem ca să ne umplem sufletul de toată poezia unității noastre naționale, pentru că marii învrăjbitori ai neamului nostru, au transformat unirea în vrajbă și entuziasmul național în doliu național. Mergem la Alba-Iulia ca să cerem guvernanților să dea mai rar cu birurile și mai des cu economiile. La Alba-Iulia noi vrem să strigăm în fața întregii lumi toate nedreptățile claselor și autorități-

lor din țara noastră, pentru că dacă nu ne-am ridica să strigăm noi, în locul nostru s'ar ridica să protesteze pietrele.

La Alba-Iulia vrem să mergem și vrem să ne întoarcem așa cum suntem: toți pașnici, toți legalitari, toți monarhiști și mai cu seamă toți buni români.

Poporul român vrea să-și facă marea sa revoluție națională, tot sub scutul legii și tot sub scutul monarhiei.

*

Dar dacă vechea forță brutală și vechea violență bizantină, cu cari au fost conduse turmele de iobagi români, ar încerca și de astădată să ne împiedice ca să cucerim toate drepturile noastre naturale, declarăm sus și tare și strigăm tuturor ca să ne audă, ca va fi mai ușor să ne ucidă pe toți, decât să îmbie pe unul din noi să-și mai aplece capul sub vechea robie. Alba-Iulia se va face și dacă este permisă și, mai cu seamă, dacă nu este permisă.

Alba-Iulia este o criză vitală gravă și regeneratoare, este totuși revoluția vieții în contra morții unui popor, care vrea să trăiască viața lui întreagă. Existența neamului nostru, este legată de Alba-Iulia, după cum viața este legată de soare. Alba-Iulia face parte din ordinea istoriei noastre naționale și întocmai ca și soarele, Alba-Iulia nu poate fi oprită din cursul ei predestinat. Alba-Iulia este una din cele mai mari redeșteptări naționale, pe care dacă n'ar ști s'o facă un popor brav, ar trebui s'o facă o monarhie cuminte.

14 Martie 1928 (Adevărul)

O POLITICA PRIMEJDIOASA

MUSSOLINI AD PORTAS

Roma eternă a dat lumii „ciuma justiției romane“, în care dreptul ucide dreptatea și „ciuma dictaturii“, în care despotismul ucide libertatea. Toate popoarele lumii au trebuit să treacă prin faza monarhiei tiranice, numai Roma a dat omenirii „monarhia absolută“, care însemnează despotismul raționat prin logică, legalizat prin teorii juridice și justificat prin ipoteze filozofice.

Roma veche realiza absolutismul imperial, cu nebunia dominațiunii sus și cu supunerea cadaverică jos, care se termina într'o cloacă socială și politică. Roma medievală năștea absolutismul prinților italieni, cruzi și vicleni, care se întindea la toate popoarele noi liberate și termina cu o a doua cloacă socială și politică. Roma modernă ne dă pe „ducele“ Mussolini, care a dus tirania romană până la nebunia despotismului. Nici o dictatură de până astăzi, n'a dus absolutismul unui singur om până în toate fibrele și până în toate activitățile sociale. Mussolini vrea să dea Italiei absolutismul politic, filozofic, educativ, social, național, artistic, vestimentar, etc. El va întoarce Italia la uniformitatea regresivă a clanului primitiv, în care, într'un exemplar social, vezi societatea toată.

Omenirea nu și-a dat încă seama cât de periculos poate să fie acest om, care, în plin secol al XX, ține lucrătorilor,

minoritarilor și adversarilor săi, limbajul brutal de acum două mii de ani. Prin idealul său social, el este un „nitszshean“, care adoră „voința de putere“; prin tactica sa violentă, el este discipolul lui Sorel, care idealizează violența; prin nihilismul său moral, un cinic; prin ambițiunea sa nemăsurată, un disperat de glorie.

Așteptați încă puțin și Mussolini va spune omenirii: „lumea sunt eu“. Pentru el oamenii și popoarele, sunt simple figuri de șah sau simple bile de biliard. Mussolini nu va înceta agitația sa războinică, până când nu va săpa în scoarța pământului, însângera de dictatură, cel mai nou și cel mai mare dezastru mondial.

*

Acțiunea „ducelui“ se apropie de demascare, pentru că atâtea amenințări fățarnice încep să-l compromită și pentru că nemulțumirea universală i-a preparat momentul. El apare ca exploatatorul „revanșei“ popoarelor învinse, ca exploatatorul reacționarismului burghez, care a început să retragă tot ceea ce până astăzi cedase muncitorilor, ca exploatatorul șovinismului, militarismului și despotismului universal.

Momentul loviturii este propice. Rusia este preocupată de greutatea ei interne, provocate de o revoluție cu deziluzii; blocul învingătorilor pârâe din toate părțile; Germania este încă vrăjmașa Franței; la Geneva, Italia a reușit să dea lovitura cu optanții unguri, care a băgat panică în Mica Antantă; Anglia vrea să pună pe italieni în coasta Franței și în coasta Turciei, care o amenință în India; finanța mondială și în special cea engleză și americană, ajută pe salvatorul burgheziei; Grecia este preocupată de luptele dintre dictatori; Balcanii fierb din cauza Dedeagaciului, Salonicului și Macedoniei; Mussolini poate face război, pentru că poporul

italian este încălzit până la roșu și organizațiile muncitorești sunt distruse.

*

Omenirea și democrația mondială trebuie să fie alarmate de noul pericol. Italia victorioasă și un Mussolini triumfător ar fi un adevărat dezastru. În fața unui astfel de pericol, și popoarele și teoriile trebuie să facă sacrificiile lor. Este vorba de cauza păcii, de cauza democrației, de cauza progresului uman. Pericolul este tot atât de mare și dacă Mussolini reușește și dacă nu reușește în aventura sa. Astăzi orice război victorios sau nenorocit, însemnează revoluție mondială, însemnează dezastrul civilizației noastre. Totdeauna dictatura a fost acefalizatoarea omenirii, dar niciodată până astăzi ea n'a amenințat lumea cu un dezastru cu proporții universale.

Popoarele interesate în pacea lumii trebuie să lucreze. Franța are datoria să lucreze cu vechiul sistem al echilibrului și să-l aplice la „echilibrul mediteran“. Ea trebuie să închidă ochii la unirea Austriei cu Germania. Mai întâi o Austrie democratică ar contribui la democratizarea Germaniei. În al doilea rând, Germania ajunsă în coasta Italiei, cu visul ei de a respira prin Marea Mediterană va liniști atacurile „ducelui“ în contra Franței, pentru că atunci el ar avea doi vrăjmași în loc de unul. Mussolini n'a atins decât chestiunea Brenero și s'au văzut imediat sentimentele celor două viitoare rivale. Mussolini prevede de pe acum viitorul pericol și așa se explică invitația făcută lui Zaleski pentru ademenirea Poloniei, vrăjmașa Germaniei, pentru că mai cu seamă în politica internațională, vrăjmașii vrăjmașului sunt totdeauna prieteni buni. Pe lângă acestea, nici Franța, nici celelalte țări, nu se vor putea opune mai mult timp la unirea Austriei cu Germania, pentru că ea este aplicarea principiului național triumfător.

Politica noastră externă trebuie să se îndrepte spre acelaș „echilibru mediteran“. El ne-ar scăpa de preponderența internațională a lui Mussolini, înclinat să turbure pacea lumii, de care este legată consolidarea noastră națională și înclinat să fie aliatul tuturor turburătorilor păcii și în special al Bulgariei și Ungariei. Trebuie să reparăm greșalele politicii d-lui Averescu care, în lipsă de prestigiu extern, căuta la Roma baza unei noi politici române. Ii spuneam atunci că „cine merge la Roma, este vrăjmașul României“ și profetia s'a adeverit. Toate guvernele române au mers la Roma lui Mussolini și toate au contribuit să dea un lustru mondial tocmai turburătorului fatal al păcii.

România are susținători interesați ai păcii și la nord și la vest. Are pe cehoslovaci, pe polonezi și pe jugoslavi. Ea, împreună cu ceilalți susținători ai păcii, trebuie să lucreze la perfecționarea echilibrului mediteran. Trebuie să se adreseze viitorilor adversari ai Italiei mussoliniste, care crește la frontierele lor și credem că și Turcia și Grecia vor înțelege marele pericol.

Ele vor înțelege că, în politica externă, popoarele pot fi învinse nu numai când sunt în război, ci și când rămân într'o neutralitate neprevăzătoare. Atena a fost învinsă de romani, încă de când a lăsat Roma să distrugă Cartagena și Franța a fost învinsă de germani încă de când a lăsat Germania să bată pe Austria. Turcia nu mai are mare interes să rămână în blocul învinșilor, pentru că ea și-a realizat mai toate aspirațiunile și are nevoie de pace, pentru o consolidare atât de largă ca cea kemalistă, Grecia este prea aproape de Italia și Mussolini a și pus piciorul în Balcani, la Tirana.

În timp de cincisprezece ani, Anibal făcuse războiu

romanilor chiar la ei acasă. Spaima Romei era atât de mare, încât numele lui Anibal ajunsese o sperietoare : *Anibal ad portas*. Și noi putem spune democraților și pacifiștilor lumii întregi : *Mussolini ad portas*.

28 Aprilie 1928 (Adevărul)

SA SALVAM PRESA!

Nebunul împărat Nerone regreta că poporul roman n'are un singur cap, ca să-l poată reteză dintr'o singură lovitură. Visul lui Nerone este visul oricărei dictaturi și el este și visul d-lui Vintilă Brătianu, care cenzurează gazetele, închide pe gazetari la Jilava, proclamă starea de asediu, oprește întrunirile publice, închide cluburile muncitorești și terorizează pe capii lor. D. Vintilă Brătianu înlătură toate capetele cugetătoare, toate energiile luptătoare și pe toți martorii sărăciei generale.

După ce a îndepărtat orice control sau orice martor denunțator, el va putea spune lumii întregi că tăcerea căluzului este liniște, că smerenia teroarei este ordine și că cetățenii, cari fac pe morții în cimitirul României Mari, sunt oamenii cei mai fericiți din lume. În țara românească, ca și în orice dictatură, domnește liniștea și ordinea cimitirelor, pentru că orice dictatură este un cosciug curat și lustruit pe dinafară, dar hidos și pestilențial pe dinăuntru.

*

Cu presa, guvernul liberal a fost totdeauna fără milă și mijloacele tari, întrebuințate față de gazetari, arată ura liberală contra presei. Un satrap persan scotea iataganul și desfăcea stomacul uneui cetățean bănuît că mănecase un pepene furat, numai ca să se convingă astfel dacă el este ade-

văratul hoț. Pentru orice bănuială, cât de mică, d. Brătianu scoate iataganul și lovește în presă. Prin arestarea gazetarilor străini și români, lovitura este atât de gravă, față de învinuirea atât de mică, încât reese clar că sălbătecia mijloacelor descopere sălbătecia scopurilor.

Partidul liberal este pus pe teroare. Nepriceperea, corupția și jaful general înlăuntrul, izolarea și dezastrul național în afară, au dus țara noastră la marginea prăpastiei și la marginea disperării. Partidul liberal a ajuns atât de departe pe calea loviturilor despotice, încât îi este cu mult mai greu să se întoarcă înapoi, decât să iasă la capătul de dincolo. D. Brătianu nu vrea să știe că politica sa alarmistă a distrus țara; că atacurile bolșevice imaginare la Nistru; că comploturile comuniste și iredentiste inventate; că declararea adversarilor național-țărăniști de bolșevici; că comploturile carliste ridicole; că expulzarea gazetarilor străini; că cenzura și arestarea gazetarilor români, au arătat lumii că România ar fi pe pragul revoluției.

Toate mijloacele samavolnice n'au putut să oprească nemulțumirea generală. Azi partidul liberal se vede amenințat în chiar ființa sa, de cei mai mari vrăjmași ai săi: de abuzurile sale de putere în chestiunile dinastice, economice și politice. Acum nu-i mai rămâne decât teroarea.

În teroarea care începe, presa este un martor care țipă și denunță. Ea trebuie sugrumată. Dacă d. Brătianu reușește să sugrume și presa, vom vedea, în acest colț de Balcani, un popor întreg sugrumat în taină, întocmai după cum drumețul prins în cursă este ucis de bandiți în mijlocul codrului.

*

Intenția teroarei liberale reese și din învinuirea, adusă gazetarilor arestați la Jilava, pentru că ar fi dat știri false. Pentru știri false, chiar dacă vina lor ar fi vădită, un gu-

vern democrat nu arestează pe gazetari și nu-i dă pe mâna unor instanțe militare incompetente, în contra Constituției, care oprește arestul preventiv în materie de presă. Un guvern, care n'are nimic pe conștiință și care n'are intențiuni criminale, nu se sperie de niște știri, cari au fost falsificate cu mult mai mult de gazetele guvernului. Dacă gazetarul nu trece la propagarea revoluției și la asmuțirea contra legalității, presa rămâne în dreptul ei. Numai dictatura este fără milă cu orice greșală a presei.

O democrație cinstită, care se știe nebănuită, poate să se pună în locul jurnalistului și să caute să înțeleagă toate îndatoririle și toate preocupările sale. O gazetă este împinsă la denunțurile imediate, de bănuiala generală care urmărește pe orice guvern ca umbra pe om; este împinsă la informațiuni repezi de aviditatea opiniei publice setoasă de știri. Dreptul la bănuiala guvernului și datoria de informațiuni repezi, explică și justifică erorile presei. Dreptul presei la bănuiala și datoria ei de informațiuni, scoate răspunderea gazetarilor din dreptul comun, pentru că gazetarul nu trebuie să răspundă decât de reaua sa credință. Profesiunile superioare, cari răspund marilor nevoi sociale, au dreptul la o anumită licență profesională. Doctorul, avocatul, gazetarul, magistratul, omul politic au dreptul la eroarea profesională. Erorile lor nepedepsite fac societății mult mai puțin rău, decât răul pe care l-ar facea teroarea răspunderii de orice greșală profesională, care ar face profesiunea imposibilă.

Chiar în contra abuzului presei, adevărata sancțiune ar trebui să fie găsită mai mult în opinia publică și la organele disciplinare de presă. Omul politic cinstit și priceput judecă presa după avantajile mari ce aduce societății cu bănuelile și informațiunile ei fondate, iar nu după răul mic pe care-l fac societății bănuelile și informațiunile ei eronate.

Toți intelectualii români, toate organizațiile muncitorești ar trebui să sară în ajutorul presei sugrumate. D. Vintilă Brătianu ne-a suprimat toate libertățile publice și a transformat țara într-o cazarmă. Dacă reușește să îngenunche și presa, în România Mare va domni moartea cimitirelor. Partidul liberal este condamnat să fie o societate de pompe funebre naționale. D. Duca are figura și apucăturile de cioclu al țării românești, iar d. Vintilă Brătianu de inten-dent al marelui cimitir român.

24 Maiu 1928 (Adevărul)

ORGANIZAREA ÎNVAȚAMANTULUI ZIARISTIC

Puterea presei este trăsnetul încă înainte de Franklin, pentru că presa este o putere încă necanalizată și încă neorganizată. Organizarea ei urmează să fie atât culturală cât și profesională. Și organizarea profesională și organizarea culturală, trebuie să rezulte din chiar definiția și scopul presei. Din punctul de vedere psihologic, presa face parte din fenomenele psihologice de relațiune sau de comunicarea psihologică a cugetării dela om la om. Oratoria sau retorica s'ar ocupa de comunicarea cugetării prin grai și ea s'ar putea împărți în oratoria didactică, judiciară, politică parlamentară, etc. Publicistica s'ar ocupa de comunicarea gândirii prin ajutorul scrisului și ea s'ar împărți în publicistica ziaristică sau Ziaristica, nume specializat pentru publicistica periodică; în publicistica literară, care s'ar ocupa cu scrierile literare propriu zise și ea poate fi publicistică literară poetică, prosatorie, științifică, didactică, etc.

Din punctul de vedere social, ziaristica este mijlocul de a-ți comunica ideile prin ajutorul gazetelor, în scopul de a îndruma, de a critica sau de a informa asupra tuturor fenomenelor sociale sau numai asupra unora din ele. Aceasta este și definiția fenomenului ziaristic, care este un fenomen social, pentru că nu poate avea loc decât în societate. Pentru că ziaristica lucrează asupra tuturor fenomenelor sociale,

am avea ziaristică politică, ce are de scop îndrumarea critica sau informațiunea politică a societății; ziaristica economică, religioasă, artistică, etc. după fiecare fenomen social pe care ziaristica ar vrea să-l îndrumeze, să-l critice sau să informeze.

Care ar fi deci disciplinele științifice ale ziaristicii? Din disciplinele științifice, știința se ocupă cu găsirea legilor după cari se naște și se transformă un fenomen oarecare. Artă sau tehnica științifică, se ocupă cu mijloacele cu cari poți lucra asupra unui fenomen, într'un scop determinat și util, servindu-te de datele științifice corespunzătoare. Artele se împart în mecanice, biologice și sociale. Intre artel sociale avem Dreptul, Familia, Morala, Politica, Economia politică, Religia, Educația, etc.

* * *

Pentru că ziaristica lucrează asupra societății într'un anumit scop și cu anumite mijloace sociale, ea este o artă socială sau o tehnică socială, care are de scop de a influența societatea pentru a realiza un anumit tip social dorit de ziarist. In acest punct ziaristica se întâlnește cu politica, arta socială, pentru că și politica are ca scop îndrumarea societății, dar prin ajutorul legilor, aplicate de puterea politică. De aceea se spune: politica financiară, agricolă, monetară, etc. Scopul lor este acelaș, dar mijloacele lor diferă.

Ziaristica se deosebește de celelalte arte sociale. Morala-artă, spre deosebire de morala-știință, vrea să lucreze asupra societății pentru a-i da un anumit tip moral. Dreptul-artă, spre deosebire de dreptul-știință, vrea să dea societății un anumit tip juridic. Economia, Religia, Artele, Pedagogia, Instrucția etc., vor să dea societății un anumit tip religios, artistic, cultural, economic, etc. Aceste arte sociale speciale,

lucrează din punctul lor particular de vedere și numai prin ajutorul presei.

Am văzut ziaristica, artă socială. Dar, ca și dreptul, ca și economia, ca și religia și ca și disciplinele tuturor fenomenelor sociale, ziaristica poate să fie și o știință socială independentă, atunci când ar căuta să stabilească legile după care fenomenul ziaristic se naște, se dezvoltă, influențează, progresează și se transformă.

Sociologia rămâne știință socială de bază a tuturor științelor sociale, deci și a ziaristicii. Ea rămâne știința primelor principii sociale, care ar da legile fenomenului social în general, comune tuturor științelor sociale speciale: legile după cari se formează și lucrează spiritul social, conștiința socială, legile imitațiunii sociale, legile diferențierii și continuității sociale, legile evoluției, etc. Intrucât ziaristica ar discuta și s'ar baza pe aceste date ale sociologiei, ea ar face operă de sociologie ziaristică.

* * *

Toate artele, și cele mecanice, ca și cele biologice, ca și cele sociale, (dreptul, morala, mecanica, agricultura, pedagogia, medicina, politica etc.) au început cu practica, mai târziu au ajuns la artă și tocmai târziu la știință.

Și ziaristica la rândul ei, a început cu practica ziaristică, cu ziaristul practician, care n'avea decât ajutorul cunoștințelor empirice, personale sau transmise dela ziarist la ziarist. Cu dezvoltare cunoștințelor sociale și tehnice moderne, ziaristica trebuie să devină o artă științifică, adică trebuie să se servească de toate cunoștințele științifice câștigate de științele sociale speciale, să se servească de legile fixate de fiecare știință socială în parte și de legile date de știința socială generală, de sociologie. Prin ziaristica-artă, ziaristul ajutat de datele științei își ajunge mai sigur și mai sistematic scopul

artei sale. Exemplul cel mai luminos de evoluția artelor științifice ni-l dă arta medicinei, care, plecând dela practica medicală, dela empirismul medical primitiv, a ajuns la arta medicală științifică, pentru că medicul se servește astăzi de toate științele ajutătoare: biologia, psihologia, anatomia, botanica etc. Artă medicală și inginerescă, trebuie să servească de model pentru organizarea științifică a tuturor artelor sociale.

Desigur că gazetarii moderni nu pot face o ziaristică serioasă, decât căpătând și astăzi aceste cunoștințe de știință socială. Cu toate acestea, este necesar ca gazetarul să capete cunoștințele sociale necesare sistematizate de știință. Pentru rolul mare pe care-l are ziaristica și pentru marea răspundere a ziaristului, gazetarul trebuie să devină un om de știință socială.

Este inadmisibil ca tâmplarul și fierarul să învețe arta lor la o școală de meserii, pe când a patra putere în Stat, să rămână tot în faza gazetarului practician. Este bine înțeles că fondul principal al artei ziaristice, rămâne tot talentul gazetarului. Dar în toate artele, talentul reușește mai bine în manifestările sale, atunci când este ajutat de o artă științifică.

* * *

Cari sunt disciplinele științifice ajutătoare gazetăriei? Ele sunt arătate de chiar scopul pe care-l are publicistica. Dacă scopul gazetarului este de a îndruma și critica toate fenomenele sociale, reese că gazetarul trebuie să poseadă un ideal social tip, către care vrea să îndrumeze și în numele căruia vrea să facă critica sa socială, adică să aibe o ideologie proprie și o sinteză a tuturor ideologiilor sociale, dată de filosofia socială. El trebuie să mai cunoască tehnica sau mijloacele sociale de realizarea acestor idealuri sociale. Idealurile

sale sociale și metodele sociale de realizarea lor trebuie să fie științifice și realiste iar nu utopice, adică trebuie să izvorască din studiul științific al societăților, trebuie să fie scoase din știința socială generală din sociologie. Deci gazetarul trebuie să aibă ideologia, tehnica și sociologia sa.

În acelaș timp, pentru că gazetarul vrea să îndrumeze, să critice și să informeze asupra fiecărui fenomen social în parte, el trebuie să cunoască sinteza tuturor științelor și artelor sociale speciale, ca: dreptul național și internațional, morala politică, economia politică, religia, arta, etc., dacă nu vrea să se specializeze într'una din ele.

* * *

Toate aceste cunoștințe indispensabile unui ziarist de știință socială, ar trebui predate într'o facultate de științe sociale, unde s'ar preda toate științele sociale speciale împreună cu sociologia generală. Acolo toți viitorii oameni de artă socială, toți studenții la drept, morală, familie, politică, economie politică etc., ar veni să-și tragă cunoștințele speciale artei lor. Profesorii dela catedrele speciale de publicistică ziaristică, ar preda ceea ce este special și necesar artei ziaristice, iar studentul în ziaristică și-ar câștiga sinteza tuturor cunoștințelor sociale necesare ziaristice la catedrele de drept, de politică, de morală, de economie politică, de știința religiunilor, de sociologie etc., cari împreună ar constitui facultatea de științe sociale. Nu vorbim aci de întregul program al ziaristice, pentru că el trebuie să cuprindă și alte cunoștințe ca logica, stilistica, istoria, filosofia, etc. Până la înființarea acestei facultăți de științe sociale, catedrele de ziaristică s'ar putea alătura pe lângă facultatea de drept, care de asemenea așteaptă această facultate de științe sociale, ca să aibă și ea o organizație științifică și rațională. Celelalte

cunoștințe sociologice și le-ar căpăta la facultatea de litere unde se predă sociologia, morala, istoria, etc.

* * *

Cu ziarști titrați, ar câștiga și gazetarii și gazetăria și societatea. Cunoștințele generale și sistematice ar ajuta la exercițiul științific și temeinic al gazetăriei. Titlurile universitare obținute, ar ridica prestigiul gazetarilor, într-o societate care suferă de pergamentolatrie. Ei n'ar mai fi amenințați la fiecare pas, cu închiziția de fiecare analfabet politic. Societatea ar câștiga mult din formarea unui corp select de îndrumători politici specialiști, cari în democrația votului universal ignorant, ar fi educatorii cetățenilor și ar naște o opinie publică conștientă. În acelaș timp, gazetarul titrat și-ar întări conștiința valorii și demnității sale și nu s'ar simți umilit față de toți idolii pergamentelor academice. Numai cu acest sentiment al valorii, al prestigiului și al independenței, gazetarul poate juca tot rolul său de îndrumare și de control social, pe care-l vom vedea când vom vorbi de organizarea profesională a presei.

3 Iunie 1928 (Curierul Judiciar)

DINTELE DE AUR

IN JURUL IMPRUMUTULUI ȘI STABILIZĂRII

Măscăriciul unui mare împărat oriental, spunea curtenitor că stăpânului lor i-a crescut un dinte de aur. Dela curteni, vestea ajungea la popor și, dela popor la învățați, cari făceau teorii savante și scriau biblioteci întregi ca să explice acest „fenomen natural“.

Dar, într'o zi, dintele împăratului se rupse și curtenii văzură că el nu era de aur, ci numai învelit cu aur, ca să ascundă un dinte găunos și urât. Acum învățații făceau alte teorii și scriau alte biblioteci, ca să probeze în mod științific că dintele nu putea fi decât de os și că în nici un caz el nu putea să fie de aur.

Adulatorii d-lui Vintilă Brătianu, sultanul finanțelor noastre, spuneau curtenilor liberali, că șeful lor s'a născut cu un cap de aur, cu care el va face chiar revalorizarea leului nostru. Dela curtenii liberali, vestea ajungea la economiștii partidului, cari scriau biblioteci întregi cu teorii savante, pentru a explica legile după cari d. Vintilă Brătianu va face revalorizarea leului nostru.

Dar poporul român vedea că d. Brătianu în loc de cap de aur, are un cap de fier suflat cu aur; că în loc să facă din leu paraleu, a făcut din leu pisică și că legile economice nu vor să se supună capriciilor sale financiare; că revalorizarea leului era o utopie. Acum savanții economiști

oficiali făuresc teorii profunde, pentru a explica de ce nici nu se putea să ajungem la revalorizarea leului și că nu se poate face decât stabilizarea lui.

*

Dar poate d. Vintilă Brătianu să facă cel puțin stabilizarea leului?

În materie financiară putem pune ca axiomă că un guvern mofluz nu poate avea decât o monedă mofluză. Moneda unei țări este polița ei și polița se întemeiază pe credit, adică pe încrederea că va fi plătită din producția debitorului harnic și gospodar.

Dar d. Vintilă Brătianu este tocmai un debitor mofluz. Pentru finanța străină d. Brătianu este un debitor fantast. Toți cred că, dacă ar fi rămas un simplu inginer, d. Brătianu ar fi născocit planuri migăloase ca să construiască „scară'n cer și pod pe mare“. Ca ministru de finanțe, ne-a dat planuri savante pentru scară'n cer și pod pe mare în teoria revalorizării leului nostru, în inflațiune și deflațiune, în izolarea economică, etc.

D. Vintilă Brătianu este un debitor urât înăuntru, pentru că ține țara sub o adevărată ocupațiune vrăjmașă, cu teroare bancară, morală și militară.

Prin dezastrul guvernării sale d. Brătianu a distrus producția țării. Înalta regență a declarat că guvernul d-lui Brătianu este provizoriu și țara întreagă disperată așteaptă sfârșitul provizoratului liberal. Nimeni nu mai muncește, nimeni nu mai plătește bir și toți așteaptă pe Messia să-i scape de dezastrul liberal. România se găsește azi sub același dezastru al producției, ca Europa în anul o mie, când biserica spunea că în acel an va fi pieirea lumii.

În afară, d. Brătianu este urât pentru șovinismul său economic, concretizat în formula „prin noi înșine“, posibilă

în evul mediu militarist, dar nu în vremurile noastre, când întreaga economie mondială formează un adevărat organism economic. D. Brătianu este un nenorocit debitor, care trebuie să se lase furat de partizanii săi, pentru că un guvern impopular nu se poate menține decât cu aventurierii și cu transfugii politici ce copleșesc pe oamenii cinstiți din partidul liberal. D. Brătianu este un debitor rău platnic, pentru că încasează dela cetățeni biruri sângeroase și nu plătește decât datoriile Băncii Naționale și ale partizanilor săi.

Nesigur, urât și cu creditul șubred, ministrul de finanțe este jucăria piraților de bursă, cari umflă și desumflă leul nostru, după fiecare „greșală” antisemită sau la fiecare sezon de export de cereale.

D. Brătianu este un debitor antisemit, care cere împrumuturi dela creditorii evrei, dar care pretinde ca dobânda banilor evreești s'o încaseze băncile liberale, iar creditorii evrei să nu încaseze decât prigoană, insulte și bătai. Oradia liberală ne-a mâncat pentru mult timp consolidarea noastră economică și națională.

*

În stabilizarea monetară, rezerva metalică, ce garantează emisiunea hârtiei monede, nu dispensează de creditul guvernului. În cazul cel mai bun, rezerva metalică nu este de cât a treia parte din valoarea monedei hârtie, pusă în circulație. Diferența dintre aceste două valori, se bazează tot pe creditul statului și d. Brătianu a fost sperietoarea creditului nostru public.

Stabilizarea leului se va baza și pe devizele străine, aduse de împrumutul stabilizării. În cazul când devizele străine nu vor fi reînnoite de o balanță comercială activă a exportului nostru, ele se vor slei în foarte scurt timp și anarhia stabilizării va fi mărită de lipsa de garantare a

monedei stabilizate. Dezastrul producției liberale, va cauza dezastrul stabilizării.

*

Operațiunea stabilizării este o operațiune economică cezariană, pe care n'o poate face decât un doctor care are încrederea bolnavului și decât asupra unui bolnav rezistent. Belgia și Polonia de abia au eșit din haosul care însoțește orice stabilizare, deși era o stabilizare făcută de țări cu multe simpatii și cu guverne populare.

Și cu toate acestea, toată camarila reacționară și tot partidul liberal împreună cu d. Brătianu, cari simt că se scufundă în valurile abuzurilor și loviturilor de stat, cred că numai un împrumut de stabilizare ar putea să-i scape de distrugere. Dar și finanța străină a simțit că pe d. Brătianu l'a prins la strâmtoare și pune condițiuni de falit. Guvernul liberal ar face un împrumut de robie economică, de umilință națională, de răsbunarea finanței străine în contra semeției șovinismului și antisemitismului ministrului nostru de finanțe. Până astăzi d. Brătianu trâmbița că vrea să facă refacerea numai prin „noi înșine“; acum bancherii răsbunători vor să-l constrângă, să facă o refacere „fără noi înșine“ și chiar „contra noastră înșine“.

Stabilizarea făcută de d. Brătianu ar fi o crimă națională.

8 Iunie 1928 (Adevărul)

„CONTENCIOSUL“ LIBERTAȚILOR CETĂȚENEȘTI

Dacă judecăm țara noastră după legile ei scrise, putem pune România înaintea Angliei. Dacă o judecăm după legile ei nescrise, trebuie s'o punem în urma Africei, pentru că noi trăim sub o ipocrită țesătură de minciuni juridice grosolane.

În România, Constituția este cea mai spectaculoasă escrocherie politică, înscenată pe spinarea unui popor de iobagi. Cetățeanul român este cel mai nenorocit animal de circ politic, pus să joace un vicleim constituțional ca să se facă de râs în mod serios și după forme grave.

Moravurile noastre violente nu cunosc deosebirea dintre faptul penal și faptul civil și „chemarea“ la parchet, la jandarm, la circumscripție a ajuns o intimidare, o judecată administrativă, abuzivă și periculoasă, care tinde să înlocuiască judecata tribunalelor.

La poliție, la prefectură, la jandarmi, la primar, la vătășel, poți să anchetezi orice fapt și pe oricine. Un cinic prim-ministru englez spunea, că nu este conștiință care să nu se vândă, dacă cumpărătorul știe să-i găsească prețul. În România sunt rare autoritățile, cari să refuze să „strângă șurubul“ unui cetățean, fie cu plată fie chiar numai pentru plăcerea abuzului de putere.

Această mentalitate violentă a șters deosebirea dintre arestul preventiv și cel represiv, dintre arestul legal și cel

ilegal. La Roma republicană, o arestare ilegală era o crimă de lèse-majestăte; în Anglia, cetăţeanul arestat ilegal are dreptul la rezistenţă; în Serbia, în cazul unei arestări abuzive, cetăţeanul se poate adresa unei instanţe superioare speciale. În toate ţările civilizate, arestul preventiv este o excepţie admisă cu mare regret şi cu mult scrupul.

În România, arestul preventiv tinde să devină regulă, iar la sate, în orice răfuială, ori cât de mică şi de orice natură, jandarmul trimite arestat pe învinuit, dacă păgubaşul s'a grăbit să plătească el „taxa arestării”; sau trimite arestat pe păgubaş, dacă învinuitul s'a grăbit să-i achite această „taxă a prevenţiei”. În ţara noastră, arestul preventiv a ajuns o pedeapsă preventivă, aplicată cu execuţie provizorie înainte de orice condamnare. Moravurile noastre violente confundă bănuiala cu vinovăţia. Pe când la toate popoarele civilizate, presumpţia legală este inocenţa universală,—pentru autorităţile noastre, presumpţia legală este vinovăţia generală. Dacă am avea destule închisori, am aresta pe toţi cetăţenii şi n'am libera decât pe aceia cari şi-ar dovedi nevinovăţia.

Cu presumpţia de vinovăţie a fiecărui om, arestarea cetăţeanului a ajuns un sport inocent, pe care şi-l permite orice reprezentant al forţei publice, dela ministru până la vătăşel şi care constituie delictul abuzului de putere. Poliţia română practică sistemul penal irodian, pentru că după cum Irod-împărat ucidea pe toţi nouii născuţi ca să poată nimeri pe Christos, poliţia noastră arestează o sută de cetăţeni nevinovaţi, ca să poată nimeri, din întâmplare, şi pe vinovat.

Orice sincer patriot trebuie să recunoască marele rol al militarilor, dar cine iubeşte pe militari trebuie să-i țină la militarie.—Justiţia dată de militari, pare tot atât de ciudată ca şi un război făcut de civili.

Justiția militară este inferioară justiției civile, pentru că altfel nu s'ar explica de ce în societatea noastră. justiția militară este excepția și justiția civilă regula.

Cu toate acestea, și astăzi, după zece ani dela război, instanțele militare continuă să judece chestiunile cele mai delicate: de politică, de religie, de forme de guvernământ, de filosofie, de idealuri sociale, de presă și de justiție înaltă. Ea continuă să aresteze în cazuri grave și delicate, în cari chiar Dumnezeu dacă ar fi judecător, s'ar simți încurcat și s'ar recuza.

Deciziunea Curții de Casație, în chestiunea gazetarilor ținuți arestați de justiția militară, contra celui mai clar articol din Constituție, a îngrozit toată opinia publică română.

Toți cetățenii țării românești s'au văzut lăsați fără controlul justiției civile, la discreția justiției militare, care știe milităria, dar desigur că nu știe dreptul.

Cum comandantul unui corp de armată este șeful suprem al justiției militare, întreaga justiție militară ar putea să fie sugestionată, voit sau nevoit, de șeful ei suprem, care decide de viitorul subalternilor săi. Justiția militară poate, astfel, să fie justiția *unui singur om*. Iar dacă comandantul corpului de armată este și omul unui partid la guvern, toți adversarii guvernului pot fi lăsați la arbitrarul acestuia.

*

Această stare de robie nu poate să mai dureze. Această instuție umilitoare, care face cetățeanului educațiunea vite-lor de jug, a fost totdeauna bulionul social în care se prepară dictatura incompetențelor, jefuitorilor și abuzivilor și din care au eșit toate revoluțiunile. Totdeauna robia cetățenilor aduce decadența și teroarea guvernanților, care prepară revoluția popoarelor.

Tebue să începem prin a face cetățeanului educațiunea

libertăților cetățenești; trebuie să-l ridicăm din genunchi în picioare; trebuie să-i ridicăm fruntea și să-i deschidem ochii. Numai conștiința cetățeanului poate aduce cuminenția guvernanților.

Pentru aceasta trebuie să înființăm, „*Contenciosul libertăților cetățenești*“. Orice denunț de arestare ilegală sau de violare de domiciliu să poată fi judecat, dacă este posibil, chiar instantaneu, de magistratura regulată și normală transformată în contencios al libertăților publice, până în ramificațiunile sale dela sate. Simplul denunț al unei chemări abuzive, al unei arestări ilegale sau al unei violări de domiciliu, să fie ca un adevărat semnal de alarmă socială. Astăzi demnitatea cetățeanului este zdrobită în familie, la școală, în societate, la vot și la cazarmă, din cauză că mijlocul național de educație, de instrucție și de administrație este înjurătura, bătaia și arestul.

Am făcut destui robi, este timpul să facem și oameni liberi.

12 Iunie 1928 (Adevărul)

„VICTORIA“ DELA GENEVA

Chestiunea optanților unguri ne amenința cu un dezastru, pentru că aplicarea deciziei Consiliului Ligii Națiunilor putea să fie un adevărat dezastru economic și național. În cazul când primeam să ne supunem acestei decizii, România ar fi putut să plătească cu greu toate despăgubirile de miliarde, la care ar fi fost condamnată. Poporul român, învingător, ar fi ajuns robul Ungariei învinse. Iar în cazul când nu ne-am fi supus acestei decizii, prin refuzul nostru am fi lovit în chiar tratatele de pace, adică în chiar acele tratate cari înființau și Liga Națiunilor și România Mare. Cu modul acesta, noi am fi lovit tocmai în baza unirii noastre naționale.

În ambele cazuri situațiunea noastră ar fi fost tragică. Prestigiul nostru în nouile provincii ar fi fost sdruncinat. Ungaria înebunită de marele comediant al Romei moderne și de gazetarul englez dornic de „bombe“ cu tiraj mare, n'ar mai fi putut fi ținută pe calea rațiunii. Dacă Consiliul Ligii Națiunilor ar fi stăruit în hotărârea sa din luna Martie, s'ar fi deschis drumul tuturor aventurilor și tuturor aventurierilor internaționali.

După hotărârea noastră de a nu ne supune deciziunilor Consiliului Ligii, areopagul din Geneva a dat și de astădată înapoi. Tot astfel, hotărârea din Martie dată contra noastră,

venea după ce Ungaria amenințase că nu recunoaște hotărârea anterioară, dată contra ei. Am întors adversarei noastre propria ei tactică.

Este însă o deosebire. Ceiace poate să facă Ungaria cu Liga Națiunilor, nu putem face noi. Ungaria se poate juca de-a „fronda“ contra Genevei, pentru că ea n'are ce pierde. Pentru ea Geneva este o simplă ghiulea de picior, de care ar fi foarte fericită să poată scăpa. Geneva este sentinela tratatelor cari nu-i convin Ungariei; este pavăza păcii, care ei nu-i place; este scutul naționalismului, pe care ea nu-l admite; este controlul politicii interne, de care ea se teme.

Liga Națiunilor este „dresoarea“ popoarelor războinice, și de aceea toate popoarele cuceritoare și reacționare luptă cu îndârjire, ca să dezonoreze Liga Națiunilor.

Nu tot astfel este cu noi. Viitorul nostru național și politic trece prin Geneva. Consolidarea noastră națională, politică și economică este strâns legată de prestigiul Ligii Națiunilor, pentru că interesul nostru este să desonorăm războiul, să întărim naționalismul, să întărim respectul religios al tratatelor, să întărim principiul arbitrajului internațional, să întărim controlul politicii interne. Interesul nostru ar fi chiar ca Liga Națiunilor să devină un supratat internațional, menit să cenzureze spiritul războinic, spiritul antinaționalist și reacționar al statelor mari și al statelor învinse, cari nu înțeleg justiția internațională. Regele Ferdinand a înțeles bine această identitate de interese cu Geneva și de aceea el s'a grăbit să viziteze Liga Națiunilor.

Statele mici ca și indivizii slabi, trebuie să pună toată speranța lor într'o justiție internațională organizată și tare.

Cu toate acestea, din cauza greșelilor noastre nepermise, în modul în care s'a făcut exproprierea optanților, din cauza politicei noastre antisemite, xenofobe și sfidătoare, ajunsese

la dezastrul din Martie. Ca să putem scăpa din marele impas, a trebuit ca tocmai noi, prietenii Genevei, să jucăm jocul Ungariei. A trebuit să spunem că nu ne supunem deciziunii Consiliului; a trebuit să dăm să se înțeleagă că ne retragem din Consiliu; a trebuit să respingem arbitrajul și să sunăm goarna mare a suveranității noastre naționale, atacată prin încercarea de a controla exproprierea noastră, etc. Adică noi, prietenii Genevei, a trebuit să ținem tocmai limbajul vrăjmașilor ei.

În cauza noastră dreaptă, această atitudine era utilă și chiar necesară. Dar se poate ca odată ea să vină contra noastră. „Frona“ României, care micșorează Geneva, este un joc periculos pentru interesele noastre, profund legate de mărirea Genevei. Trebuie să ne gândim că s'ar putea ca în viitor, când am fi nevoiți să apelăm la Liga Națiunilor, contra numeroșilor noștri vrăjmași, aceștia ar putea să ne opună atunci tocmai revolta noastră contra deciziunilor Genevei, să ne opună tocmai respingerea arbitrajului în chestia optanților, să ne opună tocmai ditirambele noastre n apărarea principiului suveranității. După cum Ungaria a plătit, în Iunie curent, revolta sa contra deciziunii Genevei de anul trecut, se poate ca și noi să plătim odată revolta noastră de astăzi contra Ligii Națiunilor în chestia optanților.

Ungaria a avut o mare înfrângere, dar ea și adversarii noștrii de tot felul au obținut, contra noastră o victorie morală, cu multe consecințe pentru viitor. Mai întâi, ei au reușit să compromită pe marea noastră aliată, au reușit să compromită Liga Națiunilor. În al doilea rând ei au reușit să ne dezarmeze pe noi chiar de astăzi, pentru cazul când am avea interesul să invocăm, contra vrăjmașilor noștri marile principii ale Ligii Națiunilor, de care suntem legați prin chiar ființa statului nostru.

Am pierdut de asemenea ceva din prestigiul nostru moral. Un împricinat care la început se supune unei judecăți și care se retrage din instanță îndată ce judecătorii s'au pronunțat contra lui, dă impresia că: sau n'are dreptate, sau nu este serios. Acest joc dela Geneva a lăsat impresia că, în chestiunea optanților, noi n'am avea dreptate. Lumea care nu cunoaște fondul pricinei, îl judecă după seriozitatea împricinaților. Prin acest joc am dat impresia de popor neserios. Și un popor, care știe că este și va fi totdeauna împricinat în tribunalul Ligii Națiunilor, trebuie să aibă o reputațiune de popor serios.

Să fim mulțumiți că dezastrul nostru din Martie, s'a transformat într'o simplă înfrângere morală pentru viitor.

Dar pentru această înfrângere morală, trebuie să cerem socoteala celor cari au provocat-o. Și mai cu seamă să cerem să ni se dea numele tuturor prințișorilor, primă generație încălțată ieșită din țărani, cari posedă castelele și parcurile cu fazani, expropriate dela optanții unguri.

16 Iunie 1928 (Adevărul)

INVAȚAMINTELE DELA BELGRAD

Tragedia din parlamentul jugoslav a probat, cu focuri de revolver, că legea impenetrabilității corpurilor se aplică și „spiritului“ popoarelor. După cum un corp fizic nu poate decât să modifice iar nu să distrugă un alt corp fizic, sufletul unui popor poate să modifice prin evoluție, dar nu să distrugă prin revoluție un alt corp social. În unificările naționale de după război, nu s'a ținut cont în destul de acest adevăr social, — nici în Franța, nici în Jugoslavia, nici în România. Numai Polonia s'a supus legii evoluției în transformările sociale. Respectând moravurile celor patru fracțiuni trăite sub mentalități deosebite, Polonia a lăsat și timpului rolul său în unificarea lor sufletească și legislativă. Ea nu s'a grăbit să extindă cu forța un spirit social sau altul. În timpul când vremea lucrează și aduce contribuția ei cea mai mare, oamenii de legi elaborează o legislație comună care să împace spiritele variate ale tuturor provinciilor.

România, Jugoslavia și Franța s'au condus de un principiu de unificare inferior, de spiritul unificării violente. De aceea, aceste trei țări, lipsite complet de spirit științific, se sbat în convulsiuni provocate de greșelile lor.

Șovinismul regatului jugoslav, abuzând de forța politică concentrată în regat, a căutat să subjuge spiritul nouilor

provincii și, în special, spiritul Croației. Niciodată un popor superior n'a putut fi subjugat sufletește. Din contră, chiar în vechile cuceriri războinice, cu toată supremația politică a Galilor, ei au trebuit să adopte limba și civilizația romană superioară, rămasă în Franța. Aceleași fenomene s'au întâmplat și în Italia, cu triburile eterogene cari au devenit romane și cu varietatea popoarelor cotochitoare din România, cari au luat moravurile și limba țării noastre.

În Jugoslavia se dă lupta între două civilizațiuni de-sebite: între civilizația jugoslavă și între vechea civilizație politică și socială croată. Acolo, cele două civilizațiuni se luptă cu revolverul în mână.

Tot astfel în România, spiritul regatului vrea să sub-juge spiritul românilor din nouile provincii, dar nu va reuși. Civilizația română din Transilvania, nu este o civilizațiune inferioară, nici celei din vechiul regat, nici civilizațiunii ungurești.

Este drept că ungurii aveau o civilizație de stat, o civilizație politică, superioară românilor transilvăneni. Dar, se pare că chiar ungurii considerau civilizația sufletului ardelean ca superioară, pentru că numai așa se explică șovinismul maghiar față pe români. Ei simțeau că civilizația română e un pericol.

Dacă judecăm din punctul de vedere moral, civilizația românilor transilvăneni este superioară civilizației regatului. Și acesta este adevăratul criteriu, pentru că civilizația unui popor se măsoară după calitățile sale morale. Regatul are vioiciunea, finețea, vorbăria și manierele, cari fac efect și dau iluzia unei civilizațiuni ilustre. Regatul are mai mult o civilizație intelectuală. Regățeanul e încă un suflet anarhic, antiegalitar și antilegalitar; regățeanul nu încă un „cetățean“. El e sau dictator sau iobag, sau revoluționar sau rob; e lipsit

de continuitate și de mândrie. La transilvăneni găsim mai multă sistemă, mai multă continuitate, mai multă mândrie, mai multă hotărâre, mai multă solidaritate între clase, mai mult respect al ideii și mai mult respect al persoanei umane. Ardeleanul este un individ dresat la o viață socială ordonată, ardeleanul este „un cetățean“.

Încercarea civilizațiunii regătene de a subjuga civilizația ardeleană, s'a lovit de un zid de granit. Am avut noroc că civilizația transilvăneană este condusă de spiritul rece, calculator, optimist, democrat, și patriot al d-lui Maniu, pentru că numai așa n'am ajuns și noi la tragedia parlamentară a Jugoslaviei. El are inima strategului milostiv, care preferă să intre în tranșee, să înconjoare cetatea și să silească pe vrăjmaș să se predea, decât să cheltuiască vieți omenești și să pericliteze siguranța țării. Dar spiritul brutal al politicii regătene, nu trebuia să întindă coarda, pentru că supărarea omului calm este ca revărsarea apelor adânci.

În Franța se petrece acelaș lucru cu Alsacia. Și acolo este tot lupta între două civilizații, tot încercarea de a impune cu forța o altă civilizație deosebită. Aci, spiritul german născuse moravuri și o legislație mai solidaristă și mai patriarhală decât cea franceză, care a rămas individualistă și formalistă. Nerespectarea civilizației alsaciene a născut ciocnirea, și din ciocnire a eșit „autonomismul“, care agită noua provincie cucerită. Pentru a nu se crede că aci invoc un argument pentru teza pe care o susțin, să lăsăm ouvântul marelui ziar parizian „Le Figaro“, care vorbește de mișcarea autonomistă din Alsacia :

„Dacă vrem să înlăturăm încordarea alsaciană, trebuie să renunțăm la hotărârile luate în grabă, la aplicarea la repezeală a pretinselor reforme, cari lovesc în vechile obiceiuri și tradiții ale unei regiuni foarte legate de tradițiile ei. Am

semnalat adesea stângăciile comise cu chestiunile religioase și școlare. Ținem să arătăm numai decît—și vom avea ocazia să revenim—greșala în care au căzut autoritățile publice în chestiunea organizării justiției. Alsacienii sunt obișnuiți cu o procedură care are meritul să fie simplă, rapidă și puțin costisitoare. Este ușor de priceput că ei primesc cu mare neplăcere proiectul, care vrea să introducă la ei procedura cu care suntem obișnuiți noi și care are defectul a fi lungă, complicată și ruinoasă“.

Tragedia dela Belgrad ne învață că civilizațiunile superioare trebuiesc conduse de o mână de fier, dar acoperită cu o mănuașă de catifea.

29 Iunie 1923 (Adevărul)

NOUL „ECHILIBRU MONDIAL“

TRĂIM ÎN ZODIA MUNCITORISMULUI

În toate timpurile, vechi și noi, politica internă și politica externă s'au influențat una pe alta. Ele și-au împrumutat și idealurile și tactica și principiul echilibrului forțelor în luptă. Principiile și forțele dominante din politica externă, au tins totdeauna către o echilibrare cu principiile opuse, pentru că un principiu dominant, necontrolat de un principiu opus, ar ajunge la dictatură și la teroarea internațională. În evoluția ei, omenirea tindea, rând pe rând, către „echilibru european“, și către „echilibru mondial“ al forțelor armate, al statelor; către echilibrul forțelor religioase, în lupta dintre păgânism și creștinism, dintre creștinism și mahomedanism, dintre catolicism și protestantism; către echilibrul internațional al piețelor de desfacere și de influențe economice; către echilibru dintre absolutism și democrație.

Astăzi, politica internă este predominată de lupta de clasă și politica internațională a ajuns să fie împărțită în grupuri de state, dintre cari unele reprezintă interesele clasei muncitorești și altele interesele clasei burgheze. Intocmai după cum profetizau teoriile socialiste, omenirea începe să cunoască frontierele claselor economice pe deasupra frontierelor de stat și chiar de astăzi avem o adevărată organizație internațională a muncitorimii și a burgheziei. Interesele clasei muncitorești erau până astăzi reprezentate de Rusia

lui Lenin și interesele clasei burgheze de Italia lui Mussolini. Dar omenirea n'a ajuns încă la o echilibrare a acestor noi forțe internaționale și de aceea politica internațională a fost cucerită pe rând și exclusiv de una sau de altă dintre aceste forțe internaționale. Pericolul era mare, pentru că dacă lăsam ca una din clasele sociale să predomină toată politica internațională, ea ajunge la abuzul forței, la dictatură contra celeilalte clase,

Atâta timp cât clasa muncitoare deșteptată de război, ajunsese să domine lumea și Lenin ajungea arbitru politicii internaționale, omenirea putea trece prin pericolul unei revoluțiuni mondiale, care ar fi distrus și democrația și civilizația.

Astăzi, Mussolini amenință să rămână singur arbitru politicii mondiale, cu furia lui reacționară și războinică. Fascismul, rămas singur dominator al politicii mondiale, a devenit provocator și a ajuns și el un pericol pentru democrația și pentru civilizația lumii. De aceea, fascismul trebuie echilibrat cu socialismul, pentru ca din echilibrul acestor două forțe extreme în luptă, să iasă o transformare treptată și evolutivă a politicii internaționale.

Astăzi, reprezentanța clasei muncitoare rămâne Germania, care după alegerile ei din urmă a devenit o putere de stânga.

Toate năzuințele puterilor muncitorești se vor îndrepta către Germania socialistă, care va deveni puterea reprezentativă a clasei muncitoare în politica internațională. Rusia va pierde din mirajul ei față de muncitori, pentru că, nu va putea să lupte cu prestigiul, cu organizația și cu sistemul germană. Pe lângă aceasta, Rusia va avea de luptat cu greutățile interne. Rolul de reprezentant al muncitorismului mondial este prea greu, pentru o țară semibarbară, analfabetă,

lipsită de industrie și hărțuită de țăranii antisociaști. Muncitorii se vor supune legii sociale generale, vor primi supremația conducătoare a unui stat civilizat, iar nu a unui stat înapoiat. Rusia va intra în orbita Germaniei.

Greutatea cea mare este regruparea Rusiei în politica internațională. Pentru a ajunge la acest rezultat, burghezia mondială trebuie să renunțe la prejudecățile ei de clasă.

Burghezia mondială, trebuie să se gândească la avantajile ce le va aduce regruparea Rusiei. Prin introducerea ei în ruajul mondial, s'ar restabili echilibrul dintre grupurile de stat cari reprezintă clasele sociale în luptă. În al doilea rând, Rusia este un element economic producător și consumator important, care a făcut parte dintr'un adevărat organism european. Izolarea acestui organ atât de important a contribuit mult la anarhia morală și economică a Europei de după război. Atât timp cât omenirea nu-și restabilește echilibrul, izolarea Rusiei poate fi o cauză de revoluție și de războaie. Intrată în ruajul moral și economic al lumii, Rusia, ar putea ajuta la pacificarea omenirii. Ea ar putea fi temperată prin interesul ei economic și moral, care ar lega-o de interesele restului lumii prin capitalurile pe cari le-ar căpăta și prin reînvierea ei economică. Prosperitatea Rusiei regrupate ar ajuta fracțiunea temperată ca să distrugă fracțiunea extremistă.

O Rusie ținută în afară de avantajile regrupării sale va fi totdeauna o Rusie vrăjmașă, care n'ar avea nici un interes să nu uneltească și contra statelor burgheze. Dacă s'ar realiza și solidaritatea tuturor statelor lumii față de uneltirile ruse, orice încercare de uneltire ar priva Rusia de toate aceste avantaje.

Omenirea trebuie să ajungă la o politică realistă și să părăsească prejudecățile ei de clasă și de metafizică socială.

Ea trebuie să se covingă de vecinica transformare a formelor sociale, să se covingă că clasa burgeză, astăzi dominantă, n'are dreptul să risce viața unei societăți întregi, din cauza rezistenței sale la curentul muncitoresc universal, numai pentru a-și menține supremația,

Ea trebuie să se convingă că trăim în zodia muncitorismului. Dacă burghezia nu se convinge că trebuie să-și facă retragerea ei în ordine, omenirea este amenințată de grave revoluții.

Ori care ar fi convingerea generală a lumii asupra teorii socialiste, s'o primim ca pe o forță socială care nu poate fi nesocotită. Să ne amintim că omenirea a crezut tot atât de periculoasă și funestă, orice teorie nouă. În numele acelorași „principii eterne“, toate statele lumii de acum o sută de ani constituiau, în contra Franței revoluționare, o „sfântă alianță universală“ pentru a combate spiritul libertar și republican, care se credea că amenință bazele societății de atunci. Dar și atunci omenirea a trebuit să lase la o parte teoriile ei abstracte și să vadă necesitatea de a băga Franța revoluționară în ruajul moral și economic al lumii.

17 Iulie 1928 (Adevărul)

ROBII MÂNASTIRII CERNICA

În România mai sunt mănăstiri cari au robii lor. Optzeci și șase de mobilizați și urmași ai lor, cu drepturi recunoscute la împroprietărire pe moșia mănăstirii Cernica din județul Ilfov, au fost înlăturați cu meșteșugire dela pământul pentru care ei și ai lor au luptat în războiul de întregire neamului. Printre ei sunt orfani, invalizi și văduve de războiu. cari nu au nici un petec de pământ și cari sunt exploatați nemilos de arendașii mănăstirii și de mănăstire. Dacă din punctul de vedere juridic, acest fapt este o ilegalitate, din punctul de vedere religios, este un păcat, pentru că mănăstirea Cernica are o mare avere și ar putea să nu se bucure la drepturile locuitorilor orfani și invalizi.

Ea are două sute cinzeci de pogoane pământ arabil, pe care-l dă în dijmă sau în bani până la 4000 lei pogonul și mai totdeauna la persoane străine de localitate, deși legea agrară spune că toate moșiile statului și ale mănăstirilor trebuie să treacă în folosința celor îndreptățiți de războiu. Ei înoată în sărăcie, cu tot dreptul lor și plătesc arendă grea, ca pe vremea grecilor, pe chiar pământul care li se cuvine și care li s'a răpit.

Mănăstirea mai are 1500 pogoane stuf (trestie, nuele, papură, șovar și apă), pe o întindere de 4 km. lungime cu 400 până la 500 metri lățime. Stuful se arendează la oameni

străini de comună și astăzi este arenda de mănăstire cu 200.000 lei anual, unui măcelar din București. Deși locuitorii au stuful chiar alături, ei stau cu casele desvelite, pentru că arendașul care ia stuful în arendă, îi exploatează într'un mod neomenos. El nu-i primește la învoială decât cu condiția ca trestia să i-o tae în dijmă (din trei una pentru țărani și două pentru arendaș). Mai sunt obligați, ca partea lor din trestia tăiată de ei s'o facă oastrețe și s'o vândă tot arendașului, pe prețul de lei 1,20 până la 1,50 m. p., pe când arendașul, le vinde în comerț cu 4 până la 5 lei m. p.

Dacă țăranii au nevoie de trestie pentru învelișul caselor și coșarele, ei trebuie să plătească arendașilor până la 125 lei de snop de trestie, care nu are mai mult de 100 de fire, Dacă au nevoie de papură pentru gospodăria lor trebuie să plătească până la 75 lei un snop de papură. Dacă au nevoie să-și facă garduri pe lângă case, trebuie să plătească 2-3 lei o nuia de îngrădit. Dacă au nevoie să prindă pește cu undița pentru hrana lor, ei sunt globiți de mănăstire cu câte cinci și șase zile de clacă sau 200 lei în bani. Dacă se întâmplă să le scape vreo vită prin stuf, sunt globiți câte 40—100 lei de mănăstire, pe motiv că ei nu au nici un drept asupra acestor terenuri.

Mănăstirea mai are în jurul ei o suprafață de o sută pogoane închise cu gard, în afară de locuințele din mănăstire și de diferite grădini pentru gospodăria ei,

Mănăstirea mai are la Dealul Mare 150 pogoane de vie și 50 pogoane pământ arabil împrejurul viei, are de asemenea munți acoperiți de stejari, din cari fabrică dogăria de vânzare.

Numai din vinul și din țuica vândută s'ar putea întreține nevoile mănăstirii. Din darea ei de seamă pe anul 1928 se vede că, fără venitul pământurilor din satul Cernica, mănăstirea are un venit anual de aproape trei milioane lei,

După multe vaiete și lacrimi, căci țăranilor nu le-au mai rămas decât lacrimile, ministerul de domenii hotărâse în 1920 să le dea cel puțin 80 de pogoane. Se făcuse chiar adresa către direcția exproprierii din minister, să li se dea în stăpânire acest teren. Dar nu știm cum s'a făcut și cine a făcut, că li s'a luat și această ultimă nădejde.

Au rugat cu lacrimi în ochi pe Majestatea Sa Regina, pe Înălții regenți, pe Înalt Sfinția Sa Patriarhul, s'au plâns ministerului de justiție ca să înțeleagă starea de neagră robie, să-i desrobească din ghiarele exploatatorilor, pentru că și ei sunt tot oameni și au ajutat și ei cu sânge și cu lacrimi la facerea României Mari și la întregirea neamului. Dar până astăzi, plângerile lor au rămas plângeri de om sărac.

Mănăstirea Cernica ar trebui să înțeleagă că nu este creștinesc ca, în timpurile noastre și numai la 5 km. departe de București, să mai existe robi ai mănăstirilor, părăsiți de toată lumea și obijduiți de chiar părinții Bisericii, cari trebuie să usuce iar nu să pricinuiască lacrimi.

Au rugat să li se dea lor cele 250 pogoane rămase în afară de curte, în afară de grădină și de toate acareturile mănăstirii. Au rugat să dea obștei stuful, papura, șovarul și apa, ca să înghebeze și ei o meserie și să aibe și ei un mijloc de viață, de viață mai omenească. Au cerut chiar ca toate acestea să se facă sub îngrijirea și cu ajutorul mănăstirii, care trebuie să călăuzească pe drept credincioșii ei, iar nu să-i persecute.

De zece ani întregi, aceste văduve, orfani și invalizi de război umblă pe drumuri după drepturile lor, exploatați de toți, huiduiți în toate părțile și părăsiți de toată lumea.

Ca să se vadă starea de robie a văduvelor de război, cată să spunem că pe aceste timpuri de scumpete, mănăstirea are, ca muncitoare, văduve de război *plătite cu 500 lei*

pe lună și cu un pogon de muncă. Chiar robii de acum două mii de ani erau mai bine plătiți decât văduvele eroilor noștri naționali. Unde este „comoara de milă creștină“ care formează podoaba religiei lui Cristos?

Rugăm pe toată lumea de inimă din țara românească să dea ajutorul lor ca să putem libera și robii mănăstirii Cernica, deoarece pentru ei, până astăzi, Cuza încă nu s'a născut.

18 Iulie 1928 (Dimineața)

O POLITICA RADICALA

N'am găsit nicăeri o definiție a partidului radical sau, mai bine zis, n'am găsit precizat conținutul acestei noțiuni. Știm numai, că ideologia unui partid radical, duce reformele sale până la limita extremă dintre societatea bugrheză și societatea socialistă și că de multe ori o depășește. Dar ce se acordă prin aceste reforme?

Progresul unei societăți atârnă de progresul individului și progresul individului atârnă de izbânda meritului său în morală, în muncă, în estetică și în politică. El trebuie să poată să tragă toate foloasele meritului său. Izbânda treptată a meritelor, formează în societate o elită a meritelor sociale, care prin preponderența și prestigiul ei, dă naștere unei atmosfere de emulațiunea meritelor, din care ese selecțiunea celor mai apți. Triumful treptat al celor mai buni, întărește întreaga societate în lupta mondială dintre state. Istoria lumii este istoria luptei pentru triumful meritului.

Pentru izbânda evolutivă a meritelor sociale, este nevoie de libertatea concurenței și de emulațiunea dintre meritele individuale, așa în cât libertatea unuia să nu fie stânjenită decât de libertatea tuturor. Dar trebuie să admitem orice libertate în concurență? Deplina izbândă a meritelor atârnă de felul de libertate impus de societate în concurența meritelor, pentru că nu toate felurile de dreptate ajută

isbânda meritelor individuale. Este o dreptate individualistă, a dreptate socialistă și o dreptate socială. Ele diferă între ele, tocmai prin felul cum înțelege fiecare să asigure izbânda meritului.

* * *

În dreptatea individualistă, individul este lăsat la concurența liberă și desfrânată între individ și individ. În societatea individualistă a castelor, individul aristocrat, întărit de privilegiile de drept al castei sale, distrugea în concurență meritul real al individului moșic. În societatea individualistă a claselor, individul capitalist întărit de privilegiile de fapt ale bogăției sale, distruge în concurență meritul real al individului sărac. Prin urmare, în dreptatea individualistă, privilegiul aristocrat și plutocratic distrug meritul real de care e legat progresul general.

În această privință, critica socialistă este fondată. Societatea aristocrată și societatea burgheză, nu asigură izbânda meritelor sociale, nici în politică, nici în estetică, nici în economia politică, nici în viața socială. Privilegiul de drept al sângelui și privilegiul de fapt al banului, duc la o elită antimerituală și la o selecțiune regresivă, care descurajează meritul muncii, meritul estetic, meritul politic și meritul moral. Meritul care triumfă în societatea aristocrată și burgheză, este un merit antisocial.

* * *

„Dreptatea socialistă“ vrea să asigure această izbândă a meritului social. În acest scop „dreptatea socialistă“ vrea să desființeze privilegiul bogăției, prin „socializarea capitalului“, pe care se bazează și privilegiul averii și exploatarea muncitorului manual și intelectual. Dar dreptatea socia-

listă pune căruța înaintea cailor. Înainte de socializarea capitalului, trebuie să ajungem la socializarea omului. Din nenorocire, muncitorul nostru nu are încă disciplina muncii și nu este încă stăpânit de sentimentul solidarității. El este depravat de sistemele societății burgheze. De aceea cu pă-rere de rău trebuie să așteptăm și să facem educația lui. Între egoismul muncitoresc încă anarhic, nedisciplinat și nepriceput, care poate să distrugă producția și între egois-mul disciplinat și organizator al producției, noi trebuie să preferăm încă organizația burgheză, pentru că deși ne dis-truge producția morală, ea ne asigură cel puțin producția economică, de care depinde chiar existența democrației.

* * *

Soluția este la mijloc. *Deocamdată* trebuie să împăcăm morala burgheză cu morala socialistă, pentru ca să ajungem treptat la disciplina economică și morală a muncitorului, să-l preparăm pentru societatea socialistă.

Proba cea mai evidentă că socialismul s'a lovit de a-ceastă realitate, iese din aspectul societății de după război. Deși în multe țări găsim guverne socialiste, ele nu au cu-rajul să aplice teoria socialistă.

* * *

Numai „dreptatea socială“ poate să împace morala burgheză a concurenței desfrânate, cu morala socialistă a solidarității exagerate. Privilegiul plutocratic favorizează în concurența vieții pe cel bogat și stânjenește pe cel sărac. Ajutând isbânda celui fără merite, concurența desfrânată anihilează avantajele săracului meritos. Dar și solidaritatea săracului meritos cu a săracului fără merite, descurajează pe cel cu merite și încurajează pe cel fără merite. Trebuie să împăcăm solidaritatea cu concurența.

Pentru că nu putem slăbi pe cel tare, să întărim pe cel slab în concurență, pentru ca să egalizăm concurența. Pentru a înlătura inegalitatea în concurența din dreptatea individualistă și din dreptatea socialistă, trebuie să ajungem la „dreptatea socială“, care înlătură toate privilegiile artificiale pentru ca să nu rămână în luptă decât meritele sociale reale. Ea înlătură orice privilegii de sex, de rasă, de clasă, de castă, de confesiune, pentru ca lupta meritelor să înceapă și să fie dusă pe o reală egalitate de fapt. Ea asigură o concurență egală între meritele inegale. Să facem cu concurența meritelor umane, ceea ce la cursele de cai, se face cu concurența meritelor cavale. Înainte de a începe cursa se egalizează toate condițiunile de greutate, cari ar putea influența isbânda adevăratelor calități ale calului. Instrucția primară gratuită, dispensa de taxe pentru școlarii merițiți, taxele progresive pe moșteniri, contractul colectiv de muncă, minimum de salariu, opt ore de muncă, impozitele proporționale, actul de paupertate în justiție, justiția gratuită, regularea drepturilor părinților asupra copiilor dupe contractul de căsătorie, iar nu dupe sexul părinților etc., toate aceste reforme arată o îndrumare reală către o dreptate socială progresivă. Societatea vrea să înlătore din lupta meritelor toate piedicile artificiale de sex, de clasă și de avere, cari ar stingheri isbânda adevăratului merit. Indivizii pleacă în concurența vitală dela o linie egală, pentru a pune în evidență meritele lor inegale. Această dreptate, este „socială“, pentru că societatea nu mai consideră dreptatea ca o chestiune care privește numai pe individ, ci ca o problemă care privește societatea însăși, care se amestecă și reglementează egalizarea concurenței sociale. Societatea ia asupra sa chestiunea dreptății dintre indivizi.

Și atunci putem conchide. Ideologia politică a unui par-

tid radical, este bazată pe izbânda meritelor sociale, prin triumful treptat al „dreptății sociale“. El se numește „radical“, pentru că spre a face să triumfe meritul social, acordă toate reformele, cele mai radicale. Adică merge până la marginile societății burgheze, depășind uneori limita dintre societatea burgheză și societatea socialistă.

Dec. 1931 (Fr. Verde)

I. G. DUCA

Cu moartea lui Ion Duca, țara românească a pierdut pe un mare om politic, care se deosebea atât de mult de toți politicienii mari și mici, pentru că trebuie să facem deosebire între un om politic și între un politician.

Dintre toate felurile de activitate omenească, cea mai apropiată de luptă este politica. Politica este armistițiul relativ, al unui război civil permanent și care în asaltul puterii din zilele de alegeri, degenerază într'o luptă armată. În acest război politic, morala curentă este morala succesului, morala loviturii brutale și morala înșelăciunii fără scrupul. În această atmosferă morală pestilențială, nu pot să trăiască decât cei mai răi. În general, în politică reușesc cei mai puțini morali și cei mai puțin inteligenți. Din fierul bun nu faci cue și din omul cum se cade nu faci politician. Politica este o mașină perfecționată, pentru degradarea morală și intelectuală a omenirii.

Sufletele mari cari se rătăcesc în politică, sunt martirii ei. În ignoranța noastră profundă asupra cauzei relelor sociale, numai un politician mărginit și înșelător poate să aibă curajul să vină cu programe exclusiviste pentru vindicarea lor. Pe când omul inteligent este sceptic și tolerant, politicianul este dogmatic și brutal. Pe când omul cult a putut să vadă că știința este găsirea marginelor ignoranței,

și să ajungă la nobleța moderațiunii, politicianul violent și impertinent bravează chiar cerul cu insuficiența lui. Politicianul duce pe oameni mai mult cu demagogia egoismului decât cu entuziasmul idealismului. Politicianul este dus de spiritul de partid, care coboară pe om la nivelul vulgului.

Aceasta este atmosfera urâtă a tuturor partidelor, din toate țările și din toate timpurile. În această atmosferă generală a trebuit să trăiască un I. G. Duca. Și viața lui superioară, de modestie, de cultură și de sărăcie în atmosfera viciată a politicei, era o adevărată minune morală.

Explicația acestui fenomen rar, este ușoară. Duca era un mare om politic iar nu un politician. Omul politic Duca vedea în adversarul său politic, tot un cercetător al aceluiași adevăruri publice, sfințit de scopul său mare, iar nu un vrăjmaș care trebuie zdrobit. El nu rămăsese la politica brutală de acum o sută de ani, când partidul politic trebuia să vină la putere și trebuia să plece dela guvern, cu tot furgonul său de demnitari și de funcționari, întocmai ca și triburile nomade, cari vin și pleacă cu șatra lor întreagă. Pe când politicianul coboară chiar pe omul superior, grație modestiei sale naturale Duca ridica până la sine pe ori cine se apropia de el. Pe când politicianul inspiră în jurul său numai bănuială, viața lui cinstită și săracă, inspira numai respect și numai admirație. Pe când politicianul duce pe oameni numai cu frica și cu ațâțarea egoismului animal, I. G. Duca știa să ducă pe oameni numai cu entuziasmul pentru înaltele aspirații ale omului. I. G. Duca avea concepția superioară a marilor oameni de stat, cari știu să uite că sunt oameni de partid. I. G. Duca merita să fie șeful partidului său, pentru că nu ori cine are șefia merită să fie șef. I. G. Duca merita să fie șeful unui partid, pentru că el era un cugetător și un om de știință socială, cu concepția sa clară asu-

pra omului, asupra societăților și asupra țării sale. Numai un asemenea om de știință socială poate să găsească țelurile țării sale și ale timpului său, pentru ca să găsească reformele și transformările cerute de nevoile timpului. Superioritatea lui I. G. Duca, reese din chiar mijloacele superioare cu cari a reușit în lupta sa politică. În lupta brutală și corupătoare a politicii țării noastre, Duca a avut curajul să lupte, cu tot meritul său, să reușască în politică, cu toată sărăcia, cu toată cultura, cu tot marele său talent și cu toată marea sa modestie, care pe altul mai puțin dotat l-ar fi zdrobit. Ion Duca a fost mare prin mijloace mari.

Nu pot să nu repet cuvintele sale spuse mie la o audiență: Eu nu vreau ca interegnul dintre guverne, să semene cu o invaziune care dezorganizează activitatea autorităților publice.

În numele consiliului comunal al Capitalei, îmi fac o datorie elementară să aduc admirația mea ca om și ca român memoriei lui Ion Duca, care și-a cinstit și familia și partidul și țara și care a cinstit și pe prieteni și pe adversari.

AUTORITATEA OPINIEI PUBLICE

Dupe un secol și jumătate de regim democratic, lumea este disperată de decadența morală și politică în care bălăcim. Dacă nu ne hotărâm să organizăm și să sistematizăm această democrație anarhică, ajungem la dezastru. Dar în ce fel? De când e lumea, între autoritatea executivă, judecătorească, autoritatea administrativă, autoritatea legislativă și autoritatea opiniei publice au existat lupte pe viață și pe moarte. Autoritatea executivă și administrativă a avut autoritatea legislativă, judecătorească și opinia publică sub robia lor. Sub monarhia absolutistă monarhul le-a avut pe toate în mână. Numai o opinie publică organizată și conștientă poate să dea o autoritate socială care să exercite rolul său de controlator asupra puterii executive, administrative și parlamentare. În toate statele moderne parlamentarii, exploatare de oficii publice, sunt miluiți puterii executive, numai din cauză că democrația modernă nu s'a gândit la organizarea opiniei publice. Din acest defect de organizare socială, democrația noastră cade într'un politicianism necinstit, cade pe mâna necompetențelor, lupta de idei ajunge luptă de interese, organizarea de grupuri înlocuiește organizarea de partid, deputații inferiori înlocuiesc în parlament pe oamenii competenți. Din această cauză decade și prestigiul legii și prestigiul autărității. Din această cauză

oamenii de valoare se retrag din luptele politice. În America comitetele electorale au înlocuit corpul electoral. Ele au interes să susțină pe candidații cei mai inferiori, pe care-i pot teroriza mai mult și mai ușor și care-i răsplătesc cu mult mai larg. Comercializarea votului universal, tinde să dea marfă parlamentară de proastă calitate, pentru ca diferența dintre prețul ei de cost și prețul obținut de comitetul electoral să fie mai mare. Cu asemenea elemente parlamentare, puterea executivă tronează și abuzează. În acelaș timp, continua scădere a valorilor parlamentare, duce la o continuă scădere a valorii guvernelor. Comitetele electorale din ce în ce mai slabe, au interes să aleagă deputați din ce în ce mai slabi și deputații din ce în ce mai nuli, au interes să susțină miniștri din ce în ce mai zero. Ori ce incompetent nu poate să promoveze pe un om mai competent ca el.

O democrație incompetentă, e o formă de guvernământ cu mult inferioară unei aristocrații incompetente. Aristocrația are cel puțin prestigiul nobleții sale, care mai dă prestigiul autorității sale. Un regim democrat inferior desorganizează societatea prin ridicolul autorității sale. Nici odată clovnii nu vor putea guverna popoarele și democrația fără opinie publică organizată, duce la guvernul clovnilor.

Singurul mijloc de organizarea opiniei publice până astăzi, sunt partidele politice. Un partid politic este o parte din opinia publică, cu o anumită ideologie socială și cu o anumită tactică politică, care vrea să ducă societatea spre idealul său și cu tactica sa de realizarea acestui ideal. Al doilea mod de organizarea opiniei publice pentru controlul autorității legislative și executive, este instituția referendumului, care este apelul la părerea poporului, atunci când parlamentul vrea să voteze o lege importantă. Al treilea mod de control este apelul la popor, atunci când s'a votat o lege,

pe care o parte din populație o crede rea. Votul poporului consfințește sau anulează legea votată. Atâta tot până astăzi.

Dar tot acest control al opiniei publice față de autoritatea legislativă și executivă, are mai mult rolul de-a controla actele de guvernământ și actele legislative. Prin această organizare, opina publică controlează greșelile și abuzurile comise față de societate. Este însă o serie de abuzuri, mai multe și mai dese, cari se comit față de individ. Partidul este un organism prea greoi, pentru ca să poată lua în mână asemenea cestiuni mărunte. În acelaș timp, ele sunt sau pot fi prea speciale și prea localnice. Pe lângă acestea, o acțiune de apărarea individului chiar de către partidul său este totdeauna o acțiune bănuită de interese politice. Apoi nu pare elegant să întrebi sau să ceri victimei unui abuz, să fie înscrisă sau să se înscrie în partidul care-l apără.

De asemenea trebuie să atragem la această acțiune cetățenească, pe toți acei oameni cu prestigiu cari nu se pot înscrie într'un partid politic. Acțiunea de apărare pare mai obiectivă și mai eficace, când pentru apărarea unei victime sare toată lumea, independent de culoarea politică. Apărarea capătă un mai mare prestigiu când toți oamenii cu vază și pe deasupra partidelor, sar solidari în apărarea victimei unui abuz. Și apoi, când apărarea este opera numai a unui partid, toată lumea își pune întrebarea: cum vom putea să apărăm noi pe victimele partidului nostru, chiar în contra acestui partid.

Din aceste considerațiuni se vede că o acțiune de apărarea drepturilor cetățenești, făcută pe deasupra partidelor, cu apărători din toate partidele, crește și în intensitate și în prestigiu. Opinia publică se organizează ca o entitate deosebită, rămâne în afară de egoismul fracțiunilor de partid de profesiune și de confesiune, etc. Ea rămâne judecătoria

tuturor autorităților, tuturor partidelor și tuturor categoriilor sociale. Facem din opinia publică un judecător obiectiv, neutru și drept, care va putea servi ca un îndreptar chiar partidelor. Această autoritate a opiniei publice ar putea servi ca să mai tempereze sălbăticia luptelor dintre partide. O astfel de autoritate cu un asemenea rol, va fi rațiunea făcută judecătorească patimei politice, va fi interesul social impus interesului de partid. Ea va putea impune lupta de idei în locul luptei de interese, va încuraja pe omul politic și va condamna pe politician. Orice autoritate de orice natură este abuzivă, indolentă și neserioasă. Numai o opinie publică bine organizată, poate să-i dea imboldul interesului general. Organizarea și socializarea opiniei publice este ultima speranță a democrației. Deja lumea descurajată își îndreaptă privirile către dictatură.

Un lucru este sigur. Dacă democrația timpurilor noastre nu va reuși să-și formeze controlul unei opinii publice organizate, ea va cădea în mocirlă și în ridicol. Numai o opinie publică, transformată în autoritate controlatoare, poate să stânjenească tendința naturală către abuz, a autorităților parlamentare, executive și administrative. Trebuie ca opinia publică organizată, să fie ridicată la rangul de autoritate.

PACEA NU SE CERȘEȘTE, PACEA SE CUCEREȘTE

Spectrul unui nou război mondial, amenință din nou viața și avutul sărmanei noastre omeniri. Nici nu s'a uscat încă bine pământul udat de sângele zecimilor de milioane de morți, din ultimul război; nici nu s'a vindecat încă bine rănilile zecimilor de milioane de mutilați și de răniți ai acestui flagel; de abea au ajuns la majorat milioanele de orfani ai eroilor căzuți în luptă și rămași până astăzi cerșetori ai marelui război; abea am reparat o mică parte din dezastrul adus de el în avutul oamenilor; tot mai avem treizeci de milioane de șomeri în lume și încă se mai sinucid de foame un milion două sute de mii de oameni pe an, rămași pe drumuri în sărmanul furnicar omenesc răvășit de marele război mondial; nici nu putem să lucrăm bine pământul tranșeelor și câmpurilor de luptă, încă pline de osemintele celor morți și de fiarele mașinilor de ucis oameni.

Și în fațe unei lumi întregi înmărmurită de spaimă, vin astăzi din nou, alți monștri umani, care prepară un nou măcel mondial, mai îngrozitor decât toate războaiele cari au în-sângerat până astăzi biata noastră omenire. Căci trebuie să ne dăm bine seama că acest război va fi războiul Sataniei în contra Omului și contra lui Dumnezeu. El va fi războiul științific, care va concentra pentru uciderea oamenilor și distrugerea avutului lor, toate invențiile savanților dela începutul lumii și până astăzi, care fuseseră născocite de ei pentru progresul și pentru apărarea oamenilor. El va fi războiul universal, de oarece în vârtejul general al morții, vor fi împinse toate popoarele lumii. El va fi *războiul total*, întru cât noua morală a civilizației noastre, pudrate și cu unghii făcute, nu va mai cruța în acest război nici pe femei, nici pe copii,

nici pe bătrâni și nu va mai cruța nici orașele și nici satele dezarmate.

Războiul care se prepară este distrugerea unei civilizațiuni întregi, este uciderea unei întregi omeniri.

Omenirea noastră îngrozită vrea să oprească crima cea din urmă, preparată contra Omului însuși. Omenirea întreagă vrea pacea. Dar noi nu cerem pacea ca niște lași bocitori ai păcii, pentru că noi știm că astăzi pacea nu se cerșește, astăzi pacea se cucerește. Noi vrem să cucerim pacea fie prin mijloacele păcii, fie prin mijloacele războiului. Lașii bocitori ai păcii, care prin lașitatea lor încurajează pe războinici, sunt cu mult mai periculoși pentru pacea lumii, decât toți sălbatecii care prepară războiul. Astăzi cine cerșește pacea încurajează războiul. Noi nu vrem *pacea defetistă*, noi vrem *pacea acționistă*. Noi vrem să facem din masele cetățenești, o mare armată a păcii, prin care vrem să mobilizăm toate sufletele, pentru ca aceiași armată care duce lupta pentru pace, să poată să fie la nevoie și armata care poate să ducă și războiul contra războiului.

Noi vrem ca armata noastră națională să fie o armată pacifistă, dar să fie în același timp și o armată bine preparată, pentru că noi știm că numai teama de război poate să inspire pacea; noi știm că numai prin *supra înarmare* putem să ajungem la *dezarmare*; știm că numai făcând războiul mai periculos decât pacea, putem să ajungem la înlănzirea pescuitorilor de bunuri războinice. Vrem mai cu seamă, ca pe deasupra tuturor hotarelor și tuturor popoarelor, să îngrozim pe cei cari vor să provoace războiul, cu aproape unanimitatea locuitorilor pământului, cari cu toții în picioare cer pacea, — și amenință împreună pe cei care vor războiul.

De aceea noi care vrem să ducem războiul pentru pace, nu ne vom margini să protestăm împotriva războiului.

Noi mai cerem ca războiul să fie bine și pe dea'ntregul preparat pentru că el trebuie să apere bunurile materiale și

morale cele mai scumpe românilor. Este vorba să apărăm patriotismul nostru, este vorba să apărăm cea mai mare religie a timpului nostru, religia naționalismului, este vorba să apărăm democrația lumii. Pentru mobilizarea tuturor sufletelor, noi mai cerem ca țara să-și facă datoria către eroii războiului din urmă, pentru că îngratitudinea către patrioți, distruge chiar sentimentul patriotismului.

În războiul nostru contra războiului, facem apel la masele populare, pentru că în război tot ele formează și masele militare. Vrem să lămurim masele populare, pentru ce noi le cerem să lupte pentru apărarea păcii și pentru ce le cerem ca la nevoie, să ia chiar arma în mână, pentru ca să apere pacea. Nu poți să duci un om să moară, fără să-i explici pentru ce anume îi ceri să moară. Facem apel și cerem ca să vină în ajutorul nostru, toți muncitorii și toți meseriașii conștiinți, pentru că apărând pacea ei își apără chiar sărăcia și chiar meseria lor, care sunt primele victime ale oricărui război.

Facem apel la toți intelectualii, pentru că apărând pacea, apărăm cultura și civilizația lumii. Facem apel la negustori, pentru că războiul distruge și averile și legăturile dintre oameni, pe care se bazează profesiunea de comerciant. Facem apel la preoți, pentru că pacea lumii este o învățătură creștină. Facem apel la naționaliști, pentru ca să apărăm națiunea noastră amenințată de vijelia revizionistă, pentru că noi nu suntem pentru antirevizionismul plângător ci pentru anti-revizionismul luptător. Facem apel la toți democrații pentru că armata păcii va fi și armata democrației și pentru că pe când războiul înseamnă dictatură, numai pacea înseamnă democrație.

Facem apel la militari, pentru că noi lucrând ca să punem suflet în marea armată a păcii, prin aceasta chiar lucrăm ca să punem suflet și în armata războiului și numai o armată cu suflet, este o armată dătătoare de victorii. Facem apel la

la toți pacifiștii, ca să lupte cu noi în singurul război pe care îl mai admite conștiința noastră civilizată, ca să lupte cu noi în *războiul contra războiului*.

Facem apel la toți patrioții de ori ce clasă, de ori ce rasă, de ori ce credință, de ori ce partid, să răspundă la apelul nostru, pentru că oricare ar fi ideile cari ne separă unii de alții, suntem cu toți împreună sfințiți de scopul care ne unește astăzi pe toți românii, de a ne apăra țara și neamul. Facem apel la toate mamele din lume, să blesteme împreună cu noi pe cei care împing lumea în acest război și să pună să jure pe fiii lor, că după ce vor alunga pe vrăjmașii țării, nu vor uita nici pe acei care au declarat ofensiva războiului.

Dar trebuie să înțelegem toată greutatea situației. Crima care se prepară contra omenirii este atât de mare încât ar fi o naivitate pentru noi toți, dacă nu ne-am coborî sufletele noastre, până la nivelul sufletelor celor care completează cea mai mare crimă contra omenirii, contra civilizației și contra naționalismului. Ori ce mijloc am întrebuinta este bun și nobil, dacă el poate să-și ajungă scopul de a evita grozavul război, sau de a ne scăpa țara, neamul și civilizația lumii. Vrem ca masele populare din lumea întreagă, legate într'o mare cruciadă a păcii, să proclame, că ele consideră ca o crimă contra omenirii ori ce declarație de război ofensiv și ca o datorie de umanitate, ori ce război defensiv; vrem ca ele să declare ca vrăjmași ai omenirii pe ori cine ar începe războiul de ofensivă. Vrem să declarăm, pentru prima oară în lume, ca salvatori ai omenirii, pe oricine ar scăpa lumea de cel dintâiu monstru uman care ar declara, sau care ar începe războiul ofensiv. Acel care va scăpa viața unei omeniri întregi, de cel care vrea să fie călăul ei, din crima sa el va face o virtute. El pentru toată lumea va fi un erou al omenirii.

7 August 1936 (Dimineața)

REGELE ALEXANDRU, RAYMOND POINCARE ȘI BARTHOU

În numele minorității din consiliul comunal, iau parte împreună cu Dv. la doliul Franței, la doliul Iugoslaviei și la doliul omenirii întregi, cari au pierdut pe Regele Alexandru, pe Raymond Poincaré și pe Louis Barthou, mari eroi ai războiului și mari organizatori ai păcii universale. Cu acești oameni superiori, omenirea pierde pe trei din cei mai mari eroi, ai celei mai mari epopei din istoria omenirii, din care va eși marea renaștere politică, morală și socială a lumii întregi. Marele război mondial era atât de mult o adevărată revoluție socială, făcută la frontiera națiunilor, încât atunci când vrem să judecăm pe acești oameni mari, noi nu putem să despărțim opera lor de pace de opera lor de război. Din această cauză ei sunt în acelaș timp mari eroi ai celui mai mare război și mari eroi ai celei mai grandioase păci pe care a văzut-o omenirea până astăzi. Pentrucă marele război mondial era primul război în istoria omenirii făcut pentru pacea lumii.

Oamenii superiori sunt judecați cu măsura evenimentelor pe cari le-au produs sau pe cari le-au condus. Dacă în general marile evenimente fac pe oamenii mari, Regele Alexandru, Poincaré și ministrul Barthou sunt din acei oameni superiori cari fac ei evenimentele și mai mari, îndreptându-le spre consecințele lor cele mai mari. După opera lor gran-

dioasă, Regele Alexandru, Poincaré și ministrul Barthou nu sunt numai niște obicinuiți oameni mari, cari pătrund în istorie, ci au fost din acei oameni superiori, cari fac ei singuri istoria, pentru că ei au făcut istoria contemporană a lumii și împreună cu ea istoria contemporană a țării lor. Omenirea le este adânc recunoscătoare, nu numai pentru că ei au condus spre țeluri înalte cel mai mare război pe care l'a cunoscut istoria, dar mai cu seamă pentru ei au organizat cea mai mare și cea mai grea pace a istoriei, din care va trebui să iasă cu siguranță renașterea morală a întregii lumi. Această renaștere care constituie o adevărată creațiune morală, cere și timp lung, cere și trudă mare, pentru ca să ajungă la desfășurarea ei întreagă. Pentru că nu trebuie să judecăm roadele evenimentelor, după măsura cu care judecăm roadele pământului. Dacă roadele pământului ajung la maturitate într'un anotimp scurt, anotimpul roadelor unui mare eveniment, este eternitatea. Regele Alexandru, Poincaré și Barthou au schimbat fața lumii întregi, și de aceea ei nu sunt numai eroii țării lor; ei sunt și eroii tuturor națiunilor. Ei au dat lumii victoria naționalismului, din care a eșit și dreptatea neamului nostru.

Prin virtuțile sale de mare soldat și prin orizonturile sale de mare om de stat și de european, Regele Alexandru a descoperit lumii Iugoslavia și și-a înobilat țara pe care a creat-o și pe care a condus-o. Intrucât regii nu pot să devină regi mari, decât numai dacă concentrează în sufletul lor sufletul țărilor pe cari le conduc, Regele Alexandru a fost un rege mare, pentru că el a știut să trăiască tot sufletul unui popor mare. El va rămâne în istorie ca simbol al virtuților și al calităților unui neam care a cunoscut în trecutul său toată gloria războiului și care va cunoaște în viitor toată mărirea păcii. Va rămâne legendară credința acestui

rege în viitorul țării sale, arătată tocmai atunci când țara sa cotropită nu mai exista decât în sufletul său; arătată atunci când prințul Alexandru pribeag, ducea în sufletul său, toată țara sa trecută și viitoare. Cu acest eroism de suflet mare, Regele Alexandru, care n'a găsit în moștenirea părintelui său decât o Serbie, a putut să lase în moștenirea sa o Iugoslavie. Numai cu calitățile sale de mare om de stat, el a putut să vadă viitorul țării sale, legat de viitorul păcii întregii omeniri; numai cu aceste virtuți, el a putut să treacă dela o ură străveche dintre țara sa și vecinii ei, la o alianță binefăcătoare, cari promite să fie trainică; numai cu aceste calități a putut să vadă că viitorul țării sale trece prin București și prin Praga. Numai un suflet de mare european, a putut să devină unul din făuritorii păcii în chiar acești Balcani, cari au fost până astăzi cel mai mare abator uman.

Marele Poincaré reprezintă spiritul francez al „juricității“, acel spirit de drept organic și de dreptate înăscută, care face ca Franța să vadă lucrurile, faptele și fenomenele numai prin prisma dreptului și a dreptății imanente, proiectată asupra istoriei și asupra naturii. Acest spirit al juricității, a făcut din națiunea franceză, legislatoarea genului uman și îndreptarul moral al istoriei umane. Cu acest spirit al juricității, Franța a dat lumii drepturile omului, și a născut în lume spiritul de prozelitism moral și politic și sentimentele de cavalierism internațional. În opera sa de îndreptarea lumii, Poincaré părea trimisul rațiunii istorice, ca să conducă războiul națiunilor și ca să organizeze pacea lumii. Pentru că este adevărat, că în marea operă de îndreptarea lumii, după marele război, Poincaré părea că lucrează cu preciziunea rațiunii universale, cu demnitatea mândriei genului uman și cu gravitatea răspunderii de destinele lumii. În opera de organizator al lumii, aveai impresia că prin a-

cest om predestinat, lucrează chiar marele spirit sau marea inimă conducătoare a universului, care vrea să fixeze pentru totdeauna destinele tuturor veacurilor viitoare. În această operă de organizator al lumii nu puteai să distingi dacă Poincaré este în mâna destinelor lumii, sau dacă destinele lumii sunt în mâna sa. Pentru generațiile viitoare, istoria acestei părți din viața lui Poincaré, se va confunda cu istoria omenirii timpurilor noastre.

Omenirea a pierdut de asemenea pe marele Barthou. Barthou reprezenta adâncă seriozitate a spiritului francez, îmbrăcată în eleganța gestului francez. El era pus în serviciul marilor probleme umane, ca să organizeze viitorul genului uman, cu toată voioșia și cu toată scânteerea lui galică. Barthou era marele artist politic, pus să ordoneze problemele cele mai grave ale lumii, cu finețea spiritului, cu delicatețea inimii și cu civilizația voinței. Dacă Poincaré era mare prin mijloace mari, Barthou era mare prin mijloace elegante. Numai Barthou, cu scânteerea spiritului francez genial, a putut să pună ordine în haosul general și să facă pace în zăngănitul de arme, cu care revizioniștii terorizau lumea timpurilor noastre. Țările reacționare reușiseră să șantajeze o lume întreagă, atât de dornică de pace, cu strigătul lor diabolic: revizuirea sau războiul. Și ca să evite războiul omenirea discuta revizuirea. Cu intuiția marilor genii ai omenirii, Barthou lua aceeaș armă din mâna revizioniștilor și la rândul său, spunea și el lumii ușurate: cine vrea revizuire vrea război, pentru că revizuire înseamnă război. Marele Barthou găsisese astfel talismanul pacificator, cu care el liniștea lumea și cu care el reabilita Geneva. Aceeaș armă care în mâna revizioniștilor servise războiul, în mâna lui Barthou servea pacea lumii. Ca să evite războiul omenirea organiza și generaliza organizarea păcii.

Doliul Franței și doliul Iugoslaviei este și doliul României, pentru că istoria Iugoslaviei și istoria Franței, este și va fi totdeauna strâns împletită, cu istoria țării noastre. Ne leagă de aceste țări surori atât recunoștiința noastră reciprocă, cât și aspirațiunile noastre comune, ne leagă în comun apărarea întregului patrimoniu moral al civilizației umane. Regele Alexandru a dictat cu limbă de moarte testamentul politic al țării sale când a spus: păstrați Iugoslavia. În indignarea întregii lumi civilizate, în fața odiosului atentat, noi vedem un singur răspuns de dat regelui erou care sună astfel: vom păstra pacea lumii și cu ea păstrăm întreaga omenire, pentru că astăzi un război ar însemna pieirea unei lumi.

CAUZELE ANTISEMITISMULUI

În timpul din urmă a venit în discuție cestiunea antisemitismului, De data aceasta cestiunea se discută în mod serios, pentrucă ea este pusă pe baze istorice și sociologice. Cum se explică ura din toate timpurile contra rasei evree? Bigotismul creștin a explicat-o prin vânzarea lui Iuda. Răspunsul la această teorie a fost dat de mult. Fapta lui Iuda s'a produs tot prin voința unui Dumnezeu omniscient și omnipotent, pentrucă dacă am admite că vânzarea lui Iuda ar fi fost făcută fără voia lui, am micșora puterea acestui Dumnezeu. Dar dacă nu s'ar fi întâmplat trădarea lui Iuda, Isus Cristos n'ar fi ajuns la mântuirea lumii. Și apoi, de ce să urâm rassa evree pentrucă ne-a dat pe Iuda și să nu o lăudăm că ne-a dat pe Cristos. Într'un alt sistem se susține că lumea urăște pe evrei, pentrucă sunt diferiți de restul lumii. Dar sunt multe popoare foarte diferite de restul omenirii și totuș, lumea n'a ajuns la persecuția lor. Într'un alt sistem, evreii sunt urâți pentrucă sunt avizi de câștig. Dar dece nu urâm pe toți oamenii avizi de câștig și facem excepția ca să urâm o rassă întreagă pentru păcătoșii ei individuali? De ce n'am urî și pe jidanii creștini?

Toate aceste argumente sunt fără temeii. Rassa iudeilor are foarte multe merite științifice, artistice, politice și morale și are atât de multe merite, încât noi ar trebui s'o

punem printre rasele cari au contribuit la progresul omenirii.

Explicația urii generale contra evreilor este desigur și mândria lor exagerată de rasă aleasă și optimismul lor și mesianismul lor și fericirea căutată aci, în viața terestră. Cea mai mare parte din comunitățile lor erau organizate pe principiul egalității absolute; erau bazate pe socialismul integral, unde fiecare contribuia cu ce putea și consuma cât avea nevoie. Religia lor era optimistă și aștepta fericirea chiar în viață și chiar în pământul făgăduinței. Religia lor nu era o religie ignorantistă, căci ea spune că credinciosul ignorant nu poate fi bun credincios. De asemenea, nici o religie n'a avut mesianismul optimist mai mult ca evreii. Desigur că toate aceste caractere deșteptau revoltă la celelalte popoare, cu religii cari glorificau ignoranța, cari, din cauza pesimismului lor doreau peirea lumii, etc.

Dar totuș, nu aceste caractere puteau explica ura adâncă și eternă contra evreilor. Explicația este alta. Evreii au fost un popor adânc, adânc inovator, adânc democrat, adânc republican și adânc revoluționar. Ei au rămas cu aceste caractere tocmai în perioada de teroare reacționară, de monarhie absolutistă și degradantă a omenirii. În acele timpuri de rutină și de teroare, spiritul democratic, republican și revoluționar trebuia să fie considerat ca cea mai mare crimă. Ne putem închipui câtă revoltă a trebuit să ridice acest periculos exemplu de spirit revoluționar. Ioan Botezătorul și Isus Cristos au fost și vor rămâne cei mai mari revoluționari ai omenirii. Spiritul internațional al profeților, a trebuit să lovească greu șovinismul barbar al celorlalte popoare înconjurătoare. De aceea, în toate timpurile, autoritățile au fost vrășmașii cari au asmuțit la persecuții contra evreilor. De aci pornea persecuția și pe ea se grefau

toate celelalte motive de ură, cari prin ele înșile n'aveau nici o valoare. Motivele invocate contra evreilor sunt simple motive de împrumut, grefate pe aceste motive reale.

De aci a decurs și marea nenorocire a rasei evreiești. Evreii au avut toate calitățile cerute pentru a deveni un popor mare, dar n'au avut calitățile politice. Spiritul democratic, republican și revoluționar i-a împiedicat să ajungă o rassă războinică, și cuceritoare. În perioada războinică a omenirii, calitatea cea mai mare era supunerea oarbă la un singur șef, pentru ca să poată să ajungă la disciplina necesară și la unitatea de comandă a unui monarh. Evreii au fost un popor prea înaintat pentru această perioadă războinică a omenirii. Calitățile lor au fost niște defecte prea grave pentru această fază tristă a lumii. Din cauza spiritului lor democratic, evreii n'au ajuns la caste ereditare și din această cauză n'au ajuns la monarhia ereditară decât foarte târziu și nu în toate triburile ebraice. Istoria monarhismului evreu este o serie întreagă de revoluțiuni, de detronări și de asasinate. S'ar putea spune că evreii s'au jucat de-a monarhia numai pentru plăcerea de a detrona și de a asasina pe regii lor. Rassa evree a fost o rassă de revoluționari și de regicizi. Spiritul lor de libertate era atât de mare, încât egiptenii, văzând că nu-l pot înfrânge, i-au lăsat să plece din captivitate, pentru ca să scape de ei. Tot astfel au scăpat și din captivitatea asiriană și babiloniană. Căzuți în sclavia romanilor, ei s'au revoltat sub domnia lui Neron și au dus războaie crâncene pentru independență până sub Titu, care i-a învins și le-a distrus templul din Ierusalim până la temelii. În aceste lupte de independență au pierdut un milion de evrei.

Din acelaș spirit, scrierile evreilor au considerat monarhia lor ca o decădere. „Roagă-te lui Dumnezeu, pentru

poporul lui Samuel, pentru că am adăugat încă un păcat la toate celelalte, cerând să ne dea un rege". Regii XII, 7). „Iată, spuse Dumnezeu, cari sunt drepturile regilor cari vă guvernează: vă iau copiii voștri pentru ca să fie conducătorii carelor de război; vă vor face cavaleri pentru ca să alergați înaintea carului lor; din fetele voastre vor face parfumeosele, bucătăresele și brutarii lor; vor lua ce e mai bun din țarina voastră, etc. (Regii VIII, 11, 19). În Cartea Judecătorilor se spune că pomii vrând să-și aleagă un rege s'au adresat măslinului, care le-a răspuns că el nu vrea să renunțe la grija pentru untdelemnul său, pentru ca să fie rege. Smochinul răspunse că ținea mai mult la smochinele sale decât la greutățile puterii supreme. Tot astfel vița și ceilalți arbori fructiferi. Nu se decise să fie rege decât scaetele, care nu e bun la nimic, pentrucă el n'are decât ghimpi și nu face decât rău. Este cea mai crudă ironie la adresa regilor. Socialismul modern, democrat, republican și muncitoresc a căpătat rațiunea sa științifică prin opera revoluționară a evreului Karl Marx. Socialismul a fost consacrat prin lupta reală a muncitorilor organizați și conduși de Lassale. Mișcările nihiliste din Rusia se bazau pe foarte multe elemente evreești. Sufletul revoluției bolșevice în Rusia a fost și este dat de bolșevicii evrei. Ori unde s'au găsit, ori unde se găsesc și ori unde se vor găsi evrei, ei au fost, sunt și vor fi pionierii democrației și ai revoluției.

Proba susținerilor noastre ne-o dă soarta creștinismului primitiv, care a întâmpinat o persecuție și mai sălbatecă decât evreii. Cauzele erau aceleași, pentrucă creștinismul primitiv pleacă chiar din comunitățile evreești, deci cu acelaș caracter de democrație, de republicanism, de socialism și de optimism cari îngrijorau toate autoritățile. Inceputurile creștinismului s'au dezvoltat în comunitățile evreești și chiar

în sinagogile lor și nu s'au despărțit decât mult mai târziu. Creștinii n'au scăpat de prescripțiuni decât atunci când au înlăturat caracterul iritant al judaismului, atunci când au renunțat la fericirea terestră și au rămas numai cu cea cerească; atunci când au dat cesarului ceea ce era al cesarului și nu s'au mai interesat de forma sau fondul autorităților temporare; atunci când fondul socialist primitiv s'a redus la simpla iubire de oameni și la simpla milă pentru omenirea nenorocită; atunci când s'au hotărât să facă serviciul militar, pe care primii creștini îl repudiau. Dacă creștinismul ar fi rămas cu intransigența spiritului creștin primitiv, soarta creștinismului n'ar fi fost diferită de a judaismului. Creștinismul a rămas o simplă revoluție morală, care trebuie să se realizeze numai în ceruri și numai după moarte,

Democrația lumii datorește mult democratismului evreu, dar acest spirit democratic a fost nenorocirea evreilor.

Tot atât de mult au ajuns urâți din cauza spiritului lor inovator, care lovea prejudecăți adânci de rutină și de interese. Ei au dat monoteismul, ei au dat omenirii cea mai completă epopee ontologică, și în trupurile noastre au dat bazele relativismului universal.

NEOCANIBALISMUL BURGHEZ

Domnia claselor sociale, încetează odată cu dovada inutilității lor. Clasa socială care nu mai este capabilă să dea soluții problemelor vitale ale timpului, este doborâtă de incapacitatea sa. Când clasa războinică aristocratică, a arătat incapacitatea sa de a da soluții problemei economice din timpul său, ea a fost învinsă de clasa burgheză, care rezolva chestiunea producției economice. Raptul muncii altuia, pe care se baza clasa aristocratică și care descuraja producția, nu mai putea lupta cu liberalismul economic burghez, care încuraja producția și civiliza lumea. Clasa burgheză era împinsă la desvoltarea producției economice, de marile sale câștiguri, cari constituiau adevărate spoliațiuni. Ea spolia pe uvrier de o parte a muncii sale și pe consumator cu exagerarea prețurilor sale. Mirajul spoliațiunii, aviditatea câștigului mare, biciuiau dorința de o producție mare.

Dar azi vedem cum concurența burgheză distruge pe cel slab și merituos și cum excesul concurenței duce la morala înșelăciunii. Iar spoliațiunea uvrierului a devenit imposibilă. Uvrierul îndoctrinat un veac întreg de teoria socialistă, își revendică întregul produs al muncii sale. Consumatorul sărăcit, moare de foame alături de munți de marfă nevândută. Un comunicat al Genevei apărut în ultimile zile, pecetluște antinomiile economice ale societății burgheze.

Comitetul de ajutorare din Geneva, publică în buletinul său anual un referat senzational asupra mizeriei negre în care se zbate lumea întreagă. Din cele patruzeci de milioane de șomeri, 2.300.000 mor literalmente de foame. Peste un milion din acești muritori de foame, s'au sinucis din cauza foamei. Ne cuprinde un sentiment de revoltă, când vedem că mai este posibil ca într'o societate care strălucește de civilizație și de opulență, să se mai găsească oameni cari se sinucid de mizerie, din cauză că cer să muncească și n'au ce munci.

Dar revolta ne cutremură toată ființa noastră, când citim în acelaș buletin al oficiului de ajutorare din Geneva, că în timpul când atâția oameni mor și atâția se sinucid din cauza mizeriei, burghezia distruge merindele produse gata, pentruca prin rărirea lor să poată ajunge la mărirea prețurilor. În acelaș timp când 2.300.000 semeni de ai noștri muureau literalmente de foame, și când peste un milion de semeni, se sinucideau din cauza foamei, societatea burgheză distrugea cu sânge rece 568.000 vagoane de grâu, 144.000 vagoane de orez, 267.000 saci de cafea și 2.500 vagoane de zahăr, Numai cu aceste mărfuri distruse de lăcomia burgheză, s'ar fi putut salva dela moarte 67 la sută, din acel milion de semeni de ai noștri cari s'au sinucis din cauza foamei.

Nu credem să se poată vedea o ironie mai barbară, decât acest spectacol îngrozitor, de oameni cari se sinucid de foame în fața munților de merinde cari se distrugeau. În perioada sălbatică a omenirii, erau uciși toți oamenii cei slabi, cari erau guri inutile, dar numai în perioadele de foamete neagră. Aceste perioade se și numesc „anotimpul când se ucid și oamenii“. Dar n'am văzut nici în perioada barbară spectacolul cu distrugerea merindelor, alături cu sinuciderile de foame. În sociologia lui Letourneau, am găsit

cazul multor triburi sălbatece în stare permanentă de foamete, cari atunci când se întâmplă ca marea să arunce o balenă la țărm, ele aprind focul mare împrejur, pentruca să anunțe și alte triburi de această întâmplare norocoasă. Ei nu încep să mănânce, până când nu vin și triburile streine să se înfrupte din prada lor.

Cu modul acesta burghezia a ajuns să distrugă merindele chiar dela gura sinucigașilor de foame, pentruca să încaseze prețuri mari pe mărfurile rărite. Prin distrugerea lor, aceste prețuri mari sunt obținute cu sacrificiul vieții a milioane de sinucigași. Aceasta înseamnă că burghezia se hrănește cu sângele acestor sinucigași. Este un nou canibalism, este neocanibalismul burghez, mai odios decât canibalismul barbar.

Burghezia se arată incapabilă să rezolve chestia economiei moderne, pentrucă o burghezie hrănită cu prețuri mici, ar fi o adevărată imposibilitate socială. Astăzi, când mizeria generală și permanentă cere câștiguri cât de mici, este o imposibilitate, tot așa de mare ca și o pasăre care să trăiască în afară de atmosferă. Burghezia este incapabilă ca să rezolve această mare antinomie socială. Ea trebuie să facă loc altei clase. Pentru salvarea unei clase incapabile, nu putem ucide o întreagă omenire. Neocanibalismul înseamnă sinuciderea burgheziei.

26 Februarie 1935.

ECONOMISMUL UCIDE LUMEA

Până acum câțva timp lumea era condusă de juriști și mai mult de avocați, educați în morale baroului. Baroul face avocatului școala vieții reale, în care omul apare cu calitățile și cu defectele sale, cu realismul și cu idealismul său. Acolo poți să vezi și pe bruta sanguinară și pe vizionarul utopic. Avocatul capătă în barou simțul relativismului social, simțul transacționalismului între extreme, care este legea societăților și a universului. Morala socială era o transacție între idealism și între realism, care este legea vieții reale.

Toți ceilalți specialiști, tehnicieni și filozofi, vin la conducerea lumii cu spiritul de sistem unilateral și vor să conducă societățile umane, cu legile cari conduc fenomenul special învățat de fiecare din ei. Medicul vrea să conducă societatea cu legile biologiei, fizicianul cu legile naturii moarte, militarul cu legile războiului. Economistul conduce societățile umane cu legile egoismului economic și transformă arta de a guverna, într'un adăvărat „spîterism economic“. De când lumea e condusă de economiști, omul a pierdut orice urmă de idealism și societatea orice urmă de omenie. Toate sentimentele omului sunt măsurate cu balanța economică și facem societăților omenești numai educația tarabei. Altruismul, umanitarismul, aspirațiunile frumoase, gesturile înalte, sunt scoase din lista motivelor de conduită omenească, pentru

că ele n'au nici un corelativ economic. Balanța morală este înlocuită cu balanța economică și toată morala omului este redusă la bilanțul de profit și pierdere. Morala câștigului, morala succesului este singurul criteriu al conduitei umane.

Atâta timp cât afacerile economice mergeau în plin, ravagiile moralei economismului nu s'au simțit mult. În opulență omul își permite și gestul de omenie.

Astăzi însă, când mizeria este generală și amenință să fie permanentă, economismul face adevărate ravagii morale. Balanța economică ne-a dus la autarhie, care sălbătăcește lumea, pentru că închiderea granițelor duce la închiderea inimilor. Economismul a născut imperialismul economic, al fiecărui stat care vrea să ajungă la dominația economică a lumii cu ajutorul tunului. Economismul ne-a dat trusturile, cari solidarizează pe producători într'o expediție specială cu scopul precis de exploatarea și spolierea sistematică a omului. Economismul închide granițele țărilor, ca să poată să bușească pe consumator nestingerit și pe înghesuite. Economismul distruge pe consumatorul în mizerie cu prime de export, pentru a susține expediția industriașilor pentru cucerirea piețelor străine, cari plătesc eftin o marfă pe care naționalii o plătesc cu ochii din cap.

Dar acolo unde se văd și mai bine ravagiile economismului, este în mijloacele criminale întrebuințate pentru ridicarea prețurilor. Am arătat altădată că atunci când în lume sunt 20.000.000 de șomeri, că atunci când dintre ei 2.600.000 oameni mor în lume de foame și atunci când un milion de semeni de ai noștri se sinucid de foame, economismul a făcut omenirii o așa educație, încât ea a putut să distrugă munți de merinde dela gura sinucigașilor de mizerie, numai în scopul ca răbind marfa să poată spori prețurile ei. Din calculele făcute reiese că cu merindele astfel

distruse, s'ar fi putut salva dela moarte 60% din sinucigaşii de foame. Intr'o societate morală aceşti omorători de oameni prin foame ar fi trimişi la ocnă.

Moraliştii economismului au preferat să piardă ei toată valoarea merindelor distruse, numai ca prin răirirea mărfurilor şi cu preţul sinuciderii muritorilor de foame, să poată ridica preţurile lor. Morala economismului a ajuns să distileze sânge de om, pentru ca să scoată din el aur.

De aci reese toată monstruozitatea acestei morale, care ne-a crescut cu rapacitatea câştigului şi cu epilepsia banului, care n'a dat omului ca singură idee decât luxul şi decât răsfăţul opulenţei. Fără această morală barbară mâncătorii de oameni s'ar fi mulţumit cu un câştig ceva mai mic, n'ar fi distrus marfa şi ei ar fi putut salva un milion de oameni dela moarte.

Dar trebuie insistat mult asupra acestui caz de monstruozitate morală, pentru că el rezolvă în mod luminos problema cauzelor crizei moderne. Nu este de vină nici supra-producţia, nici, sub-producţia, nici supra-consumaţia. De vină este morala rapacităţii economice, în care am fost crescuţi. Dacă omenirea ar fi avut o altă educaţie morală, dacă lumea ar fi fost condusă şi de morala altruistă şi de morala sobrietăţii şi a modestiei, ucigaşii distrugători de merinde s'ar fi mulţumit cu un câştig mai mic, ar mai fi redus ceva din luxul şi din răsfăţul opulenţei lor şi cu marfa pe care au distrus-o ar fi salvat viaţa milionului de sinucigaşi. Dar cu această morală sălbatecă noi continuăm să strângem munţi de aur inutili, chiar cu preţul vieţii celor exploataţi de noi.

Cine poate să spună că omenirea n'ar putea fi fericită chiar cu producţia şi chiar cu gradul ei de civilizaţie actuală, dacă ea ar avea o morală mai umană, bazată pe mai multă sobrietate şi pe o viaţa mai modestă.

În aceste timpuri de mizerie, morala economismului ne va întoarce înapoi la brută. Deja reacționarismul, xenofobia, antisemitismul, antifeminismul, încep să fie din nou formulate. Ne înșelăm unii pe alții cu o dibăcie superioară și totul esta fals, convențional și fățarnic. Lumea intră din nou în tranșeele claselor și ale raselor; începem din nou războiul fiecăruia contra tuturor.

Economiștii nu văd că distrug lumea cu nimicologia formelor inutile. Ei morfolesc o biată societate încăpută pe mâini inabile, pentru că ei nu pot să-și dea seama că morala lor este incompletă, ei nu-și pot da seama că lucrează cu o morală mutilată de orice omenie.

Dacă nu schimbăm morala lumii, vom ajunge să umblăm iarăși în patru labe. Vom ajunge iarăși să ucidem pe debitor pentru datoriile sale, vom ajunge din nou la înființarea robiei. Dacă nu luăm măsuri să punem și puțin idealism în morala lumii, ajungem să ne sfâșiem cu unghii manicurate, ajungem la barbaria pudrată. Economismul ucide lumea.

28 Mai 1935.

CRITONE ȘI MAIMUȚA SA

Este cunoscută legenda lui Critone din Samos. Critone reușise, după multă trudă, să-și alcătuiască un muzeu celebru, cu cele mai de seamă exemplare de artă ale timpului său. Dar artistul Critone din Samos, avea și marea slăbiciune să crească în casa sa o maimuță. Când fu nevoit să plece pentru câțva timp la Atena, el lăsă muzeul și maimuța sa, în seama prietenului său Cleone, un adevărat bădăran, care râdea de slăbiciunea artistică a prietenului său.

Cleone lăsă maimuța stăpână pe muzeu. Maimuța, rămasă de capul ei, se apucă să se joace și ea de-a muzeul artistic și să aranjeze ea operele de artă, după micul său cap de maimuță. Și nimic nu poate fi mai amuzant decât fantezia bufonă a unei maimuțe, pe care o pune în practică cu o gravitate sinistră. Când s'a întors din Atena, bietul Critone a plâns cu lacrimi amare starea în care a găsit muzeul său și cu el a plâns întregul Samos. Tot muzeul era un haos și toate operele de artă erau mutilate. Maimuța lui Critone a distrus cel mai frumos muzeu al antichității.

În lipsa lui Critone din Capitala noastră, Bucureștii au rămas pe mâna maimuțelor sale, care distrug totul în calea lor. Cu o gravitate bufonă, maimuțele lui Critone se joacă și ele de-a urbanismul și urbanismul lor simian face ravagii.

Mai zilele trecute au fost chemate să-și de-a părerea

asupra planului de sistematizare, mai mulți cetățeni „nespecialiști“. D-nii Mehedinți, Tzigara Samurcaș și cu mine, ne-am plâns de spectacolul oribil ce se desfășoară la supra-moșii de lângă Universitate. D. Fotino și cu mine ne-am plâns de distrugerea parcului Carol, singurul nostru parc occidental, unde s'au tăiat pomi mari cu o barbarie fără precedent, pentru ca să se prepare turcește „*semi-luna*“ Bucureștilor. Pe aceste timpuri de neagră mizerie se cheltuesc peste 20 de milioane, cu care putem face lucruri mari și necesare. Pe lângă acestea toate expozițiile din lume, se fac acolo, unde poți să ridici un cartier nou și nu acolo unde distrugi un parc. De asemenea am sărit toți „profanii“ disperați, și abea am scăpat Cișmigiul să nu fie mutilat de maimuțele lui Critone, cu un Bulevard, care ar fi luat din el aproape un hectar.

La toate acestea mai punem strandul făcut chiar în curtea gării dela Obor; mai punem trecerea dela Băneasa care bagă pe om în pământ și lasă trenul deasupra; mai punem acoperirea Dâmboviței astfel în cât face imposibile toate lucrările de mare importanță care se puteau face în albia ei; mai punem distrugerea parcului Carol cu magaziile primei expoziții de acum un an; mai punem distrugerea acestui parc cu construcția unei percepții; mai punem caraghioasa clădire de pe Calea Victoriei, colț cu strada Orlando, etc.

Dar acum venea rândul frumoasei pieți din fața Universității, pe care acum o complectase noua construcție, care stabilea simetria cu construcția mai veche. După ce au bufonizat-o cu o a cincea statue, adăogată la cele patru, care formau un adevărat „congres de statui“, într'o piață foarte mică; acum începe o nouă meschinizare cu nouă cheltuială, într'un oraș în care lumea moare de foame. Este al treilea *aranjament*, în timp de un an. Un aranjament ce a fost cerut

de „urbanistul panseluță“ pentru grădinițele care par monumente funerare; al doilea a fost cerut de statuia lui Haret. Acum vine al treilea cerut de nevoia circulației, pentru care face străzi și străduțe meschine în mijlocul pieței.

Urbanistul „abecedarian“ nu înțelege că piața Universității este o piață de circulație, dar este și o piață decorativă și o piață de perspective. Asemenea piețe nu se întretaie cu nimic și nici chiar cu statui; dar mi-te cu străzi și cu străduțe care o taie și o meschinează. A văzut el străduțe și panseluțe în „Place de la Concorde“ din Paris, în piața „Sft. Petru“, sau în „Piața Poporului“ din Roma? Și acestea sunt piețe de zecimi de mii de metri. În asemenea piețe, lași pe pietoni să facă ei puțin ocol, decât să strici o perspectivă care lărgeste și decorează piața.

Urbanismul abecedarian nu înțelege că pentru perspectiva pieței, primăria trebuie să facă ea educația pietonului, iar nu pietonul, din cauza lenei, să strice frumusețea piețelor. Era mai ușor să ridice prăvălia de fructe de pe trotuarul din colțul străzii Academiei, să deschiză trotuarul de lângă construcția Suțu. Cu modul acesta, cu sacrificiul a câți-va pași mai mult, îl scoți pe pieton din vârtejul circulației, dar nu cauți tu să-l atragi tocmai acolo unde e pericolul mai mare.

D. primar Donescu se servește să urbanizeze Capitala, tocmai de urbaniști mizilieni, cari m'au părăsit pe mine când am făcut Aleea Patriarhiei, pe motivul că are să pară o oroare și care în urmă rușinați mi-au cerut scuze.

Voiu arăta în curând ce-au făcut acești urbaniști cu planul de sistematizare și cum pentru interese personale profesionale nenorocesc și strada Știrbey Vodă și strada Academiei.

Maimuțele lui Critone, cu incapacitatea lor au nenor-

rocit un oraș. Eu dacă am făcut ceva la primărie, am făcut pentru că pe acești urbanști i-am trimis la reparații și la planuri de cabinete.

Ce fac societățile de ingineri și ce fac societățile de arhitecți din acest oraș? De ce nu ajută pe d. Donescu să scape orașul de maimuțele lui Critone?

4 Mai 1935.

ȘTIINȚA MUNCEI

Știința omului a studiat natura vie și moartă, dar n'a studiat încă munca omenească pentru că era disprețuită. Știința muncii ar trebui să găsească legile după care poți să produci munca cea mai bună și cea mai productivă și cu cât mai puțină muncă să dai cât mai multă producție. Primele încercări de studiul muncii s'au făcut de Tayllor în domeniul muncii manuale și de Fayol pentru munca intelectuală. Aceste începuturi se raportează mai mult la omul fizic considerat ca instrument de muncă. Ei au căutat cele mai bune mijloace de a putea să ridice capacitatea de muncă.

Ei au studiat organizarea și administrarea muncii, dar nu au studiat influența factorului sufletesc asupra muncii. Influența factorului sufletesc variază cu natura muncii, pentru că alta este influența lui asupra muncii manuale și alta asupra muncii intelectuale.

Munca funcționarilor comerciali este mai mult o muncă intelectuală, care cere conștiințe variate asupra mărfurilor, asupra gusturilor și esteticeii omului, asupra psihologiei clienților și a omului în general. Un funcționar comercial trebuie să fie un fin cunoscător al sufletului omenească.

Putem să desprindem câteva reguli psihologice cari ar putea contribui la ridicarea și perfecționarea muncii funcționarilor comerciali.

1. *Respectul Funcționarilor.* Natura ocupațiunei funcționarului, care cere să fie prezentabil și serviabil, imitațiunea gusturilor rafinate ale clienților, fac pe funcționarul comercial să fie un om de gust în ramura lui. Gustul și experiența căpătată în ramura fiecărui funcționar comercial îi dă prestanță și distincție. Un asemenea om trebuie respectat și patronul și clienții cari nu știu să-l respecte, plătesc scump îngâmfarea lor. Patronul pierde pe clienții care vor și prost serviți și clientul plătește scump o marfă inferioară.

2. *Autoritatea patronului.* Sufletul ridicat al funcționarului comercial nu poate fi condus cu autoritatea erarhică și este nevoie și de autoritatea sufletească. Patronul trebuie să știe să conducă pe funcționarii săi comerciali cu prestigiul personal al priceperei, al cinstei, al experienței, adică să aibă prestigiul conducătorului. Față de muncitorul munal de multe ori este suficient ordinul patronului. Dar dacă patronul nu insuflă respect și admirație funcționarilor săi nu se poate să le insuflă devotament. La alte categorii de muncitori s'o mai fi plătind și astăzi ucenicului „doi lei pe lună și o bătaie bună“, dar această plată nu mai merge la funcționarii comerciali calificați.

3. *Cointeresarea.* În moravurile vechiului nostru comerț se născuse obiceiul de a „lua la parte“ pe funcționarul comercial, care arătase devotament și pricepere. „Luarea la parte“ făcea legătură sufletească între „jupân“, și ucenic și între ucenic și ucenic și întreprinderea patronului. Funcționarul intra chiar în familia lui. Astăzi, dacă patronul este o societate anonimă sau dacă patronul se boerește îndată ce se îmbogățește, legătura între funcționar și patron este mai mult o legătură de interes. În aceste cazuri nu se mai face nici o legătură sufletească, funcționarul comercial trebuie să fie cointeresat în beneficii. Cointeresarea funcțio-

narilor ține locul legăturilor sufletești și face să mai dispară sentimentele dușmănoase față de societățile anonime și față de patronii care nu pot sta în legătură mai apropiată cu funcționarii lui.

4. *Umanitatea patronului.* — Funcționarul comercial trebuie să găsească la patronul său umanitate, adică trebuie să simtă că patronul înțelege viața nevoile și scopurile sale omenești, independente de interesele egoiste ale întreprinderii. E nevoie ca inima să vorbească la inimă iar nu numai patronul la funcționar. Funcționarul comercial cu suflet ridicat nu vrea să fie considerat ca un instrument și munca lui ca o marfă de magazin. El vrea ca patronul să vadă în el omul. În toate țările civilizate, raporturile dintre patron și funcționari sunt raporturi cu adevărată prietenie, care nu gonesc nici disciplina funcționarului nici condescența patronului.

5. *Legăturile sufletești cu întreprinderea.* Cointeresarea funcționarului comercial face cu întreprinderea o legătură egoistă, dar cointeresarea nu este suficientă. Patronul trebuie să lege pe funcționar și cu sufletul de întreprinderea sa, trebuie să-l bage în rulajul sufletesc al afacerii, să-l facă să se simtă o rotiță necesară în această afacere. El trebuie să fie consultat, trebuie să i se lase inițiative, trebuie să-l facă să înțeleagă că el este un factor necesar al întreprinderii și că mersul se datorește lui.

Patronul care ține pe un funcționar ca un element strein de întreprindere pentru ca să nu-l facă să se creadă, este un patron cu apucături învechite.

6. *Diviziunea muncii.* Pentru ca să nască sentimentul răspunderii, patronul trebuie să definească atribuțiunile fiecărui funcționar. Anonimatul în îndeplinirea serviciului este cel mai bun mijloc de a face pe fiecare să lase treaba pe ceilalți.

7. *Uniunea personalului.* Dacă patronul reușește să facă legătura sufletească dintre slujitorii afacerii, dacă el poate să facă din ei familia întreprinderii simpatia dintre slujitori se resfrânge asupra întreprinderii însuși. Patronul care are obiceiul pe care-l aveau stăpânii români, de a băga zăzanie între funcționarii săi, pentru ca să se denunțe unul pe altul face o mare greșală psihologică. Invidia și ura dintre slujitorii săi, se răsfrânge și asupra întreprinderii. Omul urăște losul care-l face să sufere.

8. *Plata muncii.* Funcționarul comercial are nevoile unui om cu viață mai ridicată și plata trebuie să țină cont și de toate aceste condițiuni ale vieții și de beneficiile întreprinderii. Funcționarul care nu este plătit suficient, va fura sau va lucra fără devotament, sau va urâ întreprinderea care nu-l hrănește. Am cunoscut un patron care, ca să nu plătească suficient pe slujitorii săi, pleca o oră pe zi din întreprinderea sa, pentru ca ei să poată să fure. Cu acest mijloc el pretinde că leagă pe funcționarul comercial mai bine decât l'ar plăti și chiar dacă l'ar plăti mai mult de cât a furat. De sigur că acesta era un sistem barbar, care naște între patron și funcționar legături de hoție sau de escrocherie, care nu poate dura.

9. *Dreptatea patronului.* Conducătorul întreprinderii trebuie să fie drept atât în raporturile lui cu funcționarii, cât și raporturile dintre funcționari între ei. Omul primește mai ușor ordinele grele dar drepte, de cât pe cele ușoare dar nedrepte.

Nedreptatea și privilegiile revoltă spiritul de egalitate face pe cel persecutat vrășmașul întreprinderii mai mult chiar decât o plată rea.

10. *Erarhia meritului.* Patronul trebuie să stabilească erarhia după merit, după devotament și capacitate. Mândria

funcționarului comercial pretinde să nu se supună decât celui mai meritos decât el. El vrea ca șeful să n'aibă numai rangul; dar să aibă și sufletul de șef.

11. *Stabilitate.* Funcționarul comercial, trebuie să simtă că situația lui este fixată pentru un timp mai lung sau pentru totdeauna. Nesiguranța locului său, îi ține sufletul departe de întreprindere. Siguranța situației face mai mult chiar de cât o plată bună.

12. *Asigurarea nevoilor superioare.* Patronul care se mărginește să plătească bine pe funcționarul său, probează că nu-l cunoaște. În sufletul funcționarului nevoile intelectuale și estetice valorează tot atât sau și mai mult decât cele economice. El vrea să fie tratat ca un om superior, care are nevoie de cultură și de distracție care-i ridică mintea și orizontul. El se consideră condamnat la pușcărie, când patronul îi slește printr'o muncă lungă; când nu-i dă timpul să se reculegă ca om și să se cultive ca suflet.

Funcționarul care va munci numai opt ore și restul se va odihni și se va cultiva, care se întoarce la slujbă cu nevoile sufletești satisfăcute, care a avut repaus duminical respectat, se convinge că patronul său vede în el nu numai animalul dar și omul. De aceea în foarte multe întreprinderi din statele civilizate, desigur întreprinderile care permit, în timpul lucrului, se face muzică, se declamă, se face lecturi, etc.

Aceste sunt cele douăsprezece porunci ale muncii productive în ramura funcționarilor comerciali. Economistii, moderni nu știu să studieze decât partea mecanică a atelierelor și magazinelor. Ei nu se gândesc să arate influența factorului sufletească în organizarea muncii. Ei uită că omul nu este o mașină ci un suflet. Funcționarul comercial trebuie să fie tratat, ca un suflet cu nevoile, durerile, bucuriile,

simpatiile și aspirațiunile lui. Numai când va fi tratat ca om el va ajunge să lucreze ca un suflet iar nu ca o mașină.

Intr'un articol viitor, voi arăta psihologia patronului și datoriile funcționarului comercial față de patron. Este prima încercare de a face psihologia magazinelor și pentru funcționari și pentru patroni.

MUSSOLINI IN DECLIN

Dictatorii ajung la putere prin demagogia nevoilor publice și se mențin acolo prin șovinismul războinic. Aceasta este legea de aramă a tuturor dictatorilor.

Timpurile noastre de mizerie neagră, au fost anotimpul dictaturilor. La unele popoare sălbatice timpurile de secetă, când ele cad în canibalism, se numesc „*anotimpul când se mănâncă oameni*“, care este în același timp și anotimpul vrăjitorilor, misticismului, și al mesianismului. Și dictaturile au anotimpurile lor. Mussolini și Hitler au ajuns dictatorii poporului lor, prin demagogia sărăciei publice. Dar ei se sbat în chiar cursa întinsă de ei, pentru că astăzi sărăcia generală n'are leac și nemulțumirea populară este gata să izbucnească chiar în contra lor.

Deci în mod natural Hitler și Mussolini, trebuiau să ajungă la șovinismul războinic. La început Mussolini a încercat să provoace războiul mondial împreună cu Sovietele și în urmă cu Hitler. Dar Hitler, demagog fără geniu, s'a repezit la anexarea Austriei care a speriat pe Mussolini, cu vecinătatea marelui imperiu german, care ar putea să-i dispute Adriatica. Trecând de partea blocului pacifist, după ce a pus pe toată lumea să-i asigure Brenero prin garanția independenței Austriei, spre marea disperare a consemnatorilor săi el a conceput războiul cu Abisinia. Așa că astăzi

blocul pacifist trebuie să țină în frâu pe cei doi dictatori disperați, care nu mai au ca ultimă speranță decât războiul. Pe Hitler l'am ținut ferecat în lanțuri și acum ne străduim să ferecăm și pe Mussolini. Trebuie să recunoaștem că cu Mussolini este mai greu. Dacă însă omenirea pacifistă reușește să-i mai țină câțva timp într'o pace forțată, chiar popoarele dictatorilor vor scăpa lumea de pericolul lor. Hitler se sbate în mari dificultăți interne, deoarece el n'a putut să dea din fericirea promisă germanilor, pe calea revendicărilor teritoriale, decât Sarul. Mussolini a făcut gospodărie, dar n'a dat nimic în domeniul revendicărilor sociale. Chestiunea socială a rămas întreagă nerezolvată și încurcătura economică ajunge la scadență.

* * *

Dar vrea dictatorul italian războiul? Trebuie să credem că Mussolini joacă teatru internațional și că toată fanfaronada sa, este tot un simplu șantaj mondial, pentruca profitând de dorința lumii de pace, să obțină ceva în schimbul renunțării la război. Mussolini este un dictator de geniu și este imposibil ca el să facă nebunia, de a se aventura într'un război cu toate încurcăturile sale interne. El poate să înțeleagă ușor că pe chinătorii lumii de astăzi, nu-i mai așteaptă nici Insula Elba, nici Insula Sft. Elena și nici pacinicul Doorn. După un război ca cel de astăzi, care va fi universal și care ar fi urmat de o revoluție universală, am vedea multe capete de dictatori, fie învingători, fie învinși, stând acolo unde le stau picioarele. De aceea credem în mod hotărât, că toți marii războinici de astăzi sunt numai niște mari șantagiști, care exploatează pacifismul mondial.

Dacă s'ar întâmpla însă ca Mussolini care se vede amenințat să piardă tot, să prefere să riște totul, — atunci ar mai fi și alte soluțiuni pentru cumintirea sa. Blocul pa-

cifist mondial este destul de tare, pentru ca în cele din urmă, să se hotărască să-i reziste. Până astăzi Anglia, care are mari interese în Africa, pare hotărâtă să se opună planurilor lui Mussolini. Desigur că Franța va veni alături de Anglia, atunci când Franța se va convinge că tratativele navale urmate separat de Marea Britanie cu Germania, au fost o greșală dar nu o trădare. Anglia a fost împinsă de vechea sa pasiune pentru pace, care i-a dat tot progresul său și toată puterea sa. În același timp, acest popor pacifist, a fost nevoit să facă întotdeauna echilibristică între două popoare militariste vecine și puternice: Franța și Germania. Și în al treilea rând, ea trebuie să fie prudentă, pentru că într'un război mondial, conglomeratul englez ar putea să piardă mai mult ca orice alt popor de pe glob.

Dar afară de refacerea blocului anglo-francez, vor mai interveni și alte popoare, care să condamne actul lui Mussolini. Cine s'ar fi putut aștepta la intervenția Japoniei în cercurile europene? Mussolini va fi forțat să se mulțumească cu foarte puțin.

*

Dacă însă Mussolini va persista totuși în hotărârea sa războinică, ar putea să aibă în vedere că dintr'un războiu mondial deslănțuit de el, direct sau indirect, nu se știe dacă nu ar rezulta și unirea Germaniei cu Austria, care ar realiza vecinătatea Germaniei cu Italia!

Invenția războiului cu Abisinia s'ar părea că arată că sau Mussolini este forțat la o lovitură disperată sau că lunga sa dictatură l-a obosit. El nu poate avea tăria dictatorului Sila, ca să se retragă de la putere în chiar splendoarea puterii sale. Pare că Mussolini merge către declin. Și cu toate acestea, Mussolini ar fi putut să facă omenirii cel mai mare bine.

Cu genialitatea sa, cu prestigiul său și cu cunoștințele sale sociologice, ele ar fi putut să ia inițiativa unei sistematizări și raționalizări a lumii noastre anarhice, care în mijlocul celor mai mari progrese tehnice, se îndreptează către barbaria morală.

Aceiași mare greșală a făcut-o un alt mare dictator. Și Napoleon venise pe lume la o mare răspântie mondială. Dintr'o lume veche, încălzită de sentimentele cele mai idealiste ale marelui revoluționari franceze, Napoleon ar fi putut să facă o lume nouă, bazată pe principii sociale noi. Dar Napoleon a trădat tot viitorul omenirii. Un om tot așa de puternic ca și Napoleon, dar care a avut mai mult decât el geniul minții și geniul inimii a vrut să ne dea o omenire nouă. A fost Wilson.

Ce mare decădere pe Mussolini, care atunci când ar fi putut să fie un Wilson, el să vrea să devină un Napoleon!

28 Iulie 1935.

CATRE STUDENȚI

Dacă te ridici deasupra lumii și o privești în spațiu și în timp cu ochiul înțeleptului, ai să vezi un spectacol ciudat. De o parte vezi sus, în partea superioară a omenirii, o armată infinită de preoți uitați în rugăciune, care cu glas plângător și cu mâinile spre cer, se roagă de marele Necunoscut în mii de ritualuri diferite și toate sfinte, ca să le reveleze misterele lumii și ale universului. Ei se roagă să le dea o normă sigură de conduită morală, pentru ca să conducă o lume anarhică, nenorocită și neștiutoare de planurile divinităților. Alături de ei ai să vezi marea armată a savanților, scrutând legile după care se transformă fenomenele naturii și ale societăților. Savanții aceștia sunt împiedicați în opera lor de iluziunile simțurilor noastre, care nu ne poate da de cât aparența lucrurilor și fenomenelor dar nu și esența lor; ei sunt stânjeniți de prea scurta experiență în timp și în spațiu, pe care omul a putut s'o facă dela umanizarea lui și până astăzi.

Tot acolo mai vedem pe marii și pe micii filosofi ai tuturor timpurilor, care se străduiesc ca din toate micile date ale religiunilor și ale științelor strânse până astăzi, să poată descifra un cuvânt asupra începutului, asupra sfârșitului, asupra esenței lucrurilor și fenomenelor și asupra scopurilor pe care le poate avea omul, pământul și universul. Și toată

această parte superioară a omenirii, ajunge la concluzia că tot progresul religiunilor, științelor și filosofiilor, n'a putut să ne dea până astăzi decât limitele ignoranței noastre.

Până astăzi, abia știm că nu știm nimic.

Și armata preoților, și armata savanților, și armata filosofilor, toate armatele marilor mistere ale universului, se declară bătute și recunosc toate că din marile mistere ei n'au ajuns să descifreze nimic. Scepticii spun că omul nu știe nimic; agnosticii adaugă că noi nici nu vom putea cunoaște niciodată nimic; ignoramus, ignorabimus. Marii înțelepți spun că, cu slăbiciunea simțurilor, a rațiunii și descoperirilor omului, de până astăzi, noi nu ne putem pronunța încă nici asupra ce vom putea și nici asupra ce nu vom putea ști nici odată. Din toate aceste cauze omul nu poate să ajungă decât la *posibilismul universal*: totul este posibil în progresele științei, teologiei și filosofiei. Iar pragmatistii acționiști trag concluzia logică și simplă că, deoarece noi nu știm, nu putem ști sau nu vom putea ști niciodată, adevărurile științei, ale moralei și ale filosofiei, suntem datori ca fiecare din noi să deslegăm aceste mari probleme ale omului după inteligența, după morala și după voința noastră a fiecăruia. Să ne făurim fiecare adevărul nostru, morala noastră și frumosul nostru.

Și cu toate acestea, alături de acești mari preoți ai îndoielei în tot și în toate, vedem cele aproape două miliarde de oameni, care compun partea inferioară a omenirii, atacându-se, lovindu-se și ucigându-se unii pe alții, pentru adevărurile lor religioase, științifice și filosofice pe care ei spun că le-au găsit pe toate și aevea. Cu amândouă mâinile pline de adevăruri eterne și universale, această armată a savanților ignoranți, îndobitocesc și sălbăticește lumea cu dogmatismul lor barbar și intolerant. Numai ei știu tot și

în mâinile lor stă tot viitorul clasei, al țării și al omenirii. Totdeauna cei săraci cu duhul au pretins că ei au și găsit adevărurile pe cari oamenii superiori nu pot nici să le bănuiască.

*

Omenirea trebuie să ia măsuri în contra acestui dogmatism intolerant și sălbatic, care a secerat pe cei mai buni fii ai lumii. Acest dogmatism a oprit în loc tot progresul omenirii, cu o întreagă eternitate. Dacă dogmatismul intolerant n'ar fi secerat toate marile genii, toate marile caractere și toate marile inimi, dealungul istoriei, — astăzi omul ar fi fost un semizeu. Trebuie să formăm religia îndoelei din care iese morala moderațiunei. La universitatea noastră trebuie înființată o catedră de metafizică generală, în care să fie tratate toate limitele și toate bazele șubrede ale cunoștințelor noastre în religie, în știință și în filosofie. Cu modul acesta, fiecare ramură de cunoștință omenească ar putea să vadă că punctele de întrebări fără răspunsuri, din compartimentul său, sunt cu mult mai numeroase decât cele cu răspunsuri. Se aduceau acuzațiuni unui profesor mare că este plătit prea mult pentru prea puținele cunoștințe pe care le posedă. Și el a răspuns cu multă dreptate, că el este plătit atâta pentru puținul pe care-l știe, căci dacă ar fi să fie plătit după multele pe care nu le știe, n'ar fi îndestulătoare toate comorile pământului.

Studentul ar putea să vadă că în toate disciplinele științologice, filosofice și sociale, noi nu avem decât adevăruri aproximative, provizorii și personale. Când omul ar ști și ar vedea că și religia, și știința, și filosofia, au fiecare moduri lor trecătoare. Când ar vedea relativitatea cunoștințelor sale, de orice număr, el s'ar rușina de toate discuțiunile, de toate luptele și de toată intoleranța sa.

Prin catedra de metafizică generală, universitatea ar deveni școala și exemplul moderațiunei, a toleranței și a modestiei. Studentul ar pleca din universitate cu convingerea că în ignoranța noastră generală, moderațiunea este singura nobleță a omului.

*

Chiar studenții ar trebui să ceară înființarea acestei catedre. Școala modestiei și a moderațiunei intelectuale, ar strânge din nou pe studenții, care astăzi sunt răvășiți și împărțiți în tabere vrăjmașe, pe baze de adevăruri „eterne și universale“. Strânși toți la un loc de morala moderațiunei, tinerețea universitară, cu generozitatea etății sale, ar putea să rămână singura funcțiune a idealismului social. Maturitatea, cu prudența sa exagerată, comercializează totul, iar bătrânețea, cu egoismul său, le meschinizează pe toate. Numai tinerețea, cu elanul său generos, ar da lumii sentimentele de solidaritate în morala și spiritul de aventură în deschiderea de drumuri noi.

O catedră de metafizică generală la universitate ar contribui să facă din tinerețea universitară un focar de moderațiune și un izvor de generozitate. Ea ar propovădui noua religie a îndoelii în tot și în toate. După ce trista istorie a omenirii ne-a arătat că suntem toți frați de păcate și de suferință, morala nobilei îndoeli ne-ar arăta că suntem toți și frați de ignoranță. În ignoranța noastră generală asupra marilor probleme ale omului, să ne învățăm să ne suim chiar pe cruce pentru adevărul nostru, dar să respectăm în mod religios adevărurile altora.

12 Octombrie 1935,

BAROUL ȘI SOCIALISMUL

— *Domnule decan, iarăși emoțiune mare, pentrucă ați apărat pe doi avocați socialiști.*

— Desigur că cei cari s'au emoționat nu sunt avocați sau dacă sunt avocați, i-ași consilia să mă consulte asupra mijlocului cu care vor să mă combată, ca să nu mai facă baroul de răs. Avocatura are finețe morale, pe care nu le înțeleg decât cei chemați.

— *Credeți că nu puteați refuza, să apărați pe acei avocați socialiști ?*

— Am declarat la tribunal că vin ca *avocat* să apăr pe doi avocați; puteam declara chiar că vin să-i apăr ca decan și puteam să-i apăr chiar dacă nu erau avocați, pentrucă advocatura nu este arta de a găsi un chițibuși, ci arta de a apăra dreptul și dreptatea. Baroul este un sacerdoțiu și oficiul avocatului, ca și al doctorului, izvorăște din *caritate*, din *mila* pentru cel nedreptățit, din datoria de a da ajutor celui atacat. Ceilalți cetățeni au datoria să-l apere cu brațul lor, avocatul cu vorba și cu știința lui. Sindicatul ziariștilor a cerut acum câțva timp decanatului, să ia apărarea gazetarilor arestați și pentrucă consiliul a refuzat intervenția cerută, eu am făcut părere separată, în care, după ce arătam că nu se poate renunța la cinstea ce se face decanatului, de a fi chemat ca un arbitru și cavalier apărător al legilor, adăogam că un

cizmar poate refuza să facă pantofi, dar un avocat nu poate refuza oficiul lui de avocat, cerut de un imprecinat.

Am avut satisfacția să găsesc în urmă, că aceasta era și părerea generală a marilor moraliști ai baroului occidental și am avut durerea să roșesc pentru greșala decanatului.

După cum doctorul nu poate refuza asistența lui vrăjmașului său, al patriei sale și oricărui monstru uman, nici avocatul nu poate refuza oficiul cerut. Toți marii criminali și chiar în timpul marilor pasiuni sociale, au avut apărătorii lor: Charlotte Corday, Ludovic al XVI, Carol I, etc., au fost apărați.

De altfel, ar fi o ineleganță morală pentru barou. Adică, să pot apăra pe politicianul cinic și veros care a furat banul public, pe speculantul prins cu vagoane de marfă dosită, pentru a înfometa pe copii săracilor, să pot apăra pe un trădător de țară și de neam, pe un spion, pe un paricid, pe, un ucigaș monstruos și să nu pot apăra pe un socialist? ! Baroul nu poate admite asemenea idei desonorate.

— *Prin urmare, nu găsiți motiv pentru a nu apăra pe un socialist?*

— Ar însemna să nu-l apăr pentru că are idei socialiste și așa vrea să văd susținându-se, că doctorul nu trebuie să îngrijească pe un socialist din cauza ideilor lui. Nici doctorul, nici magistratul, nici avocatul nu trebuie să scruteze conștiința celui pe care-l judecă, îl apără sau îl îngrijește, pentru că el nu judecă aci conștiința lui, ci faptele lui. Conștiința omului este un altar, în care nu poți pătrunde decât descoperit, pentru că toate conștiințele sunt sfinte.

Ce s'ar zice astăzi de avocații și decanii, cari ar fi refuzat să apere sau care n'au apărat pe Cristos, pe Vanini, pe Ludovic al XVI, pe Charlotte Corday, pe sclavii care comiteau crima de a se crede oameni, pe burghezi, care

luptau pentru o lume liberală? Omul a ajuns la concluzia, că convingerile și libertatea lor sunt condiția progresului uman, pentru că n'a găsit încă nimeni adevăratul adevăr social. Numai proștii și nebunii cred c'au pus mâna pe adevărul absolut ; orice adevăr fix, este o idee fixă și este tipic răspunsul nebunului dela Charenton : „mă mir cum din toată lumea, numai un om are dreptate și acela sunt eu“.

Un magistrat, care ar aplica o secundă închisoare mai mult unui condamnat, pentru motivul că el este socialist, doctorul care ar desinfecța mai puțin bisturiul cu care operează pe un socialist, avocatul care ar spune un cuvânt mai puțin, în apărarea necesară pentru inculpatul socialist, ar comite o crimă profesională. Baroul nu poate persecuta ideile ; această concepție poate fi concepția decanilor din țara canibalilor, dar concepția mea nu. Aceasta este concepția progresului și a democrației și baroul cel dintâi trebuie să admită aceste idei. Nici chiar pentru un monstru, omenirea nu se poate întoarce înapoi la barbarie și desființa dreptul sfânt de apărare.

Represiunea faptelor da ; persecuția ideilor nu.

— *S'ar putea zice că erau vinovați.*

— Mai întâi vinovăția este o cestiune de conștiință și eu cred că am avut dreptate să cer liberarea, după cum magistrații în conștiința lor, s'au convins că acești avocați pot fi ținuți arestați. Nu cred că s'ar putea spune că nu trebuia să-i apăr, pentru că și tribunalul a găsit altfel, întrucât ar însemna întâi că avocatul nu trebuie să aibă convingere și conștiință deosebită de a magistratului și al doilea nu se poate ști convingerea judecătorului decât după judecată.

— *S'a zis că nu trebuie să-i apărați, pentru că sunteți și decan.*

— Adică, deși decan, pot apăra pe un ucigaș monstru dar pe un socialist nu; dar dacă acești oameni ar fi fost nevinovați, tot nu trebuia să-i apăr pentru că sunt decan? De sigur că s'ar putea spune tocmai contrariul. Această concepție arată o patimă care întunecă dreapta judecată și Baroul trebuie să rămână în sfera senină a dreptului sfânt de apărare și să planeze d'asupra părerilor eșite din pasiune sau din temere.

Avocatul trebuie să știe să-și facă datoria de apărător, chiar contra părerei întregi lumi, disprețuind mânia ei. Dacă m'ar smulge dela bara unde apăr pe un inculpat socialist și pentru această crimă m'ar duce la eșafod, ultimul cuvânt pe care l'ași pronunța în momentul suprem, n'ar fi pentru apărarea mea, ci pentru apărarea clientului meu.

Se spune, că chiar pentru avocați, d-v. nu trebuie să pledați.

— Eu am mândria că din *confrați*, am făcut *frați*, *frați de-o lege*. Atâta timp cât un avocat figurează în barou, el este fratele meu și nu-l las de braț, decât atunci când a fost scos din corp. Numai astfel vom putea naște *frăția de barou* și putem ajunge să vedem ca avocatul să facă politica la club și la barou numai avocatură.

— *Prin urmare d-v. n'ați angajat Corpul?*

— Lasă ca am declarat că mă prezint ca avocat și numai pentru avocați, dar am arătat că nici un democrat nu poate susține teorii anarhice, care astăzi ar pune în pericol existența și a democrației și a civilizației, pentru că țările reacționare învinse nu așteaptă decât anarhia generală. Am rugat magistratura, ca în lupta aprigă dintre clase, să păstreze ca totdeauna neutralitatea legalității, care constituie un armistițiu și în care clasele se împacă, se apreciază și reîncep lupta cu mai multă umanitate. Altfel n'ar mai rămâne decât lupta pe viață și pe moarte.

Am curajul să cred, că dacă avocații ar spune mereu, ceeace am spus eu la procesul socialiștilor și burghezia și muncitorimea, ar face din barou arbitrul societății.

Care avocat este contra și din ce interes ?

Mi s'a mai spus că nu putem pleda pentru acești confrăți socialiști și pentru motivul că eram avocat al Statului. Un avocat nu poate face această delațiune rușinoasă, contra căreia protestez în numele tuturor barourilor trecute, prezente și viitoare. Ca avocat al Statului nu mi-am vândut conștiința mea și nu știu ce s'ar zice de avocații care apără pe trădătorii din războiul nostru, care amenințau și Statul și neamul și umanitatea ? Conștiința mea da avocat este un altar, în care nu permit să intre nici lui Dumnezeu : în acest altar nu dau dreptul să intre decât unui singur om, care este în același timp și preot și credincios..... *numai mie.*

TABLA DE MATERII

Satrapii bolșevici	1
Intre Troțzki și Mussolini	5
„Uniunea Intelectualilor“	11
Chestiunea baroului din Cluj	16
Criza economică este o criză morală	19
Justiția milionarilor	25
Magistratura (Mai bine fără justiție, decât cu o justiție bănuită)	30
Antisemitism, nu; (Antipungașism da,)	34
Magistratura polițistă	39
<u>Înmormântarea magistraturii</u>	44
Expulzarea Cetățenilor Români	48
Democrația salvatoare	54
<u>Eroilor necunoscuți, glorie; Eroilor cunoscuți, mizerie</u>	57
„Cazul Stere“ și „Cazul Brătianu“	60
Fuziunea s'a făcut	62
Trubadurul bugetului romantic	65
<u>Nebunul Romei (Majestate, schimbă-ți doctorul că moare bolnavul)</u>	69
Ne guvernează coada	73
Ravagiile dictaturii	78
Guvernul stupefiantelor	83
Pacea permanentă	87
Răposatul mitropolit	97
Dezastrul deflațiunii	102
Liga drepturilor omului și cetățeanului	106
Păgubașul și poliția	111
Căderea lui Macdonald	115
Liga drepturilor omului	119
Partidele europene și partidele bizantine	123
Amintiți-vă de Filatov	126
Politica de privațiuni sau politica de revoluțiuni	130
Inaugurarea tribunalului din Făgăraș	136
Besna satelor	139

<u>Avem magistratură, dar n'avem justiție</u>	143
Democrația radicală	147
Nobilul polonez	152
Muntele mirasmelor	156
La așa loc, așa cot	159
Militarismul contra științei	162
Vrăjmași ligii drepturilor omului	165
Dreptul public fascist și democrația	169
<u>Justiția războiului în timp de pace</u>	173
Persecuțiunea adventiștilor	177
„Antanta juriștilor“	182
Femeia și naționalismul	185
Noi vrem „dreptate“	189
Retragerea beduinilor	193
„Căinii“ din birourile statului	196
Neodespotismul	199
Inchinătorii Romei	204
Templul Păcii	209
Internaționalizarea datorilor războiului	214
Nu încătușarea, ci organizarea presei	219
Reforma învățământului secundar (Prea multă instrucție și prea puțină educație)	223
Năzdrăvăniile justiției „accelerate“	226
După semănătorii de ură să vie semănătorii de pace	230
Criza tinerimii universitare	234
Intăriți Mica Înțelegere	239
Sociologia satelor noastre	243
„Cointeresarea“ păcii	247
Măria Ta, renunțăm	251
Românul lui Banffy și Românul lui Brătianu	254
<u>Tot Tu vei învinge, Nazarineanule!</u>	258
Civilizația Latină	265
Filosofia cărții și filosofia vieții	271
Legea călușului universal (Legiferăm ca pe vremea justiției inchizitoriale)	277
Onoarea țării cere un comunicat	280
Filip cel sătul și Filip cel flămând	283
Dreptatea socialistă și dreptatea socială	287
Predica faptei și predica vorbeii	291
<u>În luptă cu Sovietele</u>	295
Sociologia crizei mondiale	300
Uniunea interparlamentară (Toastul primarului)	310
Stat țărănesc dar civilizația orășanească	313
Revoluția aleargă pe stradă	317

„Nimicologia“ specialiștilor	322
Pace sau moarte	326
Urbanismul și ruralismul	330
Naționalismul sângelui și naționalismul rațiunii	334
Pericolul dictaturii burgheze	338
Trebuesc noi idealuri	342
Înalți regenți, împăcați Ardealul	366
Babilonia unificării legislative	351
D. Xenii, stegarul latinătății	356
D. Xenii, istoricul latinătății	363
Oprii Uraganul	368
Dreptate pentru Filatov	373
Noi vrem Alba-Iulia	376
O politică primejdioasă (Mussolini ad Portas)	380
Să salvăm presa!	385
Organizarea învățământului ziaristic	389
Dintele de aur (În jurul împrumutului și stabilizării)	395
„Contenciosul“ Libertăților cetățenești	399
„Victoria“ dela Geneva	403
Învățămintele dela Belgrad	407
Noul „echilibru mondial“ (Trăim în zodia muncitorismului)	411
Robii mănăstirii Cernica	415
O politică radicală	419
I. G. Duca	424
Autoritatea opiniei publice	407
Pacea nu se cerșește, pacea se cucerește	431
Regele Alexandru, Raymond Poincaré și Barthou	435
Cauzele antisemitismului	440
Neocanibalismul burghez	445
Economismul ucide lumea	448
Critone și maimuța sa	452
Știința muncii	456
Mussolini în declin	462
Către studenți	466
Baroul și socialismul	470

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987